

7a 2-3.

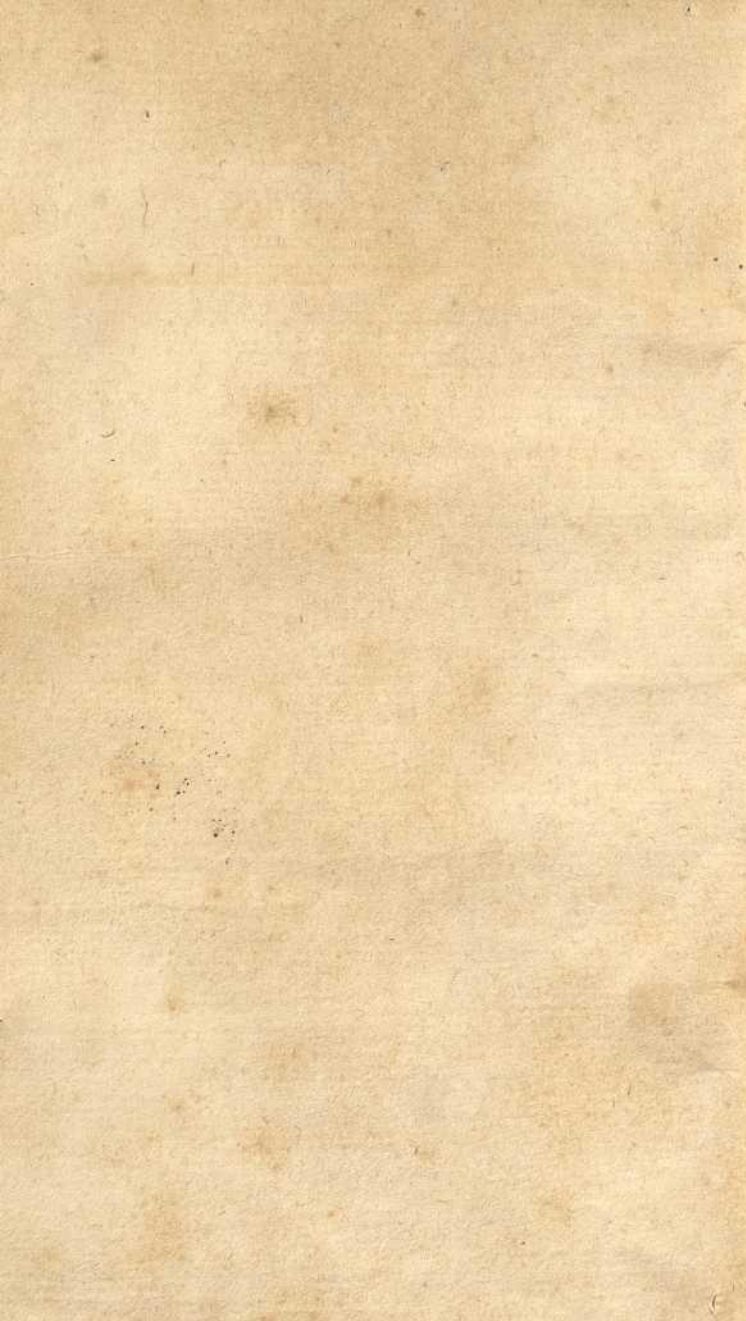
15836320

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA REAL GRANADA	
Sala:	A
Estante:	28
Numero:	318

BIJOUX MONTRE ORFÈVRE	
	DATE
	PREMIER
	NUMERO

R. P. *Comprolo el Sr. Pedro de Montenegro*

MARTINI

BECAANI *Año 1711*

Del Coll. de la Comp. de S. J. de Guayana

SOCIETATIS IESV

Theologi, *B-9999*

OPUSCULORVM

Theologicorum,

TOMVS QVARTVS.

LUGDVNI,

Sumptibus ANTONII PILLEHOTTE,
sub signo SS. Trinitatis.

M. DCXXI.

CVM PERMISSV SUPERIORVM.

MAR 18 1870

1870

Handwritten signature or name

SOCIETY

1870

Theological

OF THE

Theological

TOMAS

LIBRARY

1870

THEOLOGICAL

I N D E X

O P V S C V L O R V M,
*qua hoc Volumine quarto
continentur.*

- I. Tituli Calvinistarum. p. 1.
- II. De primatu Ecclesiæ Regio, Examen concordia Anglica. p. 209.
- III. Epistola ad Ioannem Sartorium Ministrum Lutheranum, De institutione & usu Sacrosanctæ Eucharistiæ. 324.
- IV. Ad D. Georgium N. nuper ex Calviniano factum Catholicum, De comparatione Ecclesiæ & Synagogæ, Epist. p. 354.
- V. Ad Illustrem virum, De oratione pro defunctis Epistola. p. 361.

INDEX

- I. The ...
- II. ...
- III. ...
- IV. ...
- V. ...

INDEX CAPITVM,
QVÆSTIONVM, OBIECTIO-
NVM ET CÆTERORVM, QVÆ
Opusculis quarti Voluminis
continentur.

OPVSCVLVM PRIMVM.

- T** Ituli Caluinistarum. p. 1.
Titulus primus Euangelici. p. 2.
Quaestio 1. Quare Euangelici vocent se Euan-
gelicos. p. 2.
Quaestio 2. An soli Caluinista sint Euangelici. p. 6.
Quaest. 3. Vnde Euangelici acceperint Euangelium. p. 8.
Quaest. 4. An Euangelici habeant integrum Euangelium.
p. 9.
Quaest. 5. An Euangelici habeant legitimam Euangelij
versionem p. 20.
1. Vitium nouarum versionum. p. 24.
2. Vitium p. 25.
3. Vitium p. 26.
4. Vitium p. 27.
5. Vitium p. 28.
6. Vitium p. 29.
7. Vitium p. eadem.
8 Vitium. p. 30.
9. Vitium p. 32.

Index Cap. Quaestionum,

- Quaest. 6. An Evangelici habeant verum sensum Evangelij. p. 32.*
- Quaest. 7. Quomodo Evangelici argumententur ex Evangelio. p. 41.*
- De traditionibus. ibid.*
- De fide iustificante. p. 46.*
- De libero arbitrio. p. 48.*
- De communione sub utraque specie. p. 49.*
- De invocatione Sanctorum. p. 51.*
- De Antichristo. p. 53.*
- De Ecclesia. p. 55.*
- De capite Ecclesie. p. 57.*
- De Primatu Ecclesie Regio. p. 59.*
- De fide paruulorum. p. 62.*
- De esu carniuum. p. 63.*
- De matrimonio. p. 64.*
- Quaestio 8. An Evangelici ex solo Evangelio possint suam doctrinam confirmare. p. 66.*
- Quaest. 9. An Evangelici ex solo Evangelio possint suas controuersias dirimere. p. 70.*
- Quaest. 10. An Evangelici in vita & moribus sint conformes Evangelio. p. 73.*
- Secundus Titulus. Reformatio proponitur. pag. 80.*
- Quaestio 1. An Calvinista reformarint Ecclesiam. p. 80.*
- Quaestio 2. Qua autoritate Calvinista reformarint Ecclesiam. p. 82.*
- Quaest. 3. Quam regulam seruent Calvinista in reformatione Ecclesiae. p. 86.*
- Quaest. 4. Quomodo Calvinista reformarint sacram Scripturam. p. 87.*
- Quaest. 5. Quomodo Calvinista reformarint Symbolum fidei. p. 88.*
- Quaest. 6. Quomodo Calvinista reformarint doctrinam*

& summariorum.

Sanctissimorum Patrum. p. 90.

Quest. 7. Quomodo Calvinista reformarint Sacramen-
ta. p. 93.

Quest. 8. Quomodo Calvinista reformarint ceremonias
Sacramentorum. p. 98.

Quest. 9. Quomodo Calvinista reformarint ministros
Ecclesie. p. 103.

Quest. 10. Quomodo Calvinista reformarint Tempia &
Monasteria. p. 112.

Quest. 11. Quomodo Calvinista reformarint festa. p.
122.

Quest. 12. Quomodo Calvinista reformarint ieiunia. p.
125.

Tertius Titulus Θεοδιδάκτοι id est. A Deo docti
proponitur. p. 127.

Questio 1. Qualis sit Spiritus Calvinistarum. p. 129.

Quest. 2. An Calvinista per priuatum Spiritum certi
sint de sua iustitia, & predestinatione. p. 130.

Quest. 3. An Calvinista per priuatum Spiritum norint
discernere inter Scripturas canonicas, & non canoni-
cas. p. 135

Quest. 4. An Calvinista per priuatum Spiritum possint
dirimere omnes controuersias fidei ac religionis. p. 137.

Quartus Titulus Orthodoxi, proponitur. p. 139.

1. Paradoxum Calvinisticum p. 140

2. Paradoxum. p. 141.

3. Paradoxum. p. 142.

4. Paradoxum. p. 143.

5. Paradoxum. p. 144.

6. Paradoxum. p. 145.

7. Paradoxum. ibid.

8. Paradoxum. p. 146.

9. Paradoxum. p. 147.

Index Cap. Quæst.

10. *Paradoxum. ibid.*
11. *Paradoxum. p. 148.*
12. *Paradoxum. p. 149.*
13. *Paradoxum. p. 150.*
14. *Paradoxum. ibid.*
15. *Paradoxum. p. 154.*
16. *Paradoxum. p. 156.*
Atheismus Calvinistarum primus. p. 156.
Atheismus secundus. p. 160.
Atheismus tertius. p. 164.
Atheismus quartus. p. 167.
Atheismus quintus. p. 169.
Titulus quintus Zuingliani ponitur. p. 172.
Quæst. 1. Qualis fuerit Zuinglius. p. 172.
Quæst. 2. Quo præceptore usus sit Zuinglius. p. 174.
Quæst. 3. Quomodo Zuinglius mortuus sit. p. 177.
Titulus sextus Sacramentarij proponitur. p. 181.
Quæst. 1. Unde orti sint primi Sacramentarij. p. 182.
Quæst. 2. Quales fuerint primi Sacramentarij. p. 183.
Quæst. 3. A quo Sacramentarij hauserint suam doctrinam. p. 186.
Quæst. 4. Quomodo Sacramentarij conati sint suam sctam prorogare. p. 188.
Titulus septimus Calvinistæ. p. 192.
Titulus octauus Geusij. p. 198.
Titulus nonus Hugonotæ. p. 199.
Titulus decimus Puritani. p. 202.
Titulus vndecimus Picarditæ. p. 207.
-

OPVSCVLVM SECVNDVM.

*De Primatu Ecclesie Regio, examen concordie Anglicane
in Richardum Harris prædicantem Anglicanum &
eiusdem*

& Summariorum.

- eiusdem concordie Architectum.* p.209.
Examen inscriptionis. p.210.
Examen epistola dedicatoria. p.211.
De Principe Aurasco. p.215.
De Stephano Borskay. p.217.
De Henrico III. p.218.
De Henrico IV. p.220.
De Sebastiano Lusitania Rege. p.223.
De Sigismundo Polonia Rege. p.225.
De Ferdinando Archiduce Austria. p.226.
De Guilielmo Bauaria duce. p.229.
De Venetis. p.232.
De Anglis. p.233.
Noua accusationis capita. p.235.
Primum accusationis caput. p.237.
Secundum accusationis caput. p.240.
Tertium accusationis caput. p.241.
Quartum accusationis caput. p.243.
Obiectiones in P.Becanum. p.244.
Obiectio prima. p.245.
Obiectio secunda. p.246.
Obiectio tertia. p.247.
Obiectio quarta. *ibid.*
Obiectio quinta. p.248.
Epilogus epistola Richardi. p.250.
Examen prefationis ad Catholicos in Anglia. p.253.
Examen responsionis ad dissidium Anglicanum. *ibid.*
Falsæ Richardi citationes. p.254.
Dissidium. p.260.
1.cap. dissidij. An Rex Angliæ habeat aliquem Primatum Ecclesiæ. p.261.
Responsio Richardi examinatur. p.262.
2.cap. dissidij. An Primatus ille quem Rex habet in Ecclesiæ

Index Quest. Cap.

- clesia, sit Ecclesiasticus, & spiritualis. p.264.*
Responsio Richardi examinatur. p.265.
3.cap.dissidij. An Rex à suo Primatu possit vocari Primas Ecclesia. p.268.
Responsio Richardi examinatur. p.269.
4.cap.dissidij. An Rex à suo Primatu possit vocari supremum caput Ecclesia. p.271.
Responsio Richardi examinatur. p.273.
5.cap.dissidij. An Primatus Regis consistat in aliqua potestate, vel iurisdictione Ecclesiastica. p.277.
Responsio Richardi examinatur. p.279.
6.cap.dissidij. An Rex propria auctoritate possit Synodos indicere. p.285.
Responsio Richardi examinatur. p.287.
7.cap.dissidij. An Rex possit leges Ecclesiasticas condere. pag.290.
Responsio Richardi examinatur. p.291.
8.cap.dissidij. An Rex propria auctoritate possit conferre beneficia Ecclesiastica. p.296.
Responsio Richardi examinatur. p.298.
9.cap. dissidij. An Rex possit Episcopos creare & deponere. p.301.
Responsio Richardi examinatur. p.302.
10.cap.dissidij. An Rex possit subditos contumaces excommunicare. p.305.
Responsio Richardi examinatur. p.308.
11.cap. dissidij. An Rex sit iudex omnium controuersiarum in Ecclesia. p.313.
Responsio Richardi examinatur. p.315.
12.cap.dissidij. Vnde & quo titulo Rex habeat Primatum in Ecclesia. p.317.
Responsio Richardi examinatur. p.319.
Epilogus. p.322.

OPVSCVLVM TERTIVM.

- Ad Ioannem Sartorium ministrum Lutheranum de institutione & usu sacrosanctæ Eucharistiæ. Epist. p. 324.*
Status controuersie inter Sartorium & Becanum. p. 325.
Argumentum Sartorij contra Becanum. p. 326.
Primum vitium argumenti Sartoriani. p. 326.
Secundum vitium. p. 328.
Tertium vitium. p. 330.
Sartorius mendacio se defendit. p. 331.
Sartorius litigat de nomine. p. 332.
Sartorius mala fide agit. p. 335.
Sartorius in authoribus quos citat, peregrinus est. p. 336.
Sartorius oppugnat Ecclesiam Catholicam, seu Romanam, p. 338.
Sartorius laudat Ecclesiam Lutheranam. p. 341.
Sartorius contemnit Iesuitas tanquam novos homines, cum potius Lutherani sint noui. p. 341.
Sartorius duo alia obiicit Iesuitis, quæ potius conueniunt Lutheranis. p. 344.
Sartorius in Becanum contumeliosus est, & seipsum commendat. p. 345.
Sartorius ridiculam questionem proponit de Alphonso Salmerone. p. 347.
Sartorius à Balduino subsidium petit. p. 348.
Sartorius promittit sibi victoriam ex Scriptura. p. 350.
Sartorius magni se facit. p. 352.

OPVSCVLVM QVARTVM.

- De comparatione Ecclesiæ & Synagogæ. Epistola. p. 354.*
Questio 1. An Scriptura præferat Synagogam Ecclesiæ. p. 355.

Quest.

Index Cap. Quæst. & summar.

Quæst. 2. An Synagoga habuerit plures & excellentiores promissiones, quàm habeat Ecclesia. p. 358.

Prima promissio Ecclesie facta in veteri Testamento. p. 360.

Secunda promissio Ecclesie facta in veteri Testamento. p. 364.

Tertia promissio Ecclesie facta in veteri Testamento. p. 368.

Tres alie promissiones ex nouo Testamento. p. 371.

Quæst. 3. An Synagoga fuerit Deo coniunctior, quàm sit Ecclesia. p. 370.

Epilogus. p. 379.

Appendix. p. 380.

OPVSCVLVM QVINTVM.

De oratione pro defunctis. Epistola. p. 381.

Bonum ac utile est, orare pro defunctis. p. 382.

Argumentum quod contra adfertur, nititur infirmis & falsis principiis. p. 384.

Alterum principium discutitur. p. 388.

Tertium principium discutitur. p. 392.

Argumentum aduersarij retorquetur in ipsum aduersarium. p. 395.

Epilogus. p. 397.

TITVLI
 CALVINISTA-
 R V. M.

MNES Sectarij, quotquot
 hæcenus extiterunt, aliquo
 peculiari titulo vfi sunt, quo
 à Catholicis discerneretur.
 Et alij quidem ab authori-
 bus suarum sectarum; alij à
 doctrina & professione; alij
 aliunde suos titulos mutuati sunt. Primi generis
 sunt Simoniani, Menandriani, Nicolaitæ, Ce-
 rinthiani, Marcionitæ, Taciani, Noëtiani, Sa-
 belliani, Ariani, Donatistæ, Pelagiani, Mani-
 chæi. Secundi, Gnostici, Nazaræi, Encratitæ,
 Alogiani, Ophitæ, Cathari, Apostolici, Ascitæ,
 Antropomorphitæ. Tertij, Cataphryges, Pepu-
 ziani, & similes. De his omnibus agit Augusti-
 nus in libro de hæresibus, & alij, qui catalogû
 Hæreticorum scripserunt, vt Irenæus, Phila-
 strius, Epiphanius, Theodoretus, Euthymius,
 Damascenus, Isidorus, Rabanus, Honorius,
 Gratianus.

At nulli vnquam vſurparūt tot titulos, quot nunc Calviniftæ. Vocant ſe generatim Euangelicos, Reformatos, *ἰσοδοξοὶ*, Orthodoxos: & ſpeciatiim in Heluetia appellantur Zuingliani & Sacramentarij: in Germania, Calviniftæ: in Belgio Geuſij: in Gallia, Huguonotti: in Anglia, Puritani: in Bohemia, Picarditæ. De ſingulis aliquid dicendum eſt, ne poſteri neſciant, fuiſſe aliquando homines, qui ex ſingulari priuilegio, tot tamq; ſpecioſos titulos adepti ſint

TITVLVS I.

Euangelici.

1. **D**E hoc titulo multa diſputari poſſunt. 1. quare Calviniftæ vocent ſe Euangelicos. 2. an ſoli ipſi, an etiam Lutherani ſint Euangelici. 3. vnde acceperint Euangelium. 4. an habeant Euangelium integrum. 5. an habeant legitimam Euangelij verſionem. 6. an legitimum ſenſum. 7. quomodo argumententur ex Euangelio. 8. an ex ſolo Euangelio poſſint ſuam doctrinã confirmare. 9. an ex ſolo Euangelio ſuas controuerſias dirimere. 10. an in vita & morib. ſint cõformes Euãgelio.

QVÆSTIO I.

Quare Euangelici vocent ſe Euangelicos?

2. **D**Icam, quod ipſi dicunt. Vocant ſe Euangelicos duplici de cauſa. Primò, quia reiecta Traditione, ſolo Euangelio contenti ſunt. Secundò, quia firmiter apprehendunt promiſſiones Euangelij. In vtroque aiunt ſe differre à Catholicis. Nam hi, præter Euangelium,

lium, admittunt etiam Traditionem; neque promissiones Euangelij firmiter apprehendunt, vt Calvinistæ, sed dubiè. Vtrumque seorsim examinandum est.

3. Primò igitur vocant se Euangelicos, quia solo Euangelio contenti sunt. Sed quomodo solo Euangelio? An ergo reiiciunt Acta Apostolorum, Epistolas Pauli, Apocalypsin Ioannis, vaticinia Prophetarum, & reliquum Bibliorum codicem? Nullo modo. Omnia ista recipiunt. Cur igitur, sicut vocant se Euangelicos; non similiter vocant se Apostolicos, Epistolares, Apocalypnicos, Propheticos, Bibliacos? Facilis responsio. Volunt in omnibus, quantum fieri potest, dissentire à Catholicis. At Catholici, vt sunt recti & simplices, planè ac propriè loqui solent. Calvinistæ figuratam locutionem amant. Itaque per synecdochen vsurpant partem pro toto, id est, Euangelium pro Scriptura: Et cum dicunt Euangelio contentos se esse, nihil aliud volunt, quàm sola Scriptura contentos se esse, qua Catholici contenti non sunt.

4. Dices; Neque Calvinistæ sola Scriptura contenti sunt, quia præter Scripturam, admittunt etiam Catechismum Heidelbergensem. Et quod amplius est, partem aut maiorem authoritatem illi tribuunt, quàm Scripturæ. Hoc fatetur Vorstius Calvinista in Pleniori Respõsione ad postremam admonitionem Ministrorum Leuardenfium, pag. 17. his verbis; *Multi ex nostris nullum planè discrimen inter Catechismum & ipsum Dei verbum amplius agnoscunt: & isto ferè præterito, in illo solo simpliciter acquiescunt.* Et iterum pag. 20. *Non desunt ex Calvinistis, qui Idolum ex Catechismo faciant, dum purè diuinum scriptum esse putant, aut pari cum sacris litteris fide dignum.*

5. Sunt & alij, qui non modo Catechismum, sed etiam confessionem Belgicam, eodem loco habent, quo

Scripturam; ad eò vt integram totius fidei ac religionis Normam ex tribus conflaram esse statuunt, *Scripturâ, Catechismo, confessione*. Et hæreticus apud eos censeatur, qui aliquid istorum neget; Euâgelicus, qui illis per omnia conformis sit. Exemplum vidimus in Iacobo Arminio Professore Leidensi. Nam primò, vir ille, tametsi Calvinianus esset, tamen apud Ministros Calvinianos suspectus fuit de hæresi, quòd dixisset *Catechismum Heidelbergensem & confessionem Belgicam in synodo nationali, examini subiiciendam esse*, vt ipsemet totidem verbis refert in Apologia, seu in Responsione ad 31. articulos in vulgus sparsos. (pag. 310.) Idem Arminius, quotiescunq; probare volebat, suos articulos, qui hæretici habebantur, hæreticos non esse, vt ebat apud Ordines patriæ hoc argumento, Nihil continent contrarium Scripturæ, Catechismo, Confessionem: Ergo hæretici non sunt. Sic enim scribit in Declaratione sententiæ suæ, pag. 154. *Quippe qui mihi conscius non essem ullius doctrinæ, siue Leidæ, siue Amsterodami à me propositæ, quæ Verbo Dei, Confessionem aut Catechismo contraria esset, &c.* Et pag. 160. *Nihil unquam docui, quod cum Verbo Dei, cum Confessione Ecclesiarum Belgicarum, aut Catechismo pugnaret.* Et alibi sæpius.

6. Denique alij sunt ex eodem Calvinistarum numero, qui quasi repudiato Verbo Dei, solùm Catechismum & Confessionem, tanquam perfectissimam Normam ac Regulam fidei amplectuntur, vt patet ex Adolpho Venatore, Ministro Alemariensi, in tractatu de præcipuis doctrinæ controuersis. Nam pag. 174. ponit hunc illorum articulum, *Vera, optima, certissima & perfectissima Norma totius fidei Christianæ est, Confessio Belgica & Catechismus Heidelbergensis.* Item hunc, pag. sequenti, *Ex verbo Dei non potest pura doctrina clarè intelligi, sed saltem ex confessione & Catechismo.* Item, *Verbum Dei non est*

est Christianis tam necessarium ac utile, quàm confessio & Catechismus. Item, ubi confessio & Catechismus est, non egemus Verbo Dei. Item, Authores Confessionis & Catechismi fuerunt prudentiores & fideliores pro Ecclesia, quàm Apostoli & Euangelistæ.

7. Ex his omnibus videtur manifestè intelligi, Calvinistas solo Euāgelio contentos non esse; ac proinde, ex hac quidem parte, Euangelicos vocari non posse. Fateor. Nec habeo, quo illos excusem. Hoc solum dico, eos in hoc puncto, sicut etiam in aliis, vti suo priuilegio, id est, varios ac inter se dissectos esse. Nam, vt rectè ostensum est, aliqui affirmant, se admittere solum Euangelium: alij cum Euangelio Catechismum & confessionem: alij hæc duo sine Euāgelio. Diuisi ergo sunt. Addo, & atheos esse. An non athei, qui repudiato Dei verbo, humana scripta ac placita, tanquam Idola venerantur? Hoc, teste Vorstio Calvinista, faciunt Calvinistæ. Quid porrò sentiant de Traditione, incertum ferè est. Verbo negant; re ipsa concedunt, vt in progressu videbimus. Atque hæc de priori causa sufficiant.

8. Altera causa, cur se vocent Euangelicos, hæc est, quia firmiter apprehendunt promissiones Euangelij, id est, certò sibi persuadent, promissiones Euangelij ad se pertinere. Vel, vt clarius dicam, Vnusquisque certus est, vtranque promissionem, tam remissionis peccatorum, quàm vitæ æternæ, sibi in particulari applicari, ac proinde se sanctum, iustum, prædestinatum, filium ac hæredem Dei esse, nec vllò modo perire se posse. De qua certitudine scribit Calvinus in Antidoto Concilij Trident. sess. 6. can. 15. his verbis; *Sua electionis certos esse conuenit vniuersos fideles.* Et aibi nō semel. Sed hæc ipsa certitudo incerta est apud Calvinistas, vt fatetur Arminius. Nam inter articulos, quos tanquam dubios & incertos obtulit Legato Palatino, sunt etiam hi duo. 1.

An quis fidelis certus esse possit, se à fide non defecturum ? 2.

An fideles credere teneantur, se à fide non defecturos ? Si hi duo articuli apud Calvinistas incerti sunt, ergo incertum est, an Calvinistæ sint certi de perseverantia & vita æterna: Ergo incertum, an firmiter apprehendant promissiones Euangelij de vita æterna: Ergo incertum, ex ipsorum quidem opinione, an sint veri Euangelici. De hac re plura Titulo 3. quæst. 2.

QVÆSTIO II.

An soli Calvinistæ sint Euangelici.

9. **A** Iunt ipsi, non se solos, sed etiam Lutheranos esse Euangelicos. Imò, se & Lutheranos in Euangelio fratres esse. At Lutherani, tametsi non negent se Euangelicos, negant tamen Calvinistarum fratres esse. Hostes, quàm fratres haberi malunt. Nec ullam pacem inter se, & Calvinistas constare volunt. Certè Lutherus in colloquiis mensalibus, cùm de concordia inter Lutheranos & Calvinistas sermo incidisset, ingenuè falsus est, non aliam quàm quæ inter Christum & Iudam intercessit, sperari posse. Et, si quæ tandem ineunda esset, non in Dei, sed omnium diabolorum nomine, iniri oportere. Ibidem disertè dixit, Calvinistas esse *diabolos incorporatos*, quorum studium ac conatus eò potissimùm spectet, ut aliis nocere possint.

10. Scimus, quæ postea secuta sunt. In conuentu Maulbrunensi, anno 1564. auctæ sunt inimicitia. Claudiopoli, anno 1586. in mutua odia iuratum est. In celeberrimo Mompelgardensi Colloquio, cui Principes sectarum, Iacobus Andreae Lutheranus, & Theodorus Beza Calvinista interfuerunt, penitus de
concor

concordia desperatum. Nec quicquam crebrius ibi, quàm hæ, & similes voces auditæ: *Perturbarentur conscientie nostra, si vobis assentiremur.* Item, *Pacem non possumus cum perturbatione conscientiarum redimere.* Item, *Inter partes conuenire non potest.* Item, *Tam acerbè hætenus utrinque pugnatum est, ut facile appareat, animos ex utraque parte valde exulceratos esse.* Item, *Non possumus per omnia consentire.* Denique, ut multa talia prætereã, finis colloquij fuit hic: *Quia, inquit Beza, dextras fraternitatis nobis porrigere recusatis, & nos pro fratribus agnoscere non vultis; amicitie dextras etiam nolo.* Cui Iacobus; *Ergo intermittatur.* Et sanè intermissum est. Imò creuerunt odia. Nam interea Philippus Nicolai, Tilmannus Heshusius, Conradus Schluffenburgius, & multi alij Lutherani, præsertim Giesenses & Tubingenses, palam scriptis suis testati sunt, Calvinistas esse hæreticos, & illorum doctrinam, tanquam sacrilegam, execrandam, abominandam & diabolicam oppugnarunt.

II. Vnde apparet, antiquum & pertinax odium esse inter Lutheranos & Calvinistas. Quod quidem Lutherani non dissimulant. At Calvinistæ, nescio quo occulto prætextu (si tamen occultus est) fingunt se amicitiam colere cum Lutheranis, & eorum in Euangelio fratres esse: Nec in vlllo ferè puncto grauiori, quod ad fidem pertineat, ab illis dissidere. Faciamus sic esse; ac deinceps, utrosque Euangelicos, utrosque in Euangelio concordēs esse supponamus: Hac tamen conditione, ut ea res non sit fraudi Lutheranis, qui hanc concordiam penitus respuunt, sed solis Calvinistis, qui eam subdolè mentiuntur.

QVÆSTIO III.

Vnde Evangelici acceperint Evangelium?

12. **A**B Apostolis & Prophetis aiunt se accepisse. **A**udio. Sed, an proximè & immediatè ab illis acceperunt? Non opinor. Nam inter Apostolos & Evangelicos multa sæcula intercesserunt. A quibus ergo proximè & immediatè? Non aliunde, quam à Catholicis. Nam codex Evangelij, quo primum vsus est Lutherus, Evangelicorum parens, nō alibi, quàm in loco Catholico; nec ab alio, quàm à typographo Catholico excusus est. Igitur à Catholicis habent Evangelium, si quod habent.

13. Porrò Catholici à suis maioribus eundem codicem nacti sunt; & illi rursus à suis maioribus, atque ita deinceps, vsque ad tempora Apostolorum ascendendo. Nam Apostoli, quasi per manus, tradiderunt illum suis Discipulis, Ignatio, Polycarpo, Dionysio, Papiæ, Clementi: Hi deinde Iustino, Irenæo, Tertulliano, Origeni, Cypriano: Hi rursus Athanasio, Hilario, Optato, Basilio, Nazianzeno, Ambrosio, Hieronymo, Chrysostomo, Epiphanio: Et isti postea Augustino, Paulino, Orosio, Prospero, Fulgentio: qui & ipsi suis successoribus per eandem traditionem relinquerunt.

14. Nunc quæro, an Evangelici admittant hanc traditionem, necne? Si admittunt, salua res est. Nec iam amplius Evangelici sunt, quia solo Evangelio contenti non sunt. Si reiiciunt, Evangelium quoque reiiciant, necesse est. Nam Evangelium, non nisi per traditionem, ab Apostolis accepimus. Si respuunt traditionem, unde astruent Evangelium? Rectè Augustinus lib. 28. contra Faustum, cap. 2. *Sicut ego credo, inquit, illum librum esse Manichei, quoniam ex ipso tempore, quo Manichei*

cheus viuebat in carne, per Discipulos eius certa successione præpositorum vestrorum ad nostra vsque tempora custoditus atque perductus est: sic & tu istum librum crede esse Matthæi, quem ex illo tempore, quo Matthæus ipse in carne vixit, non interrupta serie temporum, Ecclesia certa connexionis successione vsque ad tempora ista perduxit.

15. Iterum quæro, an maiores nostri, qui proximè vixerunt ante Lutherum, tradiderint nobis verum & sincerum Euangelium, an corruptum & deprauatum? Si verum, laudanda est traditio, per quam verum Euangelium accepimus: laudandi Catholici, qui sacrum illum thesaurum ab omni corruptione purum & illibatam conseruarunt. Si corruptum, quis postea correxit & emendauit? An Euangelicè? Sed ex quo codice? Nam omnes Bibliorum codices, qui tunc exstant, à Catholicis erant editi & conseruati. An fortè ex antiquis Patribus? Sed & Patrum illorum libri, non nisi apud Catholicos reperiebantur. Si ergo Catholici codicem Euangelij deprauassent, quomodo constabit, non similiter codices Patrum deprauasse? Aut si hic bona fide egerunt, & illic bona fide egisse credendum est. Concludo, aut Euangelicos non habere verum Euangelium; aut per traditionem à Catholicis habere. Si verum non habent, veri Euangelicè non sunt. Si à Catholicis per traditionem habent, agnoscant beneficium, & quod Euangelicè sint, Catholicis & traditioni acceptum ferant.

QVÆSTIO IV.

*An Euangelicè habeant integrum
Euangelium?*

16. **I**ntegrum quidem acceperunt à Catholicis, sed bonam illius partem decoxerunt. Nam in Ca-

tholico Bibliorum codice, quem Lutherus primum à Catholicis nactus est, erant multæ partes, quæ nunc à bonis illis viris excisæ & reiectæ sunt; vt Esther, Iudith, Tobias, Sapientia, Ecclesiasticus, Machabæi. Habent ergo mutilum & delumbarum Euangelium, non integrum. Nec deinceps Euangelici, sed Decoctores Euangelij appellari debent.

17. Dicent sine dubio, quod solent, eas partes, quæ ab ipsis excisæ sunt, non fuisse canonicas Euangelij partes, sed accessorias. At vnde hoc ipsis constat? An ex Patrum & Ecclesiæ traditione? Imò contrarium ex ea constat. Nam Catholici, quidquid habent in suo Bibliorum codice, non aliunde, quàm à suis maioribus per traditionem acceperunt. Si hanc traditionem admittunt Euangelici, totum Bibliorum codicem admittant, necesse est. Si respuunt, totum codicem respuere necesse est.

18. Vel sic apertiùs. Traditio illa, per quam nos Catholici Bibliorum codicem à maioribus nostris accepimus, vel certa & infallibilis, vel incerta & fallax est. Si certa & infallibilis, cur Euangelici tergiuersantur? cur totum codicem non admittunt, quem certa & infallibili traditione accepimus? Si incerta & fallax, quomodo certo & infallibiliter ipsis constat, existare legitimum Bibliorum codicem? An ex incerta & fallaci traditione? miseri sunt, si hoc sentiunt.

19. Occurrent fortè, traditionem illam, partim infallibilem, partim fallacem esse: Infallibilem, respectu eorum librorum, quos ipsi admittunt; fallacem, respectu aliorum, quos nō admittunt. An ergo vna eademque traditio, in vno verax, in altero fallax est? an in vno nos rectè dirigit, in altero decipit? Vnde hoc probant Euangelici? An ex eo præcisè, quia ipsis sic visum est? Nimis frigidè. An ex alia traditione? Sed de illa redibit similis

similis quæstio. An ex antiquis Patribus? Sed & illi, vel infallibiles in hoc puncto, vel fallaces sunt. Si fallaces, cur eorum testimonium admittitur? Si infallibiles, victoria nostra est. Nam illi planè conspirant cum Traditione, quam nos vrgemus. Quod sic ostendo.

20. Traditio, quam vrgemus, exhibet nobis illos scripturæ libros, qui in Concilio Tridentino sess. 4. recensentur, hoc ordine. Ex veteri Testamento.

- 1 Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium.
- 2 Iosue, Iudicum, Ruth.
- 3 Libri quatuor Regum, & duo Paralipomenon.
- 4 Duo Esdræ.
- 5 Tobias, Iudith, Esther.
- 6 Iob, Psalterium.
- 7 Parabolæ, Ecclesiastes, Cantica.
- 8 Sapientia, Ecclesiasticus.
- 9 Prophetæ maiores quatuor, minores duodecim.
- 10 Duo libri Machabæorum.

Ex Nouo Testamento.

- 1 Quatuor Euangelia.
 - 2 Actus Apostolorum.
 - 3 Quatuordecim Epistolæ Pauli.
 - 4 Duæ Petri, Tres Joannis.
 - 5 Vna Iacobi, Vna Iudæ.
 - 6 Apocalypsis Ioannis.
21. Hos libros acceperunt Patres Concilij Tridentini per traditionem à Concil. Florentino, quod plusquam centum annis præcessit. Nam in illo Concilio recensentur iidem planè libri, qui in Tridentino. Rursum, Patres Conc. Florentini acceperunt eosdè per continuatam traditionem à Gelasio Papa in Conc. Romano, vt patet ex cap. *Sancta Romana*, dist. 18. Iterum Gelas. ab August. lib. 2. de doctr. Christiana, cap. 8. vbi sic scribit.

22. *Totus Canon Scripturarum his libris cōtinetur: quinque Moseos, id est, Genesi, Exodo, Leuitico, Numeris, Deuteronomio: & vno libro Iesu Naue, vno Iudicū, vno libello, qui appellatur Ruth, qui magis ad regnorū principia videtur pertinere: Deinde, quatuor Regum, & duobus Paralipomenon, non consequentibus, sed quasi à latere adiunctis, simulque pergentibus. Hec est historia, quæ sibi met annexa tempora cōtinet, atque ordinem rerum. Sunt aliæ; tanquam ex diuerso ordine, quæ neque huic ordini, neque inter se connectuntur, sicut est Iob, & Tobias, & Esther, & Iudith, & Machabeorum libri duo, & Estræ duo, qui magis subsequi videntur ordinatam illam historiam, usque ad regnorum, vel Paralipomenon terminatam.*

23. *Deinde Propheta, in quibus David vnus liber Psalmorum, & Salomonis tres, Prouerbiorum, Cantica Cantorum & Ecclesiastes. Nam illi duo libri, vnus qui Sapientia, & alius, qui Ecclesiasticus inscribitur, de quadam similitudine Salomonis esse dicuntur. Nam Iesus filius Sirach eos scripsisse constantissimè perhibetur. Qui tamen, quoniam in authoritatem recipi meruerunt, inter propheticos numerandi sunt. Reliqui sunt eorum libri, qui propriè Prophetae appellati sunt: Duodecim Prophetarum libri singuli, qui annexi sibi met, quoniam nunquā seiuncti sunt, pro vno habentur: quorum Prophetarum nomina sunt hec; Osee, Ioël, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias. Deinde quatuor Prophetæ sunt maiorum voluminum, Isaias, Ieremias, Daniel, Ezechiel. His quadraginta quatuor libris, veteris Testamenti terminatur authoritas.*

24. *Non autem, quatuor libris Euangelij, secundum Mattheum, Marcū, Lucam, Ioannem: quatuordecim Epistolis Pauli Apostoli: Petri duabus: tribus Ioannis: vna Iudæ & vna Iacobi: Actibus Apostolorū, libro vno: & Apocalypsis Ioannis libro vno. Hactenus Augustini verba.*

25. Hinc perspicuè patet, eosdem planè libros, tam veteris, quam noui Testamenti, fuisse olim in canonè receptos ab Augustino, qui postea à Gelasio, ac deinde à Concilio Florentino & Tridentino recepti sunt, & nunc etiam à Catholicis recipiuntur: Et Traditionem, quàm vrgemus; à nostro tempore vsque ad Augustini ætatem deduci posse. Sed & lōgius progredimur. Nam Augustinus eundem canonem, per eandem Traditionem accepit à Concilio Carthaginensi tertio, quod alij quintum aut sextum vocant: Et Patres huius Concilij ab Innocentio primo, epist. 3. ad Exuperium, c. 7. Vixit autem Innocentius anno Domini 402. Igitur ab illo tempore primitiuæ Ecclesiæ ad nos vsque per continuam Traditionem perseverauit idem ille Scripturarum Canon, quem nos Catholici nūc tenemus & amplectimur. Ex illo autem canone, vt initio dixi, non paucas partes pro suo arbitrio Euangelici exciderunt. In quos optimè quadrat, quod de Manichæis scripsit Augustinus in lib. de bono perseverantiæ c. 11. *Scripturas sic accipiunt, vt suo quodam priuilegio, imo sacrilegio, quod volunt, sumant quod nolunt, reiiciant.*

26. Hoc clariùs ostendi potest ex eo canone, quem ipsi nunc habent. Quanquam is, non vnus, sed duplex est. Nam alium habent Lutherani, alium Calvinistæ. Lutherani ex suo Canone excludunt hos libros veteris Testamenti, Esther, Iudith, Tobiam, Sapientiam, Ecclesiasticum, Machabæos: Hos item noui Testamenti, Epistolam ad Hebræos, Epistolam Iacobi, Epistolam Iudæ & Apocalypsin. Calvinistæ, hos in nouo Testamento admittunt; illos è veteri excludunt. Igitur triplex hoc tempore est Canon Scripturarum. 1. Catholicus. 2. Lutheranus. 3. Calvinianus. Nos Catholicum, vt ostendi, per continuatam Traditionem deducimus vsque ad tempora primitiuæ Ecclesiæ; eumque au-

thori

thoritate Gelasij, Augustini, Innocentij, & omnium aliorum Patrum, qui interea in Ecclesia floruerunt, solidè confirmamus. Quod nec Lutherani, nec Calvinistæ præstare possunt. Nam Canon Lutheranorum, nec à Catholicis, qui modo sunt, nec à Patribus & Conciliis citatis, nec ab ipsis Calvinistis, qui Lutheranorum fratres esse volunt, vnquam admissus aut confirmatus est. Idem dico de Canone Calvinistarum. Neque enim Catholici, neque Patres & Concilia citata, neque Lutherani illum recipiunt.

27. Scio, quid dicturi sunt. Dicent, alios esse Patres Augustino antiquiores, qui cum ipsis sentiant. Sunt autem hi ferè decem: *Melito* Sardenfis apud Eusebium li. 4. *Historiæ Ecclesiasticæ*, cap. 26. *Origenes* apud eundem, lib. 6. cap. 18. *Eusebius* ipse, lib. 3. cap. 25. *Athanasius* in Synopsi, *Hilarius* præfatione in Psalmos, *Epiphanius* hæresi 8. *Cyrillus* Hierosolymitanus catecheli 4. *Nazianzenus* in carmine de veris & germanis Scripturæ libris, *Hieronymus* in Prologo Galeato, & in Epist. 103. ad Paulinum, *Ruffinus* in expositione Symboli. Hi omnes consignarunt Canonem Scripturarum. Et quidem Melito, Hilarius, Epiphanius, Canonem veteris Testamenti: Eusebius, noui: reliqui, vtriusque. Omnes autem in suo Canone videntur dissentire à Catholicis, & fauere Lutheranis ac Calvinistis. Sic enim passim hi iactant. Sed falsò. Nam neque dissentiunt à Catholicis, neque fauent Lutheranis & Calvinistis. Vtrumque perspicuè demonstrabo.

28. Ac primò, non dissentire à Catholicis, certū est: quod ex duplici principio ostendi potest. *Vnum est*; Quandiu quæstio aliqua Ecclesiastica in vtramq; partem manet dubia, ita vt nihil adhuc certi in alteram partem ab Ecclesia definitum sit; tamdiu liberum est. hanc vel illam partem probabiliter amplecti. Quando

autem

autem in alteram legitimè definita est, tunc illi parti adhærere omnes debent. *Alterum*; Qui ante definitionem Ecclesiæ, re adhuc dubia existente, vnam partem probabiliter amplectuntur, non censentur propriè dissentire, ab illis, qui post definitionem Ecclesiæ, alteri adhærant. Nam sicut hi adhærant definitioni Ecclesiæ, sic etiam alij fecissent, si res fuisset tunc definita. Et sicut alij ante definitionem Ecclesiæ, probabilem partem amplexi sunt, sic etiam hi facerent, si Ecclesia nihil definiuisset. Non ergo propriè, hi illis contrarij sunt.

29. At sic fit in proposito. Nam ante Innocentium primum, nondum erat certò definitum ab Ecclesia, qui libri essent Canonici, qui non essent; ac proinde Melito, Origenes, Eusebius, Athanasius, Hilarius Epiphanius, Cyrillus, Nazianzenus, Hieronymus, Ruffinus, alterutram partem probabiliter amplecti poterāt. At post definitionem Ecclesiæ (quæ primùm ab Innocentio facta, & postea in variis Concilijs confirmata est) Augustinus & reliqui Patres, definitioni Ecclesiæ adhæserunt. Ergo propriè non censentur dissensisse ab iis, qui ante definitionem Ecclesiæ, alterutram partem probabiliter secuti sunt.

30. Hic discursus generatim loquendo, per se clarus est. Indiget tamē aliqua declaratione in particulari. Igitur ante definitionem Ecclesiæ, tametsi certò apud omnes constaret, quosdam libros, tam veteris, quàm noui Testamenti, canonicos esse; de nonnullis tamen erat dubium, præsertim de his, Esther, Iudith, Tobia, Sapientia, Ecclesiastico, Machabæis, Epistola ad Hebræos, Epistola Iacobi & Iudæ, posteriore Petri, secunda & tertia Ioannis, Apocalypsi, libello Pastoris, Reuelatione Petri, Actibus Pauli, &c.

31. Hoc patet ex authoribus citatis. Nam origenes, Hilarius, Epiphanius, Cyrillus, Hieronymus, Ruffinus

nus posuerunt librum Esther in Canone: Melito & Nazianzenus excluderunt: Athanasius nihil certi determinauit. De Tobia & Iudith, dubiè loquitur Hilarus: de Sapientia & Ecclesiastico, Epiphanius. Similiter, de Epistola ad Hebræos, de posteriore Petri, de secunda & tertia Ioānis, dubitatum est apud Origenem. Apocalypsis posita fuit in Canone ab Athanasio, Rufino, Hieronymo, Origene: omissa à Cyrillo & Nazianzeno: in dubium vocata ab Eusebio. Denique de his & similibus, idem Eusebius lib. 3. c. 25. sic scribit: *Ut omnem noui Testamenti Canonem designemus primò nobis omnium, Euangeliorum celestis quadriga iungatur: his Actus Apostolorum copulentur: post hos, Pauli epistola socientur: consequatur verò has, prima Ioānis epistola, similiter & Petri prima. Hac sunt, de quibus nulla unquam prorsus exstitit dubitatio. Sequenti loco iam sunt illa, de quibus à nonnullis dubitatum est, Reuelatio Ioānis, Epistola Iacobi & Iudæ: Petri quoque secunda, & itē Ioannis secunda & tertia. Post has iam Scriptura est, que dicitur Actus Pauli; sed & libellus, qui appellatur Pastoris, & Reuelatio Petri, de quibus quam maxime dubitatur. Fertur etiam Barnabæ Epistola, & Doctrina, que dicitur Apostolorum. Quidam autem his sociant etiam Euangelium, quod dicitur secundum Hebræos, quo præcipuè utuntur illi Hebræi, qui Christum suscipere videntur, sed in Ecclesia ei contradicitur, &c.*

31. Hæc omnis dubitatio per Innocentium Papam sublata est, qui rogatus ab Exuperio, Episcopo Tolosano, quid de his dubiis libris statuendū esset, Apostolica autoritate definiuit, in Canone ponendos esse, quos iam nos ponimus; excludendos alios. Quam definitionem secutus est Augustinus cum aliis Episcopis Africæ, in Concilio Carthaginensi: Exuperius cum Episcopis Galliæ: Gelasius in Concilio Romano: totus denique orbis Christianus, vsque ad hæc nostra tempora.

Soli

Soli ferè Lutherani & Calvinistæ, qui se Euangelicos vocant, sine causa tergiuerfantur; & à consensu tot Patrum & Conciliorum, ad paucos illos Patres, qui antè definitionem Innocentij scripserunt, importunè pro-uocant. Sed frustra. Nam Patres illi, nullo modo ipsis patrocinantur. Quod ex dictis facilè probari potest.

32. Primò, quia Patres illi inter se non conveniunt in Canone. Nec mirum. Nam cùm res nondum esset definita ab Ecclesia, alij hanc, alij illam partem probabiliter sequebantur. Ergo non omnes saltem possunt allegari pro Lutheranis & Calvinistis, nisi Lutherani & Calvinistæ velint discrepantes eorum sententias sequi. Secundò, nec Lutherani & Calvinistæ inter se conveniunt in Canone. Nam Calvinistæ admittunt Epistolam ad Hebræos, Epistolam Iacobi & Iudæ, & Apocalypsin Ioannis, quas reiciunt Lutherani: Ergo, si qui Patres fauent Calvinistis, non fauent Lutheranis: & vicissim, si qui his fauent, illis non fauent. Tertiò, Pletiq; ex illis Patribus ingenuè fatentur, de quibusdam libris dubium esse, an sint Canonici, nec ne. At Lutherani & Calvinistæ non volunt esse dubium, sed certum: Ergo aliunde, quàm ex illis Patribus, debent ostendere certitudinem, quod tamen non faciunt. Atque hæc generalia sunt argumenta.

33. Addo hæc specialia. Primò, Origenes, Hilarius, Epiphanius, Cyrillus, Hieronymus, Ruffinus admittūt librum Esther, quem Lutherani & Calvinistæ reiciunt. Ergo saltem illi sex non fauent Lutheranis & Calvinistis. Secundò, Origenes, Athanasius, Hieronymus, Ruffinus admittūt Apocalypsin, quam Lutherani reiciunt: Et è contrario, Cyrillus & Nazianzenus reiciunt Apocalypsin, quam Calvinistæ admittunt: Ergo priores Patres repugnant Lutheranis; posteriores Caluini-

stis. Tertio; Aliqui ex illis Patribus dubitant de Tobia, Iudith, Ecclesiastico, Sapientia, an pertineât ad Canonem, nec ne. At Lutherani & Calvinistæ certò affirmât esse extra Canonem: ergo hanc certitudinem non habent ab illis Patribus. Vnde ergo.

34. Concludo, nihil præsidij ex tota antiquitate pro se habere Evangelicos: Nullum Concilium, nullos Patres posse adduci, qui per omnia probent ipsorum Canonem. Nam Patres, qui scripserunt ante Innocentiû, in multis ab illis discrepant, vt iam ostensum est. Qui autem secuti sunt Innocentium, nostrum Canonem consignarunt, & per continuatam multorum sæculorum Traditionem, nobis reliquerunt. Hoc nuper in familiari cōgressu, modestè ac amicè obieci quibusdam Evangelicis: Qui primò quidem non credebant rem ita habere, vt dixi, sed, cum allatis in medium Augustini & aliorum Patrum libris, apertè rem totam demonstrassem, fassi sunt, se hoc præsidio destitutos, iam non alio, quàm ad Iudæorum auctoritatem posse confugere, & eorum Canonem sequi ac venerari. Sed, ô miserum perfrugium. An putant, omnes Christianos errasse hactenus in Canone; solos Iudæos non errasse? Cur igitur non respuunt Canonem noui Testamenti, quem Iudæi respuunt? An etiam Christum negaturi sunt, quia Iudæi illum negant.

35. Sed tamen, quia Iudæorum Canonem pro se allegant, dicam, quod res est. Fateor, in Canone Iudæorum, qui tempore Esdræ consignatus est, non fuisse Tobiam, Iudith, Sapientiam, Ecclesiasticum, Machabæos. At inde non sequitur, excludendos esse ex Canone, quem Christiani nunc habent. Primò, quia grauissimi Authores scribunt præter Canonem, qui tempore Esdræ consignatus est, fuisse alium Canonem, qui multò post fuerit consignatus. Itaque libros illos,
tamen

tametsi in priori canone, non fuerint, fuisse tamen in posteriori, & ex illo translatos in Canonem Christianorū. De qua re videri potest Genebrardus li. 2. Chronologię & Serarius in prolegomenis Bibliacis c. 8. q. 16. 36 Secundò, vt hoc non sit minimè necesse est, vt illi soli habeantur Canonici apud Christianos, qui tales habiti sunt apud Iudæos, vt rectè notat Augustinus lib. 18. de ciuitate Dei cap. 36. cùm ait; *Machabæorum libros, non Iudæi, sed Ecclesia pro Canonicis habet.* Et ratio manifesta est, quia libri Machabæorum nondum erāt scripti tempore Esdræ quando Canon Iudæorum consignatus est. Quid ergo mirum, si in illum Canonem relati non fuerint? Idem post Augustinum notauit Isidorus in libro Proæmiorum, de libris veteris ac noui Testamenti, *Hebræi, inquit, non recipiunt libros Tobie, Iudith & Machabæorum; Ecclesia tamen eosdem inter Canonicas Scripturas enumerat.* Et ibidem; *Sapientia & Ecclesiasticus parem cum reliquis canonicis libris tenere noscuntur auctoritatem.*

37 Et lib. 6. Etymolog. cap. 1. scribit, Hebræos facere tres ordines librorum veteris Testamenti? Primum legis; secundum Prophetarum; tertium Hagiographorum: Et in primo ordine ponere quinque libros Mosis. In secundo librum Iosue, Iudicum primum & secundum Regum, Isaiam, Hieremiam, Ezechielem, & duodecim minores Prophetas. In tertio, Iob, Psalterium, Prouerbia Ecclesiasten, Cantica canticorum, Daniele, duos libros Paralipomenon, Esdras, Esther. Præter hos tres ordines, ait quartum à Christianis additum esse. *Quartus, inquit, est apud nos ordo veteris Testamenti eorum librorum, qui in Canone Hebraico non sunt. Quorum primus Sapientie liber est: secundus, Ecclesiasticus: tertius, Tobias: quartus Iudith: quintus & sextus, Machabæorum.*

38. Atque hæc sufficiant de Canone scripturarum Vnde summatim colligo, Canonem quem noui Euāgelici nunc habent, non esse sincerum ac legitimum; quia nec à Catholicis, qui modo sunt, nec à Patribus, qui Innocentium præcesserunt, nec ab aliis, qui illum secuti sunt, receptus aut confirmatus est. Nec ex Iudæorum Canone confirmari potest, vt iam proximè ex Augustino & Isidoro demonstraui. Maneat ergo, quod initio dixi, Euangelicos accepisse quidem integrum Euangelium à Catholicis, sed multas inde partes exemisse & decoxisse; ideóque non Euangelicos, sed Decoectores Euangelij vocandos esse.

Q V Æ S T I O V.

*An Euangelici habeant legitimam Euangelij
versionem?*

39. **M**ira res. Euangelici admittunt sacra Biblia (tametsi fœdè mutilata,) quæ à nostris maioribus tradita ipsis sunt: non admittunt versionem, quæ similiter à nostris maioribus tradita ipsis est. Non, inquam, admittunt veterem & vulgatam Editionem, quæ tot sæculis in Ecclesia viguit, & communi Christianorum consensu recepta, & à Concilio Tridentino confirmata est. Nouas versiones quotidie moliuntur, latinas & vernaculas omnis generis,

40. Latinae sunt hæc. Prima Sebastiani Munsteri, Anno 1534. & 1546. quæ est omnium celeberrima. Secunda Oecolampadij, Anno 1535. Tertia Leonis Iudæ, & Theodori Bibliandri, quam Leo, ex Iudæo Zuinglianus factus, inchoauit; Bibliander, adiuantibus Conrado Pelicano & Petro Cholino perfecit anno 1544. Et solent vocari Biblia Tigurina, quòd Tiguri edita sint.

sint. Quarta Sebastiani Castalionis, anno 1556. Basileæ. Quinta Iunij & Tremellij, primùm Geneuæ edita anno 1590. & postea Manouix anno 1602. Sexta Theodori Beza, Elisabethæ Reginae Angliæ dedicata. Septima Geneuensis, quæ teste Genebrardo præfatione in Origenem, est *rhapsodia ex variis Munsteri, & aliorum pannis ac centonibus confuta.*

41. Vernaculæ sunt plures. Prima, Germanica Lutheri, sæpius ab ipso recognita. Secūda, Germanica Tigurinorum in Heluetia. Tertia, Belgica. Quarta, Polonica. Quinta, Danica. Sexta, Gallica Geneuensis. Septima, Gallica Castalionis. Octaua, Anglica Londinensis. Nona, Italica sine loci & authoris nomine, quæ Geneuæ putatur edita, anno 1562. vt ex typo colligitur. Decima, Hispanica, etiã sine loci & authoris nomine, quæ apud Bernates in Heluetia videtur euulgata, quia præfixum habet *Vrsūm*, vastantem ac vorantem mel. Præter has generales, vel vtriusque, vel alterius testamenti versiones, sunt aliæ speciales propè infinitæ. Nam aliqui ex Euangelicis Psalterium, vt Bucerus, Caluinus, Musculus, alij alias partes transtulerunt.

42. Quid porrò de hac tanta versionū varietate sentiant, tum ipsi Euangelici, qui earū authores sunt, tum etiam Catholici, paucis explicandū est. Euangelici sic sentiunt. Lutherus in comment. de nouissimis Davidis verbis, in præfatione; *Omnino, inquit, melius esset, omisso studio Hebraica lingua, simpliciter retinere illam hætenus receptam & vsitatā versionē Bibliorū, quàm tot nouas versiones cumulari, quibus nihil proficitur, nisi quod dissimilitudo & discrepantia lectionū, memoriā legentium turbat, & studium remoratur, ac in multis locis incertiores, quàm fuerat, dimittit.* Et in libro prophetiarum suarum, qui à Georgio Vvaldero, Hallensi prædicante collectus est: *Tam multe, inquit, nostro tēpore sunt versiones Bibliorum,*

vt paulatim tam multa futura sint Biblia, quàm multi sciolli in Hebraica lingua magistros sese profitebuntur.

43. Et Rheuclinus (alias Capnion) in Hebræas cōcordantias Rabbi Nathan, multa translationes Bibliorū in lucem prodeunt, quas melius fuisset non natas esse, vel statim interuisse. Addit Kemnitius in prima parte Examinis, fess. 4. *Vtile est, ex stare certam aliquam versionem, qua in citationibus allegetur. Et VVittakerus controuersia 1. q. 2. cap. 7. Consultè factura esset Ecclesia, si non cuius pro arbitratu suo permitteret nouam versionem edere.*

44. Similiter Robertus Stephanus initio suorum Bibliorum anno 1557. *Nullum vertendorum Bibliorum finem fieri, & non minus varias eorum interpretationes, quam varios interpretes hodie existere, iam pridem multi queruntur, qui ex re Ecclesia esse existimant, certam aliquam ex tāto numero eligere, &c. In hac cū & nos opinione essemus, &c.*

45. Denique, vt alios omittam Theodorus Beza in cap. 10. Actuum Apostolorum, in digressione, de dono linguarum? *Eò res iam deuenit, vt qui scripturam ex Græco conuertunt in latinum, aut aliud aliquod idioma, quiduis sibi in interpretando licere putent. Quos si reprehendas, statim audies, interpretis officio fungi, nō qui verbū conuertat è verbo, sed qui sententiam exprimat. Ita sit vt dum quisque iudicium suum liberè sequi mauult, quàm religiosè Spiritus sancti interpretem agere plurima non tam conuertat, quàm peruertat. Cui libidini & audacia nisi occurratur, nē aut ego vehementer fallor, aut intra paucos annos, paulatim ipsarum quoque rerum possessione depellemur.*

46. Nec dissimilis est censura de singulis versionibus in particulari. Lutheri versionem carpunt Tigurini, Osiandrini: Bucerus Munsterus, Lutherus ipse. Nam Tigurini multis sannis illam excipiunt, vt conqueritur Stoltzius in defensione Lutheri Osiandrini obiiciunt illi *dolum & falsitatem: Bucerus, manifestos & non paucos lapsus:*

lapsus: Munsterus, multorum versuum omissionem. Denique Lutherus ipse post 20. annos fassus est, se crebrius errasse, eò quod Rabinorum glossis nimium credidisset, ut testatur Cochläus in Actis Lutheri, Lindanus in Dubitatio, & alij.

47. Versionem Bezæ damnat Castalio in præfatione ad Anglam, Samuel Huberus in libro de vltimæ tabæ clangoribus, Hugo Bruchtonus, & quis non? Vicissim versionem Castalionis reprehendit Beza in suis annotationibus, tanquam falsam, ineptam, imperitam, audacem, blasphemam, vitiosam, ridiculam, execrãdam, erroneam, impiam, peruersam. Et in responsione ad defensiones Castalionis, de eadem sic loquitur; *Translationem noui Testamenti, tum Latinam, tum Gallicam, à Sebastiano Castalione istic scriptam & excusam, optimo iure reprehensam fuisse in meis annotationibus, non solum ut indoctam, sed etiam ut multis locis impiam, & à sancti Spiritus sententia prorsus discrepantem, vobis, ut existimo, non constabat, cum edenda sue defensionis potestatem illi faceretur; sed nunc tandem, ut spero, conspicuè intelligetis.*

48. Munsteri versionem perstringunt Tigurini & Pelicanus in suis præfationibus. Denique cum Tigurinorum Biblia à Typographo oblata essent Luthero, hoc responsum ab eo accepit: *Ne post hac mihi aliquid mittas, quod à ministris Tigurina Ecclesie profectum sit. Nullum enim cum eis posthac commercium habere, nec eorum libros recipere aut legere volo, quandoquidem ipsi iam damnati sunt, & alios quoque miseros homines secum ad inferos abducunt, &c.* Ita refert Hospinianus Calvinista in historia Sacramentaria, anno 1544.

49. Hæc Euangelici de Euangelicis. Venio ad Catholicos. Ex iis multi accuratè de hac re scripserunt, præsertim Cochläus in Actis Lutheri, & in libello de nouis translationibus, Genebrardus præfatione in

Origenem, Serarius in Prolegomenis Bibliacis, c. 20. Gretſerus in primo tomo defenſionis Bellarminianæ, & alij. Omnes ſentiunt, nouas illas Euangelicorū verſiones, nullo modo tolerari poſſe ac debere. Et meritò.

1. quia à malis authoribus prodierunt.
2. quia eo ſpectant, vt veterem ac vulgatam editionē penitus aboleant.
3. quia corruptæ ac vitioſæ ſunt.
4. quia Iudaifmum introducunt.
5. quia planè ridiculæ ſunt.
6. quia Grammaticam potius, quàm Theologiam ſapiunt.
7. quia ſunt aridæ, inſipidæ & ſine Spiritu.
8. quia inter ſe pugnantes.
9. quia variabiles & inſtantes.

De ſingulis dicam aliquid.

I. Vitium nouarum verſionum.

40. Primò igitur, verſionum iſtarum non boni auctores ſunt. Nam aliqui ex illis fuerunt Monachi apoſtatae, vt Lutherus, Munſterus, Oecolampadius, Pelicanus, Bucerus. Alij, primùm Iudæi, mox Zuingliani, vt Leo Iuda, miniſter Tigurinus. Alij, primùm Iudæi, deinde Monachi, tum apoſtatae, demùm Caluiſtæ, vt Tremellins. Alij, primùm Chriſtiani, tum athei, dehinc Caluiſtæ, vt Franciſcus Iunius, qui per integrū biennium fuit atheus, vt ipſemet ſcribit in vita ſua. Alij denique laſciua & luxuria diffluenteſ, vt Caluinus, Beza, & plerique iam nominati. Quid boni in re ſacra ac diuina ab his ſperare poſſis? *Mali corui, malum ouum.*

41. Certè Lutherus, vt alios præteream, ita ſcribit de hac materia, partim in colloquiis mèſalibus, partim in præſationibus librorum noui Teſtamenti, vt meritò ſuſpectus eſſe debeat. Sunt autem hæc ipſius placita.

1. Argumentum libri eſt ferè, vt argumentum fabulæ.
2. Scriptor illius libri ſcripſit eo modo, quo Terentius ſcripſit ſuas comædias.
3. Non credo omnia facta eſſe eo modo, quo in libro Iob referuntur.
4. Odi librum Esther,

Esther, & cuperem non exstare. 5. Liber Tobix est poëma, in quo de mulieribus agitur, & exemplar administrandæ familiæ. 6. Multa in hoc libro ridicula & stulta continentur. 7. Liber Iudith nõ est historia, sed figmentum, compositum ad imitationem Virgilianæ *Aeneidos* & Homericae *Iliados*. 8. Author libri, qui *Ecclesiastes* inscribitur, videtur ocreis & calcaribus destitutus, equitare tantum in soccis, sicut ego soleo, cum adhuc essem in cœnobio. 9. *Ecclesiasticus*, qui hunc librum composuit, est concionator legalis & Iurista: docet, quomodo vita hæc externa & ciuili bene sit instituenda; sed non est Propheta; nihil docet de Christo. Est liber, sicut *Thalmuth*, ex variis libris collectus. 10. Libri *Regum* præcedunt centum & mille cubitos scripto *Peralipomenon*. Ideò libris *Regum* plus credendũ, quàm libris *Paralipomenon*. 11. Multa in libro *Apocalypsis* desidero, vt neque *Apostolicum*, neque *Propheticum* iudicem. 12. Nullo modo aduertere queo, à *Spiritu sancto* compositũ esse. 13. *Spiritus meus* non potest cum hoc libro concordare. 14. *Epistola Iacobi*, comparatione *Euangelij*, straminea est, & *Apostolico Spiritu* destituta. 15. *Ioannis Euangelium* est vnicum, tenerum, verum, genuinum & principale *Euangelium*, & tribus reliquis longè, longè præferendum & anteponendum. Hæc *Lutherus*. Quis credat hunc hominem in vertendis *Bibliis* à *Spiritu sancto* fuisse illuminatum? Eadem est ratio de aliis, quos recensui.

I I. Vitium.

42. Secundò, Hoc potissimùm agunt noui isti verfores, vt suis versionibus veterem ac vulgatam Editionem penitus obscurent & aboleant. In qua re imitantur *Aquilam*, *Symmachum* & *Theodotionem*, qui &

ipsi nouas versiones olim moliti sunt, in eum finem, ut abolerent versionem Lxx. Interpretum, quæ tunc erat celeberrima: Et ut omnia oracula & vaticinia de Christo, quæ à Lxx. Interpretibus clarè erant expressa, in gratiam Iudæorum redderent obscuriora, ut testatur D. Hieronymus prologo in Iob à se versum, Epiphanius in libro de ponderibus & mensuris, & alij plures. Hos, inquam, imitantur nostri Euangelici. Volunt vulgatam Editionem suppressere, & clariora quædam illius testimonia, quæ ipsorum hæresibus contraria sunt, penitus obscurare. Exempla obuia sunt, ut iam videbimus.

III. Vitium.

43. Tertiò, Versiones Euangelicorum, tum aliis, tum his, potissimum modis corruptæ ac deprauatæ sunt. 1. adiectione. 2. detractioe. 3. mutatione. Adiectione. Nam 1. Cor. 9. 5. vbi Apostolus dicit; *Nunquid nõ habemus potestatem mulierem sororem circumducendi?* Lutherus de suo adiecit; *in uxorem.* Similiter Rom. 3. 28. vbi Apostolus dicit; *Arbitramur iustificari hominem per fidem;* Lutherus adiecit, *sola.* Et rogatus ab amico, cur id fecisset, respondit his verbis; *Si tuus Papiſta morosum & difficilem præbere se volet de voce, (Sola) statim dic; Papiſta, & asinus eadem res est: Sic volo, sic iubeo: sit pro ratione voluntas. Nolumus enim Papiſtarum esse discipuli, sed præceptores.* Et infra; *Rogo te, ne quid aliud huiusmodi a sellis respondeas de voce (Sola) sed tantum dicas; Lutherus vult: ille Doctor est omnium Doctorum in Papatu, &c.* (In epistola ad amicum, de voce, Sola.)

44. Detractioe. Nam Act. 15. 41. Beza & alij Euangelici omittunt totum illum versiculum; *Præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.* Et 2. Pet. 1. 10. vbi Apostolus ait; *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis:* omittunt tres illas

illas voculas, *per bona opera*. Nimirum, oderunt bona opera, contenti suo sterquilinio; nec volunt Apostolis & senioribus subiecti esse.

45. Mutatione. Nam Lucae 22.20. vbi Græcus textus habet: τὸ τοῦ ποσίηρον ἢ καὶνὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματι μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυρόμενον, id est, *hoc poculum novum Testamentum est in meo sanguine, quod pro vobis effunditur*: Beza sic mutavit, ἐν τῷ αἵματι μου, τῷ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυρόμενον, id est, *in meo sanguine, qui pro vobis effunditur*. Ne scilicet cogерetur fateri, quod Catholici vrgent, in illo poculo, quod Christus in vltima cœna dedit Apostolis, fuisse sanguinem Christi. Quæ hæc impostura est?

I V. Vitium.

46. Quartò, Versores illi nihil aliud ferè spirāt, quàm Rabinismum; vt Iudæos potius dixeris, quàm Christianos. Eminent in hoc genere Munsterus, qui in suis Notationibus ad nausēā repetit has voculas, *Rabi Salomon, David Kimhi, Aben Ezra, Rabi Menahem, Rabi Moses de Cozi, Moses Gerundensis, Arba Tura, Rabi Calonymus, Rabi Jacob, Abraham de palmis, &c.* Vix vnquā inuenies nomen Hieronymi, Augustini, Ambrosij, Gregorij, Chrysostomi, Basilij, Cyrilli, Nazianzeni. Omnia Rabinis plena sunt. Putant enim boni isti Euangelici, latentem thesaurū reperiri posse in libris Rabinorum, qui apud Christianos reperiri nō possit. In quo magno pere falluntur, teste Luthero, in præfatione super Psalterium, vbi ait; *se sperasse, recēiores Hebræistas adducturos eximium quid & pretiosum; sed sibi idem euenire, quod olim Salomoni, qui cum speraret pretiosissima quæque ex India se accepturum, nihil aliud acceperit, quàm simias & pauones. Plerosque versores simias imitari, & vel Rabinum, vel veterem translationem referre; vel interpretationes suas pauonum quasi ornamentis insignire; immixtis*
Hebrai

Hebraicis vocabulis, &c. Vide Matthæsiū concione
12. de vita & actis Lutheri.

V. Vitium.

47. Quintò, Planè ridiculi sunt in nouandis hominum & locorum propriis nominibus: Nec ridiculi modo, sed etiam obscuri, vt à paucis intelligi vix possint. Nam vbi nos in vulgata editione habemus, *Isaias, Hieremias, Ezechiel, Osee, Abdias, Michaas, Habacuc, Sophonias*; Iunius & Tremellius vertunt; *Ieschahia, Iirmeia, Iechezkel, Hoscheah, Hobadia, Mica, Chabakkuk, Tzephania*. Et vbi nos legimus: *Visio Isaiæ filij Amos, quam vidit super Iudam & Ierusalem, in diebus Ozie, Ioathan, Achaz, & Ezechie Regum Iuda; Oecolampadius vertit, Visio Iesaaiahn, filij Amos, quam vidit super Iehudah & Ierusalem, in diebus Tziiahn, Iotham, Abhaz, Iehhiçkiahn Regum Iehudah.*

48. Similiter, vbi nos legimus: *Verba Ieremie filij Helcia, de sacerdotibus, qui fuerunt in Anathoth, in terra Benjamin*; Iunius & Tremellius legunt; *Verba Iirmeia filij Chilkia, de sacerdotibus, qui erant Hanathotis, in terra Beniaminis*. Munsterus vero; *Verba Iirmeiahn filij Hilkiahn, de sacerdotibus, qui erant in Anathoth in terra Biniamin.*

49. Item, vbi nos legimus: *Verbum Domini, quod factum est ad Sophoniam filium Chusi, filij Godolia, filij Amaria, filij Ezechie, &c.* Illi sic vertunt; *Verbum Iehouæ, quod fuit ad Tzephaniam filiam Cuschi, filij Gedalia, filij Amaria, filij Chizkia.* Et rursus, vbi nos; *Nonne frater erat Esaii Iacob, dicit Dominus, & dilexi Iacob, Esaii autem odio habui? Illi sic; Nonne frater fuit Hesaii Iahakobo? dictum Iehouæ: Dilexi autem Iahakobum, Hesaium verò odio habui: Quæ hæc nominum portenta sunt? Si reuiuiscerent maiores nostri, putarent nostra Biblia interiisse, & alia in illorum locum subrogata.*

VI. Vitium.

50. Sextò, Grammaticam magis olent, quàm Theologiam. De qua re conqueritur Genebrardus, præfatione in Origenem, his verbis ; *Castalionis versio est affectata, plus habens pompæ & phalerarum, quàm rei & firmitatis: plus ostentationis, quàm substantiæ: plus fuci, quàm succi: plus hominis, quàm Spiritus: plus fumi, quàm flammæ: plus humanarum cogitationum, quàm diuinorum sensuum: plus foliorum, quàm fructuum. Tot verbis vix adhuc explico hominis vanitatem. Elegantiam pollicetur, & tamen verba interdum usurpat alienissima à Ciceronis puritate. Præterea ex inferis suscitatur Genios, pollubra, & similia pagana vocabula, quæ pridem sepulta oportuit, nedum in Scripturæ contextum illata. Mysteriorum ex oculis subducit, submutatis verbis. Vbi dixit Deus, *Fiat firmamentum*; ille, *Iussit Deus*, ne vllum diuini verbi, per quod omnia facta sunt, vestigium in prima rerum conditione appareat.*

51. Et Beza in Castalionem; *De latino sermone, quantum ipse tibi placeas, nemo non videt. Et paulò post: Arbitror intolerandam esse audaciam, si quis ab illa nuda quidem & simplici, sed verè tamen diuina & plena mascula maiestatis elocutione discedens, Prophetici & Apostolici sermonis puritatem, quasi fuco quodam orationis inficiat. Et infra; Miror te vetera & omnibus trita vocabula expunxisse, ut noua & plerisque obscura substitueres. Et iterum: cum de re constat, & vocabula lengissimo usu trita sunt omnibus, unde tandem hoc nouandi studium, nisi ex stulto & ambitioso ingenio.*

VII. Vitium.

52. Septimò, Hinc fit, ut aridæ, insipidæ, & sine Spiritu sint huiusmodi versiones. Quod vnico exemplo facile ostendam. In vulgata Editione sic legimus: *Di-*

xit Dominus Domino meo, sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedũ tuorum. Quæ verba cum sequentibus, non modo clara sunt, sed etiam mellita, suauia, & plena Spiritu ac consolatione. Iunius & Tremellius sic vertũt: Dixit Iehoua Domino meo, sede ad dextram meam, donec disposuero inimicos tuos in scabellum pedum tuorum. Scipionem robustum tuum emissurus est Iehoua, Tziione, dicens, Dominare in medio inimicorum tuorum. Populus tuus populus voluntarius die copiarum tuarum in decoris locis sanctitatis: Inde ab utero sibi aderit ros iuuentutis tua accuratissimè. Castalio sic vertit: Ait Ioua Domino meo sede ad meam dexteram, donec tuos hostes effecero scabellum pedum tuorum. Sceptum tuæ potentie mittet ex Sione Ioua, ad dominandum inter hostes tuos. Tua copia voluntaria erunt, qua die expeditionem cum sacra maiestate facies: ex utero aurora habebis rorem tuæ iuuentutis. Quam hæc sicca, arida, spinosa, & tetrica sunt. Aptissima tamen ad cantum è choro eliminandum. Non enim video, quis concentus ex huiusmodi verbis, vel ad aures fidelium oblectandas, vel ad animos in Deum erigendos, oriri possit.

VIII. Vitium.

55. Octauò, Mirè inter se dissentiunt versores Evangelici, vt ex Cochlæo & Gretsero ostendi potest hoc exemplo. Nos in citato Psalmo sic legimus; *Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorũ; ex utero ante Luciferum genui te.* Evangelici, quisque pro suo spiritu ac cerebro, sic vertunt. 1. Lutherus; *Post victoriam tuam offeret tibi spontaneè populus tuus in sancto decore: filij tui nascentur tibi, sicut ros ex aurora.* 2. Pelicanus: *Populus tuus oblationes liberales in die virtutis tuæ, in decoribus sanctitatis ex utero aurora tibi ros generationis tuæ.* 3. Felinus, vel potius Bucerus: *Populus tuus aderit spontaneus in die, quò virtutẽ tuã declarabis, in vrbe sancto splendore insigni, vt*

ros matutinus aderit ab utero iuuentutis tue. 4. Munsterus: Populus tuus spontanearum est (voluntatum) in die exercitus tui, in magnificentiis sanctitatis, ab utero aurora est tibi ros natiuitatis. 5. Iunius & Tremellius: Populus tuus populus voluntarius die copiarum tuarum, in decoris locis sanctitatis: inde ab utero tibi aderit ros iuuenta tua accuratissime. 6. Castalio. Tuae copia voluntaria erunt, qua die expeditionem cum sacra maiestate facies: Ex utero aurora habebis rorem tua iuuentutis. 7. Zuinglius in suo Psalterio: Populus autem tuus in die triumphi tui vota offeret cum sancta pompa. 8. Leo Iuda in Bibliis Tigurinis: Habes promptissimum populum, cum educes tuas copias: tibi etiam est ros generationis tue in summo decore & sanctitate ex utero aurora. Alij aliter.

54. Hinc constat, verissimum esse, quod supra ex Luthero, Beza, & aliis Euangelicis dixi, hanc variam & multiplicem Bibliorum versionem adferre multa incommoda. Nam 1. parit confusionem. 2. turbat memoriam. 3. remoratur studium Lectoris. 4. eundem dubium ac perplexum à se dimittit. Denique sub tanta verborum ac phrasium diuersitate, rem ipsam facillimè prodigit. Quanto feliciores Catholici, qui vnam, certam, constantem ac vniformem sequuntur Editionem: Et tamen toto orbe diffusi sint, vna tamen loquuntur lingua, & iisdem Spiritus sancti verbis ac formulis assueti sunt. His rectè accommodari potest illud, Genes. 11. 1. *Erat autem terra labij vnus, & sermonum eorundem.* Et paulò post; *Ecce, vnum est populus & vnum labium omnibus.* Euangelicis verò, quod sequitur: *Confundamus linguam eorum, ut non audiat vnusquisque vocem proximi sui.* Et rursum: *Vocatum est nomen eius Babel, quia ibi confusum est labium vniuersæ terre.* Vno verbo. Catholici & Euangelici representant duas familias, in quarum altera, pater & mater, filij & filia, serui & ancilla, eodem loquuntur idiomate, &

& singuli singulos probè intelligunt : in altera, totidem idiomatica sunt, quot capita; vbi pater Gallicè, mater Hispanicè, filij Latinè, filia Belgicè, serui Italicè, ancillæ Germanicè loquuntur; vbi poscenti panem, porrigitur lapis; volenti bibere, miscetur pharmacum; & sic deinceps.

IX. Vitium.

55. Nonò, Magna inconstàtia est in versionibus Evangelicorum. Quod hodie placet, cras displicet: quod prius conforme Græco vel Hebraico textui, nunc difforme: quod antea ad mentem Spiritus sancti, postea secus. Certè, prima Lutheri versio, quantis lætitiis inchoata, deducta perfecta; quanto plausu accepta & confirmata est? Nam primò, aliquot verueces mactati sunt. 2. immane quoddam vitium, in quo totus Catechismus depictus & descriptus videbatur, à Luthero exhaustus. 3. iucundè ac hilariter decantati versus ex Virgilio de Didone, *Dulces exuvia, &c.* 4. Festum translationis Bibliorum institutum. (Testis est Matthæus Lutheri discipulus, & ex illo Gretserus & alij.) At non multò post, eadem Versio ab omnibus repudiata, & non semel ab ipso authore recognita est. Nec mirum. Nam supra mille errores, & quidem non exigui, in ea sunt deprehensæ. Atque hæc sufficiant de nouis Bibliorum versionibus, quas Evangelici hæctenus moliti sunt. Sequitur nunc.

QVÆSTIO VI.

An Evangelici habeant verum sensum Euangelij?

56. **S**olet distingui duplex Scripturæ sensus. Alter litteralis seu historicus, alter spiritualis, seu mysticus.

sticus. Literalis est, quem verba Scripturæ proximè & immediatè significant, siue sint verba propria, siue figurata. Mysticus est, quem verba Scripturæ remotè, & mediante sensu litterali significant: vel, quem sensus litteralis proximè significat: vel, quod eodem recidit, quem res proximè significata per verba, significat.

57. Vtrumque insinuat Apostolus, 1. Corinth. 10. 1. cum ait; *Patres nostri omnes sub nube fuerūt, & omnes mare transierunt, &c.* Nam in his & sequentibus verbis latet duplex sensus. Vnus litteralis, qui proximè & immediatè significatur per illa verba, nempe, filios Israëli, quando ex Ægypto egressi sunt, transiuisse mare rubrum, ambulasse sub nube, comedisse manna in deserto, bibisse aquam de petra manantem. Alter mysticus, quem res ipsa proximè significata per verba, significat. Nam exitus Israëliitarum ex Ægypto per Mosen, significat exitum nostrum ex seruitutē peccati per Christum: mare rubrum, significat Baptismum: manna corpus Christi in Eucharistia: aqua, sanguinem Christi.

58. Mysticus à Theologis subdiuiditur in allegoricum, anagogicum, & moralem seu tropologicū. Sicut enim tres sunt virtutes Theologicæ, Fides, Spes, Caritas; ita tres sensus mystici. Allegoricus respondet fidei, anagogicus spei, moralis charitati. Nam allegoricus est, quando verba Scripturæ mediante sensu litterali, significant res credendas: anagogicus, quando res sperandas: moralis, quando res agendas.

59. Alij sic definiunt. Sensus allegoricus est, quando verba scripturæ, præter sensum litteralem, quem habent, significant aliquid pertinens ad fidem vel Ecclesiam militantem: quo pacto, Abraham, qui secundum sensum litteralem habuit duos filios, vnum ex ancilla, alterum ex libera; allegoricè significat Deum qui habet duos populos, vnum Iudæorum ex Synagoga, al-

terum Christianorum ex Ecclesia : hunc sub libertate gratiæ Christi, illum sub seruitute legis Mosaicæ. (ad Gal. 4. 22.)

60. Anagogicus est, quando verba Scripturæ, præter sensum litteralem, significat aliquid pertinens ad vitam æternam vel Ecclesiam triumphantem, quam speramus: quo pacto illud Psalm. 94. 11. *Quibus iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam;* secundum litteram intelligitur de terra promissionis in Palæstina; at anagogicè, de vita æterna, ubi est vera requies (Hebr. 4. 3.)

61. Moraliter est, quando verba Scripturæ, præter sensum litteralem, significant aliquid pertinens ad instructionem morum, vel ad officia charitatis: quo pacto illud Deut. 25. 4. *Nō alligabis os boui trituranti;* secundum litteram intelligendum est de veris bobus: at moraliter de concionatoribus, qui non debent impediri, quò minus petant sustentationem à populo. (1. Cor. 9. 9.)

62. Est ergo quadruplex Scripturæ sensus. 1. Litteralis. 2. Allegoricus. 3. Anagogicus. 4. Moraliter. Qui omnes ostendi solent in voce *Hierusalem*. Nam vox illa significat litteraliter, urbem Palestinæ; Allegoricè, Ecclesiã militantem: Anagogicè Ecclesiã triumphantem: moraliter Animam hominis in hac vita. Omnes item notari solent in Epistola ad Galatas, cap. 4. Nam litteralis est in illis verbis; *Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & unum de libera.* Allegoricus in illis; *Hæc sunt duo testamenta, &c.* Anagogicus in illis; *Illam autem, quæ sursum est Hierusalem.* Moraliter in illis; *Quomodo tunc is, qui secundum carnem fuerat, persequatur eum, qui secundum spiritum; ita & nunc.*

63. Notatum est à viris doctis, iuxta hos quatuor sensus Scripturæ, quatuor esse Doctores Ecclesiæ, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Gregorium: Et Sngu

singulos in singulis sensibus explicandis excelluisse: Hieronymum in litterali; Ambrosium in allegorico; Augustinum in anagogico; Gregorium in morali.

64. Nos hic agimus de sensu litterali, qui præcipuus est, & quasi fundamentum aliorum. Et quia verba Scripturæ torqueri possunt ad varios sensus litterales, quæstio est, an Euangelici habeant verum & legitimum sensum litteralem, necne? Aiunt se habere. At vnde habent? An à Catholicis? Negant. An ab antiquis Patribus? Et hoc negant. An ex aliqua certa traditione, quæ per singulas ætates deduci ad eos possit? Ne hoc quidem. Vnde ergo? Immediatè, inquit, à Deo. Hinc se *θεοδιδάκτους* id est, à Deo doctos appellare soliti sunt.

65. Hic vide, obsecro, quàm varias origines fingant sibi isti Nouatores. Codicem Bibliorum, vt fatentur à Catholicis habent per Traditionem: Versionem, è suo quisque capite ac cerebro? sensum & interpretationem, immediatè à Deo. Si Catholicis credunt in vno, cur non in reliquis? Si ab illis accipiunt Codicem, cur non versionem & sensum? An putant eos errare in versione & sensu, non errare in Codice? Sed relicto Codice & versione, de quibus actum est, agamus nunc de sensu. Hunc aiunt se immediatè habere à Deo. Quod merito mirum videri potest. Nam primò, cui non mirum sit, solos Lutheranos & Calvinistas, non item antiquos Patres aut modernos Catholicos habere legitimum Scripturæ sensum à Deo? Cui non mirum sit, cum Lutherani & Calvinistæ sint fratres Euangelici, alios ab aliis in Scripturæ sensu dissentire? An Deus, qui illos fratres esse voluit in Euangelio, non voluit esse fratres, sed hostes in sensu Euangelij? Non capio hoc mysterium. Cui non mirum sit, ipsos Calvinistas inter se de vero sensu disceptare? An Deus qui immediatè illos docet diuersos ac discrepantes

sensus eorum animis inspirat? Non est verisimile. *Non enim dissensionis est Deus, sed pacis.* Denique cui non mirum, nullum hactenus Euangelicum extitisse, præter vnum Graferum, qui verum sensum Apocalypsis à Deo affectus sit? quod tamen Graferus in sua *Plaga Regia* profiteretur. Nam disertè scribit, Apocalypsin aliis omnibus obscuram; soli sibi claram & peruiam esse. Distinguit autem tria genera aliorum hominum. 1. *fanaticos.* 2. *probos authores.* 3. *præceptores suos.* Primos ait *latibula querere*: Secundos, *nemini satisfacere*: Tertios, *duri nimis iudicij esse.* Addit, sibi præ illis omnibus obortam esse lucem, qua profundissima quæque scrutatus sit, ac intimè penetrarit. Cui, inquam, hoc mirum non sit.

66. Sed omittamus hæc mira: Et rem ipsam propius inspiciamus. Aiunt igitur boni isti viri, se verum & legitimum Scripturæ sensum à Deo habere. Ego contra contendo, non à Deo, sed aliunde: non verum & legitimum, sed correptum & adulterinum habere. Quod sic probò. Sensus Scripturæ quatuor modis corrumpi potest. 1. adiectione. 2. detractioe. 3. mutatione. 4. falsa interpretatione. His omnibus modis ab Euangelicis corruptus est. Tria priora membra superius probata sunt. Quartum facilè probari potest. Extant enim infinita propè Scripturæ testimonia, quæ Euangelici falso interpretantur. Ex iis aliqua recensebo.

67. Legimus Matt. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Hoc Calvinus, nõ seriò, sed ironicè à Christo dictum esse interpretatur, vt sensus sit; Ne serues mandata, quia illorum obseruatio nec prodest, nec possibilis est, Impium dogma. Quanquam Calvinus tam impius est, vt fidenter asserat, Christum in omnibus fere rebus, quæ ad salutem animæ spectant ironicè nobiscum agere, & contra mentem loqui. Sic enim scribit

scribit lib. 3. Inst. c. 24. §. 13. *Ecce, vocem ad eos dirigit, sed ut magis obsurdescant: lumen accendit, sed ut reddantur cæciores: doctrinā profert, sed qua magis obstupescant: remediū adhibet, sed ne sanentur.* Sanè, si ita est, quis credat illi dicenti & inuitanti, *Venite, ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos? Quis non statim excipiat; Tu quidem vocem ad me dirigis, sed ut magis obsurdescam: lumen accendis, sed ut fiam cæcior: doctrinam profers, sed qua magis obstupescam: remedium offers, sed ne sanus efficiat.* Quid ergo te audiam.

68. Item legimus Matth. 3. 1. *Venit Ioannes Baptista prædicans in deserto, & habebat vestimentum de pilis camelorum, & Zonam pelliceam circa lumbos suos: Esca autē erat locusta & mel siluestre.* Et Marci 1. 6. *Erat Ioannes vestitus pilis cameli, & locustas edebat & mel siluestre.* Euangelici, quia metuunt, ne Eremitarum aut Monachorum viuendi ratio ex hoc loco confirmetur, omnia secus, quàm Catholici interpretantur. Nam per desertum, non intelligunt solitudinem, sed urbem aut vicum in montanis situm: per pilos Cameli, non rudem aut hispidam vestem ex pilis contextam, sed pretiosam & vndulatam, quæ Regem deceat: per locustas, non animal insectum, sed caneros marinos, qui à piscatoribus capti, in ripam Iordanis eiiciebantur, eo quòd lege Mosaica immundi, & prohibiti essent. (Leuitic. 11.) Ioannem tamen non curasse legem Mosaicam, sed secutum esse libertatem Euangelicam, quæ in eo consistit, vt quouis ciborum genere pro arbitrio vescamur. Vide Maldonatum in capite tertio Matthæi, vbi fusiùs hanc Euangelicorum interpretationem proponit ac refutat.

69. Item Lucæ 22. 20. *Hic est calix nouum Testamentum in meo sanguine.* Et Matth. 26. 28. *Hic est sanguis meus noui Testamenti.* Lutherani sic interpretantur; Hoc vi-

num est meus sanguis. Calvinistæ plerique sic; Hoc vinum significat meum sanguinem. Plessæus lib. 4. de Eucharistia, cap. 2. pag. 600. sic; Hæc est acerba illa mors & passio, quam paulò post sustinebo. Quæ hæc licentia & peruersitas est?

70. Item Ioan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, nõ potest introire in regnum Dei.* Calvinus per aquam intelligit Spiritum sanctũ. (lib. 4. Instit. cap. 16. §. 25.) Hinc consequenter affirmat, Christum non loqui de Baptismo aquæ, sed de interna hominis renouatione. Si ita est, non poterit ex Scriptura probari, aquam esse necessariã ad Baptismũ: ac proinde, si quis diceret, infantes posse baptizari in vino vel ceruisia, non posset à Caluino ex scriptura refurari. Tametsi enim ex aliis scripturæ testimoniis constet, quosdam in aqua baptizatos esse, non tamen ex illis constat, necessariò id factum esse. Aut ergo Baptismus aquæ non est necessarius, aut necessitas illius, non aliunde, quàm ex citato loco probari potest. Eligant Calvinistæ.

71. Item, Ioan. 20. 26. *Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio eorum,* id est, intrauit per fenestram, vt Oecolampadius vult: Vel, Non expectauit, donec Apostoli aperirēt, sed ipse aperuit ianuas, & intrauit, vt exponit Calvinus in vltima admonitione ad Vvestphalum, & lib. 4. Instit. c. 17. §. 29. ne cogatur penetrationẽ corporum admittere. *Nec ianuis, inquit, clausis intrare, tãtũdem valet, ac penetrare per solidam materiã, sed sibi aditũ patefacere diuina virtute, vt repente steterit inter discipulos, planè admirabili modo, cum obserata essent fores.*

72. Item, Act. 2. 27. *Non derelinques animam meam in inferno.* Beza sic explicat; *Non derelinques cadauer meũ in sepulchro.* Quæ hæc metamorphosis est? Ex anima fit cadauer; ex inferno sepulchrum? Vix similem inuenias in Ouidio. Sed, quid non facit desperatio? Non potuit

potuit alio modo eludere argumentum Catholicorum, quo ipsi probant Christum secundum animam descendisse ad inferos.

73. Item Hebr. 13. 4. *Honorabile connubium in omnibus & torus immaculatus: fornicatores enim & adulteros indicabit Deus.* Planus sensus est; Honorate connubium in omnibus suis partibus, ita ut in nulla re illud violetis, & præsertim ut torus vester sit immaculatus, quia adulteri à Deo punientur. At Calvinus & Beza in suis annotationibus aliter explicant, hoc sensu; Matrimonium est honoratum & licitum in omnibus, id est, *inter quosuis homines, seu, inter cuiusuis ordinis homines.* Nimirum, ut hinc probent, etiam inter Monachos & moniales honoratum & licitum esse matrimonium. An etiam inter fratres & sorores?

74. Item, Apocal. 11. 3. *Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.* Hinc Euangelici per duos testes, ut intelligunt Lutherum & Calvinum, ut Bibliander in suo chronico: vel vetus & nouum Testamentum, ut Rex Angliæ in monitoria præfatione. Neuter rectè. Nam multa dicuntur de illis duobus testibus, quæ nullo modo conueniunt Luthero & Caluino, vel nouo & veteri Testamento. Sunt autem hæc. 1. quòd sint *amicti saccis.* 2. quòd habeant *potestatem claudendi calum, ne pluat, & conuertendi aquas in sanguinem, & percutiendi terram omni plaga, quotiescunque voluerint.* 3. quòd corpora eorum iacebunt Hierosolymæ insepulta per tres dies & dimidium. 4. quòd postea reuiuiscant. 5. quòd audient hanc vocem de cælo, *Ascendit huc.* 6. quòd tunc *magnus terra motus* futurus sit. 7. quòd *decima pars ciuitatis* corruet. 8. quòd *septem millia hominum* occidentur. Quid hæc ad Lutherum & Calvinum? Quid ad vetus & nouum Testamentum?

75. Item, Apocal. 13. 13. *Et fecit (Antichristus) signa magna, ut etiam ignem faceret de celo descendere.* Hic per ignem de celo descendentem intelligunt Euangelici excommunicationem Papæ, vt Pouellus Calvinista lib. 1. de Antichristo, cap. 26. & Balduinus Lutheranus in disputatione de Antichristo, cap. 6. Vt hoc modo probent Papam esse Antichristum. Sed omnino ridiculè. Primò, quia eodè sensu explicari possent sequentia loca. Lucæ 9. 54. *Domine, vis dicimus, ut ignis de celo descendat?* id est, vt descendat excommunicatio Papæ? Et 4. Reg. 1. 10. *Helias dixit; Si homo Dei sum, descendat ignis de celo, ut deuoret te & quinquaginta tuos,* id est, descendat excommunicatio Papæ, vt deuoret vos. Secundò, quia cum dicit Ioannes: *Et fecit signa magna, ut etiam faceret ignem de celo descendere,* planè significat, magnum signum seu miraculum fore, cum Antichristus faciet ignem de celo descendere: imo tale miraculum, quo decipiat homines, vt credant esse opus diuinitatis. At quæso, quod aut quale miraculum est, excommunicare hominem? Nullum penitus.

76. Hæc pauca exempla (vt sexcenta alia omittam) manifestè conuincunt, Euangelicos non habere verum Euangelij sensum à Deo; sed vnumquemque ex suo cerebro fingere sibi sensum, quem vult: atque adeo verum Euangelij sensum, multis modis, præsertim adiectione, detractioe, mutatione, & falsa interpretatione, ab iis corruptum esse ac deprauatum. In quos optimè quadrat illud Tertulliani in libro de præscriptionibus, cap. 17. *Ista hæresis non recipit quasdam Scripturas: & si quas recipit, adiectionibus & detractioibus ad dispositionem instituti sui interuertit: Et si recipit, non recipit integras: Et si aliquatenus integras præstat, nihilominus diuersas expositiones commentata peruertit. Tantum veritati obstreperit adulter sensus, quantum & corruptor stylus.*

QVÆSTIO VII.

*Quomodo Euangelici argumententur ex
Euangelio?*

77. **I**dem est argumentandi modus, qui interpretandi. Hoc aliquot exemplis demonstrabo: Et quidem in iis punctis, quæ inter nos & ipsos controvertuntur, cuiusmodi sunt hæc. 1. de traditionibus. 2. de fide iustificante. 3. de libero arbitrio. 4. de communione sub vtraque specie. 5. de inuocatione Sanctorum. 6. de Antichristo. 7. de Ecclesia. 8. de capite Ecclesiæ. 9. de Primatu Ecclesiæ Regio. 10. de fide paruulorum. 11. de esu carniû. 12. de matrimonio. Ex his paucis erit facilis coniectura de aliis.

De traditionibus.

78. Igitur Euangelici contra traditiones sic disputant ex Scriptura; Deus non vult, vt aliquid addamus ad verbum Dei scriptum: Ergo Catholici peccant, qui addunt traditiones non scriptas. Antecedens patet ex illo, Deuter. 4. 2. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor.* Et cap. 12. 32. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam nec minuas.* Respondeo. Hæc duo testimonia ineptissimè citantur contra traditiones. Non enim intelligenda sunt de verbo Dei scripto, quatenus opponitur traditioni non scriptæ, vt malè interpretantur Euangelici: sed prius intelligendû est generatim de præceptis iudicialibus & ceremonialibus, quæ tunc nondum erât scripta, sed tantum viua voce à Deo per Mosen tradita: posterius speciatim de vno præcepto ceremoniali, nempe de præcepto sacrificandi. Hoc patet ex ipso contextu, qui posteriori

loco sic habet; *Quando disperdiderit Dominus Deus tuus gentes, ad quas ingredieris possidendas, & possederis eas, atque habitaueris in terra earum; caue, ne imiteris eas, & requiras ceremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gentes ista Deos suos, ita & ego colam. Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas auersatur Dominus, fecerunt Diis suis, offerentes filios & filias, & comburentes igni. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quicquã, nec minuas. Sensus est; Quãdo veneris in terram Palestinam, ad quam tendis, & obtuleris Domino Deo tuo sacrificium, non imitaberis gentiles, qui falsis diis offerunt suos filios & filias per ignem; sed hoc tantum offeres, quod ego tibi præcipio, nempe ex animalibus oues, capras, hædos, boues, vitulos, columbas, passeris, turtures: ex fructibus terræ, panem, simulam; salem, thus, manipulũ spicarum virentium, & triticum: ex liquoribus, sanguinem, vinum, oleum, aquam. Hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.*

79. Hinc, seruata proportione, facilè colligitur, quis sit sensus prioris testimonij, nempe hic: Ego dedi vobis præcepta ceremonialia, quæ præscribunt ritum colendi Deum; & præcepta iudicialia, quæ præscribunt ritum seruandi iustitiã in rebus politicis ac temporalibus. Vtraque debetis integra seruare, sicut à me tradita sunt, non addendo quicquam ex ritu gentiliũ, inter quos victuri estis, nec etiam aliquid detrahẽdo, verbi gratia. Dedi vobis præceptum ceremoniale de sacrificio, & prohibui, ne offeratis ea, quæ à gentilibus offerri solent, sed ea tantum, quæ à me speciatim determinata sunt, quibus nec addere, nec detrahere quicquam debetis. Similiter dedi vobis præceptum iudiciale de puniendis maleficis. Hoc etiam seruare. Nec licebit vobis, vel grauiorẽ, vel mitiorem pœnam

in illos statuere pro vestro arbitrio ; sed simpliciter id facere, quod ego faciendum esse statui. Idem est de cæteris præceptis in particulari.

80. Hic est legitimus sensus vtriusque testimonij, vt ex contextu patet. Quem sensum alibi aliis verbis explicat Scriptura. Nam quod hic dicit, *Non addetis quicquam ad præcepta mea, quæ dedi vobis, nec minuetis* : hoc alibi dicit, *Non declinabitis ab eis, vel ad dextram, vel ad sinistram.* Deuter. 17. 20. *Discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & ceremonias eius, neque declinet in partem dextram vel sinistram.* Et cap. 28. 14. *Si audieris mandata Domini Dei tui : quæ ego præcipio tibi hodie, & non declinaueris ab eis, nec ad dextram, nec ad sinistrã, &c.* Et c. 31. 29. *Novi enim, quod post mortem meam iniquè ageris, & declinabitis citò de via, quam præcepi vobis.* Et Iosue 1. 7. *Confortare igitur, & esto robustus valdè, vt custodias & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moses seruus meus, ne declines ab ea ad dextram vel ad sinistram.*

81. Igitur vis argumenti Euangelicorum, ex priori testimonio, est hæc : Iudæi debebant integrè seruare præcepta ceremonialia & iudicialia, quæ à Deo erant ipsis præscripta, nec poterant, vel ad dextram vel ad sinistram ab eis declinare, id est, non poterant aliquid eorum, quæ præscripta erant, omittere, nec etiam ex ritibus gentilium aliquid addere: Ergo nos Christiani, præter Scripturam, non debemus admittere Traditiones, quas à Christo & Apostolis accepimus. Ex posteriori, hæc: Iudæi debebant ea tantum offerre in sacrificium, quæ à Deo erant determinata, nec poterant omittere aliquid eorum, quæ Deus fieri mandauerat, nec aliquid ex sacrificiis gentilium adiicere: Ergo nos Christiani non possumus seruare Traditiones, quæ ab Apostolis ad nos peruenerunt. *Spèctatum admissi, risum teneatis amici?*

82. Eiusdem farinae argumentum est, quod sumunt ex illo, 2. Timoth. 3. 16. *Omnis Scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* Ex quo loco dupliciter argumētantur Eūangelici. Aliqui sic; Omnis Scriptura est utilis ad docendum & arguendum: Ergo superuacaneæ sunt Traditiones. Perinde, ac si dicas; Omnis cibus est utilis ad nutriendū: Ergo superuacaneus est potus. Vel. Omnis eleemosyna est utilis ad salutem, Lucæ 11. 41. & Dan. 4. 24. Ergo superuacanea oratio, superuacanea fides, superuacanea Sacramēta. Miseret me horum hominum.

83. Alij sic; Omnis Scriptura est utilis, id est, sufficiens; Ergo superuacaneæ Traditiones. Sed quæ hæc interpretatio est? An idem sunt, vtilem esse, & sufficientem esse? Si idem sunt, iam illud 1. Timoth. 4. 8. *Pietas ad omnia utilis est*, licebit sic interpretari, Pietas ad omnia sufficiens est: Ergo reliqua omnia superuacanea sunt: superuacaneus cibus & potus, superuacaneæ conciones, Sacramenta, suspiria. Quare? quia pietas ad omnia utilis, id est, sufficiens est. Et similiter illud 2. Timoth. 4. 11. *Marcum assume, & adduc tecum: Est enim mihi utilis in ministerium*, id est, sufficiens: Ergo Timotheus, Titus, Onesimus, & alij superuacanei sunt. Quis non videt, si hæc licentia interpretandi Scripturam semel admittatur, totam corrumpi & adulterari posse?

84. Sed vt clarius agnoscant Eūangelici suam ineptiam, textus Apostoli considerandus est. Igitur Apostolus in citato capite hortatur Timotheum Episcopum, vt suos subditos instruat in fide & bonis operibus, & redarguat aduersarios, qui *corrupti mente, & reprobi circa fidem, resistunt veritati.* Et, vt ostendat eum id posse præstare, subdit; *Tu verò permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris: & quia ab infan-*

tia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem per fidem, quæ est in Christo IESU, Omnis enim Scriptura utilis est, &c. Vbi, per sacras litteras, quas ait Timotheum ab infantia nouisse, intelligit Scripturam veteris Testamenti. Nam eo tempore, cum Timotheus erat infans, nondum extabat Scriptura noui Testamenti.

85. Igitur Apostolus in illo textu sic argumentatur: Omnis Scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendos subditos & redarguendos aduersarios: At Scriptura veteris Testamenti, quam ab infantia nosti, est diuinitus inspirata: Ergo Scriptura veteris Testamenti utilis est ad docendos subditos, & redarguendos aduersarios. Cum ergo cognitione Scripturæ veteris Testamenti instructus sis, magnum ex eâ præsidium habes ad præstandum, quod dixi.

86. Ex eodem principio licebit sic concludere: Omnis Scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum & arguendum: At Scriptura noui Testamenti est diuinitus inspirata: Ergo est utilis ad docendum & arguendum. Qui ergo cognitione huius Scripturæ instructus est, magnum ex eâ præsidium habet ad vtrunque præstandum.

87. Porro, ex vtroque discursu patet, Has tres propositiones veras esse secundum Apostolum. 1. Omnis Scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum & arguendum. 2. Scriptura veteris Testamenti utilis est ad docendum & arguendum. 3. Scriptura noui Testamenti utilis est ad docendum & arguendum. Sicut ergo non sequitur; Scriptura veteris Testamenti est utilis: Ergo Scriptura noui Testamenti est superuacanea: Nec contra; Scriptura noui Testamenti est utilis: Ergo Scriptura noui Testamenti est superuacanea: Ita etiam non sequitur; Vtraque Scriptura, tam veteris, quam noui Testamenti est utilis: Ergo Traditio est superuacanea.

88. Si Euangelici hoc non aduertunt, cæci sunt. Si aduertunt, reuocent errorem, nec deinceps Traditionibus tam infesti sint, præsertim cum Apostolus alibi eas commendat. Nam 2. Theff. 2. 14. sic scribit; *Itaque fratres state, & tenete Traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.* Cur ex hoc loco, tam claro & perspicuo, non confirmant Traditiones, sicut nos facimus? Cur ex alio, perperam intellecto, reiciunt Traditiones, quas Apostolus Thessalonicensibus tantopere commendat? Non video aliam causam, quàm quia hæretici & pertinaces sunt.

De fide iustificante.

89. Euangelici docent, solam fidem iustificare, & sufficere ad salutem: quod probant ex illo, Rom. 3. 28. *Arbitramur hominẽ iustificari per solam fidem.* Et Lucæ 7. 50. *Fides tua te saluam fecit.* Et Lucæ 8. 50. *Credetantum, & salua erit.* Sed absurdè: ne quid dicam grauius. Nam primum locum manifestè corruerunt, vt supra monui. Apostolus enim sic habet; *Arbitramur iustificari hominem per fidẽ, sine operibus legis,* id est, Arbitramur opera legis Mosaicæ, seu ceremonias legales iam mortuas & abrogatas esse post aduentum Christi: & quamuis in veteri Testamento profuerint ad iustitiam quandam legalem & externam; nũc tamen nihil prodesse ad iustitiam fidei, quæ consistit in interna renouatione animi. Euangelici cum Luthero sic vertunt; *Arbitramur iustificari hominem per solam fidem.* Magna peruersitas. Nam constat ex aliis Scripturæ locis, hominem non sola fide, sed etiam spe, dilectione, oratione, Baptismo, Euangelio saluari & iustificari. Rom. 8. 24. *Spe salui facti sumus.* Et 1. Ioan. 3. 14. *Qui non diligit, manet in morte.* Et Philip. 1. 19. *Scio, quia hoc proueniet mihi ad salutem per vestram orationem.* Et ad Titum 3. 5. *Saluos nos fecit per lauacrum*

uacrum regenerationis. Et 1. Cor. 15. 1. Notum facio vobis Euangelium, per quod saluamini.

90. Si in his singulis testimoniis adderemus particulam, *Sola*, sicut fecit Lutherus in testimonio Apostoli ad Romanos; emergerent hæc propositiones. 1. Iustificamur per solam spem. 2. per solam dilectionem. 3. per solam orationem. 4. per solum Baptismum. 5. per solum Euāgelium. Quid absurdius? Sed, an etiam Euangelici hanc glossam addituri sunt ad illum locum, 1. Timoth. 2. 15. *Mulier saluabitur per filiorū generationem*, id est, per solam filiorum generationem? Si faciant, magnum erit priuilegium pro vxoribus Prædicantium. Et deinceps impunè erunt adulteræ, impunè criminatrices, modo filios generent.

91. Alter locus est, Lucæ 7. 50. *Fides tua te saluam fecit*. Hinc etiam colligunt Euangelici, solam fidem sufficere ad salutem. Sed eodē euentu, quo ante. Nam Christus, qui ibi dixit Magdalenæ, *Fides tua te saluam fecit*; dixit etiam Simoni de Magdalena, *Remittuntur ei peccata multa, quoniā dilexit multum*. Vtrunque ergo verum est, *Fides tua te saluam fecit*, & *Dilectio tua te saluam fecit*. Et sicut hinc non licet inferre, solam dilectionem sufficere; ita nec inde, solam fidem sufficere. Vtraque necessaria est, & fides, & dilectio: magis tamen dilectio, iuxta illud, 1. Corinth. 13. 13. *Nūc autem manent, Fides, Spes, Charitas, tria hæc: maior autē horum est Charitas*, Et paulo ante; *Si habuero omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil sum*. Vnde Augustinus lib. 15. de Trinitate c. 18. *Ipsam fidem non facit utilem, nisi charitas. Sine charitate quippe fides potest quidem esse, sed non & prodesse*. Quod confirmat ex illo Apostoli, ad Gal. 5. 6. *In Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neq; præputiū, sed fides, quæ per charitatem operatur*. Nā fides non est efficax ad iustificandum sine charitate, iuxta illud Iacobi 2. 26.

Sicut

Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus charitatis mortua est.

92. Tertius locus est, Lucæ 8. 30. *Crede tantum, & salva erit.* Verba sunt Christi. Ex quibus cōcludunt Evangelici, solam fidem ad salutem sufficere. Sed multò absurdus, quàm ante, (quanquam omnia absurdissimè.) Nam Christus non loquitur ibi de iustificatione, seu remissione peccati, sed de resuscitatione puellæ mortuæ. Loquitur enim Iairo Principi Synagogæ, cuius filia moriebatur: Et dicit illi; *Noli timere, etiam si mortua sit filia tua: crede tantum, me posse illam resuscitare, & salva erit.* Quid hoc ad fidem iustificantem, de qua agimus? Nihil penitus. 1. quia fides iustificans respicit salutem animi, nō corporis, ut Evangelici fatentur. 2. respicit salutem illius, qui habet fidem, non alterius. Non enim Petrus iustificatur per fidem Pauli, nec Paulus per fidem Petri, sed quisque per fidem, quæ in ipso est.

De libero Arbitrio.

93. Evangelici docent, nos in hoc statu naturæ lapsæ non habere liberum arbitrium, sed amissum esse per peccatum primi parentis. Quod sic probant; Scriptura dicit, nos non posse benè aut malè agere pro arbitrio, iuxta illud Isaiæ 41. 23. *Bene aut malè, si potestis facite.* Ergo non habemus libertatem arbitrij. Est argumentum Lutheri. Sed valde crassum. Nam Isaias non loquitur de hominibus, sed de idolis gentium. Et sicut David irridet idola gentium, Psal. 113. 12. cum ait; *Simulachra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. Os habent, & non loquētur: oculos habent, & non videbunt: nares habent, & non odorabunt;* sic Isaias exprobrat illis imbecillitatem, quod cum Dij habeantur à stultis hominibus, non possint tamen benè aut malè facere,
id

id est, non possint cultoribus suis prodesse, nec contempторibus nocere.

94. Itaque vis argumenti Lutheranici est hæc: Idola, vel statuæ ex auro & argento factæ, non possunt suis cultorib. prodesse, nec aliis nocere: Ergo nos nõ habemus liberũ arbitriũ. Perinde ac si ita ratiocineris; Idola non possunt ambulare: ergo nos non habemus pedes. Cur non etiam sic? Idola non habent cerebrum: Ergo Euangelici non sapiunt. Vel sic; Idola habent dura capita: Ergo Euangelici sunt pertinaces.

De Communione sub utraque specie.

95. Euangelici docent, Christum non solũ instituisse, sed etiam præcepisse communionem sub specie vini; ac proinde Catholicos, qui communicant tãtum sub specie panis, peccare contra præceptum Christi. Hoc autem præceptum contineri illis verbis, Matth. 26. 27. *Bibite ex hoc omnes.* Urget hunc locum Calvinus lib. 4. Inst. cap. 17. §. 47. *Edictum*, inquit, *æterni Dei est, ut omnes bibant.* Et §. 48. *Præcipientis verba sunt, Bibite ex hoc calice omnes.* Sed Calvinus spectat nuda verba, non sensum; ideoq; simplici lectori fucum facit. Non enim voluit Christus, ut omnes absolutè biberent ex eo calice, sed ut omnes Apostoli, qui præsentés erant. Hoc patet ex ipso contextu. Cum enim diuisisset panẽ Eucharisticum in multas partes, & singulis Apostolis singulas porrexisset, calix autem eo modo diuidi nõ posset: vni ex Apostolis integrum porrexit, cum hac cautione, ut non putaret totum sibi ebibendum esse, sed aliquid inde degustandum, ac deinde reliquis ordine porrigendum. Itaque verba illa, *Bibite ex hoc omnes*, idẽ valent, atque illa, Lucæ 22. 7. *Accipite, & diuidite inter vos*, id est, vnus non exhauriat totum calicem, sed singuli aliquid bibãt. Quod & factũ est, ut testatur Mar-

cus cap. 14. 24. *Et biberunt ex eo omnes.* Vtique illi omnes ex eo biberunt quibus dictum erat à Christo, *Bibite ex hoc omne.*

96. Quid quæso hic difficultatis est? Nō plus, quàm si paterfamilias, arrepto calice recentis musti, porrigeret eum filiis degustandum, cum hac formula, *Bibite ex hoc omnes*, id est, singuli modicum inde capiant: nemo solus totum exhauriat. An propterea, quotquot extra familiam illam essent, putarent se cogi præcepto, ut ex eodem calice mustum gustarent? Ridiculum sanè.

97. Sed instant Evangelici, hoc modo: Illis dictum est, *Bibite*, quibus dictum est, *manducate*: at hoc dictum est omnibus: ergo & illud. *Respondeo.* Vel stupidi, vel importuni sunt, qui sic agunt. Iā ostendi, solis Apostolis præsentibus dictum esse, *Bibite*. Iisdem dictum est, *manducate*. Et quid opus est noua probatione? Persistam in exemplo allato. Si paterfamilias tēpore cœnæ, diceret famulis & ancillis præsentibus, *manducate & bibe*, an ideò censeretur omnes alios præcepto cogere ad manducandum & bibendum? Non opinor Eodē modo fecit Christus. Dixit Apostolis in vltima cœna præsentibus, *manducate & bibite*. An illis verbis præceptum dedit generale, quo omnes Christianos, obligaret? Nihil minus. Vbi ergo, inquires, præceptum dedit, si ibi nō dedit? Responso in promptu est. Si quæritur præceptum de vtraque specie, nusquam dedit. Si de Eucharistia, abstrahendo ab vna vel vtraq; specie, dedit illis verbis, Ioan. 6. 53. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitā in vobis.* Possumus autem carnem Christi manducare, & sanguinē eius bibere sub altera rātum specie, quia sub altera specie est totus Christus secundū carnē & sanguinem. Vbi iterum notanda est insignis Evangelicorum impudētia. Nam in his ipsis verbis, *Ni manducaueritis,*

¶ *Et* vbi reuera præceptum est, præceptū non agnoscūt. in illis autem, *Bibite ex hoc omnes*, vbi præceptum non est, præceptum esse contendunt.

98. Iterum instant; Ipsemet Christus alibi fatetur, se omnibus dicere, quidquid dicit Apostolis, iuxta illud Marci 13.37. *Quod vobis dico, omnibus dico*. Atqui Apostolis dicit, *Bibite*: Ergo omnibus dixit. Omnes ergo tenentur bibere calicem. *Respondeo*. Et hic apertè fucum faciunt Euangelici, truncandò verba Christi. Ipse enim sic dixit: *Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate*. Hęc particulam, *Vigilate*, omittunt boni illi viri, ex qua tamen sensus totius sententię pendet. Nō enim est hic sensus; *Quidquid simpliciter vobis dico, hoc omnibus dico*. Nam mutā dixit Apostolis, quę omnibus non dixit, vt Matth. 26.31. *Omnes vos, scandalum patiemini in me, in ista nocte*. Et Ioan. 6.70. *Nōne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabolus est?* Igitur hic est sensus? *Quod dico vobis, vt vigiletis, omnibus dicere volo*. Omnes enim debent vigilare, ne mors imparatos inueniat.

De Inuocatione Sanctõrum.

99. Euangelici contendunt, Sanctos non esse inuocandos. Primò, quia est iniuriosum Deo, qui solus vult inuocari, Matth. 4.10. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias*. Secundò, est etiam iniuriosum Christo, qui solus est mediator & intercessor pro nobis apud Deum, 1. Timoth. 2.5. *Vnus mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus*.

100. Hęc argumenta magni ab ipsis fiunt. Sed reuera nullius sunt momenti: Et facillè retorqueri possunt. Nam primo, quæro ex Euangelicis, an liceat inuocare Sanctos, qui nobiscum in hac vita degunt? Omnino, inquirunt. Et rectè. Omnes enim Christiani id faciunt, quando petunt à se mutuo suffragia. Et Paulus suo

exemplo eos id facere docuit. Coloss. 4. 2. *Orationi instate, orantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi.* Et 1. Thess. 5. 25. *Fratres orate pro nobis.* Et 2. Thess. 3. 1. *De cetero fratres, orate pro nobis, ut sermo Dei currat.* Et Iacobi 5. 16. *Orate pro inuicem, ut saluemini.*

101. Iterum quæro, an inuocare Sanctos in hac vita degentes, sit iniuriosum Deo & Christo? Minimè. Alioquin nec pij Christiani id facerent, nec Apostolus suo exemplo id facere docuisset. Cur ergo inuocare Sanctos in cælo existètes sit iniuriosum Deo & Christo? Hic hærent Euangelici, & latibula quærunt. Sed in lucem educendi sunt, quod fiet, si legitimè explicentur loca Scripturæ, quæ ab ipsis adferuntur.

102. Igitur prior locus est, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias.* Sensus est; Non adorabis falsos Deos, sicut gentiles faciunt, sed vnū verum Deum, cui soli, tanquam vero Deo, diuinum cultum exhibebis. Qui sensus exprimitur Exodi 20. 3. *Non habebis Deos alienos corā me: Non adorabis eos neque coles: Ego sum Dominus Deus tuus.* Sicut ergo contra hæc præcepta non peccant illi, qui petunt suffragia viuentium in terra; ita nec illi, qui petunt suffragia viuentium in cælo. Et ratio est, quia neutri adorāt illos, tanquam Deos, sed petunt intercessionem eorum apud verum Deum. At petere aliorum intercessionem apud verum Deum, non est colere aut adorare falsos Deos. Nihil certius.

103. Alter est, *Vnus est mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus,* id est, Solus Christus est primus ac principalis mediator inter Deum & homines, quia cū omnes essemus inimici Dei, ipse primus ac solus, ex propriis meritis, per condignam satisfactionem nos Deo reconciliauit. Nullus Sanctorum hoc fecit, aut facere potuit. Possunt quidem esse secundarij mediatores, quia

quia per virtutem meritorum Christi possunt pro nobis apud Deum intercedere, & aliquid ab eo impetrare. Hoc fecit Moses & Prophetæ in veteri; hoc in nouo Testamento fecerunt alij, quorum suffragia implorauit Apostolus cum dixit, *Fratres, orate pro nobis*. Idem faciunt Sancti in cælo. Neutri tamen derogant aut obscurant officium Christi, qui est principalis mediator. Nam quidquid faciunt, hoc virtute meritorum Christi faciunt; ac proinde, quidquid faciunt, cedit in maiorem ipsius laudem & excellentiam.

De Antichristo.

104. Euangelici conantur simplici populo persuadere, Papam esse Antichristum: Et hoc probant ex Apostolo, 2. Thessal. 2. 4. vbi de Antichristo sic loquitur; *Extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se, tanquam sit Deus*. Quem locum Iconius Calvinista in duplici Elencho, sic interpretatur: *Extollitur supra omne, quod dicitur Deus aut sebasma, id est, supra omnem ordinem ecclesiasticum & politicum. Ostendens se, tanquam sit Deus; id est exhibens se pro visibili Ecclesiæ Catholicæ capite*. Hinc conficit tale argumentum; Ille est verus Antichristus, qui extollitur supra omnem ordinem ecclesiasticum & politicum, & exhibet se pro visibili capite Ecclesiæ: Hoc facit Papa: Igitur Papa est Antichristus.

105. Hoc argumentum dupliciter peccat. Primò, quia retorqueri potest in Euangelicos, hoc modo: Ille est Antichristus, qui extollitur supra omnem ordinem ecclesiasticum & politicum, & exhibet se pro visibili capite Ecclesiæ Vtrumque facit Rex Angliæ, quem Euangelici suæ fidei defensorem appellant: Ergo Rex Angliæ est Antichristus. Maior ponitur ab aduersario. Minor nota est, quia Euangelici in Anglia disertè scri-

brant, Regem in suo regno habere supremam gubernationem & potestatem supra omnes personas vtriusque ordinis, tam Ecclesiastici, quàm politici; & esse supremum caput ac Primatem Ecclesiæ Anglicanæ, vt alibi à me ostensum est.

106. Deinde, nititur noua & falsa interpretatione. Non enim Apostolus per *omne id, quod dicitur Deus, aut quod colitur*, intelligit omnem ordinem Ecclesiasticum & politicum; sed omnem Deum, siue verum, siue falsum, vt apertè constat ex Daniele, cap. 11. 36. vbi eandem Apostoli sententiam expressit his verbis; *Eleuabitur & magnificabitur aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorum loquetur magnifica. Et Deum patrum suorum non reputabit, nec quenquam Deorum curabit.* Certè, aliud est, extolli supra omnem Deum, etiam Deum Deorum, aliud, extolli supra omnem ordinem ecclesiasticum & politicum. Illud prius conuenit Antichristo; hoc posterius potest etiam bonis viris conuenire. An non Moses, antequam Aaron consecraretur, erat supra omnem ordinem ecclesiasticum & politicum apud Iudæos? An non Constantinus Imperator (ex sententia Euangelicorum) erat supra omnem ordinem ecclesiasticum & politicum in generali Concilio Nicæno? An ideò Antichristus? Videant Euangelici.

107. Æquè noua & falsa explicatio est hæc; *Ostendens se tanquam sit Deus*, id est, Exhibens se pro visibili capite Ecclesiæ. Nam ostendere se, tanquam Deum ponitur ab Apostolo, tanquam *nota* quædam Antichristi, quæ sine dubio culpanda est. Exhibere autem se pro visibili capite Ecclesiæ, non est *nota* Antichristi, sed priuilegiū Petri & successorum eius. An non Petrus constitutus fuit visibilis Pastor ouium Ecclesiæ, quando dixit illi Christus, *Pasce oues meas*? Omnino. At Pastor respectu sui gregis, non est brachium aut tibia, sed caput,
&

& quidem caput visibile: Ergo Petrus fuit visibile caput sui gregis, id est, omnium Christianorum, seu totius Ecclesiæ Christi. An ideò Antichristus? Absit.

De Ecclesia.

108. Euangelici docent, Ecclesiam posse deficere & errare: imò iam pridem defecisse & errasse: Et hoc prædictum esse à Daniele, cap. 9. 27. *Deficiet hostia & sacrificium.* Mira res. Existant clarissima testimonia in contrarium, vt Matth. 16. 18. *Super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non preualebunt aduersus eam.* Et Matth. 28. 20. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi.* Et 1. Timoth. 3. 15. *Ecclesia est columna & firmamentum veritatis.* Et Psal. 47. 9. *Deus fundauit eam in æternum.* Et Dan. 2. 44. *Suscitabit Deus regnum, quod in æternum non dissipabitur.* Omitto reliqua.

109. Cur Euangelici tam multis & clavis testimoniis fidem non habent? Cur vnum illud ex Daniele, quod obscurum est, his omnibus anteponunt? Nimirum in hac re imitantur Donatistas, qui dicebāt Ecclesiam in sola Africa remansisse: & citabant illud ex Canticis, cap. 1. 6. *Indica mihi, quæ diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie.* Vnde sic ratiocinabantur; Ecclesia cubat in meridie: sed Africa est in meridie: Ergo cubat in Africa: Igitur extra Africā non est. Quos refellit Augustinus in lib. de vnitae Ecclesiæ, cap. 16. hoc potissimū argumēto: Multa sunt clara Scripturæ testimonia, quæ docent Ecclesiam toto orbe diffusam esse: Ergo Donatistæ perperam faciunt, cum ex vno obscuro conantur probare, Ecclesiam in sola Africa remansisse.

110. Verba Augustini sunt hæc; *Scrutamini scripturas canonicas, & eruite aliquid manifestum, quo demōstretis Ecclesiā in sola Africa remansisse, &c. Aliquid proferte,*

quod non egeat interprete, nec unde conuincamini, quod de alia re dictum sit, & vos illud ad vestrum sensum detorquere conemini. Videtis enim nunc illud vnicum, quod proferre consueuistis. Vbi pascis, vbi cubas in meridie, quemadmodum excussis omnibus eiusdem loci verbis, longè aliud indicat, quàm vos putatis. Et si hoc sonaret, quod vultis, Maximianista vos in eo vincerent. Magis enim meridies prouincia, Byzantium, Tripolis, vbi illi sunt, quicumque sunt, quàm Numidia, vbi vos prapollētis. Ita ergo ipsi possunt germanius & distinctius gloriari de meridie, vt eos excludere ab hac sententia nō possitis, nisi in illis verbis verū sensum & Catholicū teneatis. Aliquid ergo proferte, quod non contra vos verius interpretetur, sed quod interprete omnino non egeat. Sicut non eget interprete; Tu enim vocaberis voluntas mea, & terra tua orbis terrarum, &c. Sicut non eget interprete; Commouebuntur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, &c. Sicut non eget interprete; Eritis mihi testes in Ierusalem, & in tota Iudæa & Samaria, & vsque in totam terram. Sicut non eget interprete; Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe, &c.

III. Simili modo refellendi sunt Euangelici. Scrutentur Scripturas canonicas, & eruant aliquid manifestum, quo demonstrent Ecclesiā errasse vel defecisse. Aliquid proferant, quod nō egeat interprete. Sicut nō eget interprete: Porta inferi nō præualebunt aduersus eā. Sicut nō eget interprete: Ecclesia est columna & firmamentū veritatis, &c. Nam illud, quod proferūt ex Daniele, Deficiet hostia & sacrificium, nihil ipsis patrocina- tur, nisi ipsi sint interpretes. Nam alij non interpretantur de defectiōne Ecclesiæ Christianæ, sicut ipsi, sed de defectiōne Synagogæ Iudæorum. Ex eo autem, quòd Synagoga defecerit, non sequitur, Ecclesiam defecturam esse. Hæc enim promissionem habet de sua firmitate & stabilitate, quā illa non habuit. Hæc designatur
per

per Saram, quæ semper māsit cum Abrahamo: Illa per Agar, quæ repudiata est. Deinde, etsi daremus Danielē vaticinari de defectione Ecclesiæ, quomodo probarēt Euangelici, vaticinium iam impletum esse? Non enim sequitur; Daniel prædixit defecturā hostiam & sacrificium: Ergo iam defecit. Imò in Ecclesia non defecit. Adhuc quotidie offertur sacrificiū corporis & sanguinis Domini apud Catholicos. Tertiò, si hoc etiam demus, Ecclesiā defecisse, quid aliud sequitur, quàm Euāgelicos nō esse in Ecclesia? Nam si Ecclesia non est, in Ecclesia esse non possunt. Igitur extra Ecclesiā sunt. At extra Ecclesiā non est salus, vt fatetur Calvinus lib. 4. Instit. c. 1. §. 4. his verbis; *Extra eius gremium nulla est speranda peccatorū remissio, nec vlla salus.* Loquitur autē de Ecclesia visibili, de qua hic agimus. Denique si Ecclesia potest deficere & errare (siue id iam factum sit, siue non sit) poterit etiam errare Ecclesia, in qua Euangelici fingunt se esse. Si potest errare, quomodo constabit non errasse? Aut quis fidem ei habebit, si dicat se non errare, sed tamen errare posse? Quid si erret, hoc asserendo? Nihil igitur certum apud Euangelicos.

De capite Ecclesiæ.

112. Euangelici rident nos, quòd dicamus Pontificem, Petri successorē esse caput Ecclesiæ. Et obiiciunt nobis Apostolum, Eph. 1. 22. asserentem, *Ecclesiam esse corpus Christi.* Vnde sic ratiocinantur; Vnum corpus, nisi monstrosus sit, habet vnum tantum caput: At Ecclesia est vnum corpus: Ergo, nisi monstrosa sit, habet vnum tantum caput. At caput illius est Christus (Ephes. 4. 15.) Ergo Papa non potest esse illius caput; alioqui haberet duo capita, & sic esset monstrosa.

113. Sed ipsi potius ridendi sunt. Primò, quia sicut nos dicimus, Pontificem esse caput Ecclesiæ Romanæ

feu vniuersitatis, ita ipsi dicunt, Regem Angliæ esse caput Ecclesiæ Anglicanæ: Ergo argumentum, quo nos oppugnant, in ipsos retorqueri potest, hoc modo; Vnum corpus, nisi monstruosum sit, habet vnum tantum caput: At Ecclesia Anglicana est vnum corpus: Ergo, nisi monstruosa sit, habet vnum tantum caput. At caput illius est Christus: Ergo Rex Angliæ non potest esse illius caput; alioqui haberet duo capita, & sic esset monstruosa. Quid hic dicent?

114. Secundò, non intelligunt distinctionem inter corpus naturale, & mysticum. Putant eandem esse vtriusque rationem; ac proinde sicut in corpore naturali est vnum tantum caput, vna lingua, vnum pectus, vnū cor, vnus stomachus, duo oculi, duo brachia, duo pedes, & sic deinceps; ita putant fieri debere in corpore mystico, quod est Ecclesia. Sed valde errant. Nam tot sunt membra Ecclesiæ, quot veri Christiani: At plures sunt Christiani, quam membra humani corporis: Ergo etiam plura sunt membra Ecclesiæ, quam humani corporis. Non igitur est eadem vtriusque ratio. Vnde nec valet hæc consequentia; In corpore naturali est vnum tantum caput, duo pedes, duæ manus: Ergo similiter sit in corpore mystico, id est, in Ecclesia. Faciamus tamen valere, vt Euangelici stultè opinantur. Faciamus in Ecclesia ipsorum, esse vnum tantum caput, nempe Christum; duos tantum oculos, Paræum & Oecolampadium: duo brachia, Zuinglium & Bucerum: duas manus, Iunium & Tremellium; duos pedes Bezaum & Smidelinum: vnum stomachum, Lutherum: vnum cor, Calvinum: vnam linguam, Melancthonem. Quid fiet de reliquis prædicantibus? Nullus illorum poterit esse caput, aut lingua, aut cor, aut stomachus, aut oculus, aut brachium, aut manus? Quid de illorum vxoribus & liberis? Quid de ciuibus, rusticis, militibus?

quid

quid de nobilibus, Baronibus, Comitibus, Principibus, Regibus? An erunt tantum capilli & excrementa illius corporis? Respondere Euangelici.

115. Nos Catholici aliter edocti sumus. Agnoscimus in corpore Ecclesiae tot oculos, quot Praelatos, qui vigilat pro grege sibi commisso: tot linguas, quot Prophetas & Cõcionatores: tot brachia, quot protectores: tot manus, quot dispensatores mysteriorum Dei: tot pedes, quot Apostolos discurrentes per urbem vniuersum, & Euangelium pacis annunciantes: tot stomachos, quot operarios, & sic deinceps. Igitur ex nostra sententia, sicut corpus Ecclesiae non est monstrosum, si habeat mille oculos, mille manus, mille brachia; sic monstrosum non est, si habeat duo capita: Vnum primum in caelo, quod est Christus; alterum secundarium seu vicarium in terra, quod est Pontifex. Et vicissim, sicut ex sententia Euangelicorum monstrosum est, si habeat duo capita; sic etiam monstrosum est, si habeat plures oculos, quàm duos; plura brachia, quàm duo; plures pedes, quàm duos. Nullus ergo apud illos vigilat, nisi Paræus & Oecolampadius: nullus protector Ecclesiae est, nisi Bucerus & Zuinglius: nullus annunciat orbi Euangelium, nisi Beza & Smidelinus. Quid ergo Osiander, Bibliander, Sneppius, Musculus, Capniõ, Selneccerus, Pelicanus, Kemnitius, Ochinus, Brentius, Bullingerus, & similia propudia? An tantum feces & excrementa sunt Ecclesiae Euangelicorum? Doleo ad eam miseriam redactos esse.

De Primatu Ecclesiae Regio.

116. Euangelici in Anglia docent, Regem habere Primatum Ecclesiae Anglicanae. Id Sacellanus in Responsione ad Apologiam Cardinalis Bellarmini, conatur probare ex illis verbis Mosis, Num. 27. 16. *Provi-*
deat

deat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem, qui sit super multitudinem hanc, & possit exire & intrare ante eos, & educere eos vel introducere, ne sit populus Domini, sicut oves sine pastore. Dixitque Dominus ad eum: Tolle Iosue filium Nun, virum in quo est Spiritus, & pone manum tuam super eum. Ex quibus sic argumentatur: Qui à Deo Spirituum præficiuntur aliis, sciunt ad se pertinere curam spirituum: At Iosue, & alij Reges ac Principes, à Deo spirituum præficiuntur aliis: Ergo sciunt ad se pertinere curam spirituum: Ergo habent Primatum spirituales seu Ecclesiasticum.

117. Mira subtilitas in hoc homine. Et quia spiritus, ubi vult, spirat, poterit hoc modo formare argumentum: Qui à Deo spirituum omnis carnis, præficiuntur aliis, sciunt ad se pertinere curam spirituum omnis carnis: At Rex Angliæ, à Deo spirituum omnis carnis præficitur aliis: Ergo scit ad se pertinere curam spirituum omnis carnis. Non ergo debet se continere intra suam insulam, sed etiam ad externos, præsertim ad Imperatorem, Reges, Principes, dirigere Monitorias præfationes, eosque in religione instruere. Scit enim ad se pertinere curam spirituum omnis carnis, id est, omnium hominum. *Omnis quippe caro corruperat viam suam.* (Genes. 6. 12.) Vel certe hoc modo: Qui à Deo cæli & terræ præficitur aliis, scit ad se pertinere curam cæli & terræ: Rex Angliæ à Deo cæli & terræ præficitur aliis: Ergo scit ad se pertinere curam cæli & terræ. Nimirum, *magnus Dominus, & laudabilis nimis.*

118. Quis non videt hunc Euangelicum ineptire, nec ad Scripturæ sensum advertere? Ineptiam iam ostendi. Et sensus verborum Mosis est alius, quam ipse putat. Est autem hic: Ego quidem iam morti vicinus sum, & alius in hoc officio temporali subrogandus mihi est, qui sit Dux exercitus: sed quis potissimum ido-

neus sit, omninò me latet. *Dominus Deus spirituum omnium carnis*, id est, cognitor & inspector cogitationum omnium hominum, facile prouidebit virum bonum, qui ad gubernandum aptus sit.

119. Itaque, quod dixit Moses, *Dominus Deus spirituum omnium carnis*, hoc dixit Apostolus, Hebr. 4. 12. *Discretor cogitationum & intètionum cordis*. Et similiter quod pleno sensu dictum est à Mose, *Dominus Deus spirituum omnium carnis prouideat hominem, qui sit super hanc multitudinem*; hoc simili sententia dictum est à Petro, Act. 1. 24. *Tu Domine, qui nosti corda omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum*.

120. Eodem sensu intelligendum est illud. Nu. 16. 22. *Deus spirituum uniuersa carnis, nū vno peccante, cōtra omnes ira tua desuet?* id est, Domine Deus, qui es cognitor & inspector omniū, tu scis, quis peccauerit ex tāta multitudine, & qui innocētes sint. Puniatur ille, nō isti. Non enim æquum est, vt vno peccante, puniantur omnes.

121. Hinc apparet, quæ sit vis argumenti Sacellani. Est autem hæc; *Dominus Deus*, qui est inspector cordium, designat Reges & Principes: Ergo Reges & Principes habent Primatum Ecclesiæ. Itane verò? Cur non etiam sic? *Dominus Deus*, qui est inspector cordiū, designat Apostolos & Episcopos: Ergo Apostoli & Episcopi habent primatum Ecclesiæ. Vel sic denique: *Dominus Deus*, qui est inspector cordium, designauit Sacellanum Episcopum Eliensem: Ergo Sacellanus habet Primatum Ecclesiasticum & sæcularem. Tam enim sæcularis, quàm Ecclesiasticus Primatus deduci potest ex illo antecedente.

122. Sacellano similis est Tookerus, qui in Duello suo ad eundem scopum ita ratiocinatur: *Dictum est de Tiberio, Date Casari, quæ Casaris sunt. Dictū est de Herode. Dicite illi vulpecula. Dictum est corā Pilato, Ego sum veri-*

tas. Quid infert? Nimirum, quod Sacellanus; Ergo Reges habent Primatum Ecclesiæ. Ingeniosa connexio: sed quæ in Insula fortunata, non alibi, locum habet.

123. Iam facile credam, quod alias audiui, Euangelicos in Anglia, quidlibet ex quolibet probare posse. Nec opus est multis exemplis. Ex vno disce reliqua. Si quæras ex illis, quare Lutherus & Henricus V I I I. à raptu virginum & generationibus exorsi sint suum Euangelium? mox respondent, quia scriptum est; *Initium Euangelij Iesu Christi: Abraham genuit Isaac: Isaac autem genuit Iacob: Iacob autem genuit Iudam & fratres eius, &c. Omnes itaque generationes, &c.* De hac Euangelicorum subtilitate in Anglia, extat libellus cum hac inscriptione, *Prurit-anus.*

De fide paruulorum.

124. Euangelici cum Luthero docent, infantes habere actum fidei, cum baptizantur. Quod confirmant ex illo Lucæ 1. 44. *Exultauit in gaudio infans in utero meo.* Vnde sic colligunt: Ioannes habuit actum fidei, cum adhuc infans in utero materno sanctificaretur: Ergo etiam reliqui infantes habent actum fidei, cum in baptismo sanctificantur. Perinde, ac si dicas; Asina Balaam locuta est, cum à Domino suo percuteretur, (Nu. 22. 28.) Ergo etiam reliquæ asinæ loquuntur, cum vapulant, præsertim in Silesia.

125. Vel sic: Elisabeta repleta est Spiritu sancto, quando gestauit infantem in utero: Ergo omnes mulieres, replentur Spiritu sancto, quando uterum gestant. O igitur beatas vxores Prædicantium. Vel sic: Iacob in utero matris suæ supplantauit fratrem suum Esau (Gen. 25. 26.) Ergo, quoties nascuntur gemelli, idem fit.

De Esu carniū.

126. Euangelici, quia non libenter agunt pænitentiam, conantur populo persuadere, licitum esse carni-
bus vesci in quadragesima, & aliis diebus, quibus Ec-
clesia prohibet illarum vsum. Et probant ex illo, Matt.
15. 11. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem.* At car-
nes, quando comeduntur, intrant in os: Ergo non coin-
quinant hominem: Ergo licitum est, carnes comedere,
non obstantē Ecclesiæ prohibitionē. Ineptissimè qui-
dem; sed tamen, vt suo ventri & abdomini satisfaciant, populariter.

127. Sanè, si Adam & Eua in paradiso sciissent hunc
modum argumentandi, potuissent contra Deum sic
disputare; Quod intrat in os, non coinquinat homi-
nem: sed fructus arboris, à quo iussisti nos abstinere,
intrauit in os nostrum: Ergo non potuit nos coinqui-
nare. Cur igitur nobis irascaris? Cur, quasi reos, de Pa-
radiso eiicis? Possent & ebriosi contra Apostolum si-
militer argumentari; Quod intrat in os, nō coinquinat
hominem. Cur ergo scribis: 1. Cor. 6. 10. *Ebriosi regnum
Dei non possidebunt?*

128. Dicam, quod res est. In cibo & potu sumendo,
duo spectari possunt. 1. Ipse cibus & potus secundum
naturam & substantiam suam. 2. animus sumendi ci-
bum & potum. Igitur cibus & potus, qui intrat in os,
ex natura & substantia sua non coinquinat hominem,
cum sit creatura Dei. *Omnis enim creatura Dei bona est* (1.
Tim. 4. 4.) At animus sumendi cibum & potum, po-
test coinquinare hominem dupliciter. Primò, si sit
animus intemperans, qui desiderat plus cibi & potus,
quàm ratio præscribit. Sic coinquinantur ebriosi. Se-
cundò, si sit animus inobediens, qui contra Dei vel
Ecclesiæ præceptum, desiderat cibum & potum. Sic
Adam

Adam & Eua coinquinati sunt in Paradiso, quia Deus præceperat illis, vt abstinerent à fructu arboris scientiæ boni & mali. Sic coinquinantur Euangelici, quia Ecclesia illis præcipit, vt certis anni temporibus abstineant ab esu carniū, & tamen non volunt obtemperare.

129. Dicent, Ecclesiam non posse prohibere cibos, qui natura boni sunt. At cur obsecro non possit? An non sanguis, & pullus columbinus suffocatus, natura sua, bonus est? Nemo dubitat. Et tamen Ecclesia, tempore Apostolorum, prohibuit illius vsum, (Act. 15. 20.) An non caro, natura sua, bonus cibus est? An non vinū. bonus potus? Omnino. Et tamē medici, in certo morborum genere, prohibent illorum vsum. Et nisi medicorum præcepto obsequaris, grauitè peccas, quia tibi ipsi causa mortis es. Liceat hoc medicis, & non liceat Prælati Ecclesiæ? Liceat illis, pro sanitate corporis; non liceat his, pro sanitate animæ?

De Matrimonio.

130. Euangelici, sicut pugnant pro esu carniū, sic etiam pro vxoribus. Aiunt matrimonium singulis à Deo præceptum esse, illis verbis, Genes. 1. 28. *Crescite & multiplicamini*. Et quamuis asserant, alia Dei præcepta esse impossibilia, hoc tamen accuratè seruandum esse censent. At ego nullum hic video præceptum. Nam illa verba, *Crescite & multiplicamini*, bis à Deo prolata sunt: semel primis parētibus in Paradiso; & semel Noë & filiis eius post diluuium, cum ex arca egressi essent. At vtrobique post matrimonium iam contractum prolata sunt. Non ergo continent præceptum matrimonij contrahendi, sed benedictionem pro matrimonio iam ante contracto.

131. Hoc constat ex ipso textu. Nam primò certum est, Noë & filios eius, antequam arcam ingrederentur,

habuisse suas vxores, Gen. 7. 7. *Ingressus est Noë & filij eius, vxor eius & vxores filiorum eius, cum eo in arcam, propter aquas diluuij.* Deinde, certum est, eundem Noë & filios eius cum suis vxoribus, peracto diluuiio, egressos esse ex arca, Gen. 8. 18. *Egressus est ergo Noë & filij eius, vxor illius & vxores filiorum eius cū eo.* Tertio certū est, postquam cū suis vxoribus egressi sunt ex arca, tunc illis dictum esse à Deo, *Crescite & multiplicamini.* Hoc enim disertè habet historia. Vnde euidenter sequitur, his verbis non contineri præceptum de matrimonio ineundo, quia iam ante erat initum, sed benedictionem in propaganda posteritate. Et hoc significat textus, cum ait, *Benedixit Deus Noë & filiis eius, & dixit ad eos, Crescite & multiplicamini, & replete terram,* 132. Idem dico de primis parētibus. Nam matrimonium inter illos tunc contractum est, quando Deus ex costa Adæ dormientis formauit Euam. Tūc enim Adā euigilans ex sopore dixit; *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrē relinquet homo patrem & matrē, & adhærebit vxori sue.* Quibus verbis tria indicat. 1. Euam esse vxorem suam. 2. maius esse vinculum inter virum & vxorem, quam inter parentes & filios. 3. coniunctionem coniugalem, quæ tunc inter ipsum & Euam erat facta, figuram fuisse futuræ coniunctionis Christi cum Ecclesia. Sic enim verba Adami interpretatur Apostolus Eph. 5. 32. cum ait; *Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico, in Christo & Ecclesia.* Igitur quod postea dictū est primis parentibus, *Crescite & multiplicamini,* non continet præceptum de cōtrahendo matrimonio quia iam erat contractum, sed solennem benedictionem ad propagandum genus humanum.

QVÆSTIO VIII.

An Evangelici ex solo Evangelio possint suam doctrinam confirmare?

133. **H**OC quidem iactant se posse facere : sed frustra. De qua re audi, quod nuper contigit. Habitum fuit colloquium inter duos Principes de fide & religione : quorum alter erat Serenissimus Vaudimontius Catholicus ; alter Illustrissimus Marchio Durlacensis, Evangelicus. Vaudimontius, vt exploraret, an Evangelici possint præstare, quod præ se ferunt, id est, an ex sola, nuda, ac simplici Scriptura, reiectis Traditionibus & autoritate Patrum, possint suam doctrinam confirmare ; obtulit Marchioni quosdam articulos Evangelicorum in scripto, præsertim hos. 1. *Missam non esse sacrificium propitiatorium.* 2. *Matrimonium non esse Sacramentum.* 3. *Duo tantum esse Sacramenta.* 4. *Non esse Purgatorium.* 5. *Nos sola fide iustificari.* 6. *Sanctos non esse inuocandos.* Hos, inquit, articulos vestri Prædicantes probent mihi ex sola, nuda, ac simplici scriptura: nihil addant de suo, nihil de alieno : solis scripturæ verbis vtantur. Si desperent posse se id consequi, ingenuè fateantur. Quid fit? Marchio, conuocatis sex Prædicantibus, rem totam illis exponit. Conferunt illi inter se capita; & tandem facta consultatione, respondent Peti à se re impossibilem. Non posse se illos articulos ex solis scripturæ verbis confirmare, sed aliis etiam præsiidiis, præsertim interpretatione & consequentiis opus esse. Sic Christum fecisse, quando Saducæos refellebat. Non nudis scripturæ verbis, in asserenda mortuorum resurrectione, sed argumentis & consequentiis vsum esse.

134. Tum Vaudimontius; Si, inquit, non aliter quàm
vestra

vestra interpretatione, & vestris consequentiis pugnare vultis; quid futurum est, si vestram interpretationem non admittamus? Et certe non admittimus. Quid si vestrae consequentiae sint dubiae ac incertae? Quis tunc erit Iudex? An Plato, vel Aristoteles aliquis accersendus? Quid, si Catholici tam probi sint Dialectici, quam vos estis? Quid, si vim & naturam consequentiarum tam bene perspectam habeant, quam vos habetis? Quid si etiam ingenio, arte, subtilitate & exercitatione longe vos superent, quod non raro fit? Certe, cum in Colloquio Ratisbonensi formam argumentandi vigeret, non ausi fuistis eam admittere, rati, quod res erat, longe vos illis in hac palaestra inferiores esse. Nec est quod ad Christi exemplum prouocetis. Ausim dicere, neminem inter vos esse, qui vim & efficaciam illius consequentiae, qua Christus contra Saducæos usus est, suo Marte penetrare & explicare possit. Tentate, si vultis; Est autem haec consequentia: *In libro Moysis scriptum est, Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob: Ergo mortui resurgent.* (Matth. 22. 31.) Huius vim explicate, si potestis; sed seclusa Traditione & expositione Patrum, quam contemnitis.

135. Hæc & his similia, non minus verè, quam ingeniosè Vaudimontius. Cuius exemplo vt insistam, peto ab Euangelicis, vt ex sola & simplici Scriptura ostendant, duo tantum esse Sacramenta nouæ legis, Baptismum & Eucharistiam: reliqua, quæ Catholici adiiciunt, non esse Sacramenta. Vel, vt speciatim præstent tria. Primò, ostendant ex sola & simplici Scriptura, nomen Sacramenti tribui Baptismo & Eucharistiæ; non item Confirmationi, Ordini, Pœnitentiæ, Matrimonio, Extremæ vñctioni. Secundò, ex eadem Scriptura definiat Sacramentum. Tertiò, demonstrent definitionem

conuenire Baptismo & Eucharistiæ; non autem reliquis. Hæc si præstiterint, salua res est. At nunquam præstabunt.

136. Ac primò, vbi inuenient locum Scripturæ, in quo nomen Sacramenti tribuitur Baptismo & Eucharistiæ? Nusquam. At ego inueniam, vbi tribuitur matrimonio. Sic enim scribit Apostolus, Eph. 5.31. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & Ecclesia, quasi dicat. Quod homo relinquat parentes suos, & adhaereat uxori, hoc est magnum Sacramentum, quia est signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, id est, repræsentat conjugium Christi & Ecclesiæ.*

137. Secundò, vbi inuenient definitionem Sacramenti in Scriptura? Lutherus quidem in libr. de capt. Babilonica cap. vltimo, sic definit; *Sacramentum est promissio signo externo annexa.* Melanchthon in Apologia Confessionis Augustanæ, artic. 3. sic; *Sacramentum est ritus, qui habet mandatum Dei, & cui addita est promissio gratiæ & remissionis peccatorum.* Calvinus lib. 4. Instit. cap. 14. §. 1. sic; *Sacramentum est symbolum externum, quo beneuolentiæ erga nos suæ promissionem conscientias nostris Dominus obsignat, ad sustinendam fidei nostræ imbecillitatē: & nos vicissim pietatem erga eum nostram, tam coram eo & Angelis, quàm apud homines testamur.* Plessæus li. 4. de Eucharistia, cap. 1. pag. 648. sic; *Sacramentum est sacer ritus à Deo institutus, promissioni gratiæ in Christo factæ adiunctus, quo tanquam arrhabone & testimonio, fidelis quisque certus sit, promissionem illam gratiæ, quæ in verbo diuino explicatur, sibi particulatim exhiberi, ratificari applicari.*

138. At hæc definitiones non habentur in Scriptura. Imo, nec inter se conueniunt: Nam Lutherus in sua definitione supponit, promissionem esse de essentia

Sacramenti: Melanchthon, annexam esse Sacramento: Calvinus & Plessæus, non esse annexam Sacramento, sed potius, Sacramentum annexum seu additum est promissioni. Non enim esse promissionem de effectu & efficacia Sacramenti, sed de effectu & efficacia diuinæ erga nos beneuolentiæ, & meritorum Christi. Itaque secundum Melanchthonem, sic exprimenda esset promissio; Si quis Sacramentum Baptismi aut Eucharistiæ susceperit, promitto illi remissionem peccatorum. At secundum Calvinum & Plessæum, hoc modo; Promisi vobis remissionem peccatorum & vitam æternam; & hanc ipsam promissionem declaro & ob signo per Sacramenta.

139. Tertiò, quidquid sit de definitionibus iam allatis, quas Euangelici commenti sunt, quomodo ex sola & simplici Scriptura poterunt demonstrare, eas conuenire Baptismo & Eucharistiæ? Non video. Experiamur tamen. Vna definitio est hæc; *Sacramentū est ritus, qui habet mandatū Dei, & cui addita est promissio remissionis peccatorum.* Probet Euangelici ex Euangelio, hanc definitionē conuenire Eucharistiæ. Probet, inquam, ex Euangelio, Eucharistiam habere annexam promissionem remissionis peccatorum. Vel, quod idem est, Euāgelium promittere nobis remissionem peccatorū, si ad hoc Sacramentū accedamus. Nunquam poterūt. Non enim hoc Sacramentum à Deo institutum est, vt homini remittat peccata, vel vt ex impio & peccatore faciat iustum & sanctum; sed vt iustitiam & sanctitatem, quæ in illo est, foueat, conseruet & augeat. Imò, tantum abest, vt remittat peccata, vt etiam oblit peccatori, si cum conscientia peccati accedat. Hinc Apostolus 1. Corinth. 11. 28. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit.* Et Chri-

Itus in vltima cœna nō voluit Apostolis porrigere Eucharistiam nisi præmissa pedum lotionē. Nimirum, vt significaret, neminem, nisi lotum, purum & immaculatum, ad mensam Christi admittendum esse. Et ratio sumitur ex ipsa natura huius Sacramenti. Quid enim aliud est Eucharistia, quàm cibus & potus spiritalis, quo anima reficitur, & vegetatur? (Ioan. 6. 55.) Sicut ergo cibus & potus corporalis non prodest corpori mortuo, sed vitam habenti; sic etiam seruata proportione de Eucharistia dicendum est.

140. Non dicam hic plura de Sacramentis. Sufficiat insinuasse, Euangelicos non posse ex sola & simplici Scriptura probare, duo tantum esse Sacramenta. An aliunde possint, ipsi videant. Nunc pergerem ad alios ipsorum articulos, quos similiter ex Scriptura probare non possunt: sed vereor, ne nimia prolixitate, lectori molestus sim. Hoc solùm addo, in aliis articulis eodem ferè modo procedendum esse, quo in isto de Sacramentis processimus.

Q V Æ S T I O I X.

*An Euangelici ex solo Euangelio possint suas
controuersias dirimere?*

141. **E**uangelici habent varias controuersias de rebus ad fidem & religionem pertinentibus: alias inter se; alias cum Anabaptistis; alias cum Catholicis. Nullas ex sola & simplici Scriptura finire possunt. Hoc vno aut altero exemplo ostendam. Est inter ipsos controuersia de sensu verborum Christi; *Hoc est corpus meum*. Lutherani dicunt propriè; Calvinistæ, figuratè intelligenda esse. Vtrique prouocant ad solam Scripturam. Lis tamen finiri non potest. Quid causæ? quia
Scri

Scriptura nihil aliud pronunciat, quàm hæc nuda & simplicia verba, *Hoc est corpus meum*. An autem hæc verba propriè, an figuratè intelligi debeant, non definit Scriptura. Vnde ergo probant Calvinistæ figuratè intelligi oportere? An ex antecedentibus & consequentibus? Sed Lutherani dicunt, se ex antecedentibus & consequentibus contrarium colligere. An ex collatione aliorum Scripturæ locorum? Sed Lutherani pro se urgent hanc collationem. An ex interno & priuato spiritu? Sed & hunc Lutherani non minus sibi arrogant, quàm Calvinistæ. Quomodo ergo finiri hæc lis poterit? Non aliter, quàm si vtrique prouocent ad traditionem & auctoritatem Ecclesiæ. Hoc olim Augustinus in disputatione contra Donatistas & Pelagianos facere solitus est. Nam quando non poterat eos ex simplici & nuda Scriptura confutare, ad Patrum & Ecclesiæ auctoritatem confugiebat. Nos Catholici idem facimus.

142. Est & alia inter Euangelicos controuersia de exorcismo & similibus ceremoniis, quæ in Baptismo adhiberi solent. Lutherani eas admittunt; Calvinistæ reiiciunt. Neutri tamen ex sola Scriptura suam sententiam possunt confirmare. Non quidem Lutherani, quia Scriptura nusquam dicit eiusmodi ceremonias usurpandas esse; sed ex sola traditione Ecclesiæ id habemus. Nec Calvinistæ, quia ipsi non alio argumento eas oppugnant, quàm quod ex Scripturis probari non possint. At hoc argumentum contra ipsos est. Nam & ipsi præscribunt varios ritus in Baptismo, quos ex Scriptura probare non possunt. Sunt autem hi. 1. vt infans in Ecclesia coram vniuerso populo baptizetur, idque vel die dominico, vel aliquo alio, quo populus ad concionem venire solitus est. 2. vt illi, qui adferunt infantem ad Baptismum, interrogentur,

an spondeant, se infantem, cum adoleuerit, in fide & moribus instructuros. 3. vt nomen imponatur infanti baptizando. 4. vt formula Baptismi pronuncietur lingua patria. 5. vt recitetur symbolum, oratio Dominica, & aliæ preces. Hos ritus præscribit Calvinus in libello *de formula Sacramentorum ministrandorum*. At quomodo hi ritus ex Scriptura probari possunt? Si ergo Calvinistæ reiiciunt omnes ceremonias, quæ ex Scriptura probari non possunt, has etiam reiici necesse est, propter eandem rationem.

143. Iam verò inter Euangelicos & Anabaptistas, non de ritibus & ceremoniis, quibus infantes baptizantur, sed de ipso Baptismo controuersia est. Anabaptistæ negant infantes baptizandos esse: Lutherani & Calvinistæ affirmant. Nec tamen ex Scriptura possunt conuincere Anabaptistas, sed ex sola traditione & praxi Ecclesiæ. Hanc enim prætendit Melanchthon in locis, titulo *de Baptismo paruulorum*. Sed meritò rideatur ab Anabaptistis. Nam si in aliis controuersis reiicit traditionem, & ad solam Scripturam prouocat, cur hic contrarium facit? Omitto similes controuersias, quæ hoc tempore apud ipsos vigent. Nulla hætenus finiri potuit. Quid deinceps futurum sit, nescio. Hoc ausim polliceri, quamdiu relicta traditione & autoritate Ecclesiæ, solam Scripturam pro seurgent, nullam concordiam sperari posse. Nam apud ipsos, quisque pro suo cerebro interpretabitur Scripturam, vt volet: Et cum omnes superbi & arrogantes sint, nullus alteri, vel in minimo, cessurus est.

Q V Æ S T I O X.

An Euangelici in vita & moribus sint conformes Euangelio?

144. **E**X triplici capite ostendam, non esse. 1. ex propria ipsorum confessione. 2. ex propriis illorum factis. 3. ex propria doctrina. Et ex hoc tertio capite patebit, magnum esse discrimen inter Euangelicos & Catholicos. Nam Euangelici, secundum suam doctrinam non possunt benè viuere; Catholicos, secundum suam, non possunt malè.

145. Quòd ergo ad primum caput attinet, ipsi Euangelici, tam Lutherani, quàm Calvinistæ, ingenuè faterentur, quod res est. Et quidem Lutherus in Postilla domestica Ienæ impressa, conc. 2. primæ Dominicæ aduentus, sic scribit; *Mundus ex hac doctrina (Euangelicorum) quotidie redditur deterior. Iam homines singuli septenis diabolis obsidentur, cum antea (in Papatu) unico tantum diabolo obsessi fuissent. Diabolus iam cateruatim in homines ingreditur, ut nunc in tam splendida Euangelij luce sint auariores, callidiores, iniustiores, crudeliores, proteruiiores, multò denique deteriores, quàm prius in Papatu fuerat.*

146. Calvinus verò in cap. 11. Daniel. v. 34. *In exiguo illorum numero, qui sese ab idololatriis Papatus subduxerunt, maior pars plena est perfidia & dolis. Praclarum quidem Zelum simulant, si tamen intus excutias, reperies plenos esse fraudibus. Et in commentario 2. Pet. 1. 2. Vix eorum decimus quisque est, qui alio sine Euangelio nomen dederit, quàm ut solutiùs in omnem lasciuiam diffunderet.*

147. Et Andreas Musculus in lib. de nouissimo die; *Quod si fateri veritatem velimus, tum hoc de nobis Euangelicis testari cogimur, magis quàm nos, scortationibus, usuris, circumventionibus fraudibusque deditos, in toto iam*

mundo nusquam inueniri. Et infra ibidem; Res ipsa loquitur, & nobis licet inuitis confessionem veritas extorquet, quod iam peiores, irreligiosiores, ingratiore, infideliores, petulantiores homines, maioraque scelera & peccata in vniuerso orbe, ne inter Turcas quidem, aut Iudeos, aut Paganos inueniantur, quam in iis locis, vbi verbum Dei quam diligentissime prædicatur.

148. Idem author in lib. de Prophetia Christi; Iterum cogor dicere, quia verum est, contumaciores homines, in quorum animis, omnes omnis virtutis & honestatis scintilla sunt extinctæ, & apud quos nihil iam pro peccato habetur, nusquam nec apud Ethnicos, Iudeos, Turcas inueniri, quam inter Euangelicos, apud quos omnino vinculis solutus ac liber viget diabolus. Vtique paucis rem omnem eloquar, illud nunc est, eoque nostra Lutheranorum res rediit, ut si quis videre cupiat magnam turbam nebulonum, atheorum, usurariorum & deceptorum, ei ad eunda sit ciuitas aliqua, in qua Euangelium prædicatur. Ibi cateruatim id genus hominum inueniet.

149. Porro serenissimus Britanniarum Rex Iacobus, in sua præfatione monitoria ad Imperatorem, Reges & Principes, de suis Euangelicis, præsertim Puritanis seu Calvinistis, ita sentit. Primò, esse homines furiosos & incendiarios. 2. plus se fidei reperisse in efferis latronibus, quam in Calvinistis. 3. se non solum à natiuitate continuò vexatum fuisse à Calvinistis, sed etiam in vtero materno propemodum extinctum, antequam nasceretur. 4. se in suo libro ad filium, multò acius in Calvinistas, quam in Pontificios inuectum esse. 5. se eidem libro prolixam in odium Calvinistarum præfationem Apologeticam præfixisse.

150. Hæc de primo capite. Sequitur alterum, in quo facta Euangelicorum expendenda sunt. Ex quibus constabit. 1. Euangelicos esse superbos & arrogantes. 2. impudicos. 3. mendaces. 4. calumniatores. 5. cõuitiatores.

6. perfidi

6. perfidos. Quæ omnia Euangelio contraria sunt. Superbia eorum in eo maximè elucet, quòd omnes alios præ se contemnant. Lutherus in libro cõtra Henricum VIII. Regem Angliæ, scribit indignos esse Principes, Reges & Pontifices, qui sibi in detrahendis calceis ministerum exhibeant. Et, *se nihil curare, si mille Augustini, & mille Cypriani contra se stent.* Et Calvinus lib. 3. Instit. cap. 4. §. 38. *Parium me mouent, quæ in veterum scriptis de satisfatione passim occurrunt. Video omnes ferè, quorum libri extant, aut hac in parte lapsos esse, aut nimis asperè ac durè locutos.* Et Franciscus Iunius in suis animaduersionibus circa tertium librum Bellarmini de Pontifice; *Patres à vero ut plurimum aberrarunt.*

151. De impudicitia & scurrilitate, quid necesse est dicere? Habemus viua exempla in Luthero, Beza, Batauo & similibus. Pudet referre, quæ impurissimè ab illis facta & scripta sunt. Legantur colloquia mensalia Lutheri, versiculi Bezæ, Apologia pro Christiano Batauo, Flores Calvinistici. Nihil aliud penè occurret, quàm Lupanaria, lenones, meretrices, scortatores, spurrij, stupra, adulteria, incest⁹. Rectè de illis scripsit Erasmus in Epistola ad fratres inferioris Germaniæ: *Quis nõ iure admiretur, hos nouos Euangelistas non posse viuere sine vxoribus?* Et infra: *Quæ, malũ, est ista salacitas? Vnde tanta carnis rebellio in iis, qui se iactant agi spiritu Christi?*

152. Mendacia passim obuia sunt. In quibus maximè excelluit Calvinus, qui lib. 4. Instit. c. 7. §. 27. scribit, Pontifices cum Cardinalibus docere, nullum esse Deum, nullũ Christum, nullam resurrectionem. Quid hoc mendacio potest esse mendacius? Præceptorem imitantur discipuli. Gabriel Pouellus in libro de Antichristo, scribit Catholicos docere hæc puncta. 1. quòd Papa possit dispescare cõtra vetus ac nouũ Testamentum. 2. quòd possit creare, seu aliquid ex nihilo producere.

cere. 3. quòd possit Sacramenta à Christo instituta mutare quoad eorum substantiam. 4. quòd maius peccatum sit, comedere carnes die prohibito, quàm adulterium committere. Quis non stupeat ad hæc portenta? Et tamen Caluinistis familiaria sunt.

153. Audiamus calumnias, Sparserunt Evangelici annis superioribus, Iesuitas in Belgio machinatos esse mortem Mauricio Comiti Nassouio. Calumnia hæc, publica Magistratum ac Rerum publicarum auctoritate, refutata est. Sparserunt, Antuerpiæ infami supplicio affectum fuisse Iesuitam propter enorme crimè. Vniuersa Antuerpia reclamauit. Sparserunt, Iesuitas Monachieneses in Bauaria, non modo stuprum virgini obtulisse, sed atrox etiam homicidium patrassè. Serenissimi Ducis imperio, calumnia hæc solenni diplomate detecta & dissipata est. Sparserunt, quatuor Iesuitas, propter enormia facinora, Cracouiæ in Polonia, mandato Serenissimi Regis Stephani, morti destinatos esse. Hanc fabulam ipsemet Stephanus Rex, urgente Reuerendissimo & Illustrissimo Principe Wolfgango, Archiepiscopo Moguntino, regis litteris ac sigillo confutauit. Sparserunt non ita pridem, Christianissimum Galliæ ac Nauarræ Regem Henricum, instinctu ac concilio Iesuitarum, à sicario occisum esse. Sed fatentur ipsi, calumniam esse. Et quid dicam cætera? Vno verbo, Evangelici Prædicâtes, renitente etiam conscientia, passim clamant, in suis cathedris, Iesuitas omnium fraudum ac malorum, quæ in mundo fiunt, authores & architectos esse. Nec dubito, si ita pergant, breui futurum, vt audent populo persuadere, Iesuitas peccatum originale in hunc mundum induxisse: Et in auriculari confessione consilium dedisse Caino, vt fratrem Abelem interficeret; & Absaloni, vt Dauidem parentem suum bello persequeretur.

154. Venio ad conuitia & maledicta, quibus non modo Catholicos, sed etiam se mutuò insectantur Euangelici. Calvinus in Antidoto Concilij Tridentini. Catholicos passim vocat *stupidos, quisquilias, asinos, porcos, pecudes, crassos boues, otiosos vērtes, mendicabula, putrida cadauera, silicernia, blaterones, Patres cornutos, Tridentinam colluuiem, exitialia monstra, spurios, degeneres, meretricis filios, Christi hostes: Antichristi legatos, & quæ similia sunt.*

155. Gabriel Pouellus in libro de Antichristo, ait Pontificem Romanum esse *Dei hostem, Christi perduellem, religionis aduersarium, hereseos antistitem, Ecclesie parricidam, pacis turbatorem, sentinam impietatis, mancipium diaboli. Cardinales esse locustas vastatrices: Canonicos, mendaces & homicidas: Catholicos omnes, quotquot sunt, Satane mancipia, & Antichristi satellites.*

156. Batauus Calvinista in tertia Defensione Fæderatorum inferioris Germaniæ, Regem Hispaniæ Philippū vocat *Raptorem & notoriū hereticū, Archiduces Austriæ, perfidos: Ducem Sabaudix crudelē & perfidum: Sigismundum Poloniæ Regem, non dissimilem: Serenissimos Principes, Albertum & Claram Eugeniā, veræ pacis impedimētum: Catholicos omnes, Turcis deteriores.*

157. Iosephus Scaliger in quadā Præfatione ad Ioannem Drusium, appellat Martinum Delrium, *lutum stercore maceratum, demoniacum, recrementum inscitie, sterquilinium, stercus diaboli, scarabæum, laruam, Antichristum, pecus, postremam bestiarum, infame propudium, asinum; καὶ θάρσα.*

158. Nec benigniores sunt in suos fratres. Nam idem Scaliger; quem Calvinistæ tanquam Deum quendam terrestrem venerantur, in Elencho vtriusq; Orationis chronologicæ, pulcherrimis epithetis ornat Dauidem Paræum, eiusdem sectæ Calvinisticæ professorem Heidelbergensem. Ait esse hominem *insanum, arrogantem,*

idiotam stercora colligentem, prophanitatum buccinatorem, asinininum, sycophantam, helleborismo egentem, mandacem, communi sensu destitutum.

159. Sed neque Paræus illi parcit. Nam in quadam Epistola ad amicum anonymum, *De Iosephi Scaligeri chronologicis*, asserit Elenchos illos esse *insanos, Verrinos, maledicos futiles, dicaces, impios, vanos, ridiculos, spurcos; oletis, stercoribus sterquilliniis, latrinis, cloacis, lutulentis, oletatos; plenos dicitiorum, probrorum, sarcasmorum scommatum, aculeorum, corybantiasmorum, helleborismorum, & similium gryphorum.* Sic mulus mulum scabit.

160. De perfidia, verum est illud Caluini testimonium, quod supra citavi; *Maior pars Calvinistarum plena est perfidia & dolis. Praclarum quidem Zelum simulant, si tamen intus excutias, reperies plenos esse fraudibus.* Eius rei multa extant exempla, quæ partim in Examine concordiae Anglicanae, partim alibi à me proposita sunt. Summa ferè hæc est; Calvinistas in Hollandia fide publica interposita, promississe multis ciuitatibus liberum Catholicae religionis exercitium; & tamen postea, contra fidem datam, idem exercitium prohibuisse & exterminasse. Vt meritò dicant Catholici; *En hæc promissa fides est.*

161. Superest tertium caput, in quo demonstrandum est, Euangelicos, si suam doctrinam sequantur, bonos viros esse non posse; Catholicos autem, si suæ doctrinae conformes sint, malos esse non posse. Nam doctrina Euangelicorum nititur his principiis, 1. præcepta Decalogi esse impossibilia. 2. Bona opera nullius esse meriti aut valoris apud Deum. Imò, nihil aliud esse, quàm sordes, inquinamenta, meram iniquitatem. 3. Electos necessariò saluari, quidquid agant: reprobos necessariò perire, quocunque se vertant. 4. Electis nec imputari, nec obesse furta, homicidia, adulteria: reprobis nihil

prōdesse bona opera aut desideria. Quid hinc aliud sequitur, quàm vt nemini curæ sit, aut benè agere, aut peccata vitare? Nam 1. si præcepta Decalogi impossibilia sunt, quis potest euitare furta, homicidia, adulteria? 2. Si bona opera nullius valoris ac meriti sunt apud Deum, quid necesse est, de iis sollicitos nos esse? Imò, si nihil aliud, quàm sordes & inquinamenta; vitanda potius, quàm accumulanda sunt. 3. Si electi necessariò saluātur, quid quid agāt, cur non liberrimè indulgeāt suis cupiditatibus? cur ventri & veneri impunè non seruiant? Et è contrario, si reprobis bona opera non profunt, quorsum iis præstandis operam dent? Longè aliter sentiunt Catholici. Longè alia habent principia, quæ si sequantur, mali esse non possunt. Sed de his alibi.

162. Concludo, Euangelicos in vita & moribus, non Euangelio, sed suæ sectæ conformes esse; nec, quamdiu Euangelici sunt, quales nunc sunt, Euangelio conformes esse posse. Quod tamen limitandum est. Nam, quando legunt in Euangelio, Christum iuisse ad nuptias, & bibisse vinum; Iudam habuisse loculos, & Dominum suum prodidisse; mulierem in adulterio deprehensam, impunè dimissam esse; Herodis filiam saltasse in conuiuio; filium prodigum cum meretricibus luxuriosè vixisse, & nihilominus lauto prandio à parente exceptum esse: tunc omni modo Euangelici sunt. At contra, cum legunt in Euangelio, Christum ieiunasse 40. diebus; lauisse pedes Apostolorum; pernoctasse in oratione; flexis genibus precatum esse; crucem & passionem sustinuisse: tunc non Euangelici, sed Libertini sunt.

SECUNDVS TITVLVS. REFORMATI.

VNC Titulum duplici sensu vsurpant sibi Calvinistæ. 1. quia ipsi Ecclesiam reformatunt. 2. quia sunt membra Ecclesiæ reformatæ. Priori sensu, Reformatores potiùs appellandi sunt: posteriori, Reformati. Porro, circa priorem sensum, ex quo posterior dependet, multa disputari possunt. 1. an Calvinistæ reuera reformatint Ecclesiam. 2. qua authoritate id fecerint, sæculari, an Ecclesiastica. 3. iuxta quam normam & regulam fecerint. 4. quid potissimùm in Ecclesia reformauerint, & quomodo. Vbi speciatim disquiri potest, quomodo reformauerint Euangelium, Symbolum fidei, Doctrinam Patrum, Sacramenta, Ceremonias Sacramentorum, Ministros Ecclesiæ, Tempa & Monasteria, Festa & ieiunia. De singulis dicam ordine.

QVÆSTIO I.

An Calvinistæ reformatint Ecclesiam?

1. **C**alvinistæ cum suo Præceptore, lib. 4. Inst. c. 1. agnoscunt duplicem Ecclesiã: vnã occultam & inuisibilem, quæ soli Deo cognita est: Alteram perspicuam & visibilem, quæ etiam hominibus cognita est. Prior, sicut soli Deo cognita est, ita à solo Deo reformari potest. Igitur de posteriori quæstio est, an Calvinistæ

uinistæ v̄sibilem Christi Ecclesiam reformarint, nec ne? Aiunt se reformasse. Ego tamē non satis assequor, quid velint. Quæ enim est illa visibilis Christi Ecclesia, quā ipsi reformarunt? An non Catholica, quā Papisticā vocant? an aliqua alia distincta? Certè nostra non est.

1. quia ipsi negant nostram esse reformatam. 2. negāt se esse in nostra Ecclesia, cū tamen non negent se esse in reformatam. 3. hortantur alios, vt nostram deserant, & ad suam transeant, inculcantes identidem illud Isaia 52. 11. *Recedite, recedite: exite inde: exite de medio eius.* 4. nostrā vocāt Ecclesiam idololatricam & Antichristianam. Denique contra nostram libellū sparserunt cum hac inscriptione, *cecitas Ecclesie*. Nostram igitur non reformarunt. Quam ergo? Aut nullam, aut aliquam distinctam à nostra. Si nullam, cur vsurpant titulum sine re? Si distinctam, quænam illa est?

2. Fortè hunc scrupulū eximet nobis Calvinus ipse. Nam in libro *de necessitate reformandæ Ecclesie*, quem anno 1544. obtulit Carolo V. Imperatori in Comitibus Spirensibus, duas habet propositiones, ex quibus res tota perspicitur. Vna est, Catholicā seu Romanam Ecclesiam, propter varios abusus, qui in eam irreperunt, necessariò reformandam esse. Altera, se nihil melius posse præstare, quàm si vrgeat hęc reformationem, eò quod sit Ecclesia Christi, de qua reformāda agitur. *Vbi, inquit, melius aut honestius, vbi etiam hoc quidem tempore, in re magis necessaria, operam mihi collocare liceat, quàm si Christi Ecclesia, laboranti nunc grauitè, & extremo in discrimine agenti pro mea virili adesse coner?* Hinc tria infero. 1. Catholicam seu Romanam Ecclesiam, quam Calvinus ait grauitè laborare, esse Christi Ecclesiā. 2. Calvinum & alios Nouatores, qui deseruerunt Catholicā seu Romanam Ecclesiam, deseruisse Christi Ecclesiam, & formasse sibi nouam, quæ Christi esse non potest.

Itaque non posse vocari Reformatores, sed Formatores; nec ipsorum Ecclesiam esse Reformatam, sed recēs Formatam & fictam. 3. Caluinum & alios nouatores, in hac quidem re, eo modo se habere respectu Catholicorum, quo olim Samaritani se habebāt respectu Iudæorum. Nam illi, sub Rege Ieroboam, non reformabant Ecclesiam Iudæorum, sed nouam formabant, erigentes *altare contra altare*, & constituentes *nouos Sacerdotes, qui non erant de filiis Leui* (3. Reg. 12. 31.) Planè sic faciunt Caluinistæ.

3. An igitur, inquires, nullo modo Ecclesiam Christi reformasse censendi sunt? Facilis responsio. Suam, quæ Christi non est, propriè formarunt. nostram, quæ Christi est, impropiè reformarunt. Et quidem duplici sensu. Primò, quia cùm ipsi fuerint aliquādo in nostra Ecclesia, tanquam paleæ inter triticum, aut lolia inter herbas; & postea eandem egressi sint, sanè suo egressu, à multis paleis & loliis eam liberarunt: quæ non parua reformatio est. Secundò, quia nobis, qui manemus in Ecclesia Catholica, dederunt occasionem reformādi nos ipsos in bonis moribus, & tollendi omnes abusus ac scandala, quantum in nobis est. Hinc in Concilio Tridēino, tot canones, tot decreta, tot reformationes. Quæ omnia eò spectant, vt Ecclesia nostra in puriorē statum restituatur; nec Aduersarij habeant, quod meritò calumniari possint. Hoc modo omnes hæretici quotquot vnquam extiterunt, Ecclesiam reformasse censendi sunt. De qua re videri potest Augustinus in libro de vera religione.

QVÆSTIO II.

*Qua auctoritate Caluinista reformarint
Ecclesiam?*

4. **D**E hac ipsa re contendunt inter se Caluini-
stæ. Aliqui volūt ius ac potestaté reformādi
pertinere ad Consistoriū & Ministros Ecclesiæ: alij ad
Reges & Principes sæculares: Et quidē Geneuæ in Gal-
lia, Tiguri in Heluetia, Basileę in Germania, Ministri cū
Consistorio vsurpant sibi hoc ius: At in Anglia, Hollā-
dia, Zelandia, Frisia, Reges & Magistratus sæculares.

5. Priorem sententiam tuetur Caluinus lib. 4. Inst. c.
11. §. 15. vbi expressè ait, causas ecclesiasticas olim in Ec-
clesia non spectasse ad Reges & sæcularia tribunalia,
sed ad Episcopos & Ministros Ecclesiæ. Verba eius
sunt hæc: *Ecclesiasticæ causæ ad Episcopale iudicium refere-
bantur. Qemadmodū, si quis Clericus nihil in leges deliquis-
set, canonibus tantū reus agebatur, non citabatur ad cōmune
tribunal, sed Episcopū habebat in ea causa Iudicē. Similiter,
si fidei questio agitabatur, aut quæ ad Ecclesiam propriè per-
tineret, cognitio deferebatur Ecclesiæ.* In eandem senten-
tiam citat ex Ambrosio hæc verba, *Si Scripturas aut
vetera exempla intuemur, quis est, qui abnuat, in causa fidei,
Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Impera-
tores de Episcopis iudicare?*

6. Posteriolem defendit Serenissimus Angliæ Rex
Iacobus, in Apologia pro Iuramento fidelitatis, vbi eā
confirmat hoc argumento; Quidquid iuris ac potesta-
tis habuerunt Reges in veteri Testamento, hoc etiam
habent in nouo: *At Reges in veteri Testamento, corruptelas
purgauere, abusus sustulere, reformationes publicas institue-
re, & cuncta moderati sunt, quæ ad ecclesiasticū regimē quo-
quo modo pertinuerunt.* Ergo eadem potestas cōcessa est
Regibus in nouo Testamento. Hoc sensu affirmat se
habere primatum Ecclesiæ Anglicanæ, quem etiā sub-
diti ipsius tenentur iuramento confirmare sub hac for-
mula; *Ego A. B. palam testor, & ex conscientia mea declaro,
quod maiestas Regia, unicus est supremus Gubernator huius*

regni, tã in omnibus spiritualibus siue Ecclesiasticis rebus & causis quam in tēporalibus, &c. Et hoc iuramentum præstant Calvinistæ in Anglia. Serio, an fictè, ipsi viderint.

7. Exemplum huius Regis imitantur nobiles ac potentes DD. Status in Hollandia, qui & ipsi arrogant sibi ius reformandi Ecclesiam, conuocandi Synodos, præscribendi leges ecclesiasticas, vt nuper visum est in Synodo Ultraiectina, cuius decreta in lucem edita sunt ab ipsis DD. Statibus, sub hoc titulo; *Christiana Ecclesiarũ Ordinationes ciuitatis, oppidorũ, & Prouinciæ Ultraiectinæ, conclusæ Ultraiecti, die 24. Augusti, Anno 1612. & edita à Nobilibus & Potentibus DD. Statibus eiusdẽ Prouinciæ.* Porro, capita Reformationũ seu ordinationum, quæ in hac Synodo Præsidentibus DD. Statibus tractata sunt, recensentur hoc ordine. 1. de vocatione Prædicantium. 2. de officio eorundem. 3. de publicis precibus. 4. de Baptismo. 5. de cœna. 6. de feriis & festis. 7. de ieiuniis & diebus Rogationum. 8. de cantu Ecclesiastico. 9. de Senioribus. 10. de Diaconis seu Eleemosynariis. 11. de ecclesiasticis congregationibus. 12. de disciplina cleri. 13. de disciplina plebis. 14. de scholis, Ludimagistris & custodibus.

8. Hinc patet, controuersum adhuc esse apud Calvinistas, quinam debeant Ecclesiam reformare, laici an Ecclesiastici? Principes, an Prædicantes? Vtrique sibi vendicant hoc ius. Vtrique pro se Caluinum habet, qui in hac re varius est. Nam loco supra citato, satis significat, ad Episcopos hanc curam pertinere. At alibi contrarium sentit. Nam in libro de necessitate reformandæ Ecclesiæ, expressè vult, Imperatoris ac Principum officium esse, Ecclesiam purgare & reformare. Similiter in epist. 87. valde commendat Protectorem Angliæ, quòd Ecclesiam Anglicanam reformare aggressus sit. Sic enim scribit; *Est sanè de quo gra-*
tias

tias agamus Deo & Patri nostro, quod opera tua uti voluerit ad tantum opus, ut per te imprimis purum & sincerum suum cultum in regno Angliæ restitueret. Et ibidem hortatur illum, ut Catholicos, qui reformationem non admittunt, gladio coerceret. Hi, inquit, merentur gladio ultore coerceri, quem tibi tradidit Dominus. Et paulò post, Ut illud assequaris, nunquam manum remittas ab incepta plena & integra Ecclesiæ reformatione proseguenda. Et iterum; Da operam obsecro, ut veri Templi ipsius Reformatoris nomē referas. Et circa finem; Tu igitur amplissime Domine, uti feliciter illam Christianismi restitutionem integram in regno Angliæ instituisti, sic pergendum tibi esse existima.

9. Rursum in Epistola 286. ex professo disputat cum quodam Comite vel Principe Poloniæ, quis ex officio debeat Ecclesiam Polonicam reformare. Calvinus contendit Comiti & aliis Principibus hanc curam incumbere. Comes reiicit eam à se, & ad Episcopos spectare asserit. Verba Caluini, Comitem alloquētis, sunt hæc; *In hoc porro cardine vertitur, quidquid mihi est cum tua Excellentia disceptationis, quod partium tuarum non esse existimas, quicquam tentare vel aggredi, ut repurgetur a sordibus Papatu Ecclesiæ Polonica, &c.*

10. Igitur Calvinus, ut in plerisque aliis, sic etiam in hoc puncto bilinguis est. Nam aliquando Regibus & Principibus sæcularibus, aliquando Episcopis Ecclesiæ curam & reformationem commissam esse disputat. Hinc fit, ut eandem litem inter se agitent Calvinistæ. Miror autem litem istam apud eos non finiri. præsertim cum aliàs iactare soliti sint, omnes omninò lites, quotquot in Ecclesia excitantur, ex solo Dei Verbo decidi ac finiri posse. Consulant verbum Dei, & litigare desinant.

QVÆSTIO III.

Quam regulam seruent Calvinistæ in reformatione Ecclesiæ?

II. **C**alvinus præscribit hanc regulam, vt nulla fiat reformatio in Ecclesia, nisi iuxta expressum Dei verbum. Itaque vult hoc solùm credendum aut faciendum esse, quòd expressè credi aut fieri præcipitur in Scriptura. Cætera omnia, quæ vel traditione, vel autoritate hominum introducta sunt, penitus esse respuenda. Sic enim scribit in libro de necessitate reformandæ Ecclesiæ; *Porro, vniuersalis est regula, qua purum Dei cultum à vitioso discernit, ne comminiscamur ipsi, quod nobis visum fuerit, sed quid præscribat is, qui solus iubendi potestatem habet, spectemus.* Et ibidem; *Deus non modo irritum habet, quidquid colendi sui studio, præter mandatum suum suscipimus, sed palam quoque abominatur.* Et infra; *Cum verbum Dei notam esse dixerimus, qua verum eius cultum à vitioso prauoque discernat, inde colligere promptum est, totam colendi Dei formam, qua hodie mundo est vsitata, nihil quàm meram esse corruptionem.* Et rursum; *Satis hoc valere debet ad repudiandū quemcunque cultum, si nullo Dei mandato approbetur.* Et epist. 87. ad Protectorem Angliæ; *Cum de legitima reformatione, & que Deo accepta sit, agitur, ad ipsum purum Dei verbum redeundum nobis est.* Et epist. 193. *Simul etiam euincimus, controuersias omnes de Dei cultu, ex verbo ipsius esse dirimendas: Et cultum Dei ex mandato ipsius instituendum.* Et epist. 395. ad quendam Curatum; *Palam est, nostram à nobis Ecclesiam reformatam esse ex mero ipsius verbo, quod vnum est pro regula, ad quam & instituenda illa sit & tuenda legitime.* Et lib. 4. Instit. cap. 1. §. 19. *Respuere mihi & piis omnibus fas est, quidquid ad Christi institutionem*

tionem addere ausi sunt homines.

12. Eandem regulam tradit Sacellanus Regis Angliæ in responsione ad Apologiam Cardinalis Bellarmini, pag. 37. his verbis; *Non audemus vota nostra precēsque ad Sanctos dirigere, cum præceptum ea de re nullum acceperimus. Præceptum autem acceperimus in lege, disertis verbis; Quod tibi præcepero, hoc tantum facies, (Deuteron. 12. 39.) Inde, id tantum audemus, de quo præceptum habemus.*

13. Et DD. Status Hollandiæ, in Synodo Ultraiectiona, in prologo suarum ordinationum, §. 2. *Obstringimus nos in forma iuramenti & obligationis, quod in hac prouincia non aliam velimus amplecti & sequi doctrinam, regulam, Mensuram & amussim fidei & vitæ Christianæ, quàm solum verbum Dei, quod in libris veteris ac noui Testamenti expressum est.*

14. Nullus tamen illorum seruat hanc regulã, quod dupliciter ostendi potest. Primò, quia nusquam in verbo Dei præceptum est, quòd sæculares in Anglia & Hollandia; Prædicantes in Gallia & Heluetia debeãt reformare Ecclesiam. Hoc tamen sit in praxi. Igitur contra assignatam regulam fit. Secundò, quia, vtrique, tam sæculares in Anglia & Hollandia, quàm Prædicantes in Gallia & Heluetia, multas leges pro reformatione condiderunt, quæ in verbo Dei scriptæ non sunt, sed ab ipsis excogitatæ. Quod variis exemplis in progressu demonstrabitur.

Q V Æ S T I O I V.

*Quomodo Calvinista reformarint sacram
Scripturam?*

15. **M**ultis modis illam reformarūt, vel vt verius dicam, deformatunt. Primò, quia spoliarunt illam traditione, quæ germana illi soror est. Nam sicut Scriptura est verbū Dei scriptum; ita traditio est verbum Dei nō scriptum, sed traditum. Secundò, aliquot partibus seu mēbris illam mutilarunt; non secus, quàm si alicui nares & aures abscidissent. Tertiò, reliquum corpus tot versationibus & sectionibus transmutarunt, vt vix amplius sibi ipsi sit simile. Hæc tria superius explicata sunt. Quartò, cū antea esset norma seu regula, non solūm fidei, sed etiā vitæ ac morum; hoc posterius officiū illi suffurati sunt. Non amplius agnoscunt illam, vt regulam practicā, quæ dirigat ipsos in agēdo; sed tantum, vt speculatiuam, quæ dirigat in credendo.

16. **Q**uæres; Quam ergo regulam & normam sequuntur Calvinistæ in vita & moribus? Respondeo. Non verbum Dei, sed Lutheri & Caluini. Itaque respuunt illud Christi, Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mādata*: Et in eius locum substituunt, quòd Calvinus ait; *Si vis ad vitam ingredi, ne serues mandata*; quia nec necesse, nec possibile est ea seruare: *Tantum crede, & sufficit*. Similiter respuunt illud, Matth. 19. 29. *Omnis, qui reliquerit uxorem propter nomen meum, vitam aeternam possidebit*: & arripiunt illud Lutheri; *Si non vult vxor, veniat ancilla*.

Q V Æ S T I O V.

Quomodo Calvinistæ reformarint Symbolum fidei?

17. **S**ymbolum fidei duobus modis reformarunt, Sexplicatione & additione. Nam primò, aliter explicant articulos Symboli, quàm hæctenus fuerint
expli

explicati. Hoc pridem multis exēplis à nostris ostensum est: Ego vnico ostendam. Decimus Symboli articulus habet; *Descendit ad inferos*. Nos Catholici interpretamur, Christum verè descendisse *ad inferiores terre partes*, vt loquitur Apostolus, (ad Ephes. 4.9.) Et ita nobiscum interpretati sunt sancti Patres, tam Latini, quàm Græci, apud Bellarminū lib. 4. de Christo cap. 14. Calvinistæ, reiecta hac interpretatione, nouam commenti sunt, hoc sensu; *Christus descendit ad inferos*, id est, *per tulit in cruce diros cruciatus damnati ac perditii hominis, vt coactus fuerit, urgente angustia exclamare, Deus meus, vt quid dereliquisti?* (Verba sunt Caluini lib. 2. Instit. cap. 16. §. 10. & 11.) Et hanc expositionem confirmat Catechismus Heidelbergensis, qui apud plerosque Calvinistas parem cum Scriptura auctoritatem habet. Nam quæst. 44 dicit Christum descendisse ad inferos, id est, *inenarrabilibus animi angustis, cruciatibus & terroribus in cruce demersum fuisse*. Itaque secundum Calvinistas, hæc est connexio Symboli; *Crucifixus, mortuus & sepultus est; descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis*, id est, primò cruci affixus est: deinde, mortuus in cruce: mox positus in sepulchro: postea rediens ad crucem, diros cruciatus passus est: denique resurrexit à mortuis. Ordo præposterus.

18. Altera pars reformationis consistit in additione. Nam Calvinistæ addiderunt vnum articulū ad Symbolum fidei, nempe hunc, *Credo Papam esse Antichristum*: quem tanta firmitate credunt, quanta istum: *Credo in Deum Patrem omnipotentē, creatorem cali & terræ*. Sic enim Pouellus Calvinista, in præfatione libri de Antichristo scribit; *Deum sanctè testor, me tam certè scire, Pontificem Romanum esse magnum illum Antichristum, quàm Deum esse in calo, creatorem visibilium & inuisibilium,*

lium, & Iesum Christum esse verum Messiam.

19. Itaque apud Calvinistas sunt tredecim articuli fidei: & de decimoquarto adiiciendo, nunc seriò agitur, qui est huiusmodi: *Credo Regem Angliæ habere Præmatum Ecclesiæ*. Nam hunc articulum iuramento confirmant Calvinistæ in Angliâ: Et quâvis in Catechismo Heidelbergensi aut confessione Belgica, nondum definitum sit, an debeat censeri articulus fidei: tamen Sacellanus Regis valdè inclinât in partè affirmantem. Nam in respõsione ad Apologiam Cardinalis Bellarmini, pag. 25. ponit hâc quæstionem Bellarmini: *Quomodo fides Anglorum de Præmatu Regis, potest dici Catholica, id est, semper credita, cum ante Henricum VIII. audita non sit?* Cui respondet his verbis: *Respondeo, creditam eam semper, vel ante annum ter millesimum.* Et paulò post; *Quomodo ergo Catholica non est?* Vnde sic concludo: *Quidquid creditur fide Catholica, vocari potest articulus fidei: At Præmatu Regis Angliæ creditur fide Catholica, iuxta Sacellanum: Ergo vocari potest articulus fidei.* Sed præstat hanc litem suspendere, donec Catechismus Heidelbergensis aut confessio Belgica (quæ est norma & regula Christianæ fidei in Bætauiâ) suam sententiam interponat. Cui fortè acquiescet Sacellanus.

QVÆSTIO VI.

*Quomodo Calvinistæ reformarint doctrinam
Sanctissimorum Patrum?*

20. **C**alvinistæ post reformationem Scripturæ ac Symboli, ad reformandos Sanctissimos Patres animum adiecerunt, quos in plerisque punctis errasse & hallucinatos esse contendunt. Et quidem Calvinus in sequentibus punctis, de illis sic loquitur.

21. Primò, De libero arbitrio. lib. 2. de Inst. cap. 2. §. 4. Certè, quas retulimus Patrum sententias esse falsissimas paulò post constabit. Et infra: Tametsi Græci præ aliis in extollenda humane voluntatis facultate modum exceſſerunt, veteres tamen omnes, excepto Augustino, in hac re vacillant. Et iterum: Qui postea secuti sunt, sensim alij post alios in deterius continuo delapsi sunt.

23. Secundò, De cooperatione liberi arbitrij cum gratia. lib. 2. Inst. c. 3. §. 7. Non rectè à Chryſostomo scriptum est, nec gratiam sine voluntate, nec voluntatem sine gratia quicquam posse operari. Et infra §. 10. Illud ergo toties à Chryſostomo repetitum repudiari necesse est. Quem trahit, volentem trahit.

23. Tertio, De persona mediatoris, lib. 2. cap. 14. §. 3. Atque hic excusari non potest veterum error, qui dum ad mediatoris personam non attèdunt, totius ferè doctriine, que in Euangelio Ioannis legitur, genuinum obscurant sensum, seque implicant multis laqueis.

24. Quarto, De Iustificatione. lib. 3. capite 11. §. 15. Quod ad vulgares Papiſtas pertinet vel Scholasticos, dupliciter hic falluntur. Et paulò infra; At nec Augustini quidem sententia per omnia recipienda est. Tametsi enim egregiè hominem omni iustitia laude spoliât; ac totam Dei gratia transcribit, gratiam tamen ad sanctificationem refert, qua in vita nouitatem per Spiritum regeneramur.

25. Quintò, De satisfactione, lib. 3. c. 4. §. 38. Parum autem me mouent, que in veterum scriptis de satisfactione passim occurrunt. Video omnes ferè, quorum libri extant, aut hac in parte lapsos esse, aut nimis asperè ac durè locutos.

26. Sextò, De oratione pro defunctis lib. 3. cap. 5. §. 10. Cum ergo mihi obiiciunt aduersarij, ante mille & trecentos annos usu receptum fuisse, vt preces fierent pro defunctis eos vicissim interrogo, quo Dei verbo, qua reuelatione, quo exemplo factum sit. Et infra; Ipsi etiam veteres,
qui

qui preces fundebant pro mortuis, & mandato Dei, & legitimo exemplo hic se destitui videbant. Cur ergo audebāt? In eo dico aliquid humani passos esse; ideoque ad imitationem trahendum non esse contendo, quod fecerunt.

27. Septimò, De merito, lib 3. cap. 15. §. 2. Primum de meriti nomine id mihi præfari necesse est, quicūque primus illud operibus humanis ad Dei iudicium comparatis aptavit, eum fidei sinceritati pessimè consuluisse. Et paulò post; Vsi sunt fateor, passim vetusti Ecclesiæ Scriptores hoc nomine. atque utinam vocule unius abusu, erroris materiam posteris non præbuisent.

28. Octauò, de solenni pœnitentia, lib. 4. cap. 12. §. 8. Quam in parte excusari nullo modo potest immodica veterum austeritas, quæ & prorsus à Domini præscripto dissidebat, & erat mirum in modum periculosa. Et mox ibidem; Quicunque igitur sano iudicio rem æstimabit, desiderabit hic eorum prudentiam.

29. Nondò, De quadragesima, libro 4 capite 12. §. 20. Tunc passim inualuerat supersticiosa Quadragesimæ observatio, quia & vulgus eximiū aliquod obsequium Deo se in ea præstare existimabat, & Pastores eam commendabunt, &c. Ac mirum est, tam crassam hallucinationem hominibus acuti iudicij obrepere potuisse.

30. Decimò, de laicis baptizantibus in necessitate, lib. 4. c. 15. §. 20. Quod autem multis ab hinc sæculis adeoque ab ipso fere Ecclesiæ exordio, usu receptum fuit, ut in periculo mortis laici baptizarent, non video, quàm firmitate ratione defendi queat.

31. Hæc Calvinus contra venerandam Ecclesiæ & Patrum antiquitatem. Calvinum sequuntur Calvinistæ. Ut alios omittam, Franciscus Iunius in suis animaduersionibus circa 3. librum Cardinalis Bellarmini de Pontifice, sic passim loquitur. 1. Patres à vero ut plurimum aberrarunt. 2. Hæc non testimonia sunt veritatis, sed

suspiciones vanæ, quibus boni Patres plus satis indulserunt. 3. In hoc argumento communem errorem minimè stabilit Sanctorum Patrum auctoritas. 4. Hæc non diuinorum Prophetarum effata sunt, sed diuinationes falsa errantium. 5. Patrum testimonia in hoc casu fidem non obligant. 6. Negamus horum auctoritatem in hoc genere magnam esse cū bona Patrum ipsorum venia. 7. Quam infirma sit Patrum auctoritas, aliquoties ostēdimus. 8. De interpretationibus Patrum in obscuro hic palpantium, iam satis dictum. 9. Nos auctoritati diuinæ, ac non opinionibus humanis credimus, &c.

32. Eodem modo loquuntur alij Calvinistæ. Omnes in eadem schola edocti sunt. Omnes contēpta Patrum antiquorum auctoritate, suo iudicio stare & sapere volunt; immemores illius Ecclesiast. 8. 11. *Non te prætereant narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à Patribus suis; quoniam ab ipsis discas intellectum, & in tempore necessitatis dabis responsum.*

QVÆSTIO VII.

Quomodo Calvinistæ reformarint Sacramenta?

33. **T**Ribus potissimùm modis. Nam primo, sustulerunt quinque Sacramenta, & duo tantum retinuerunt, Baptismum & Eucharistiam. Secundò, dicunt Baptismum non esse necessarium ad salutem, sed infantes sine baptismo saluari posse. Tertiò, negant Christum in Eucharistia realiter præsentem esse. In hac tamen triplici reformatione, nec cum antiquis Patribus, nec inter se conueniunt: adeò vt opus sit noua reformatione, qua ad concordiam reuocentur. Quod facillè ostendam.

34. Primò ergo dicunt, duo tantum esse Sacramenta, Baptismum & Eucharistiam; & Augustinum illa duo

duo tantum agnoscere. Ita Plessæus lib. 4. de Eucharistia, c. 1. p. 648. & 654. De August. falsum est. Nam præter illa duo, agnoscit etiam Cōfirmationem, lib. 2. contra litteras Petiliani, c. 104. cum ait; *Sacramentum Chrifti in genere visibilium signorum: Sacramētum est sacrosanctum, sicut ipse Baptismus.* Agnoscit Ordinem, lib. 2. cōtra Epistolam Parmeniani, c. 13. vbi cōfert illum cum Baptismo, his verbis; *Vtrunque Sacramentum est, & quadam consecratione vtrunque homini datur: illud, cum baptizatur: istud, cum ordinatur; ideoque in Ecclesia Catholica vtrunque non licet iterare.* Agnoscit Pœnitentiam, lib. 1. de adulterinis coniugiis, ca. 26. & 28. *Eadem est, inquit, causa Baptismi & reconciliationis, sine quibus Sacramentis homines credunt se non debere exire de corpore.* Agnoscit matrimonium, lib. 1. de nuptiis & concupiscentiis, cap. 10. *Huius Sacramentis res est, ut mas & fœmina connubio copulati, quamdiu viuunt, inseparabiliter perseuerēt.* Agnoscit extremam vnctionem, serm. 215. de tempore; *Quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Christi, ille, qui egrotat, accipiat; Et inde, corpusculum suum unget, ut illud, quod scriptum est, impleatur in eo; Infirmatur aliquis, inducat presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo, &c.*

25. Hinc iam apparet, Plessæum Augustino iniuriam facere, & ab illo plurimum dissentire. Sed etiam à suis Euangelicis dissentit. Et primò quidem à Caluino, qui agnoscit tria Sacramenta, Baptismum, Cœnam & Ordinationem. Secundò, à Zuinglio, qui etiam agnoscit tria, Baptismum, Cœnam, Matrimonium. Tertio, à multis Lutheranis, qui & ipsi agnoscunt tria, Baptismum, Cœnam, & Pœnitentiam. Quarto, à communi Regula Calvinistarum, superius assignata. Non enim potest Plessæus ex verbo Dei scripto, quæ est vnica reformationis regula, planum facere, duo

tantum esse Sacramenta. Potest tamen ex Catechismo Heidelbergensi (quem alij volunt esse regulam & mensuram fidei, morum, ac reformationis) cui vel maior, vel certè par authoritas debeat cum verbo Dei scripto, vt supra visum est. Nam Catechismus, sicut & Plessæus, agnoscit duo tantum Sacramenta, Baptismum & Cœnam. Et hic iubet Plato quiescere.

36. Secundò dicunt, Baptismum non esse necessarium ad salutem, sed infantes sine Baptismo saluari posse. Ita Calvinus in Antidoto Concilij Tridentini sess. 6. c. 5. & libro 4. Instit. c. 16. §. 24. & alij. Hic etiam dissentiunt ab Augustino, & inter se. Nam Augustinus libro 3. de anima & eius origine, c. 9. ait; *Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizentur, morte præuentos, peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus.* Et epist. 28. ad Hieronymum; *Quisquis dixerit, quod in Christo viuificabuntur etiam paruuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profectò, & contra Apostolicam prædicationem venit, & totam cõdemnat Ecclesiam: ubi propterea cum baptizandis paruulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur, alias in Christo viuificari non posse.*

37. Quod etiam inter se dissentiant, certum est. Nam Calvinus lib. 4. Inst. cap. 16. §. 24. sic loquitur; *Infans hereditario iure, secundum promissionis formulam, iam à matris utero in fœdere continetur.* Et in Antidoto, loco citato; *Quasi verò de nihilo dictum sit, eos nasci sanctos, qui ex fidelibus nascuntur. Imò quo iure ad Baptismum eos admittimus, nisi quod promissionis sint heredes? Nisi enim iam ante ad eos pertineret vitæ promissio, Baptismum prophanaret, quisquis illis daret.* Et infra; *Non à Baptismo igitur initium habet eorum salus, sed quæ iam in verbo fundata erat, ob signatur.*

38. Contrarium scribit Plessæus lib. 4. de Eucharistia

stia c.1. pag. 648. his verbis; *Baptismus circumcisionis uicarius, nos in Dei fœdus admittit: sacra Cœna, quæ Paschati successit, nos in eodem confouet & cõfirmat. Vnde illi proprie Regeneratio nomen, huic cõmunis corporis & sanguinis Domini. Quis non aduertat dissidium? Plessæus dicit, per baptismum nos admitti in fœdus Dei. Calvinus contra, non admitti per baptismum, sed iam ante, ex utero matris admissos & comprehensos esse.*

39. Sed & Plessæus secum ipse pugnat. Cum enim loco citato scripsisset hæc verba; *Baptismus admittit nos in fœdus Dei: Cœna in eodem cõfouet & cõseruat*; post aliquot pagellas sic scribit; *Sacramenta sunt fidelibus data, non ut in fœdere cõprehendantur, sed ut eo signo comprehēsi significentur.* Hinc colligo has duas contradictorias. 1. Baptismus admittit nos in fœdus Dei. 2. Baptismus non admittit nos in fœdus Dei, sed tantum significat nos iam ante admissos & comprehensos esse. Item has duas. 1. Baptismus & Cœna differunt, quòd Baptismus admittat nos in fœdus Dei; Cœna in eodem foueat & cõseruet. 2. Non differunt in eo, quia nec Baptismus nec Cœna admittit nos in fœdus, sed admissos esse significat.

40. Tertiò dicunt, Christum in Eucharistia non esse realiter præsentem. Vbi rursus inter se dissentiunt. Nam Plessæus l. 4. cap. 3. pag. 675. disertè scribit, hæc duo aduerbia, *Verè, & Realiter*, distingui: hæc autem duo, *Verè, & Spiritualiter*, simul posse consistere. Denique hæc duo, *Realiter, & Carnaliter*, pro eodem usurpari. Itaque Christum in Eucharistia verè & spiritualiter, non tamen realiter aut carnaliter à fidelibus accipi. At contrarium asserit c. 2. pag. 660. his verbis; *Dum sacra cœna ex præscripto Christi celebratur, Christum realiter & substantialiter accipimus.* Manifesta cõtradictio. Priori loco negat, posteriori affirmat Christum in sacra Cœna

Cæna realiter accipi. Priori admittit, verè quidem & spiritualiter, non tamen realiter; posteriori, etiam realiter & substantialiter.

41. In hac re Calvinum imitatus est, qui & ipse nunc asserit, nunc negat realem corporis Christi in Eucharistia præsentiam. Asserit in c. 11. prioris ad Corinthios, cum ait; *Concludo realiter, ut vulgò loquuntur, nobis in cæna dari corpus Christi.* Negat in consensione de re Sacramentaria, prope finem; *Christus, inquit, quatenus homo, non alibi, quam in cælo querendus est.* Et ibidem; *Quia tamen corpus Christi finitum est, & cælo, ut loco continetur, necesse est à nobis tanto locorum interuallo distare, quanto cælum abest à terra.*

42. Hinc duo colligimus. Vnum Catholicos meritò confirmari posse ac debere in sua sententia, cum in Concilio Trident. sess. 13. can. 1. definiunt, Christum in Eucharistia, *verè, realiter & substantialiter* contineri. Nam etiam ab aduersariis suffragium habent. Ipsi enim easdem particulas, *verè, realiter & substantialiter*, vi veritatis doacti admittunt & vsurpant, ut iam ostensum est. Alterum, Calvinistas in hoc puncto dubios & perplexos esse; quia nunc cum Catholicis fatentur veram realem & substantialem Christi præsentiam in Eucharistia; nunc cum Zuinglianis eandem negant ac respuunt. Desinant esse dubij & perplexi. Nam Catholici habent suam doctrinam à Christo, qui planissimis verbis dixit, *Hoc est corpus meum.* Zuinglius à nocturno Spiritu aliter persuasus est. Qui quidem Spiritus *albus an ater fuerit*, ipsi Zuinglio non constat. Nobis autem constat Christum esse *lucem, viam, veritatem & vitam.*

QVÆSTIO VIII.

*Quomodo Calvinistæ reformarint ceremonias
Sacramentorum.*

43. **I**ncipiam à cæremoniis Baptismi. Ac primò, Calvinistæ reiiciunt Exorcismum, & alias ceremonias, quas Catholici adhibent in hoc Sacramèto. Ratio ipsorum est, quia nullæ ceremoniæ vsurpandæ sunt, nisi de quibus extat expressum mandatum in Euangelio: At nullum extat mandatum de ceremoniis, quas Catholici vsurpant in Baptismo: Ergo tales ceremoniæ nullo modo sunt vsurpandæ. Hæc ratio fundatur in regula superius assignata.
44. Igitur his ceremoniis relictis, Calvinistæ alias præscribunt. Et quidem DD. Status in Synodo Ultraiectiona præscribunt has. 1. vt Baptismus publicè conferratur in Ecclesia, quando fit concio, præsentè populo. 2. vt in iis locis, vbi rarò fit concio, designentur duo alij dies per septimanam, quibus Baptismus conferri possit. 3. vt infantes, qui propter infirmitatem ad Ecclesiam sine periculo portari non possunt, domi quocunque tempore baptizari liceat. 4. vt ipsimet parentes offerant suos infantes ad Baptismum, & pro iis respondeant. 5. vt nomina infantium baptizatorum, & similiter parentum, ac præterea tempus accepti Baptismi ab Ædituo in quodam registro consignentur.
45. At hi boni viri, quod pace ipsorum dixerim, parum sui memores sunt: Primò, quia violant regulam à se assignatam, & faciunt contra iuramentum ac obligationem, qua se obstrinxerunt. Nam, vt supra visum est, obstrinxerunt se in forma iuramenti & obligationis, quod in sua Prouincia, non aliã velint amplecti.

Et i & sequi regulam, normã, & mensuram cultus diuini & ceremoniarum Ecclesiasticarũ, quàm solum verbum Dei scriptum. At in verbo Dei scripto non habetur quòd infantes debeant publicè baptizari in Ecclesia, quando fit concio; aut quod in iis locis, vbi rarò fit concio debeãt assignari duo dies, quib. baptizẽtur; aut quod parentes debeãt eos portare ad Baptismum, & c. Ergo DD. Status non præstant suum iuramentum.

46. Secundò, repugnant etiam Caluino, qui tamen si aliqua eorum probet, quæ à DD. Statibus præscripta sunt, non tamen omnia. Non enim permittit, vt infantes domi, seu priuatim baptizentur, etiam si adsit periculum vitæ. Vult potius omitti Baptismum, & infantes sine Baptismo decedere. Sic enim scribit Epist. 185. *Fas nõ est administrare Baptismum, nisi in cœtu fideiũ.* Et paulò post; *Si enim infans clam baptizetur, & nullis adhibitis testibus, illud neque respondet ordini à Domino posito, neque Apostolorum exemplo.* Et epist. 302. *Infantes non baptizamus, nisi pro publica concione, quia absurdum videtur, vt solennis illa receptio paucos tantum habeat testes.* Et Epist. 326. *Adulterinum ergo Baptismum cõsemus, qui administratus est à priuato homine.* Et lib. 4. Instit. c. 15. §. 20. sic obiicit; *At periculum est, ne is, qui agrotat, si absque Baptismo decesserit, regenerationis gratia priuetur.* Et mox respondet; *Minimè verò. Infantes nostros, antequam nascantur, se adoptare in suos pronuntiat Deus.*

47. Tertiò, repugnant Augustino & aliis antiquis Patribus, qui Exorcismum & alias Catholicorum ceremonias approbarunt. Sic enim scribit Augustinus in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus c. 31. *Illud etiã, quod circa baptizãdos in vniuerso mundo Sancta Ecclesia vniiformiter agit, non otioso contemplamur intuitu. Cum siue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis veniunt Sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quàm exorcismis*

& exsufflationibus Clericorum, spiritus ab eis immūdus abi-
 gatur : ut tunc verè appareat, quomodo Princeps huius mūdi
 mittatur foras, & quomodo prius alligetur fortis, & deinceps
 vasa eius diripiantur, in possessionem translata victoris, qui
 captiuam ducit captiuitatem & dat dona hominibus. Et li.
 2. de gratia Christi, & peccato originali, contra Pela-
 gium, c. 40. Ipsa Sancta Ecclesia Sacramenta satis indicāt,
 paruulos à partu etiam recentissimos, per gratiam Christi de
 diaboli seruitio liberari. Excepto enim, quod in peccatorum
 remissionē non fallaci, sed fideli mysterio baptizantur, etiam
 prius exorcizatur in eis, & exsufflatur potestas contraria, cui
 etiam verbis eorū, à quibus portantur, sese renunciare respō-
 dent. Et lib. 2. de nuptiis & concupiscentiis c. 18. In Ec-
 clesia toto orbe diffusa, vbiq; omnes baptizandi infantuli nō
 ob aliud exsufflantur nisi ut ab eis Princeps mundi mittatur
 foras. Et infra c. 29. Antiquissima Ecclesia Traditione, exor-
 cizantur, & exsufflantur paruuli, ut in regnum Christi à po-
 testate tenebrarum transferantur. Nos paratiores sumus cū
 Ecclesia Christi in huius fidei antiquitate firmata, qualibet
 maledicta, & contumelias perpeti, quam Pelagiani cuiusli-
 bet eloquij predicatione laudari. Similia habēt alij Patres,
 48. Venio ad ceremonias Sacramenti Eucharistiæ,
 Iidem DD. Status in Synodo Ultraiectina præscribūt
 tria puncta circa vsum Eucharistiæ, his verbis, 1. Cœ-
 na Domini, iuxta institutionem Christi, saltem quater per
 annum in urbibus, nempe die Natiuitatis Christi, Paschatis,
 Pentecostes, & semel in mense Septembri celebrabitur. In pa-
 gis verò, saltem bis, in Natali scilicet & Paschate. 2. Audi-
 tores serio ad illam inuitabuntur, utq; sese bene probent, ad-
 monebuntur : & qui omnium primum ad mensam Domini
 sunt accessuri, alicui suorum Predicantium, cui confessionem
 fidei suæ edent, sese insinuabunt. 3. Qui veniunt ex locis pe-
 regrinis, cupientes de mensa Domini participare, ante omnia
 testimoniales prioris conuersationis suæ literas Predicanti-
 bus

bus locorum, ubi admitti petunt, exhibebunt.

49. Etiam hic partem sui memores sunt DD. Reformatores. Violant iterum Regulam à se assignatam, & contra iuramentum ac obligationem suam, præscribunt ordinationes, quæ expressè in scriptura non habentur. Vbi enim in Euangelio scriptum est, quòd Cæna Domini, singulis annis quater in urbibus, & bis in pagis celebrari debeat? Aut ex qua parte Euangelij demonstrari potest, Rusticos ad hoc Sacramentum rariùs quàm ciues obligari? An non legerunt apud Apostolum, Rom. 10. 12. *Non est distinctio Iudæi & Græci: Nam idem Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant illum?* Cur ergo introducunt distinctionem rusticorù & ciuium? Rursus ubi in Euangelio scriptum est, quod fideles debeant se insinuare prædicanti, & fidem suam coram illo profiteri? aut, quòd peregrini debeant prioris suæ conuersationis literas testimoniales exhibere? Nusquam.

50. Si DD. Status volebant ex sola Scriptura Reformationem instituere, cur non præscripserunt suis Prædicantibus ac subditis; vt ea seruarent ad amissim, quæ in scriptura expressa sunt? Ibi legimus 1. Christum lauisse pedes Apostolorum, & sic Eucharistiam illis distribuisse. 2. Monuisse Apostolos, vt ipsi deinceps idè facerent. *Si ego, inquit, laui pedes vestros, & vos debetis alter alterius pedes lauare.* 3. Non solum alios Apostolos, sed etiam Iudam proditorem ad hoc mysterium fuisse admissum. 4. Hæc omnia vesperi post Cænam legalem contigisse. Cur hæc negliguntur à Reformatoribus? Cur mane, & non potius vesperi, sumunt Eucharistiam? Cur illoris pedibus accedunt? Cur non promiscuè bonos & malos admittunt? Nec est quod vicissim hæc nobis obiiciant. Non obstrinximus nos iuramento ad nudam solius scripturæ litteram. Etiam Traditio

& authoritas Ecclesiæ apud nos valet. Illam sequimur: Ex illa, Scripturæ sensum ac mentem accipimus.

51. Relinquamus Scripturam. Cur saltem DD. Status Caluinum suum non audiunt? Is in libello de formula Sacramentorum administradorum, ponit etiam has duas ordinationes. 1. *Vt ministri verbi, panem, Seniores verò calicē populo distribuant, 2. vt canatur Psalmus aliquis aut locus Scripturæ, rei, quæ Sacramento designatur, cōgruens atque cōueniens, clara & magna voce recitetur.* Cur has nō præscribunt & vsurpant Reformatores Ultraiectini? An idè, quia in Euangelio præscriptæ nō sunt? & quia iuramento se obstrinxerunt, nihil, nisi quòd in Euangelio expressum est, se præscripturos? Sed iam pridem, violato hoc iuramento transgressores sunt.

52. Vnum hic occurrit admiratione dignum Caluinus, tametsi duo tantum, vel vt summum tria sacramenta agnoscat, Baptismum, Cœnam & Ordinationem; tamen cum agit de cæremoniis & ritibus, quibus Sacramenta administranda sunt, simul agit de ritu, quo Matrimonium celebrari debet. Quorsum hoc, si Matrimonium Sacramentum non est? Tria autè præscribit, quæ seruari vult. 1. *Vt palam in Ecclesia, tribus diebus dominicis continuis publicetur Matrimonium, antequam contrahatur. 2. vt post trinam publicationem, in exorsu concionis sponsus ac sponsa sistant se in Ecclesia. 3. vt Minister publicus initium dicendi sic faciat; Auxilium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum & terram. Amen, &c.* Quid his opus est, si Matrimonium, non Sacramentum, sed contractus tantum ciuilis est? Certè, contractus merè ciuiles ad curiam potius, quàm ad Ecclesiam pertinent: & à sæculari Magistratu, non à Ministro verbi Dei, promulgandi & confirmandi sunt. Sed latet mysterium. Nam ad ministros verbi spectat, Euangelium Christi prædicare. Euangelium autem

autem Christi incipit à matrimonio & generatione. Sic enim legimus, *Abraham genuit Isaac: Isaac autem genuit Iacob, &c.*

Q V Æ S T I O I X.

Quomodo Calvinistæ reformarint ministros Ecclesiæ?

53. **T**Ribus potissimum modis. 1. tollendo ordinem & hierarchiam Ecclesiasticam, quæ viget apud Catholicos inter ministros Ecclesiæ. 2. liberando eos à cœlibatu, & vxores concedendo. 3. novas leges Ecclesiasticas præscribendo. De singulis dicam aliquid.

54. Primò igitur Calvinistæ in sua reformatione, sustulerunt ordinem & hierarchiam Ecclesiasticam, quæ apud nos est. Hæc autem in eo consistit, vt supremus omnium sit Pontifex: hunc proximè sequantur Episcopi: Episcopis inferiores sint Presbyteri; Presbyteris Diaconi; Diaconis Subdiaconi, & sic deinceps. Hanc hierarchiam ex parte retinent Calvinistæ in Anglia, in gratiam sui Regis: extra Angliam, penitus reiiciunt. Quo nomine malè audiunt ab eodem Rege, qui in Monitoria præfatione ad Imperatorem, Reges & Principes, de hac re ita scribit; *Quo studio in Episcoporum & Ecclesiasticæ Hierarchiæ defensionem semper incubui, eodem in confusam illam Anarchiam & parilitatem Puritanorum inuectus sum.* Et infra; *Mihi præcipuus labor fuit, deiectos Episcopos restituere, & Puritanorum Anarchiam expugnare.* Et rationem addit, quia cum in cæteris rebus ordo quidam ac dispositio sit, etiam in Ecclesia esse necesse est.

55. Secundò, liberarunt ministros à cœlibatu, & singulari priuilegio cum illis dispensarunt, vt possint vxores

ducere. Quæ quidem dispensatio sortitur apud illos effectum Nam omnes passim, tam Superintendentes, quàm simplices Prædicantes, vxoribus associati sunt. Huic dispensationi occasione dedit Lutherus, de quo Erasmus in epistola ad Danielema Mauchiũ VImanũ, ita scribit; *Montini lepidissimis literis, nescio, an vacet nũc respondere. Nunciabis illi rem latam. Lutherus, quod felix faustumq; sit, deposito Philosophi pallio, duxit vxorem, ex clara familia Borna, puellam eleganti forma, natam annos 26. sed indotatam, & quæ pridem desierat esse vestalis. Atque ut scias, auspiciatas fuisse nuptias, pauculis diebus post decantatũ hymenæum, noua nupta peperit.* Huic affine est, quod scribit Iustus Baronius in suo opere de præscriptionibus; *Lutherus, inquit, heri Monachus, hodie sponsus, cras maritus, perendie pater.* Ab eo tempore, omnes Ministri, apud Lutheranos & Calvinistas, sponsi, mariti & patres esse cœperunt. Et tamen dicant se Evangelicos, & spiritu Christi afflatos esse, tamen ita procliuus sunt ad carnis voluptates, quasi spiritus Christi nihil aliud sit, quàm spiritus carnis. Quam rem vehementer admiratur idẽ Erasmus in epistola ad fratres inferioris Germaniæ, cùm ait; *Quis non iure admiretur hos novos Euangelistas non posse viuere sine vxoribus?* Et infra; *Quæ malum, est ista tanta salacitas? Vnde tanta carnis rebellio in iis, qui se iactant agi spiritu Christi?*

56. Quanquam, si ipsis prædicantibus credendum est, aliquo modo excusandi sunt. Aiunt enim se vxores accipere, non solùm eo fine, vt lasciuix & libidini satisfaciant (qui tamen præcipuus est) sed etiam, vt in administrandis Ecclesiæ Sacramentis habeant aliquid subsidij à Prædicantissis, ne si soli sint, oneri succumbant. Huius rei luculenta extant exempla. Vnum referam, quòd hoc anno 1613. contigit in Paschate, & à viro fide digno, Constantia ad nos perscriptũ est, his verbis;

verbis; *Abest hinc horis quinque oppidum in Heluetia, ubi pauci Catholici, heretici verò plurimi. Hos cum vellet in festo Paschatis suam cœnam sumere Prædicans, promulgavit publicè, præmittendam esse ab omnibus confessionem, quod hætenus non fuit in usu; ita tamen, ut non nummos, more Papiſtarum, sed oua secum ferrent. Venerunt illi diligēter: sed cum tantæ multitudini confitentium simul, & oua offerentium satisfacere nō posset, iubet adesse, & venire in partem laboris Prædicatissam. Venit illa, & confitentium peccata excepit, & ouarū oblationes. Verum & huic labor cum videretur nimius, ancillā vocat, quæ suā pariter operā, fideliter præstitit retro altare. Iam vide, quā huic Prædicanti necessaria fuerit, non modo Prædicantissa, sed etiam ancilla in tam sacro opere peragendo. Quod si anno sequenti, pro singulis ouis singulæ gallinæ à confitentibus exigenterur (iuxta illud, *Ibunt de virtute in virtutem*) non sufficeret hic Ternarius, sed etiam filij & filiæ illius Triadis in partem laboris vocandi essent.*

57. Venio ad leges Ecclesiasticas, quæ à reformato-ribus circa Ministrorum vocationem & officium constitutæ sunt. Et quidem DD. Status in Synodo Ultraiectina, præter alias, quæ plurimæ sunt, etiam has condiderunt. 1. ut nullus eligatur Minister verbi, ante expletum 25. ætatis annum, nisi habeat dispensationem à DD. Statibus. 2. ut non admittatur ad officium Ministerij, nisi prius examinatus ab iisdem Statibus. 3. ut præstet iuramentum, quod velit solam Scripturam sequi, & politiæ subiectus esse. 4. ut in officij sui introitu stipuletur, se omnes Ecclesiasticas ordinationes, quæ à DD. Statibus factæ sunt, gnauiter seruaturum. 5. ut in concione abſtineat à quibusdam subtilioribus materiis. 6. ut post prandium explicet Catechismum Heidelbergensem. 7. ut omnes controuersias, quæ à Prædicantibus aut Superintendentibus dirimi

non possunt, ad DD. Status deferantur. Hæ leges seorsim examinandæ sunt.

58. Igitur prima lex est, vt nullus eligatur minister Verbi ante expletum 25. ætatis annum, nisi graui urgente necessitate, & cum dispensatione DD. Statuum (cap. 1. de vocatione Prædicantium, §. 21.) Hanc legem, quod valde mirum est, videntur DD. Status desumpsisse ex Concilio Tridentino, sess. 23. cap. 12. de Reformatione, vbi sic legimus; *Nullus in posterum ad presbyteratus ordinem, ante 25. ætatis suæ annum promoveatur.* Magis marum est, DD. Status reseruare sibi potestatem dispensandi in hac ætate. Vel enim hæc ætas iure diuino, vel tantum humano constituta est. Si diuino, quomodo DD. Status possunt in eo dispensare? Si tantum humano, quid opus est dispensatione? præsertim cum DD. Status non semel professi sint, se non admittere vllum ius aut constitutionem humanam, nec aliam in reformatione sequi velle regulam, quam solum verbum Dei. Si ergo in verbo Dei non præscribitur ætas 25. annorum, cur eam vrgent DD. Status? Si autem præscribitur, cur in ea dispensant?

59. Secunda lex est, vt nullus admittatur ad officium Ministerij, nisi prius examinatus à DD. Statibus (cap. 1. §. 7. & sequentibus.) Vbi etiam determinantur puncta, in quibus debeat fieri examen. Sunt autem hæc. 1. De Deo, essentia diuina, & attributis diuinis. 2. De Scriptura, eiusque perfectione, perspicuitate, auctoritate & certitudine. 3. De mundi creatione & gubernatione. 4. De peccato; eiusque origine, & efficacia. 5. De lege & Euangelio, necnon vtriusque discrimine & vsu. 6. de Christi persona, officio, & beneficiis. 7. De fide & pœnitentia. 8. De iustificatione. 9. De obediētia fidei, charitate, & bonis operibus, & eorum meritis. 10. De Ecclesia. 11. De officiis & ministerio à Christo

Christo in eadem instituto. 12. De administratione Euangeiij. 13. De Baptismo & Cœna. Ad hæc puncta debet his, qui examini subiicitur, *ex claris scriptura testimoniis* respondere, & suam responsionem confirmare, & aduersariorum obiectiones diluere.

60. Ex hac lege, duo colligimus. Vnum est, DD. Status vel eximiè doctos & exercitatos esse oportere, qui in his subtilissimis & difficillimis materiis possint præesse examini, & solidè iudicare, quid rectè aut perperam responsum sit: vel certè non satis prudentes, qui arrogant sibi officium examinandi in iis rebus, quas ipsi non intelligunt. Et quomodo intelligât, si verum est, quod audio, plerosque eorû, vel in mercatura, vel in re nautica, vel in coquēda ceruisia potius, quàm in scholis, ætatem triuisse. Alterum est, aut frustra hoc examen institui, aut vix illû admitti posse ad ministerium. Nam quotus quisque est inter Prædicantes, qui supra dicta pûcta *ex claris Scriptura testimoniis* explicare, confirmare ac tueri possit? Rara avis in terris. Vel ergo paucissimi admittuntur ad ministerium: vel si promiscuè admittuntur, quid isto examine opus est?

61. Addo, multa esse puncta ex iis, quæ posita sunt, in quibus inter se pugnant Calvinistæ. Ex quo alterutrum sequi necesse est, vel eiusmodi puncta non posse *ex claris Scriptura testimoniis* confirmari; vel certè Calvinistas non acquiescere claris Scripturæ testimoniis. Si prius datur, cur DD. Status tam imprudenter agunt, vt velint ea confirmari *ex claris Scripturæ testimoniis*, quæ ex iis confirmari non possunt? Si posterius, cur Calvinistæ tam pertinaces sunt, vt claris Scripturæ testimoniis non acquiescant? Cur in tot sectas distracti sunt? cur aliud Arminiani, aliud Gummaristæ sentiunt? Cur plerique opponunt se Vorstio? Cur alij Piscatorem, alij Venatorem insectantur? Sane D D. Status
qu

Status, qui volunt ad se deferri controuersias de fide & religione, deberent componere hæc dissidia, & mandare singulis ac omnibus, vt vbi clara Scripturæ testimonia suppetunt, simpliciter acquiescant.

62. Tertia lex est, vt is, qui ad Ministerium examinatus est, præstet iuramentum, quod velit solam Scripturam sequi (c. 1. §. 17.) Non satis intelligo, quid velint DD. Status. Nam & ipsi iurant, se nihil velle ordinare, nisi cum verbo Dei scripto; & cogunt alios iurare, nihil docturos, nisi ex verbo Dei scripto. At vbi in verbo Dei scriptum est, quòd magistratus politicus debet exigere huiusmodi iuramentum à Ministris Ecclesiæ? Nusquam vbi scriptum est, quòd Ministri debeant huiusmodi iuramentum præstare? Nusquam. Contrarium inuenio apud Apostolum, 2. Thess. 2. 14. *Tenete Traditiones, quas didicistis, & non tantùm verbum scriptum.* Denique vbi scriptum est, quod liceat multa iuramento promittere, & tamen nihil eorum præstare, quæ promiseris? Nusquam, nisi in practica Calvinistarum.

63. Accedit, legem hanc contrariam esse legi sextæ. Nam in lege sexta volunt DD. Status, vt ministri Ecclesiæ post prandium explicent Catechismum Heidelbergensem. At in hac lege decernunt, vt solam Scripturam doceant ac sequantur. Hæc autem duo non cohærent. Nam multa sunt in Catechismo Heidelbergensi, quæ non sunt in Scriptura. Si ergo solam Scripturam docere debent, non possunt Catechismum Heidelbergensem explicare. Aut si hunc etiam explicant, certè solam Scripturam non docent.

64. Quarta lex est, vt Minister in officij sui introitu stipuletur, se omnes Ecclesiasticas ordinationes, quæ à DD. Statibus factæ sunt, gnaviter seruaturum (c. 1. §. 16. cap. 9. §. 3.) Hæc lex destruit omnia ferè, quæ hactenus

tenus ædificata sunt. Ac primò destruit regulam, quæ in Reformatione seruanda est. Nam in illa regula obstringunt se DD. Status, *in forma iuramenti & obligationis, quod in sua prouincia nõ aliam velint amplecti & sequi doctrinam, regulam, mensuram, & amissim fidei ac morum, quam solum verbum Dei, quod in libris veteris ac noui Testamenti expressum est.* At ordinationes Ecclesiasticæ DD.

Statuum, non sunt verbum Dei, expressam in libris veteris ac noui Testamenti: Ergo, si DD. Status velint has ordinationes seruari, faciunt contra suum iuramentum & obligationem. In eadem regula dicit Calvinus, *Deum non modo irritum habere, quidquid colendi sui studio, præter mādatum suum suscipimus, sed palam quoque abominari.* At hæ ordinationes Batauicæ sunt præter mandatum Dei: Ergo Deus non modo irritas habet, sed etiam palam abominatur. Iterum dicit Calvinus, *Respuere piis omnibus fas esse, quidquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines.* At Bataui, (homines, sine dubio) ausi sunt ad Christi institutionem addere nouas ordinationes Ecclesiasticas: Ergo piis omnibus fas est, eas respuere. Quomodo ergo coguntur iurare miseri Prædicantes, se eas gnauiter seruaturos?

65. Quinta lex est, vt Ministri in concionibus abstineant à quibusdam materiis: Et nominatim, vt nihil dicant, *ex quo sequi possit, Deum quenquam ad condemnationem creasse, vel ad peccandum cogere, vel ad salutem vocare, cui eam absolutè decreuerit non dare, vel quicquam facere, quod iniustitia speciem habeat.* c. 2. §. 4. Hic DD. Status reformant suam, id est, Calvinianam Ecclesiam. Nam Calvinus docuit hæc puncta. 1. quòd Deus quosdam homines prædestinauerit & creauerit ad æternam cōdemnationem, sine vlla ipsorum culpa. 2. quòd sit author peccati, & quotidie impellat homines ad peccandum. 3. quòd aliquos externo signo vocet ad salutem, quos

quos tamen non vult saluos esse, sed perire. Hæc & similia docuit Calvinus, vt infra, Titulo quarto, ostendam. Igitur Caluini doctrina, iuxta hanc legem, non debet amplius, à Ministris Calvinianis pro concione promulgari. Est enim falsa & impia. Vtinam DD. Status vbique saperent, vt hic sapiunt.

66. Sexta lex est, vt Ministri diebus dominicis post prandium explicent Catechismum Heidelbergensem in iis locis, vbi ea consuetudo iam inualuit. (cap. 2. §. 6.) Hæc lex iam ante refutata est, quia repugnat legi tertiæ, in qua præcipitur, vt Ministri iurèt, se in sua doctrina & concione, non aliud, quàm solam Scripturam secuturos. Nisi id fortè sic accipiendum sit, quod ante prandium, quando sobrij sunt, debeant explicare solam Scripturam: post prandium, quando lautè conuiuati, Catechismum Heidelbergensem. Non video alium modum conciliandi istas leges. Nam certum est, multa haberi in Catechismo, quæ non habentur in Scriptura.

67. Septima lex est, vt omnes controuersiæ de fide & religione, quæ à Prædicantibus & Superintendentibus dirimi non possunt, deferantur ad DD. Status, & eorum iudicio dirimantur, (cap. 12. §. 20. & 21.) Et vt hoc commodius fiat, volunt DD. Status, vt *Biblia semper in Synodis ad manus sint, vt omnes deliberationes, & resolutiones secundum ea dirigantur.* (cap. 11. §. 16.) Hæc lex omnium ineptissima est. 1. quia homines laicos, quales sunt DD. Status, constituit supremos iudices controuersiarum fidei. 2. quia Prædicantes & Superintendentes, secundum hanc legem, debent esse subiecti laicis in controuersis fidei: Et consequenter, Pastores debent esse subiecti omnibus, Episcopi subditis, Doctores discipulis. 3. Hæc lex destruit secundam. Nam in secunda decernitur, vt nullus admittatur ad officium

Ministri, nisi præmissis examine, ex claris Scripturæ testimoniis responderit ad omnia interrogata: At si omnes Ministri, quotquot post examen ad ministerium admissi sunt, id præstiterunt, iam nulla potest esse inter eos controuersia. Nam omnes controuersiæ ex claris Scripturæ testimoniis sublatae sunt. Aut, si adhuc aliquae restant, quæ à Ministris dirimi non possunt, iam Ministri non sunt legitimè examinati, ac proinde à Ministerio repellendi essent. Denique, si aliquae sunt controuersiæ, quæ ab ipsis dirimi non possunt, quomodo dirimi poterunt à militibus, mercatoribus, nautis & ceruiciæ coctoribus, qui nomine DD. Statuum intelliguntur? Aut quomodo verum erit, quod Ministri & Prædicantes iactare solent, Scripturam esse facilem, & ab omnibus intelligi posse? quomodo verum erit Calvinistas esse *θεοδιδάκτους*; id est, immediatè à Deo doceri, & non ab hominibus?

68. Sed, ut hæc omnia dissimulem, non video, quis effectus sit huius legis. Nam tantum abest, ut per hanc legem sopiantur controuersiæ in Hollandia, quæ inter Prædicantes pridem excitatae sunt, ut etiam nouæ quotidie accumulentur. Nullus apud illos litium finis est. Quotidie volitât libelli, quibus se mutuò lacerant Vorstiani, Arminiani, Gummaristæ, Venatoriani, Bertiani. Si viget lex, cur Scriptores hi non rediguntur ad concordiam? Si non viget, ut quid etiam chartam occupat?

69. Laudo nihilominus studium & industriam DD. Statutum, qui per suas leges & ordinationes hoc efficere conati sunt, ut Ministri & Prædicantes, qui hætenus apud suos, mortalium omnium vilissimi & abiectissimi habiti sunt, deinceps aliquo saltem loco habeantur, si non summo. Quanquam difficile erit hoc obtinere, Nam ab initio Reformationis notatum est, tria potissimum genera ad ministerium fuisse admissa. I. Monachos

chos libidinosos & apostatas. 2. circumforaneos, factores, coriarios. 3. qui aliquâ publicâ infamiâ notati erant. Per hos, si Diis placet, Ecclesiæ Reformatio inchoata est. Quis horum velit esse successor, nisi qui simillimus sit? Plura de hac re dixi in Examine concordiæ Anglicanæ. Hoc solùm nunc addo, plerisque illorum accommodari posse, quod de vno per anagrammatissimum iocosè scriptum est: *Nomine quem signas, IN RESTIM vade Minister.*

QVÆSTIO X.

Quomodo Calvinista reformarint Tempia & Monasteria?

70. **T**emplorum & Monasteriorum reformatio, primùm à Luthero inchoata, deinde à Calvinistis perfecta est. Sunt autem multi effectus huius Reformationis. 1. quorundam Templorum ac Monasteriorum euersio. 2. aliorum profanatio. 3. direptio bonorum ecclesiasticorum. 4. incestæ nuptiæ Monachorum & Monialium. 5. stupra per vim oblata monialibus. 6. crucis Christi & aliarum imaginum contemptus & eliminatio. 7. defraudatio pauperum & peregrinorum. 8. Egestas & punitio eorum, qui templa Monasteria expilarunt.

71. Scribit Nicolaus Sanderus lib. 1. de Schismate Anglicano, in sola Anglia, intra vnus anni spacium (qui fuit Annus 1535.) trecenta septuaginta sex Monasteria à nouis Reformatoribus, sub Henrico octauo, occupata & vastata esse. Quam multa porrò in Gallia per Hugonotas, in Belgio per Geusios, in Germania per Albertum Brandeburgicum, & in bello rusticano, partim ferro, partim incendio perierunt? Res nota est. Alia nõ quidem

quidem euerſa , ſed tamen per ſummum ſacrilegium, vel in horrea, vel in ſtabula equorum, vel in armamentaria, vel in profanas officinas cōuerſa & mutata, ſunt. Cuiuſmodi vidi non pauca.

72. Iam, quot theſauri Eccleſiæ direpti & exportati ſunt? De qua re audi Sanderum , qui loco citato ſic ſcribit; *Oppreſſit hoc primo impetu Hēricus, monaſteria trecenta ſeptuaginta ſex; ex quorum ſpoliis ceſſerunt in fiſcum Regium, annui cenſus ad centū & viginti millia aureorum: in ſupelleſtili verò boniſque mobilibus ad quadraginta ferè millia; præter ea, quæ miniſtri Regij ſibi quique rapuerāt. Ex quo conici poteſt, quid triennio poſt acciderit, cum vniverſa ſimul monaſteria totius regni euerſit.*

73. Quod Sanderus ſcribit de Anglia hoc etiam in Germania & aliſibi factum eſt , vt non modo fatentur, ſed etiam conqueruntur ipſi aduerſarij , præſertim Lutherus in cap. 49. Geneſios, Riuius in lib. de ſcientia, Sarcerius, in lib. de ratione conſeruandi veram religionem , Hadrianus Sarauia in lib. de diuerſis gradibus Miniſtrorum Eccleſiæ. Hi omnes mirè conqueruntur, quod Principes ſæculares diripiant, & abliguriant bona Eccleſiaſtica , & patientur ſuos Prædicantes fame contabere. Lutheri verba ſunt hæc; *Niſi ſuper'eſſet ſpoliū Egypti, quod rapuimus Papæ, omnibus fame pereundum eſſet, &c. Alimur ergo de ſpoliis Egypti, collectis ſub Papatu, & hoc ipſum tamen, quod reliquum eſt, etiam diripitur à magiſtratu. Spoliantur Parochie , non aliter, at ſi fame necare nos velint, &c. Pharao rex Egypti conſurget in iudicio proximo , & condemnabit Principes & magiſtratus Germania, propterea quod illa ſuos ſacerdotes coluit, aluit, & abſtinuit a bonis eorū, &c. Noſtri Principes rapiunt & compilant omnia, quæ inueniunt in Monafteriis & Parochiis, &c. Similia habent alij.*

74. Et tamen , quæ Dei vindicta eſt, nihilo ditiores
Opuſc. Tom. IV. H facti

facti sunt huiusmodi direptores, sed potius ad egestatem redacti, quod testantur iidem authores. Nam Lutherus in colloquiis Symposiacis sic habet, *Experientia constat eos qui in bona Ecclesiastica inuolarunt, tandē ad mendicitatem redactos esse.* Quod etiam declarat festiua similitudine; Nam idem ait illis cōtingere, quod aquilæ illi, quæ ex sacrificio, quod Ioui paratum erat, partē carnis assatæ furtim abripiens, simul quoque carbonem ignitum tulit, & in nidum intulit, ex quo natum incendium, non modo nidum, sed & pullos adhuc implumes absumpsit.

75. Et Sanderus loco citato; *Illud etiam non minus est memorabile, quod statim post has primas Monasteriorū rapinas, tam vehementer Henricus egere ceperit, ut octauo deinde mense nonnullas prouincias ad arma usq; cōpulerit, ob grauissimas nouorum tributorum exactiones. Sed multo magis id postea contigit, cum vniuersorum cœnobiorum bona rapuisset, ut suo loco dicitur. Nempe pag. 168. vbi sic pergit Sanderus; Subsecutus est annus Domini 1544. & trigessimus sextus Henrici regni, quo ostendere voluit misericors & iustus Deus, quā inuisæ sibi fuerint, & quā ipsi Regi in hoc etiā mūdo inutiles, omnes illæ rapinæ, quas de Ecclesia Christi fecerat. Cū enim tot ac tanti monasteriorū in Anglia thesauri essent, ut eorum vel decima pars, etiam auarissimi Regis mētem explere potuisset: tamen Henricus cū thesauros ubique omnes cum cruce argenteas, aureas omniaq; sacra vasa, cum altarium ornāmēta, cum omnem supellectilem penè mille monasteriorum cū omnia prædia, fundos, fructus, iura & actiones in suam potestatem redegisset; cum præterea decimas & annatas omnium beneficiorum per vniuersam Angliam exigeret, & adeo, cum ipsum plumbum, ligna atque lapides monasteriorum ubique venderet, ex eoque debuisset in æternum omnia ciuibūs suis tributa & vectigalia remisisse (id quod se facturum simulabat ut ciues eò libētius in monasteriis euer-*
tendis,

tendis ipsius libidini assensum praberent) imò cum debuerit quocunque Christiani orbis Rege, argenti præsertim & auri ditior extitisse: tamen adeò in contrarium ea res ex Dei iustissima voluntate cessit, ut multò pauperior intra paucos annos post expilationem istam fuerit, quàm unquam ante, aut ipse, aut maiores eius fuerunt. Quin ille solus, ut ex actis Regum Angliæ, annalibusq; constat, plura tributa & vectigalia ciuibus suis imposuit, quàm omnes simul Reges per quingentos ante annos fecerant, &c.

76. Nec solis direptoribus obfuit hæc direptio, sed etiam, quod maximè deplorandum est, pauperibus & peregrinis longè perniciosissima. Multa enim fuerunt monasteria, quæ iam extincta sunt, in quibus pauperes & peregrini liberalem eleemosynam accipiebant, & aliquando hospitio etiam suscipiebantur. Quid dico de pauperibus? Etiam Principes, Comites, Barones, Nobiles, si quando cum apparatu currû & equorum iter facerent, non rarò ad Abbatias, vel prandendi vel cœnandi causa, diuertebant, & magno charitatis affectu tractabântur. Hæc omnis hospitalitas per novos Reformatores in plerisque locis, cum magno multorum damno, sublata est. Possem id multis exemplis demonstrare; nisi passim obuia essent. Vnũ adferã, quòd à viro fide digno accepi in Germania fuit Monasterium Monialium, in quo pia consuetudine receptũ erat, ut pauperes eleemosynam petaturi, magna voce inclamarent nomẽ IESVS. Audito hoc nomine, mox aderat, qui eleemosynam petenti largiretur. Accidit postea, cum hoc ipsum Monasterium in prophanos vsus versum esset à Calvinistis, ut quidam pauperculus, memor antiquæ consuetudinis, occineret hoc nomen, IESVS. Cui mox per fenestram responsum est; *Iesus nõ amplius hic habitat.* Verissimè dictum. Non habitat apud Calvinistas.

77. Quid dicam de incestis nuptiis Monachorum &

Monialium? quid de stupris per vim oblati? Nam & hic nouæ Reformationis effectus est: sed pudendus. Si tamen pudor est in huiusmodi Reformatoibus, quales Lutherani & Calvinistæ sunt. In Anglia vt testatur Sanderus, vno anno, plusquam decem millia Monachorū & Monialiū ad sæculum redire cōpuli sunt, & votum castitatis cū incestis nūptiis permutare. Notum est, quid antea in Saxonia in hoc genere contigerit: quot currus Monia libus onusti, ex diuersis Monasteriis, aurigante Luthero, VVittembergam adducti sint. Omitto cætera, quæ castæ aures non ferunt.

78. Illud extremæ impietatis est, quòd nec ipsi Saluatoris cruci vel imagini à Reformatoibus parum sit. Alij verbis, alij factis in eam sæuierunt. Audiamus verba. Beza in Colloq. Mompelgardensi sic habet; *Fateor me ex animo Crucifixi imaginem detestari.* Paræus in cap. 1. Epistolæ ad Rom. dub. 18. *Idololatrae sunt qui imaginem Christi Crucifixi in templis ad representandum Christum, & ad docendum rudiores de Christo tuentur.* Carolo stadium apud Lutherum, tomo 2. VVittemberg fol. 4. *Si Crucifixi imaginem uideris, expue in faciem eius.* Lutherus ipse apud Gretserum lib. 2. de Sancta Cruce, cap. 18. *Si miles essem, mihi quoque in acie vel Sacerdos, vel vexillum cruce insignitum, vel etiam ipsa Crucifixi imago occurreret, non aliter me inde proriperem, quam si ipse cacodæmon telis ardentibus me insequeretur.*

79. Veniamus ad facta. Refert Reginaldus lib. 2. Caluinoturcisimi cap. 18. Caluinum prohibuisse, ne imago Christi Crucifixi è collo gestaretur. Obtemperatum est. Non amplius imago Christi, sed eius loco aurea vel argentea Caluini imago gestari cæpit. Qua de re monitus Caluinus à modestioribus, respondit; *Si quis hoc spectaculo offenditur, eruat sibi oculos, vel abeat citò, & suspendat se.* Hoc leue. Diriora sunt, quæ sequuntur.

Scribit Petrus Hansonius in admonitione ad Germanos contra Caluinistas, nouos Reformatores Varadini in Hungaria, *imaginem Crucifixi primo in aquas abieciſſe, extractamque rota comminuiſſe, eo modo, quo latronibus brachia & crura, impulſu rote conſringuntur; his adiunctis blaſphemiis: Latro es, non Deus: Latronis tibi premia ferenda ſunt.*

80. In Anglia, ſub Edouardo Rege (vt ſcribit Sanderus lib. 2. de ſchiſmate Anglicano) demoliti ſunt imaginem Crucifixi, & in eius locum ſubrogarunt inſignia Regis Anglia, nempe tres Leopardos, & tria lilia: hinc ſerpentis, inde canis pedibus expansis ſuſtentata. Quod perinde erat, ac ſe dixiſſent, ſe non Chriſtum, cuius imaginem contumelioſè deiecerant, ſed Regem terrenum, cuius inſignia eodem loco erexerant, colere & adorare.

81. In Gallia, atrociora patrata ſunt, teſte Roſſæo, qui in libro de iuſta Reipub. in Regem authoritate, ſic ſcribit; *Aurangi in Prouincia, poſt ordinaria illa Caluiniani Euangelismi facinora, diſturbatas Eccleſias, euerſa Sanctorum monumenta, exuſta corpora, & inter alia patronum & primum Apoſtolum ſuum ſanctum Eutropium, & huiusmodi cætera, ad extremū ſcitè formatam Chriſti crucifixi imaginem templo educunt, funibusque alligatam imponunt aſino, & per omnes plateas & compita, perpetuis eā maledictis, & vna continuis flagellis & verberibus afficientes circumducunt; & deinde in ignem proiiciunt. Et ibidem: In diœceſi Carnotenſi, longè ultra hanc diritatē progreſſi ſunt, qui in Eccleſiam quandā, ubi Sacerdos diuinum illud Chriſtianorum ſacrificium peragebat, irrupentes, proculcata ſuis pedibus ſacra Hoſtia, & effuſo ſanguine, calice loco matula abutentes, & Sacerdotem ad urinam ebibendam compellentes, mox eundem cum crucifixi Chriſti imagine altè colligarunt, & Chriſtum cum Sacerdote plurimorum ſclopetorum glandibus tranſfixerunt.*

82. In Hollandia, nouum contumeliæ genus commenti sunt Geusij. Nam statuam Christi Crucifixi, quæ in templo Gorcomensi visebatur, infami patibulo affixerunt, vt refertur in theatro crudelitatis hæreticorum, f. 81. Plura videri possunt apud Iacobum Gretserum lib. 2. de Sancta Cruce, cap. 18. & alibi.

83. In hoc tamen genere Lutherani Calvinistis moderatiores sunt. Tolerant illi sacras imagines, saltem aliquas in suis templis: Hi nullas penitus. Nullas, inquam, sacras: at profanas plurimas. Audio in quibusdam Calvinistarum Ecclesiis, pro columba, quæ Spiritum sanctum repræsentat, Bubonem substitui: pro statuâ Apostolorum, statuas nobilium collocari: pro historia passionis Christi, syluas & venationes in parietibus depingi. Quæ res valdè affligit subditos: ad eò, vt illi etiam, qui hæctenus fuerunt Lutherani, & nunc à suis Principibus ad Calvinismum compelluntur; hæc vna potissimum de causa vehementer à Calvinismo abhoreant, & eorum in templis communionem subterfugiant. Referam quod ante hos annos contigit. Non longè à Moguntia pagus est, vbi antea Lutherani, nunc Calvinistæ sunt. Cum fieret mutatio, nouus Prædicans à Calviniano Principe submissus est, qui sublatis è templo imaginibus, nihil aliud, præter mensam & suggestum reliquit integrum. Tum rusticos die dominica ad communionem venire iussit. Illi, quod pœnam metuerent, si non parerent, venerunt quidem cateruatim ad ostium templi, sed cum nullus ante alios ingredi vellet, foris omnes substiterunt. Prædicans qui ad mensam pane ac vino instructam eos expectabat, alta voce hortatus est, vt accederent. Nemo voluit. Nec ramen recessit quisquam ab ostio, sed simul omnes quasi attoniti & offensi, persistebant. Vidit hoc quidam

dam aulicus, qui accinctus gladio, & grandi Molosso comitante, iter isthac faciebat. Et propius accedens sciscitatus est à Rusticis, quid tergiuersarentur in limine? Cur templum non ingrederentur? Cur à Prædicante communionem non acciperent? Responderunt illi, se hætenus Lutheranos fuisse, nec posse bona conscientia Calvinisticam cœnam manducare. Tum ille: Nihil, inquit, periculi est: Accedite, præibo vos exemplo: Quod me videtis facere, & vos facite. Et mox templum ingressus, ad mensam accessit cum cane (rusticis interim ad ostium expectantibus) & arreptam è mensa buccellam panis, cani deuorandam obiecit, & abcessit. Hoc spectaculo, offensus est Prædicans, recreati Rustici: Ille murmurare; hi ridere & cachinnos tollere. Narro rem, vt ab ipsis rusticis accepi.

84. Ex iis, quæ hætenus dicta sunt, facilè constat, quid de huiusmodi reformatoibus sentiendum sit. *Ex fructibus eorum*, inquit Christus, *cognoscetis eos*. Fructus eorum iam enumerati sunt: sed planè diuersi ab illorum fructibus, qui olim templa & monasteria fundarunt. Horum fructus erant hi. 1. Pietas erga Deum. 2. quotidianus Dei cultus. 3. perpetua continentia & castitas. 4. studium abstinentiæ. 5. hospitalitas & largæ eleemosynæ. 6. doctrina cum sanctitate cõiuncta. Hos fructus non tolerant noui reformatores: Et tamen, quasi boni viri essent, externam quandam modestiæ speciem præ se ferunt. Quo in genere illud occurrit memorabile, quod initio Calvinismi fertur in Germania contigisse. Erant in conuiuio illustres aliquot viri ac fœminæ. Quidam ex illis, calicem vini obtulit Capitaneo Calviniano, ea conditione, vt porrectum vno haustu ebiberet. Hic statim excepit, se salua cõscientia id facere non posse. Tum marrona Catholica, quæ assidebat, subridens; Bone Deus, inquit, mi cognate, tam

angusta conscientia tibi nunc est, vt vnum calicem transmittere non possis, qui hæctenus tot templa & monasteria transmisisti sine scrupulo? Aptissimè.

Q V Æ S T I O X I.

Quomodo Calvinista reformatint festa?

85. **I**nitio suæ reformationis, sustulerunt omnia festa, præter diem dominicū, vt impleretur, quod dictum est per Prophetam, Psal. 7; .8. *Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul; Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra.* Hoc fatetur Calvinus epist. 128. ad Ministrum Burensem, his verbis; *Antequam urbem hanc primo aduentu ingressus essem, abrogati erant dies festi omnes, præter dominicum. Farello & Vireto hoc utile visum fuerat. Ego receptæ consuetudini libenter acquieui. Eandem quoque rationē noua hæc Bernatium Prouincia secuta initio fuerat.* Et alibi hortatur alios vt eadem consuetudine persistant. Nam epist. 51. ad Mompelg. Ministros sic scribit; *In festis non recipiendis cuperem vos esse constantiores.* Et paulò post; *In Papatu magna celebritate Cōceptionem & Assumptionem Virginis coluerunt. Quid habebat seruus Christi quod dicat, si suggestum conscenderit illis diebus, nisi vt eorum stultitiam rideat, qui tales ferias excogitarunt?*

86. Non diu durauit hæc reformatio. Nam progressu temporis, alij præter diem dominicum, noua festa instituerunt: alij vetera, quæ semel repudiauerāt, resumpserunt. Et quidem in Palatinatu, feria quarta cuiusque hebdomadis, iam pridem sacra esse cœpit. Occasio fuit hæc. Querebantur famuli & ancillæ, deteriori cōditione se esse apud Calvinistas, quàm apud Catholicos: Hic multa esse festa, quibus respirare liceat; ibi assiduo labore se opprimi: neque tantillum
tempo

temporis permitti, quo vel laceras vestes reficere fas sit. Visa est legitima querela. Igitur à magistratu, feria quarta assignata ipsis est, qua ab herili opere aliquantulum cessare possint, & consuendis aut reficiendis vestibus operam dare. Quo etiam factum est, vt hoc festum patrio sermone à quibusdam vocetur, Das Flickefest.

87. In Hollandia, noua constitutio à DD. Statibus facta est, qua præter diem dominicum, septem festa, quæ nobis cum ipsis communia sunt, permittuntur. Verba constitutionis sunt hæc; *Præter Dominicam, quæ antiqua consuetudines, cultu diuino sacrari & sanctificari solet, nulla alia festa celebrabuntur, quàm dies prima & secunda natiuitatis Domini, dies Circumcisionis, feria sexta Parasceues tempore solum antemeridiano, dies secunda Pâschatis & Pentecostes, ac denique dies Ascensionis Domini. Ad quæ festa populus, vt sese ad concionem paret ac recipiat, dominica proximè antecedente commouebitur, & interdicitur omnibus cauponibus & Tabernariis, ne durante prædicatione, hospitibus promant: aliis etiam, ne pila ludant, aut vllam insolentiam, qua cultus diuinus perturbari possit, exerceant, sub certa pœna à nobis statuenda.*

88. In hac constitutione aliqua notanda sunt. Primum est, quod DD. Status, non aliter, quam antiqua consuetudine, seu traditione Ecclesiæ probare possint, diem dominicum diuino cultu celebrandum esse. Gaudeo, quòd tamè agnoscant vim traditionis, quam toties oppugnarunt. Sed doleo, quòd iterum sui obliti sint. Obligarunt enim se sub forma iuramenti, quod non aliam regulam, normam & amussim sequi velint, quàm solam Scripturam. Nunc etiam consuetudinem & traditionem Ecclesiæ sequuntur.

89. Alterum est, quòd obligent suos subditos, vt præter dominicam, colant alia septem festa, quæ iam

enumerata sunt. In quo sæpius peccant. 1. contra iuramentum à se præstitum. 2. contra consilium Caluini; *In festis non recipiendis cuperem vos esse constantiores.* 3. contra consuetudinem Calvinistarum, cui Calvinus libenter acquieuit. 4. contra regulam Caluini; *Deus non irritum habet, quidquid colendi sui studio, præter mandatum suum suscipimus, sed palam quoque abominatur.* 5. contra libertatem Caluini & piorum omnium; *Responere mihi & piis omnibus fas est, quidquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines.* Nisi fortè DD. Status Catholicis in hoc puncto adhærere malint, quàm Caluino. Rectè. Vtinam etiam in aliis.

90. Tertium est, quòd nō velint alia festa coli, præter illa septem assignata. Iuxta quam regulam? Nimirum; *Sic volo, sic iubeo: sit pro ratione voluntas.* Alioqui, si liceat illa septem colere, cur alia non liceat? Cur nō festum dedicationis Templi? Præsertim cum Christus suo exemplo id approbauerit. Cur non festum sanctissimæ Trinitatis? Cur non Transfigurationis? Cur non similia?

91. Quartum est, quòd sub pœna à se statuenda, prohibeant usum hospitij & lusum pilæ, durante prædicatione. Quid ergo futurum est, si peregrini ad hospitium diuertant, & propter urgentem necessitatem nō possunt expectare finem prædicationis? Adeone barbari & inhumani erūt Bataui, ut ieiunos abire iubeant? Absit.

92. Quintum est, quòd hæc constitutio cōtraria sit alteri constitutioni, quæ proximè antecedit. Nam in proximè antecedenti capite; De sacra Cœna habetur hæc constitutio; *Cœna Domini, iuxta institutionem Christi, saltem quater per annum in urbibus, nempe die natiuitatis Christi, Paschatis, Pentecostes, & semel in mense Septembri celebrabitur.* Ergo in mense Septembri debet esse festum aliquod, distinctum ab illis septem, quæ in altera

altera constitutione recensita sunt. Ergo præter illa septem adhuc vnum est, quòd coli necesse sit.

QVÆSTIO XII.

Quomodo Calvinista reformatint ieiunia?

93. **C**irca ieiunia eodem ferè modo, quo circa festa, progressi sunt. Nam primò sustulerunt omnia ieiunia, quæ à Catholicis seruari solent, præsertim ieiunium Quadragesimæ, quatuor temporum, vigiliarum, & abstinentiam à carnibus feria sexta & sabbato. Moti sunt hoc potissimùm fundamento, quod ieiunia debeant esse libera, non coacta. Nam libertas Christiana (inquit Calvinus lib. 3. Instit. c. 19. §. 2.) in eo consistit, ut nulla rerum externarum, quæ per se sunt adiphora, religione coram Deo teneamur, quin eas nunc usurpare, nunc omittere indifferenter liceat.

94. Hæc reformatio carè stetit Calvinis. Nam proptet violatum Quadragesimæ ieiunium, aliquot ipsorum millia perierunt. Historiam rei gestæ narrat Breidenbachius lib. 7. collationum cap. 38. his verbis; *Anno 1575. in septimana sancta, milites comitis Ludouici à Nassau, contempta religione veteri, carnibus passim vescabantur, & immodica latitia efferebantur. Quocirca D. Philippus Olmenus, vir multa experientia, magna pietatis, animi sagacis, Parochum id temporis agens in loco non valde à castris militum istorum remoto, suos confortabat, ut sacrum Quadragesima tempus pergerent religiosè peragere: Illos quidem, diuinis humanisque sanctionibus contemptis, nunc strenuè comessari, carnibus victitare & letari, sed lugubre & funestum Pascha habituros: Se verò, ac suos fausto ac foelici Paschate gauisuros. Quod & factum. Nam Catholicis post expletos sanctæ Quadragesima labores, Paschalem solennitatem festiuis gaudiis celebrantibus*
 ecce

ecce subito feria quarta Pascha, uniuersus ille Ludouici exercitus cum ipso Comite Ludouico, omnibusque Antesignanis, cæsus & interfectus est, paucissimis fuga saluatis. Adhuc escaerant in ore eorum (inquit Psalmista) & ira Dei ascendit super eos, & gladius Catholicorum deuorauit carniuoros. Hæc strages contigit in Ericeto Mokenfi, vulgò, auffder Moecker Hâyden, & à multis authoribus in lucem edita est.

95. Fortè hoc exemplo permoti sunt DD. Status Hollandiæ, vt in Synodo Ultraiectina; non quidem approbarent Catholicorum ieiunia, sed tamen vt noua instituerent. Nam in cap. de ieiuniorum & rogationum diebus, sic decernunt; *Præter extraordinarios ieiuniorum & orationum dies, quos communes habemus cum unitis Prouinciis, volumus vt deinceps semel ordinariè in anno, nempe post Pascha, unum aut alterum generale ieiunium seruetur per hanc totam prouinciam, &c.*

96. Ego tamen uehementer miror hoc ipsorum decretum. Nolunt seruari antiquum Ecclesiæ præceptum de ieiunio; volunt suum nouum seruari. Nolunt cum Catholicis in Quadragesima ieiunare; volunt soli ieiunare post Pascha. Et cur præcisè post Pascha? Duplex occurrit ratio. Vna, quia tunc haberi possunt reliquiæ seu fragmenta piscium; quæ ex Catholicorum Quadragesima supersunt. Valdè enim recreantur nostris reliquiis. Altera, quia, vt iam dixi, post Pascha cæsus est exercitus Calvinistarum. Sicut ergo Catholici ieiunant in Quadragesima in honorem mortis & passionis Christi; ita Calvinistæ post Pascha, in memoriam illius cladis, quàm ab Hispanis passi sunt.

97. Fundamentum illorum, quòd initio allatum est, nihil euincit. Primò, quia in ipsos retorqueri potest. Nam si libera sunt ieiunia, cur nouo decreto ab ipsis imperantur? Deinde, non expedit esse libera. Nam si essent,

sent, à paucis seruarentur. Hoc docet experientia apud Lutheranos & Caluinistas, qui libera esse volunt. Attexam, quid D. Pistorio contigerit. Habebat is parentem grandæuum in Hassia, quem orabat Catholicum esse. Multis vtrinque actum est. Tandem respondit senex, sibi omnia probari, quæ apud Catholicos sunt, hoc vno excepto, quòd nimis seuerè imperent ieiunia. Hæc liberè, non coactè suscipi oportere. Cui filius : Mi pater, inquit, cum apud vos libera sint, quotusquisque vestrum ea seruat ? Quis liberè abstinet à carnibus, cum habere eas possit ? De te loquar. Quoties obsecro, ab adolescentia tua ad hanc vsque ætatem, quæ iam decrepita est, liberè ieiunasti ? Hic hæsit senex attonitus, & paulisper se colligens, *Nunquam, per Deum*, inquit Germanicè, *Niemal. bij Godt.* Testimonium hoc verum est.

TERTIVS TITVLVS.

Θεοδιδάκτοι,

Id est,

A Deo docti.

ALVINISTÆ vocant se *Θεοδιδάκτες*, id est, à Deo doctos. Et in ea re dicunt se esse similes Apostolo scribenti ad Galatas, *Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi.* Et de se interpretantur prædictum esse per Isaiam Prophetam, c. 54. 13. *Dabo vniuersos filios tuos doctos à Domino.* Et per Ieremiam, c. 31. 34.

Non

Non docebit ultra vir proximum suum. Omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum. Quibus adiungunt illud Ioan. 6. 45. Erunt omnes docibiles Dei. Et 1. Ioan. 2. 27. Non necesse habetis, ut aliquis doceat vos: unctio eius docet vos de omnibus.

2 Hoc titulo defendunt omnia sua facta: Et quidquid illis obiici potest, sub prætextu huius tituli evanescit. Nam si dicas; Cur Calvinistæ recipiunt codicem Bibliorum, quem nos habemus? Respondent; Sic à Deo docti sumus. Cur non recipiunt omnes Bibliorum partes, quas Catholici recipiunt? Sic Deus inspiravit. Cur versionem, quam Catholici sequuntur, repudiât, & novas quotidie moliuntur? Ex instinctu Spiritus sancti id fit. Cur sensum Scripturæ, quæ Patres secuti sunt, ipsi non sequuntur? Non ab hominibus, sed à Deo illum accipimus. Et sic deinceps.

3. Aiunt autem se à Deo doceri, per priuatum spiritum, id est, per internam testificationem Spiritus sancti, qui unicuique priuatim suggerit omnem veritatem. Hic autem priuatus Spiritus tria potissimum in ipsis operatur. Primò, facit eos certos de sua iustitia, perseverantia, prædestinatione & vita æterna. Secundò, per eum norunt discernere, quæ Scripturæ sint diuinæ & Canonice, quæ non sint. Vel, quod idem est, quæ vox sit diuina, quæ non sit, iuxta illud Ioan. 10. 27. *Oves meæ vocem meam audiunt.* Tertiò, per eius instinctum discunt verum sensum & interpretationem Scripturæ: ac proinde possunt omnes controuersias fidei ac religionis, quæ fundantur in Scriptura, per veram Scripturæ interpretationem dirimere & componere. Hæc omnia paucis examinanda sunt, hoc ordine. 1. qualis sit priuatus ille Spiritus, quem Calvinistæ dicunt se habere. 2. an per illum Spiritum certi sint de præsentis sua iustitia, & de futura perseverantia & vita æterna.

3. an per eundem Spiritum norint discernere inter Scripturas canonicas & non canonicas. 4. an per illum possint dirimere controuersias fidei ac religionis.

QVÆSTIO I.

Qualis sit Spiritus Calvinistarum?

4. **H**Oc meritò disputari potest. Non enim frustra monet nos Apostolus, 1. Ioan. 4. 1. *Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint.* Causam addit, *quia multi pseudoprophetae exierunt in mundum.* Multi iactant se habere spiritum Dei, qui tamen agitantur spiritu vertiginis & mēdacij. Igitur opus est discretionem spirituum, quam non omnes habent. Habuerunt illam Apostoli & Prophetæ, qui sciebant se scribere, dictante Spiritu sancto, quæ scribebant. Habuit Lutherus, qui sciebat à diabolo suggeri sibi argumenta contra sacrificiū Missæ. At non habuit Zuin- glius, qui dubitabat, ater an albus esset Spiritus, qui illa verba, *Hoc est corpus meum*, metaphoricè intelligenda esse inspirauit.

5. Quid dicemus de Spiritu Calvinistarum? albus, an ater est? bonus an malus? Nihil ex me dicam; sed tantum, quid alij sentiant. Igitur Smidelinus contra Grynæum, sic scribit; *Spiritus Calvinisticus mendax est, homicida ater, pessimus, fugitiuus, lubricus, diabolicus, falsus, furiosus, verbosus, crassus, cæcus, Calvinismus, Arianismus, & Mahometismus, fratres sunt & sorores: tres caligæ eiusdem panni. Camarina, in quam multe hærèses confluxerunt; ultima Satane ira.*

6. Et Lutherus apud Gretserum, lib. 1. contra Goldastum c. 12. *spiritus, inquit, Calvinistarum, est diabolicus*
Spiri

Spiritus mendax Spiritus ; rebellionis & dissensionis Spiritus ; fugitiuus , inconstans & vertiginosus Spiritus. Et ibidem ; Calvinista sunt fanatici , progenies viperina , animicida , impij blasphemj , deceptores , sanguinarij , infernales molossi Germanici Turca , à Sathana missi & obsessi , Mahometani baptizati , perdiabolati , transdiabolati , superdiabolati.

7. Et Serenissimus Angliæ Rex Iacobus in Basilico suo Doro , dicit esse *Spiritus fanaticos , periuros , perfidos , nihil nisi seditionem & calumniam spirare , sine ratione maledicta ingerere. Et in fine Monitoriæ Præfationis , esse homines peruicaces , obstinatos , & legum imperiis reluctantes. Et Thomsonius in Elencho refutationis Torturæ Torti , esse factiosos , puros putos Phariseos , antiquitatis osiores.*

8. Non habeo , quod addam. Et malim aliorum testimonia , quàm mea , hoc loco adducere. Nec Calvinistæ repudiare illa possunt , quia partim sunt testimonia Lutheranorum , quos ipsi agnoscunt pro fratribus : partim Serenissimi Regis Angliæ , quem Christianæ fidei Propagatorem & Defensorem profitentur. Hoc solum addi potest , non mirum esse , si tales sint Calvinistæ , quales esse descripsimus. Nam , vt supra ostendi , non possunt esse alij , si sequantur suæ sectæ , ac religionis principia , de quibus plura in sequenti titulo.

QVÆSTIO II.

An Calvinistæ per priuatum Spiritum certi sint de sua iustitia & prædestinatione.

9. **A**ffirmat Calvinus in Antidoto Concilij Tridentini , sess. 6. c. 10. his verbis ; *Certò statuimus , nobis remissa esse peccata , in eaque certitudine acquiescimus. Et ibidem ; Non mirum est , si hæc , quam spiritus Dei , piorum*

rum cordibus ob signat, certitudo Sophistis ignota est. Et c. 13. quicumq; sunt filij Dei, inter media pericula tutos se esse non dubitēt: imō: periculis infinitis obsessi, suam salutē extra periculū esse confidant. Et can. 15. Sua electionis certos esse conuenit vniuersos fideles. Et lib. 3. Inst. c. 2. §. 16. Verē fidelis nō est, nisi qui confidēter se regni cœlestis heredem gloriatur. Et David Paræus in Prolegomenis ad Oseam prophetam; Spiritus sanctus intus contestatur Spiritui nostro, de nostra ipsorum conuersione, iustificatione, electione.

10. Magnum hoc Caluinistarum priuilegium est. Nec intelligitur de certitudine morali, quam etiam nos sine priuilegio habere possumus de nostra iustitia & sanctitate, sed de certitudine fidei, quam Caluinistæ præ nobis gloriantur se habere, vt ex verbis Caluini perspicuum est. Habet autem tres partes. Prima est, quod Caluinistæ habeant certitudinem fidei de sua iustitia, sanctitate & remissione peccatorum. Altera, quod habeant certitudinem fidei de sua perseuerantia. Tertia, quod eandem habeant de sua prædestinatione & vita æterna.

11. Nititur autem quatuor fundamentis. Primum est, fidem non dari, nisi solis prædestinatis (Caluin. li. 3. Instit. cap. 22. §. 10.) Alterum, fidem semel habitam nunquam amitti (lib. 3. c. 2. §. 12. & c. 21. §. 6.) Tertium, sola fide hominem iustificari (lib. 3. capite 11. §. 19.) Quartum, qui fidem habet, certum esse de sua fide, iuxta illud 2. Corinth. 1. 3. 5. *Vosmetipsos tentate, si estis in fide.* Hinc sequitur, si is, qui fidem habet, certus est de sua fide, certum quoque esse de sua iustitia, quia sola fides iustificat: certum de sua perseuerantia, quia fides non amittitur: certum de sua prædestinatione, quia fides non datur, fide prædestinatis.

12. Hoc Priuilegium, nec in veteri, nec in nouo Testamento nec in Augustino potui inuenire. Tametsi

enim ex iis facilè intelligam, nos habere posse certitudinem quandam moralem de nostra iustitia & prædestinatione; non tamen quicquam reperio de certitudine fidei, cui nullus error aut falsitas subesse potest.

Nam in veteri Testamento sic legimus, Ecclesiastæ 9.

1. *Nescit homo, utrū odio, an amore dignus sit, sed omnia in futurum seruantur incerta.* Et Ecclesiastici 5. 5. *De propitiato peccato nolo esse sine metu.* Et Psalm. 2. 11. *Servite Domino in timore.* Causam addit; *Ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.* In nouo sic, Rom. 11. 20.

Tu autē fide stas: noli altum sapere, sed time. Et ad Philip. 2.

12. *Cū metu & tremore salutē vestrā operamini.* Et Apoc.

3. 11. *Tene, quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.*

13. His consentit Augustinus in lib. de correptione

& gratia, c. 13. cum ait; *Omnes, etiam qui bene currunt, timeant, dum occultum est, quo perueniant.* Et ibidem, *Quis enim ex multitudine fidelium, quamdiu in hac mortalitate*

viuitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat? Et homil. 35.

Quamdiu viuimus hic, de nobis ipsis nos ipsi iudicare non possumus: non dico: quid craserimus, sed quid hodie

simus. Et ser. 16. de verbis Apostoli; *Et erit quisquā nostrū,*

qui audeat dicere, iustus sum? Notent hoc Calvinistæ.

14. E ratio est efficax. Nam inter certitudinem fi-

dei & moralem hoc interest, quòd moralis nitatur

quibusdam signis & coniecturis, aut argumentis, quæ

quidem efficiant hominem ita certum, vt moraliter

putet se non errare, tametsi re ipsa aliquando erret. Po-

test enim huic certudini aliquando subesse falsum, vt

fatetur Calvinus lib. 3. Inst. cap. 2. §. 10. *Tor, inquit, va-*

nitatis recessus habet, tot mendacij latebris scatet cor huma-

num, tam fraudulencia hypocrisi, teclum est, vt seipsum sepe

fallat. Et §. 11. *Experientia ostendit, reprobos interdum simi-*

li fere sensu, atque electos affici, vt ne suo quidē iudicio, quic-

quā ab electis differant. At certitudo fidei omninò est in-

fallibilis

fallibilis; quia nititur diuina veritate, cui falsum subesse nō potest. Tunc ergo dicitur aliquis habere certitudinem fidei de aliqua re, quando rē illam immediatē cognoscit per reuelationem Dei; quo pacto cognoscimus omnia, quæ in Scripturis à Deo reuelata sunt. At non singuli fideles habent reuelationē Dei de sua iustitia, perseuerantia & vita æterna. Non enim singulis dicitur, quod dictū est Magdalenæ, Lucæ 7. 48. *Remittuntur tibi peccata tua*: aut quod dictū est Latroni, Lucæ 23. 43. *Hodie mecū eris in Paradiso*. Non ergo singuli habēt certitudinem fidei, quā Magdalena & Latro habuerūt.

15. Porrò fundamenta, quibus nititur Calvinistarum priuilegium, fictitia sunt. Primum est, fidem non dari, nisi prædestinatis. Falsum est. Iudas proditor, Simon Magus, & Nicolaus Antiochenus, non fuerunt prædestinati, sed reprobī, & tamen fidem habuerunt. De Iuda testatur D. Hieronymus lib. 3. contra Pelagianos, & probat ex illis Christi verbis. Ioan. 17. 12. *Pater, quos dedisti mihi, custodiui, & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis*. Nā si Pater dedit illū filio, certē bonus tunc erat: Et si postea periit ex grege, certē antequam periret, in Christi grege numerabatur. De Simone mago testatur S. Lucas, Act. 8. 2. *Cum verò credidissent Philippo euangelizanti, tunc Simon & ipse credidit; & cum baptizatus esset, adherebat Philippo*. De Nicolao Antiocheno scribit idem Lucas, Act. 6. 3. *Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonij septē, plenos Spiritu sancto & sapientia*. Ex iis autē septem, vnus erat Nicol. Antiochenus.

16. Alterum est, fidem nunquam amitti. Et hoc falsum. Nam Apostolus disertē ait, 1. Tim. 1. 19. *Quidam circa fidē naufragauerunt, ex quibus est Hymeneus & Alexander*. Et c. 41. *In nouissimis tēporibus discedent quidam à fide*. Et sanè si fides amitti non potest, vnde tot sunt in mundo hæretici? Cur dixit Apostolus, Rom. 11. 20.

Tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time?

17. Tertium est, sola fide hominem iustificari. Non ita est. Scriptura non minus requirit timorem, spem, charitatem & pœnitentiam ab eo, qui vult iustificari, quam fidem, Eccles. 1. 28. *Qui sine timore est non poterit iustificari.* Prouerb. 28. 25. *Qui sperat in Domino, sanabitur.* 1. Ioan. 3. 14. *Qui non diligit, manet in morte.* Act. 3. 19. *Pœnitemini & conuertimini, ut deleantur peccata vestra.*

18. Quartum est, qui fidem habet, certum esse de sua fide. Hoc, siue verum, siue falsum sit nihil patrocinatur Calvinistis. Nam et si is, qui fidem habet, certus esset de sua fide, nõ ideo quoque certus esset de sua iustitia, si sola fides non iustificat: nec certus de perseverantia, si fides amitti potest: nec certus de prædestinatione, si fides communis est prædestinatis & reprobis. At iam ostensum est, solam fidem non iustificare; fidem amitti posse; nec solis prædestinatis, sed etiam reprobis conuenire. Addo, falsum esse, vnumquemque fidelem habere certitudinem fidei de sua fide. Non enim dicitur vnicuique à Deo, quod dictum est mulieri in Euangelio, *O mulier, magna est fides tua.* Negandum tamen non est, posse nos habere certitudinem quandam moralem de nostra fide, fundatam in experientia vitali. Sicut enim is, qui gaudet vel tristatur, vitaliter experitur se gaudere vel tristari; sic etiam is qui credit, experitur se credere. Hoc sensu dixit Aug. lib. 13. de Trinit. cap. 1. *Fidem porro ipsam, quam videt quisque in corde suo esse, si credit, vel non esse, si non credit, aliter nouimus.* Et D. Thomas 1 p. quæst. 87. art. 2. ad 1. *Fides percipitur ab eo, in quo est, per interiorem actum cordis. Nullus enim fidem se habere scit, nisi per hoc, quod se credere percipit.*

QVÆSTIO III.

An Calvinistæ per priuatum spiritum norint discernere inter Scripturas Canonicas & non Canonicas?

19. **A**ffirmat Dauid Paræus in disputatione de autoritate Scripturarû, vbi proponit & discutit hanc quæstionem; *Vnde constat, doctrinam Prophetarum & Apostolorum esse diuinam & Canonicam? & reiectis aliorum opinionibus, dicit id constare ex interna testificatione Spiritus sancti. Sic enim habet; Spiritus sanctus testificatur in cordibus electorum: de huius doctrine veritate & certitudine. Filij siquidem Dei, legentes vel audientes libros Prophetarum vel Apostolorum, audiunt & agnoscunt loquelam Patris sui, & discernunt eam ab aliis.*

20. Hoc enim magnum Priuilegium est: & debet sic explicari. Primò, omnes Calvinistæ sunt certi de sua iustitia, perseuerantia & prædestinatione, vt patet ex præcedenti priuilegio: Omnes igitur sunt filij Dei. Secundò, filij Dei audiunt & agnoscunt loquelam Patris sui, & eam discernunt ab aliorum loquela; sicut oues agnoscunt vocem Pastoris sui, & eam discernunt à vocibus aliorum, iuxta illud Ioan. 10. 27. *Oues meæ vocem meam audiunt.* Tertiò, in Scripturis canonicis auditur vox & loquela Dei Patris, in aliis non item. Igitur filij Dei qui agnoscunt loquelam sui Patris, eaque ab aliorum loquela norunt discernere norunt etiam discernere inter Scripturas canonicas & nõ canonicas. At Calvinistæ sunt filij Dei, de quo nemo dubitat: Ergo discernunt inter Scripturas canonicas & nõ canonicas.

21. Sed meritò suspectum mihi est hoc priuilegium. Primò, quia fundatur in præcedenti priuilegio, quod

subreptitium est, vt dixi. Non enim certi sunt Calu-
nista, se esse filios Dei, & oues veri Pastoris. Secundo
quia malè interpretantur illud Christi, *Oues mea vocem
meam audiunt*. Non enim est hic sensus, què ipsi com-
miniscuntur, *Oues mea vocem meam audiunt*, id est, dis-
cernunt inter Scripturas canonicas & non canonicas
(nam Pharisæi, qui non erant oues Christi, optimè
discernebāt inter Scripturas canonicas veteris Testa-
menti, & non canonicas: Et multi alij, qui erant oues,
non discernebant) sed hic potius est sensus; *Oues mea
vocem meam audiunt*, id est, auditis meis concionibus,
& visis tot miraculis à me patratis, credunt me esse fi-
lium Dei, quod Pharisæi credere non volunt. Tertio,
quia Calvinista negant, Tobiam, Iudith, Sapientiam,
Ecclesiasticū & Machabæos pertinere ad Scripturas
canonicas, quod tamen affirmant Augustinus, & alij
Patres titulo primo citati. Ergo uecesse est, vel hos, vel
Caluinistas errare in discernendis Scripturis canoni-
cis à non canonicis. Si ergo filij Dei in eo puncto non
errant, iterum necesse est, vel hos Patres, vel certè Cal-
uinistas non esse filios Dei. Quis autem negat Augu-
stinum, & similes viros sanctissimos, fuisse filios Dei?
Si ergo hoc negari non potest, alterutrum è duobus
dicendum est, vel Calvinistas non esse filios Dei; vel
falsum esse, quod omnes filij Dei norint discernere
inter Scripturas canonicas & non canonicas.

22. Idem argumentum fieri potest de ipsis Calui-
nistis inter se collatis. Nam Beza, qui est vnus ex Pa-
triarchis Calvinistarum, putat caput octauum Ioan-
nis, in quo agitur de adultera, non esse Scripturam
canonicam. Alij Calvinista contra sentiunt. Si ergo
omnes filij Dei norunt discernere inter canonicas, &
non canonicas Scripturas; planè sequitur, vel Bezam
non esse filium Dei, vel certè alios Calvinistas nō esse,

Hanc

Hanc litem inter se componant. Et quid quæso dicent de Lutheranis, quos appellant suos fratres? Norunt illi discernere, an non: Si norunt, cur reiiciunt Epistolam Iacobi, ut stramineam, quam admittunt Calvinistæ, ut canonicam? Si non norunt, iam non sunt oues, sed hirci. An ergo Calvinistæ agnoscunt hircos pro suis fratribus?

23. Accedit postremò, quòd nō possunt tueri suum priuilegium sine circulo. Hoc alibi prolixè ostendi contra Paræum. Nunc breuiter sic repeto. Vnde constat tibi, Paræe, Scripturam Euangelij esse diuinam, & loquelam Dei Patris? Ex interna testificatione Spiritus sancti. Sed vnde constat illam testificationem esse à Spiritu sancto? Ex Scriptura Euangelij, *Oues mea vocem meam audiunt*. At vnde scis hanc Scripturam esse diuinam? Ex interna testificatione Spiritus sancti. Et vnde scis, hanc testificationem esse à Spiritu sancto? Ex Scriptura diuina, *Oues mea vocem meam audiunt*. Et quis tibi dixit, hanc Scripturam esse diuinam? Interna testificatio Spiritus sancti. Et quis dicit hanc testificationem esse à Spiritu sancto? Scriptura diuina iam sæpe citata: Et putas hanc Scripturam diuinam esse? Omnino. Sed vnde scis? Iam sæpe dixi: quid mihi molestus es? Dixisti quidem, sed in circulo. Nec inde exhibis, nisi restituas priuilegium.

QVÆSTIO IV.

An Calvinistæ per priuatum spiritum possint dirimere omnes controuersias fidei ac religionis?

4. **H**Æc quæstio necessariò connexa est cū præcedentibus. Nam si Calvinistæ sunt filij Dei,

& norunt discernere inter Scripturas canonicas & non canonicas, seu inter vocem Dei & hominum necesse est, vt etiam norint, quid significet vox Dei, vel quo sensu prolata sit. Vt enim aliquis dicatur audire vocem Dei, non satis est, vt externum sonum percipiat, sed vltcrius requiritur, vt sensum illius assequatur. Alioqui externa vox, quæ sono tantum, & non sensu percipitur, parum prodest. Cum ergo Calvinistæ affirmant, se per internam testificationem Spiritus sancti discernere inter Scripturam diuinam & non diuinam, consequenter etiam asserunt, se nosse sensum & interpretationem Scripturæ diuinæ. Ex quo deinde sequitur, omnes controuersias, quæ fundantur in Scriptura diuina, dirimi ab ipsis posse, quia dirimi possunt ex vero sensu & interpretatione Scripturæ diuinæ.

25. Sed hoc iam satis refutatum est titul. 2. quæst. 6. & 9. Nam quæst. 6. ostendi, Calvinistas non habere verum & legitimum Scripturæ sensum. Et quæst. 9. non posse eos ex sola Scriptura dirimere omnes controuersias, quæ de fide inter nos & ipsos oriuntur. Nec opus est hic reperere, quæ ibi dicta sunt. Hoc solum ab ipsis nunc peto, cur DD. Status Hollandiæ mandauerint, vt omnes controuersiæ, quæ à Prædicantibus dirimi non possunt, ad ipsos, tanquam ad supremos Iudices deferantur? Vel enim Prædicantes habent priuatum spiritum; quem Calvinistæ sibi vendicant, vel non habent. Si habent, cur ipsi non dirimunt controuersias? quid opus est ad DD. Statuum tribunal confugere? Si non habent, cur asserunt se hebere? aut quomodo certi sunt de sua iustitia, perseverantia, & prædestinatione? Non capio hæc mysteria.

Q V A R T V S T I T V L V S.
O R T H O D O X I.

ALVINISTÆ vocant se Orthodoxos, id est, *rectè sentientes*. Nam ipsorum iudicio, Catholici cum antiquis Patribus malè sentiunt de rebus fidei & religionis; ipsi rectè.

Quod ex dictis confirmari potest hoc modo; Illi rectè sentiunt, qui sunt veri Euangelici, Reformati, & à Deo docti: Calvinistæ sunt tales, vt probatum est: Ergo rectè sentiunt. Meritò igitur Orthodoxi appellantur.

2. Ego contra sentio, non Orthodoxos, sed Caco-doxos, id est, *malè sentientes*, rectiùs appellari posse, quod facilè ostendo. Nam Calvinistæ docuerunt hæc paradoxa. 1. Deus prædestinat homines ad æterna supplicia, sine vlla ipsorù culpa. 2. Eosdem occulta vi impellit & necessitat ad omnia flagitiorum genera perpetranda, vt habeat occasionem eos damnandi & puniendi. 3. Insuper mandat, vrget ac incitat Satanam, vt eos ad peccandum inducat. 4. Meritò igitur omnium peccatorù author dicendus est. 5. Nec tamen hac libidine ac crudelitate satiari potest. Quin miris modis illudit miseris, simulans se velle eos iuare, cum nihil minus habeat in animo. 6. Christus non est mortuus pro omnibus. 7. Imago Christi crucifixi nullo modo toleranda est, omnèsque Catholici & Lutherani, qui eam tolerant, sunt veri idololatræ, sicut gentiles, qui imagines bestiarum colunt. 8. Sancti, qui dicuntur cum Christo regnare, sunt larvæ, bestię, carnifices. 9. Peccatum originale non tollitur per Baptismum, sed manet in nobis, quamdiu viuimus. 10. Nec

reliqua peccata tolluntur in iustificatione, sed tantum teguntur & occultantur. 11. Omnia iustorum opera sunt sordes, inquinamēta & peccata mortalia. 12. Gratia Dei non sufficit ad benè agendum. 13. Lex Dei est impossibilis. 14. Omnes filij fidelium sunt sancti ab utero materno, ac proinde non egent Baptismo. 15. Qui autem ex thoro illegitimo nascuntur, æternæ damnationi obnoxij sunt, nec ad Baptismum admittendi. 16. Peccata prædestinatorum, quantumvis enormia, nunquam illis imputantur; reproborum, nunquam remittuntur.

3. Præter hæc & similia paradoxa, adiiciunt hos Atheismos. 1. Deus non est infinitus. 2. Deus secundum substantiam non est alibi præsens, quàm in cælo: Et quod inde sequitur, Christus, cum in terris versatus est, non fuit verus Deus. 3. In Deo sunt vera accidentia, realiter distincta à substantia Dei. 4. Decreta Dei, cuiusmodi est decretum prædestinationis aut reprobationis, non sunt ab æterno. 5. Æternitas Dei non est indiuisibilis & tota simul, sed successiua. Hæc singula ex illorum scriptis ostendam.

I. Paradoxum Calvinisticum.

Deus ab æterno prædestinauit plerosque homines ad æternam mortem & damnationem, sine vlla ipsorum culpa aut meritò; solum quia ipsi ita placuit.

Ita Calvinus lib 3. Instit. c. 21. §. 1. his verbis; *Palam est, Dei nutu fieri, ut aliis vltro offeratur salus; alij ab eius aditu arceantur.* Et cap. 23. §. 1. *Minimè consentaneum est, preparationem ad interitum aliò trāsferre, quàm ad arcium consiliū Dei.* Et ibid. §. 2. *Homines nudo Dei arbitrio,*

citra

citra proprium meritum, in æternam mortem prædestinantur. Et §. 5. Dico esse à Deo creatos, quos ad exitium ituros sine dubitatione præsciebat, idque ita factum, quia sic voluit. Et plura deinceps in eandem sententiam

5. Certè, hæc tam atrocia sunt, vt hominem propè ad desperationem adigant. Nam quo animo sis, si ex Calvino audias, homines nudo Dei arbitrio in æternam mortem prædestinari: Nihil prodesse bona opera, nihil obesse peccata: solo Dei nutu omnia fieri; Aliiter antiqui Patres. Tertullianus in lib. de resurrectione carnis; *Deus, inquit, de suo optimus, de nostro iustus. Itaque de suo, vult omnes homines saluos fieri, & neminem perire. De nostro, reddit unicuique secundum opera eius. Et Aug. lib. 3. contra Iulianum cap. 18. Bonus est Deus, iustus est Deus: potest sine bonis operibus liberare, quia bonus est: non potest sine malis operibus damnare, quia iustus est.*

6. Ipsi Calvinistæ execrantur hanc Caluini doctrinam. Nam Iacobus Arminius in Articulis, quos obtulit Legato Palatino, sic disertè scribit; *Horrendum est, homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum, in æternam mortem prædestinari. Item; Horrendum est, hominum alios ad æternam vitam, alios ad æternam mortem creatos esse. Item; Non benè dictum, preparationem ad interitum non alio transferendam, quam ad arcanum consilium Dei.*

Paradoxum I I.

7. Deus occulta quadam vi mouet, impellit & necessitat homines ad omnia flagitiorum genera perpetranda.

Ita Calvinus lib. 1. Instit. c. 18. §. 2. his verbis; *Quantū ad arcanos motus spectat, quod de corde Regis prædicat Salomō flecti huc illuc, prout Deo visum est ad totū certè genus humanū extenditur, tantundemq; valet, ac si dixisset, quidquid*

quid animis concipimus, arcana Dei inspiratione ad suum finem dirigi. Et certè, nisi Deus intus operaretur in mentibus hominum, non rectè dictum esset, auferre labium à veracibus, & à senibus prudentiam; auferre cor Principibus terra, ut errent per denia. Et infra loquens de Assyriis; Unde apparet, certa destinatione Dei fuisse impulsos. Et ibidem §. 4. Homo iusto Dei impulsu agit, quod sibi non licet. Quid est, quod homini agere nō licet? Nimirum, non licet adulterari, furari, occidere. Et tamen impulsu Dei hoc agit, id est, adulteratur, furatur, occidit, si Caluino credimus. An verò, quia impulsu Dei id facit, excusatur: Minimè, inquit Caluinus. Sicut enim habet lib. 3. Inst. c. 23. §. 9. Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia euadere nequeant peccandi necessitatem præsertim cum ex Dei ordinatione sibi iniiciatur eiusmodi necessitas. Nos verò inde negamus ritè excusari, &c.

8. Vides, ex Caluini sententia, hominem à Deo impelli ad peccādum necessitate quadam à Deo iniecta, quam euadere non potest; & tamen non ideò excusari à peccato. O dura necessitas! Non sic sacra Scriptura loquitur, Ecclesiast. 15. 21. Nemini mandauit Deus impiè agere. Et Sapient. 14. 9. Odio est Deo impius & impietas eius. Et Iacob. 1. 13. Nemo cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat.

Paradoxum III.

9. Deus mandat, vrget & incitat Satanam, ut miseros homines ad peccandum inducat.

Ita Caluinus lib. 1. Instit. cap. 18. §. 1. Scimus Satanam se coram Deo sistere ad excipienda iussa, non minus, quàm Angelos, qui sponte obediunt, diuerso quidem id modo & fine, sed tamen, ne quid aggredi possit, nisi volente Deo. Et infra,

Ergo

Ergo quidquid agitent homines, vel Satan ipse, Deus tamen clauum tenet, ut ad exequenda sua iudicia conuertat eorum conatus. Vult Deus perfidum Regem Achab decipi: operam suam offert diabolus ad eam rem: mittitur cum certo mādato, ut sit spiritus mendax in ore omnium Prophetarum. Et ibidem §. 2. Dei impulsu, Satan suas partes agit & perficit. Et infra; Dicitur Satan excacare infidelium mētes: sed vnde hoc? nisi quod à Deo ipso manat efficacia erroris? Et l. 2. c. 4. §. 2. Satan cum sit instrumētū ire Dei pro eius nutu ac imperio huc atque illuc se inflectit, ad exequenda eius iudicia. Et §. 5. Porro Satana Ministerium intercedere ad reprobos instigādos, quoties huc atque illuc Dominus providentia sua eos destinat, vel ex vno loco satis constiterit. Et infra; Spiritus ergo impurus, Dei spiritus vocatur, quia ad eius nutum potentiamque respondet, instrumentum magis ipsius in agendo, quam à seipso author.

10. Quo iam se vertat miser homo (si hæc doctrina vera est) quando à Deo, ut principali agente; & à diabolo, tanquam Dei instrumento, ad peccatum & sempiternum exitium pertrahitur?

Paradoxum IV.

Deus simpliciter dicendus est author omnium peccatorum, quæ ab hominibus committuntur.

Ira Calvinus lib. 1. Inst. c. 18. §. 3. Iam satis apertè ostendi, Deum vocari eorum omnium authorem, quæ isti censes volunt otioso tantum eius permisso contingere. Loquitur de peccatis, de quibus disputare cœperat, nominatim de cæcitate & tyrannide Achabi; de incestu Absalonis; de conuitio Semei; de apostasia decem tribuum; de cædibus, rapinis, & incendiis Chaldæorum in Iudæa; de rabie furentium Iudæorum in Christum; de iniquissimo Pilati iudicio, & de aliis similibus. Horum omnium

omnium ait authorem esse Deum, ridetque Catholicos, qui hæc sola Dei permissione putant euenire. Eodem sensu dixerat §.1. *Absalon incesto coitu patris thorum polluens, detestabile scelus perpetrat. Deus tamen hoc opus suum esse pronunciat.*

12. Ex hoc paradoxo sic concludo; Qui dicit Deum esse authorem peccati, transformat Deum in diabolum, (teste Caluino, in Instructione contra Libertinos, cap. 14.) Sed Caluinus dicit Deum esse authorem peccati, vt iam ostensum est: Ergo Caluinus transformat Deum in diabolum. Nos Catholici rectiùs affirmamus cum Prospero in responsione ad capitula Gallorum, cap. 14. *Bonorum Deus author est, non malorum.* Et cum Fulgentio lib.1. ad Monimum cap. 19. *Deus non est vltor, cuius est author.*

Paradoxum V.

13. Deus non solum prædestinat homines ad æternam damnationem, & ad peccandum impellit; sed etiam miris modis illudit miseris, simulans se velle eos iuuare, cum tamen nihil minus velit.

Ita Caluinus lib.3. cap. 24. §. 13. his verbis; *Ecce vocem ad eos dirigit, sed vt magis obsurdescant; lumen accendit, sed vt reddantur ceciores; doctrinam profert, sed qua magis obstupescant; remedium adhibet, sed ne sanentur.*

74. Certè si ita nobiscum agit Deus (vt describit hic Caluinus) quis ab eo remedium petat? Nemo, nisi, qui sanari non velit. Videtur Caluinus Deum facere similem illi medico, qui dicebat:

Si vis sanari de morbo, nescio, quali?

Accipias herbam, qualem sed nescio vel quam?

Ponas, nescio quo; sanabere, nescio quando.

Et quis Caluini doctrina imbutus, credat Christo vocanti & dicenti, *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos?* Quis nō statim excipiat? Tu quidem vocem ad me dirigis, sed vt magis absurdescam; lumen accendis, sed vt cæcior euadam; doctrinam profers, sed qua magis obstupescam; remedium offers, sed ne sanari possim. Quid ergo te audiam?

Paradoxum VI.

15. Christus non est mortuus pro omnibus, sed tantum pro paucis:

Ita Calvinus lib. 3. Inst. cap. 22. §. 10. his verbis; *Si omnes vellet saluos, custodem illis præficeret Filium, & omnes in eius corpus sacro fidei vinculo insereret. Nunc constat singulare esse paterni amoris pignus, filiis quos adoptauit, reconditum.* Sensus est Deum non velle omnes homines saluos esse, quia non vult Christum omnibus prodesse, sed tantum prædestinatis.

16. Aliter loquitur Scriptura. 2. Corinth. 5. 15. *Pro omnibus mortuus est Christus,* Et 1. Timoth. 2. 6. *Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Et 1. Ioan. 2. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* Et sanè, nisi ita esset, cur instituisset pro omnibus Sacramenta? cur imposuisset omnibus præceptum fidei & Baptismi? cur misisset Apostolos ad omnes gentes? Nisi hæc omnia fictè & simulatè à Deo facta esse, interpretentur Calvinistæ.

Paradoxum VII.

17. Imago Christi crucifixi nullo modo toleranda est, omnésque Catholici & Lutherani, qui eam tolerant, sunt idololatræ, sicut gentiles, qui imagines bestiarum colunt.

Ita Dauid Paræus Calvinista in cap. 1. Epist. ad Romanos, dub. 18. his verbis; *Mutant gloriam Dei, & idololatrae sunt, non soli gētiles, qui vel homines, boues, volucres, serpentes, solem, lunam, stellas, herbas, fortunam, vel harum rerum imagines pro Deo colunt; sed etiam inter Christianos, omnes illi, qui imaginem Christi crucifixi in templis ad representandum Christum, & ad docendum rudiores de Christo tuentur.* Et ante illum Beza in colloquio Mompelgartensi; *Fateor me ex animo crucifixi imaginem detestari.*

18. O tempora, ô mores! Qui Christi Domini ac Saluatoris nostri imaginem tuentur, tum ad repræsentandum beneficium passionis eius, tum ad docendum rudiores de hoc ipso beneficio in nos collato, vocantur Idololatræ. At Calvinistæ, qui eam execrantur, conspuunt & eliminant, censentur (si Diis placet) Orthodoxi, sancti, prædestinati, oues, *Dei d'aux*, Reformati. Quis hoc credat, nisi Iudæus aut gentilis.

Paradoxum VIII.

19. Sancti, qui dicuntur cum Christo regnare, sunt laruæ, bestię, carnifices.

Ita Calvinus lib. 3. institut. cap. 20. §. 17. his verbis; *Inde colligimus, nihil eos Christo reliquum facere, qui pro nihilo ducunt eius intercessionem, nisi accedant Georgius & Hippolytus, aut similes laruæ.* Et in libro de ratione reformandæ Ecclesiæ; *Omitto Dominicum & similes carnifices: Omitto Medardum, Lubinum & similes bestias.*

20. His Caluini verbis oppono illud Augustini, serm. 26. de Sanctis; *Quisquis honorat martyres, honorat & Christum: & qui spernit Sanctos spernit & Christum.* An non spernit Sanctos, qui eos appellat laruas, bestias & carnifices? Ergo & Christum spernit.

Paradoxum. IX.

21. Peccatum originale non tollitur per Baptismum, sed manet in nobis, quandiu vivimus.

Ita Calvinus lib. 4. Inst. cap. 15. §. 10. *Iam perspicuum est, quam falsum sit, per Baptismū solui nos & eximi ab originali peccato. Et in Antidoto Concilij Tridentini, sessione quinta. Manet verè peccatum in nobis, neque per Baptismum extinguitur. Hoc autem peccatum nihil aliud est, teste Caluino & Paræo quàm prauitas naturæ, cæcitas mentis, & auersio voluntatis à Deo, cum reatu pœnæ æternæ.*

22. Hinc sequitur primò, Calvinistas, quamdiu in hac vita sunt, esse deprauatos, cæcos, auersos à Deo, & reos pœnæ æternæ. Secundò, eosdem Calvinistas post hanc vitam, vel habere Purgatorium, in quo purgentur ab hoc peccato; vel si nō habent, manere deprauatos, cæcos, auersos à Deo, & reos pœnæ æternæ. Si hoc posterius dent, miseri sunt: si illud prius, mutari sunt, quia agnoscunt iam Purgatorium, quod hactenus oppugnarunt. Quamquam hoc Purgatorium diuersum à nostro sit, vt alibi dixi.

Paradoxum. X.

23. Reliqua peccata non tolluntur in iustificatione, sed tantum teguntur & occultantur. Teguntur autem per iustitiam Christi, fide à nobis apprehensam.

24. Ita Calvinus lib. 3. Inst. c. 11. §. 2. *Iustificabitur ille fide, qui Christi iustitiam per fidem apprehēdit, qua vestitus, in conspectu Dei, non vt peccator, sed tanquam iustus apparet.* Et VVittakerus ad rationem 8. Campiani, *Neq; nos*

illius verbi pudet, quando iustitiam, dilecti occultationē esse dicimus. Et Catechismus Heidelbergensis 4.36. *Christus mediator sua innocentia ac perfecta sanctitate, mea peccata tegit, ne in conspectum Dei veniant.* Et Paræus in suis thesibus de peccato; *Peccata in nobis non tolluntur, sed in iudicio Dei, id est, non imputantur.*

25. *Oppono verba Scripturæ, Ioan. 1.29. Ecce Agnus Dei, Ecce qui tollit peccata mundi. Act. 3.19. Pœnitimini & conuertimini, vt deleantur peccata vestra. Hebr. 9.28. Christus semel oblatus est ad multorū exhaurianda peccata. Michæ 7. 19. Proiiciet in profundum maris omnia peccata nostra.* Vnde sic concludo; Id, quod tollitur, deletur, exhauritur & longissimè proiicitur ab homine, certè non manet in homine: sed in Iustificatione, peccatum tollitur, deletur, exhauritur & longissimè proiicitur ab homine, vt testatur Scriptura: Ergo non manet in homine post iustificationem. Et sanè, si maneret, homo iustificatus nihil aliud esset, quàm sepulchrum dealbatum, quod intus plenum est ossibus mortuorum & omni spurcitia.

Paradoxum XI.

26. *Omnia iustorum opera sunt fordes, inquinamenta, & peccata mortalia, neque vitam, sed damnationem æternam promerentur.*

Ita Calvinus libro secundo Institution. cap. 12. §. 4. *Omnia hominum opera nihil sunt, nisi inquinamenta & fordes: Et que iustitia vulgò habetur, ea apud Deum mera est iniquitas. Et c. 14. §. 9. Habemus, ne vnū à Sanctis exire opus, quod non mereatur iustā opprobrij mercedem. Et §. 11. Duobus his fortiter insistendum, nullum vnquam extitisse pij hominis opus, quod si se uero Dei iudicio examinetur, non esset damnabile, & c. Et c. 15. §. 3. Nihil ab homine exit, quātumuis*

tumuis perfectō, quod non sit aliqua macula inquinatum. Et in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. can. 22. *Inde cōficitur, non esse tantopere exagitandos, qui dixerunt, qualibet bona opera, si exacto rigore censeantur, aeterna potius damnatione, quàm vite premio digna esse.*

27. Contrarium docet Christus, Matth. 5. 17. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* At quomodo videbunt homines Apostolorum opera bona, si omnia sunt damnabilia? Aut quomodo glorificabunt Patrem cœlestem, si sunt inquinamenta & mera iniquitas? Et Apostolus 2. Petri 1. 10. *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationē faciatis.* Vbi hortatur nos ad bona opera. At si nulla sunt bona, sed omnia mortifera & damnabilia, quomodo ad ea hortari potest? Et alius Apostolus 1. Cor. 4. 4. *Nihil mihi conscius sum.* Secundum Calvinum debebat dixisse; *Malè mihi conscius sum, quia omnia mea opera scio esse damnabilia & meram iniquitatem.* Hoc potius dixit; *Bonum certamen certavi, &c.*

Paradoxum XII.

28. Gratia Dei non sufficit ad bene agendum, seu ad præcepta diuina obseruanda.

Ita Calvinus in Antidoto Concilij Tridentini sess. 6. c. 12. vbi expressè ait; *Prophetas, Patriarchas, & pios Reges, utcunque Spiritu Dei adiuuarentur, ferēdo legis iugo pares non fuisse.* id est, nō potuisse seruare legē diuinam, etiamsi auxilio gratiæ diuinæ adiuuarentur. Impia vox. 29. At ipsi Prophetæ, Patriarchæ & pij Reges aliter loquuntur. Ps. 18. 32. *Via mandatorum tuorum cucurri, cū dilatasti cor meum.* Et Ezech. 36. 27. *Spiritum meum ponā in medio vestri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis,* Et Apostolus ad Philipp. 4. 13. *Omnia possum in eo, qui*

me confortat. Et Rom. 8. 26. Spiritus adiuuat infirmitatem nostram, Et 2. Corinth. 12. 7. Datus est mihi stimulus carnis mee Angelus Satana, qui me colaphizat. Propter quod iter Dominum rogavi, ut discederet à me: & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea.

Paradoxum XIII.

30. Lex Dei est impossibilis, nec ab vlllo quantumuis sancto hactenus seruata est, aut deinceps seruari poterit.

Ita Caluinus, loco citato, his verbis; *Mihi abundè sufficit, neminem extitisse vnquam, qui legi Dei satisfecerit nec vllum posse inueniri.* Et postea subdit, quòd dixi, nec Prophetas, Patriarchas, & pios Reges, seruasse legem, etiamsi gratia Dei adiuuarentur. Et lib. 2. Institut. c. 7. §. 5. *Quod autem, inquit, impossibilem legis obseruationem diximus, id explicandum & confirmandum est, &c.*

31. Fœlices Caluinistæ: qui quoties homicidia, furta, adulteria, aut similia flagitia commiserunt, vno Caluini verbo excusantur, *Lex Dei est impossibilis.* Fœliciores vtique essent, si lectori aut carnifici persuadere id possent, repugnat illis Christus, Matth. 11. 30. *Iugum meum suauis est, & onus meum leue.* Et Apostolus 1. Ioan. 5. 3. *Hæc est Charitas Dei, vt mandata eius custodiamus, & mandata eius grauiora non sunt.* Et Augustinus lib. de natura & gratia, c. 43. *Deus impossibilia non iubet.*

Paradoxum XIV.

32. Omnes filij fidelium ab vtero materno nascuntur sancti & hæredes vitæ æternæ, ac proinde saluari possunt sine Baptismo.

Ita Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini sess. 6. cap.

6. cap. 5. *Verum infantes à regno Dei arcere libuit, qui ante erepti sunt ex hac vita, quam offerri ad Baptismum potuerint. Quasi verò de nihilo dictum sit, eos nasci sanctos, qui ex fidelibus nascuntur. Imò quo iure ad Baptismum eos admittimus, nisi quod promissionis sunt heredes? Nisi enim ante ad eos pertineret vitæ promissio, Baptismum profanaret, Quisquis illis daret. Quod si Deus in regnum suum eos adoptauit, quanta iniuria fit promissioni, quasi per se ad eorum salutem non sufficiat? Et infra; Inclusa est infantium salus in promissione, qua Deus fidelibus testatur, se fore illis & semini eorum in Deum. Hac ratione sibi nasci pronuntiabat, qui ex Abraham ducebant originem. Huius promissionis beneficio recipiuntur ad Baptismum, quia censentur Ecclesie membra. Non à Baptismo igitur initium habet eorum salus, sed quæ iam in verbo fundata erat, Baptismo obsignatur. Et lib. 2. Inst. cap. 6. §. 24. Infans à matris utero, in fœdere, id est, in promissione vitæ æternæ, continetur. Et ibidem; Filiorum, haud dubiè, loco habet eorum filios, quorum semini in patrem se fore pollicitus est.*

33. Ex his, & aliis Caluini verbis, quæ ibidem habentur colligi possunt hæc puncta. 1. Illam promissionem, quæ Abraham facta est, Genes. 17. 7. *Ero Deus tuus, & seminis tui post te*, pertinere ad omnes parentes fideles & eorum filios. 2. Itaque omnes filios fidelium, vi illius promissionis, esse Sanctos, & hæredes vitæ æternæ, nec posse vnquam perire. 3. Quamuis ergo moriantur sine Baptismo, nihilominus seruari vi promissionis. 4. Non enim Baptismum institutum esse, vt infantes per illum efficiantur sancti; sed vt eorum sanctitas obtingetur; cum Baptismus nihil aliud sit, quàm publicum sigillum, quo Ecclesia testatur, filios fidelium sanctos esse, & in fœdere promissionis contineri. 5. Vnde sicut olim filij Abraham obsignabantur sigillo Circumcisionis, ita nunc filios fidelium, sigillo Baptismi ob-

gnari.6. Et sicut olim non circumcidebantur filij infidelium, eo quod in fœdere promissionis non continebantur; ita nunc filios infidelium non debere admitti ad Baptismum, quia à promissionis fœdere exclusi sunt. Denique sicut sigillum Regis censetur profanari, quando falsæ scripturæ vel epistolæ appenditur; ita merito profanari Baptismum, quando confertur iis, qui promissionem Dei non habent, cuiusmodi sunt infideles.

34. Hæc Caluini sententia manifestè falsa est; & ex Scripturis refelli potest. Hoc probo ex tribus principiis. Primum est, quod omnes infantes, tam fidelium, quàm infidelium, nascantur in peccato originali (Roman. 5. 12. & Eph. 2. 3.) Alterum quod ratione peccati originalis, sint filij mortis, iræ & damnationis. (ibidè) Tertium, quòd non possint effici filij Dei, nisi renascantur in Deo per Baptismum, iuxta illud Ioan. 3. 3. *Nisi quis renatus fuerit denuò, non potest videri regnum Dei.* Et infra; *Oportet vos nasci denuò.* Causam addit, quia quod natum est ex carne caro est, quasi dicat, Qui nascuntur ex parentibus per carnalè generationè, nascuntur filij iræ, & corruptionis, nec possunt saluari, nisi renascantur ex Deo per Baptismum. Hinc D. Aug. lib. 3. de anima & eius origine c. 9. *Noli, inquit, credere, noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizentur, morte præuentos, peruenire posse ad originaliū indulgētiam peccatorū, si vis esse Catholicus.* Et epist. 28. ad Hieronymum; *Quisquis dixerit, quod in Christo viuificabuntur etiã paruuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profecto & contra Apostolicā prædicationè venit, & totam condemnat Ecclesiam, ubi propterea cū baptizandis paruulis festinatur & surritur, quia sine dubio creditur, alias in Christo viuificari nō posse.* Iã subsumo. Atqui Caluinus dicit paruulos in
Chri

Christo viuificari, qui sine Baptismo de vita exeunt. Ergo Calvinus, teste Augustino, contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam. 35. Nec obstat promissio Abrahamæ facta. Imò, ex illa ipsa promissione, sumo tria argumenta contra Calvinistas. Primum est tale; Promissio, quæ Abrahamæ facta est, dupliciter potest explicari. 1. in sensu literali. 2. in sensu mystico. Si explicetur in literali, nihil ad rem Caluini facit. Non enim Deus, secundum literã, promisit Abrahamæ & semini eius vitam æternam, sed possessionem terræ Chanaam. Verba promissionis sunt hæc; *Dabo tibi & semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaam in possessionem æternam.* Si autem explicetur in sensu mystico, tunc quidem potest intelligi de vita æterna, non tamen descendit ad filios per carnalem generationem ex parentibus fidelibus, vt falso interpretatur Calvinus, sed per fidem in Christum. Hoc docet Apostolus ad Rom. 4. & 9. & ad Galat. 3. & 4. vbi disertè explicat, eos esse filios Abrahamæ secundum promissionem vitæ æternæ, non qui sunt filij carnis, sed qui sunt filij fidei, id est, qui imitantur fidem Abrahamæ. Sic enim loquitur ad Galat. 3. 7. *Cognoscite, quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahæ.* Et ibid. v. 9. *Qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham.* Tunc ergo secundum Apostolũ, incipimus esse filij Abrahamæ, vi promissionis, cum incipimus esse fideles. At infantes non incipiunt esse fideles ab vtero materno, sed in Baptismo: *Illis enim, baptizari, est credere,* vt loquitur Augustinus lib. 1. De peccatorum meritis & remiss. cap. 27. Ergo infantes non nascuntur sancti ab vtero materno, sed efficiuntur sancti, quãdo per Baptismum regenerantur, vt supra ex Euangelio dictum est.

36. Alterum argumentum; Post promissionẽ Abrahamæ factam, Iacob & Esau ex parentibus fidelibus nati

sunt: Et tamen Esau ab utero materno non fuit sanctus & hæres vitæ æternæ, ut patet ex illo, Rom. 9. 13. *Jacob dilexi; Esau autem odio habui.* Ergo non omnes filij fidelium, ut illius promissionis, ab utero materno nascuntur sancti, & hæredes vitæ æternæ.

37. Tertium; Si omnes nascuntur sancti, planè sequitur, omnes Iudæos nasci sanctos. Omnes enim nascuntur ex duodecim Patriarchis, filiis Jacob: At duodecim Patriarchæ fuerunt fideles: Ergo proximi illorum filij fuerunt sancti ab utero materno: Ergo & horum filij, & sic deinceps. Quomodo ergo reprobati sunt? quomodo exclusi ab Evangelio? quomodo excisi à radice? quomodo gentiles in eorum locum suffecti?

Paradoxum X V.

Qui autem ex thoro illegitimo nascuntur, æternæ dānationi & perditioni obnoxij sunt, nec ab Baptismum admittendi

38. Ita Calvinistæ in Synodo Vilenensi, anno 1589. Die 11. Martij, ubi publicè decretum est, ne quis paruulos illegitimè natos baptizare audeat, ut refert Adrianus Iunius lib. 3. de doctrina & moribus Evangelicorum, cap. 17. Et in Palatinatu, anno 1587. articuli quidam Calvinisticæ reformationis disseminati sunt, quorum secundus habebat hæc verba; *Infantes, qui ex illegitimo thoro nascuntur, æternæ perditioni ac damnationi obnoxij sunt, nec per Baptismum inuari possunt.* Scio, hos articulos à quibusdam Calvinistis reici, tanquā supposititios. Sed quidquid sit, videtur hæc sententia apertè sequi ex principiis Caluini. Ipse enim docet, promissionem Abrahæ & aliis fidelibus parentibus factā, iure hereditario descendere ad filios per carnalē propagationē, eo modo, quo ciuilia pacta, feuda, & bona hære

hæreditaria parentum ad filios deriuantur: Atqui omni iure, tam diuino, quàm humano, pacta & bona paterna deriuantur ad filios legitimos, non autem ad illegitimos: Ergo illegitimi non continentur in promissione Abrahamæ facta: Ergo sigillo Baptismi obfignari non debent. Itaque ad illos spectat illud Saræ, Genes. 21. 10. *Eiice ancillam hanc & filium eius. Non enim erit hæres, filius ancilla cum filio meo Isaac.*

39. Hæc doctrina, cuius Caluiniſtas meritò iam pudet, falſa eſt. An non Chriſtus pro omnibus mori uoluit, tam legitimis, quam illegitimis? Hos enim uſquam legitur excluſiſſe. An non pro omnibus Baptiſmum inſtituit? *In Chriſto*, inquit Apoſtolus ad Galat. 3. 28. *Non eſt Iudaus neque Græcus; non eſt ſeruus, neque liber, non eſt maſculus, neque fœmina.* Et Petrus Act. 10. 34. *In ueritate comperi, quia non eſt perſonarum acceptor Deus.* Et fanè habemus clarum exemplum in Scriptura. Iephte, qui fuit fortiſſimus Iudex Iſraëlitarum, ex muliere meretrice natus eſt, ut legimus in libro Iudicum, cap. 11. An propterea æternæ damnationi fuit obnoxius? Minimè profectò. Nam Apoſtolus Hebr. 11. 32 inter Sanctos ueteris Teſtamenti illum recenſet, *qui per fidem uicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, &c.*

40. Accedit teſtimonium Auguſtini lib. 2. contra duas Epiſtolas Pelagianorum, cap. 6. & 7. ubi proponit hanc quæſtionem; An infantes propter merita, uel demerita parentum, prædeſtinentur uel reprobentur? Et reſpondet negatiuè, quia ſæpè fit, inquit, ut infans natus ex parentibus optimis & ſanctiſſimis, ſine Baptiſmo moriatur & pereat. Natus uerò ex parente fornicatore & matre meretrice, per Baptiſmum regeneretur & ſaluetur.

Paradoxum XVI.

41. Peccata prædestinatorum, quantumvis enormia, nunquam imputantur; reproborum, nunquam remittuntur.

Ita Calvinus, partim lib. 3. Institut. cap. 4. §. 28. his verbis; *Ceterum fidelium peccata venialia esse, non quia non mortem mereantur, sed quia non imputantur, &c.* partim lib. 4. cap. 1. §. 20. & 21. vbi docet, nullum peccatum remitti, nisi in Ecclesia. At reprobi in Ecclesia non sunt, teste Caluino: Ergo reprobis nullum peccatum remittitur. Et lib. 3. cap. 11. §. 19. vbi ait, sola fide hominem iustificari: At fides nunquam datur reprobis, teste eodem Caluino, lib. 3. cap. 22. §. 10. Ergo reprobi nunquam iustificantur, ac proinde nunquam remittitur illis vllum peccatum.

42. Hæc doctrina, vel omnibus sceleribus ianuam aperit, vel desperationem ingerit. Nam qui cogitat, nulla fidelium peccata imputari, liberrimè ac impunè in omnia flagitia se præcipitabit. Contra, qui in aliam cogitationem se vertit, quid aliud persuadere sibi poterit, quàm nullam esse spem veniæ & condonationis? Sic quisque aut in Scyllâ, aut in Charybdim incidat, necesse est. Et hæc quidem dicta sint de Paradoxis Calvinistarum: si non de omnibus, cum multò plura sint, saltem de aliquibus. Dicendum aliquid est de ipsorum Atheismis.

Atheismus Calvinistarum I.

43. Deus secundum essentiam, aut essentiali perfectionem non est simpliciter infinitus, sed finitus.

Ita Conradus Vorstius Calvinista in suo Tractatu de Deo & Attributis diuini, pag. 234. his verbis; *Deus non est actu simpliciter infinitus, neque essendo, neque operando.* Et p. 235. *Est quidem Deus purus actus, sed hoc non verat, quin simul in sese sit finitus.* Huc Atheismum conatur probare his quinque argumentis. 1. quia Scriptura non vocat Deum infinitum: Ergo infinitus non est. 2. Substantia Dei videtur ab Angelis: Ergo infinita non est. 3. Nec materia, nec vllus numerus, nec vlla magnitudo, nec vlla alia creatura est infinita: Ergo nec Deus. 4. Potentia Dei non est infinita, quia non extenditur ad impossibilia: Ergo nec essentia. 5. Esse actu infinitum, & esse actu hoc aliquid, sunt contradictoria: sed Deus est actu hoc aliquid. Ergo non est actu infinitus. Hæc singula discutienda sunt.

44. Primum ergo ait, *Scripturam non vocare Deum infinitum.* Falsum est. Nam Scriptura sic habet, Psal. 144. 3. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis.* Et Baruch. 3. 25. *Magnus est, & non habet finem, excelsus & immensus.* Quæ testimonia non possunt intelli de magnitudine molis seu quantitatis, quæ in Deo non est; sed de magnitudine virtutis seu perfectionis. Est ergo hic sensus: Deus ita magnus est in virtute & perfectione, vt nō habeat finem seu terminum suæ virtutis & perfectionis. Vnde sic argumentor: Sicut illud est finitum in virtute & perfectione, quod habet finem seu terminum suæ virtutis & perfectionis: ita è contrario, illud est infinitum in virtute & perfectione, quod non habet finem seu terminum suæ virtutis & perfectionis: At Deus non habet: Ergo infinitus est, &c.

45. Secundò ait, *substantiam Dei videri ab Angelis, & ideò infinitam non esse.* Hic planè ostendit, se timidum & imbellem disputatorem esse, qui vt subterfugiat

communem difficultatem, quæ oritur ex clara & intuitiva Dei visione, infinitatem Dei tueri nō audet. Est autem hæc difficultas; *Substantia Dei est infinita: Ergo ab intellectu finito, qualis est hominū & Angelorū, clarè & intuitivè videri nō potest.* Omnes alij authores, tam Latini, quàm Græci, concedunt antecedens; & de sola consequentia solliciti sunt, quàm Catholici negant. Armeni concedūt Putant enim Catholici, rectè cohærere hæc duo, Dei substantiā infinitā esse, & tamen videri posse ab intellectu finito, nō quidem per solas naturæ vires, sed accedente auxilio Dei supernaturali. Armeni, tametsi negent cohærere, ac proinde alterū negandū esse censeant; non tamē negant Deum infinitum esse, sed potius, cū infinitus sit, à finito intellectu videri non posse. Omnium stupidissimus & timidissimus est Vorstius Calvinista, qui nec cohærentiā, quam Catholici statuunt, potest intelligere; nec infinitatem Dei, quam omnes alij defendunt, tueri ac defendere ausus est.

46. Tertiò sic ratiocinatur: *Nulla creatura est infinita: Ergo nec Deus.* Ineptissimè profectò. Perinde est, ac si dicam; *Nulla creatura est omnipotens: Ergo nec Deus.* Alij authores multò rectiùs colligunt contrarium ex creaturis, in hunc modum; Ideò creaturæ finitæ sunt in genere Entis, quia deest illis aliqua perfectio, vel gradus perfectionis, in genere Entis. Nulla enim est, quæ contineat in se omnes perfectiones, & omnes gradus perfectionis, qui sunt possibili in latitudine Entis. Ergo è cōtrario, ideò Deus est infinitus in genere Entis, quia nulla deest illi perfectio vel gradus perfectionis in toto complexu Entis. Hæc ratio optima est, & potest explicari hoc duplici syllogismo.

47. Prior est. Cui deest aliqua perfectio, vel gradus perfectionis in genere Entis, eò potest dari aliquid perfectiùs in genere Entis: Ergo non est infinite perfectū.

Atqui

Atqui singulis & omnibus creaturis deest aliqua perfectio, vel gradus perfectionis in genere Entis. Nā elementis deest vita: plantis, & brutis animantibus, intelligentia: Angelis & hominibus, vis creandi. Vno verbo, singulis deest independētia ab alio. Omnes enim creaturæ dependent à Deo in esse & conseruari. Nulla independens, nulla sibi sufficiens est. Omnes ergo finitæ ac limitatæ sunt in perfectione.

48. Posterior est. Cui nulla deest perfectio, vel gradus perfectionis in genere Entis, eo nihil potest dari perfectiùs in genere Entis: Ergo est infinite perfectum in genere Entis: Atqui Deo nulla deest perfectio, vel gradus perfectionis in genere entis: Nulla enim concipi aut cogitari potest, quæ in Deo non sit, vel formaliter, vel eminenter. Formaliter, si est increata: Eminenter, si creata, vel creabilis. Hæc tota ratio procedit à priori. Ostendit enim radicem infinitatis in Deo, & finitatis in creatura. Ideò enim Deus infinitus est in perfectione, quia nihil perfectionis illi deest, ideò creaturæ finitæ, quia aliquid illis deest.

49. Quartò, sic pergit Vorstius; *Potentia Dei non extenditur ad impossibilia: Ergo non est infinita: Ergo necessentia infinita est.* Non minus ineptè quàm antè. An putat Nouator infinitam fore potentiam, si ad impossibilia se extenderet? Imò potentia non esset, si id fieret. Sicut enim scientia non dicitur, nisi respectu scibilium; sic neque potentia, nisi respectu possibilibum. Ex eo ergo censerì debet maior vel minor potētia, quo ad plura vel pauciora possibilia extēditur. Impossibilia enim non cadunt sub potentiam. Et, si caderent, impossibilia non essent.

50. Quintò, sic concludit; *Esse infinitum actu, & esse hoc aliquid, sunt contradictoria: Deus est actu hoc aliquid: Non ergo actu infinitus est.* Iam dixi, id actu infinitum esse in
gene

genere Entis, quod actu inter se continet omnes perfectiones possibles in genere Entis. Deus, tamen si sit actu hoc aliquid, simul tamen actu continet in se omnes perfectiones possibles in genere Entis: Ergo, tamen si sit actu hoc aliquid, simul tamen actu infinitus est. Non ergo sunt contradictoria hæc duo, *Esse actu infinitum*, &, *Esse actu hoc aliquid*. Adde, neque hæc duo pugnare inter se. *Deus est actu hoc aliquid*, &, *Deus est actu omnia*. Nam formaliter, est hoc aliquid: Eminenter, est omnia.

Atheismus II.

52. Deus secundum substantiam suam non est ubique præsens in hoc mundo, sed tantum in cælo.

Ita Vorstius loco citato, pag. 235. his verbis; *In Scripturis affirmari omnino videtur, Deum ratione substantiæ suæ tantum esse in cælo*. Et post citata aliquot Scripturæ testimonia, sic concludit pag. 237. *Simpliciter igitur credamus, quod sacra Scriptura toties inculcant, Deum suæ substantiæ in cælo habitare: in terra verò, virtute & sapientiæ suæ nobis adesse*. Citat autem hæc testimonia, Psalm. 113. 16. *Cælum cæli Domino; terram autem dedit filiis hominum*. Et Psalm. 122. 1. *Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cælis*. Et quæ similia sunt.

52. Iam pridem ostendi, hoc temerè & impiè dici à Vorstio. Temerè, quia contra Scripturam & Patres. Nam Scriptura sic loquitur, Jerem. 23. 24. *Cælum & terram ego impleo, dicit Dominus*. Cyprianus autem in lib. de vanitate idolorum; *Dei templum, totus est mundus*. Et infra; *Deus est totus ubique diffusus*. Et Augustinus Epist. 57. ad Dardanum; *Est ergo Deus per cuncta diffusus. Ipse quippe ait per Prophetam; Cælum & terram ego impleo. Itemque scriptum est; Spiritus Domini replevit orbem terrarum*.

Eique

Eique dicitur in quodā Psalmo; Quò ibo à spiritu tuo, & à facie tua quo fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illices: si descendero in infernum, ades; quia substantialiter Deus ubiq³ diffusus. Et lib. 7. de ciuitate Dei, c. 30. Deus ubique totus, implens cœlum & terram presente potētia, non absente natura.

53. Impiè, quia Arianismum introducit. Nam si Deus secundum substantiam non est alibi, quàm in cœlo, planè sequitur, Christum, cum in terris versaretur, non fuisse verum Deum secundum substantiam. At hoc impium est: Ergo & illud, ex quo sequitur. Mirum est, quas ambages hic quærant Vorstiani. Non audent palam negare diuinitatem Christi; & tamen, stante hac assertionè, non possunt eam tueri.

54. Aliqui igitur dicunt, Christum, cum in terris esset, fuisse verum Deum, non ratione substantiæ Deitatis, sed ratione personæ Verbi. Non enim humanitatem Christi immediatè vnitam fuisse Deitati vel essentiæ Diuinæ, sed personalitati. Itaque personalitatem Verbi fuisse in terris, cum Christus in terris esset, non substantiam Deitatis aut essentiæ. Nouus hic error est, qui planè destruit diuinitatem. Primò, quia supponit personam diuinam posse existere in terris sine deitate, seu essentia diuina, quòd falsum est. Non enim persona & essentia sunt duæ res distinctæ, quæ loco seiungi possint, sed vna res simplicissima, in qua nulla est compositio aut distinctio actualis ex parte rei. Imò non minor identitas est inter personam & essentiam, quàm inter Petrum & eundem Petrum. At impossibile est, vt Petrus sit in terra, sine seipso; Ergo etiam impossibile est; vt persona diuina sit in terra sine essentia. Secundò, si persona Verbi fuisset in terra sine diuinitate & essentia, falsum esset illud Apostoli, ad Col. 2. 9. *In Christo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Tertiò, vel persona Verbi fuisset simul in cœlo & in terra,

ra, vel tantum in terra. Si prius, sequitur vnam eandem-
 querem posse simul esse in distinctis locis, quod ne-
 gant Calvinistæ. Si posterius, sequitur personam Verbi
 realiter separatam fuisse ab essentia: ac proinde essen-
 tiam tunc temporis non fuisse in tribus personis, sed
 tantum in duabus. Ex quo vterius sequitur omnes
 personas realiter ab essentia separari posse; ideoque,
 quod Deus sit trinus & vnus, rem esse contingentem,
 & non necessariam, quod est absurdissimum.

55. Alij dicunt, Christum, cum in terris esset, fuisse
 verum Deum ratione substantiæ diuinæ; non quod
 substantia Verbi sine diuinitate & essentia fuerit in
 terra, quod iam refutatum est: sed quod substantia
 Verbi, manens in cælo, potuerit efficere, vt humanitas
 Christi, quæ erat in terra, diuinitus subsisteret sine
 humana substantia. Et hic nouus error est, ex quo se-
 quuntur tria absurda. 1. Christum non fuisse verum Deum,
 cum in terris esset. Nam si nec deitas, nec persona seu
 substantia diuina in illo fuit, iam nihil in illo fuit, à
 quo intrinsecè & propriè esset Deus. 2. vnumquemque
 nostrum fore Deum, eo modo, quo Christus fuit, si
 Deus vellet nos miraculosè sustentare sine propria
 substantia humana. 3. Christum, non magis fuisse fi-
 lium, quàm Patrem aut Spiritum Sanctum. Nam illa
 sustentatio, qua fingitur Christus substituisse sine per-
 sona Verbi præsentem, debuit esse opus Dei ad extra, vt
 loquuntur Scholastici: Ergo debuit esse opus totius
 Trinitatis: Ergo non magis sustentatus fuit à Filio,
 quàm à Patre & Spiritu sancto: Ergo tam potuit vocari
 Pater & Spiritus sanctus, quàm Filius. Quæ omnia
 absurda sunt.

56. Denique alij dicunt, substantiam Dei, tamen
 ordinariè sit tantum in cælo, tamen eo tempore, quo
 Christus in terra vixit, fuisse in carne Christi, & non
 alibi.

alibi. Quòd quidam amicus Vorstij , in literis ad me datis , conatus est confirmare ex Apostolo. Sic enim scribit ; *Equidem non satis video, quomodo omnis plenitudo diuinitatis in carne Christi habitet corporaliter , si Deus per subsistentiam totus habitat non tantum in carne , sed etiam extra carnem in aliis locis mundi* , Igitur ex huius hominis sententia, Deus secundum substantiam non est alibi, quàm in carne Christi ; ac proinde cum caro Christi esset in terra , Deus secundum substantiam non erat in cœlo , sed tantum in terra : nec vbique in terra , sed in sola Christi carne. Quæ quidem sententia, non solum noua & inaudita , sed etiam absurdissima est. Primò , quia concedit Deum substantialiter de loco in locum moueri , sicut caro Christi mouetur , quod est contra Augustinum libro 16. de ciuitate Dei , capite 5. Chrysostomum Homil. 17. in Genesin , & alios Patres. Secundò , quia si Deus secundum substantiam , eo tempore , quo Christus in terra vixit , non fuit in cœlo , sed tantum in terra , necesse est , tres personas diuinas non fuisse tunc in cœlo, sed tantum in terra , quia personæ diuinæ non possunt separari à substantia diuina , vt dictum est. At consequens est absurdum. Ergo & illud , ex quo sequitur. Minor patet ex Euangelio , vbi Christus, cum in terris viueret, dixit Discipulis ; *Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est.* (Matth. 18. 10.) Ergo Deus Pater tunc erat in cœlo: Ergo & substantia Dei Patris : Ergo Deus secundum substantiam non erat in sola Christi carne.

57. Dices , Quomodo ergo verum est , quod dicit Apostolus, plenitudinem diuinitatis habitare in Christo? Respondeo. Non pugnant , sed optimè cohærent hæc duo inter se. 1. Deum secundum substantiam vbique esse in hoc mundo. 2. Deum speciali modo, nempe

per vnionem hypostaticam, habitare in Christo, & non alibi. Hoc posterius asserit Apostolus: illud prius. Scriptura & Patres supra citati.

Atheismus III.

58. In Deo sunt vera accidentia, realiter distincta à substantia Dei.

Ita Vorstius pag. 207. vbi de decretis diuinis sic loquitur; *Quæ certè accidentia quedam sunt, ab ipsius substantia longè diuersa.* Et hoc probat tribus argumentis. Primò, quia decreta Dei sunt multa, cum aliud sit decretum creandi homines, aliud prædestinandi: aliud repropandi: At substantia Dei est vnica: Ergo decreta non sunt substantia, sed accidentia. Secundò, decreta Dei sunt libera, quia possunt esse & non esse: Substantia Dei est necessaria, quia non potest non esse: Ergo decreta non sunt substantia. Tertiò, decreta Dei non sunt ab æterno: Substantia Dei est ab æterno: Ergo, &c.

59. Hic Atheismus tribus rationibus refelli potest, quarum prima sumitur ex infinitate substantiæ diuinæ. Altera ex concessione Vorstij. Tertia ex fundamentis illius. Prima est hæc: Quod in se infinitè perfectum est, non potest vltèrius in seipso perfici: At substantia diuina in se infinitè perfecta est, vt paulo ante probaui: Ergo non potest vltèrius in se perfici. At perficeretur in se, si reciperet in se accidentia realia, quæ sunt perfectiones quædam reales. Maior patet, quia quod in se infinitè perfectum est, hoc in se continet perfectiones possibles, vel formaliter, vel eminenter: Ergo vltèrius perfici non potest. Deinde excludit à se omnem defectum & imperfectionem: Ergo etiam omnem potentiam passiuam seu receptiuam, cum talis potentia supponat carentiam seu defectum: Ergo non potest in se recipere vltèriorem perfectionem: Ergo nec accidētī.

60. Altera ratio. Quidquid bonitatis & perfectionis est in creaturis, hoc totum est in Deo *per modum simplicis formæ*, ut disertè & verè concedit Vorstius (tamen si imprudenter) At in creaturis est aliquid perfectionis substãntialis, & aliquid accidentalis: Ergo hoc totum est in Deo per modum simplicis formæ. Porro simplex illa forma non potest esse cõposita ex substantia & accidente; alioqui simplex nõ esset. Nec est simplex forma accidẽntalis; alioqui Deus nõ esset substãntia: Ergo est simplex forma substãntialis. Nullum ergo accidẽs in Deo est.

61. Tertia ratio. Argumẽta Vorstij, quibus niritur, infirmata sunt. Nã primò sic argumentatur; *Decreta Dei sunt multa: substantia Dei est unica: Ergo decreta Dei nõ sũt substantia, sed accidentia.* Dupliciter peccat hic syllogismus. 1. in forma. 2. in materia. In forma peccat, quia cõclusio non legitimè infertur. Quod patet in hoc simili syllogismo; *Personæ diuinae sũt multe; substantia Dei est unica: Ergo personæ diuinae nõ sũt substantia, sed accidẽtia.* Quis nõ videt, negandã esse cõsequentiã? In materia peccat, quia maior propositio apertè falsa est. Nõ enim in Deo sunt multa Decreta, eo sensu quo id asserit Vorstius, id est, non sunt multi actus volũtatis, quorum vno decernat Deus creare mundum; alio, prædestinare quosdam ad vitam; alio reprobare ad mortẽ: sed est vnus simplex actus, quo hæc omnia decernit. Simile est in scientia Dei. Nõ enim sunt multæ sciẽtiæ in Deo, id est, nõ sunt multi actus intellectus, quorum vno cognoscat Petrum, alio Paulum, alio Ioannẽ: sed est vna simplex scientia, seu vnus simplex actus intellectus, quo omnia, tã creaturas quàm seipsum intelligit. Et ratio est, quia actus intelligendi & volendi in Deo, nihil est aliud, quàm ipsa essentia, seu substantia Dei, quatenus per modum actus significatur. Hoc sensu dicunt Patres & Scholastici, nõ differre in Deo hæc tria, *Esse, posse, operari*, seu, *Essen-*

riam, potentiam actiuam & operationem. Vnde sicut essentia Dei est vna & simplex, sic etiam vna & simplex scientia; vnum & simplex decretum. Et hæc omnia simul sumpta, vna & simplex Deitas. Vel, vt rectè loquitur Vorstius, hæc omnia sunt in Deo *per modum simplicis formæ.*

62. Hinc facilè intelliguntur hæc duo consecutaria. Vnum, sicut essentia Dei, licet in se vna & simplex sit, potest tamen esse in tribus distinctis personis: sic scientia Dei, licet in se vna & simplex sit, potest versari circa distincta obiecta scibilia; Et similiter decretum circa distincta obiecta decernibilia. Alterum, sicut multitudo personarum non obstat quo minus essentia Dei sit vna, sic multitudo obiectorum non obstat, quo minus scientia & decretum sit vnicum. Hoc interest, quod essentia Dei, quæ in se vnica est, non possit ratione triū personarum, in quibus est, vocari triplex essentia: cum tamen scientia Dei, quæ similiter in se vnica est, possit ratione diuersorum obiectorum, vocari multiplex scientia: Et eodem modo decretum. Ratio discriminis est, quia aliter se habet essentia Dei ad distinctas personas; aliter scientia & decretum Dei ad distincta obiecta. Nam essentia Dei, tametsi sit in tribus personis realiter inter se distinctis, ipsa tamen est realiter idem cum singulis personis: & singulæ personæ, quæ inter se realiter distinguuntur, sunt realiter idem cum essentia. Non sic res habet in scientia & decreto Dei. Nam neque scientia Dei, quæ versatur circa distincta obiecta intelligibilia, est realiter idem cum singulis; neque etiam decretum Dei, quod versatur circa distincta obiecta decernibilia, est realiter idem cum singulis.

63. Alterum Vorstij argumentum est hoc: *Decreta Dei sunt libera, quia possint esse & non esse: substantia Dei est necessaria: Ergo decreta Dei non sunt substantia Dei. Sed*
maior

maior propositio, iuxta eum sensum, quem intendit Vorstius, aperte falsa est. Non enim decreta Dei secundum existentiam sunt libera, sed quoad terminationem, quia liberè terminantur ad sua obiecta, ut in prima parte Theologiæ Scholasticæ explicatum est. Simile est de persona Verbi, quæ necessariò quidem existit, sed tamen liberè terminatur ad humanitatē Christi. De tertio argumento, in quo quæritur, an decreta Dei sint ab æterno, separatim agendum est.

Atheismus IV.

64. Decreta Dei, cuiusmodi est decretum prædestinationis, aut reprobationis, non sunt ab æterno, vel quod idem est, non sunt Deo coæterna.

Ita Vorstius loco citato, pag. 27. his verbis; *Libera Dei decreta ante mundi creationem producta sunt.* Et pag. 207. *Hec eadem decreta nõ sunt simpliciter æterna.* Quod sic probat. Omnis causa libera antecedit suum effectum ordine tēporis seu durationis. Nam libera actio voluntatis necessariò supponit deliberationem in intellectu. Qui enim liberè decernit aliquid facere, prius deliberat, antequam decernat. At Deus est causa libera respectu liberorū decretorum: Ergo tempore seu duratione antecedit sua decreta. Non ergo decreta Dei possunt esse Deo coæterna.

65. Ex his tria colligo. 1. Decreta Dei esse producta. 2. Non esse æterna. 3. non posse esse æterna, quia causa libera necessariò præcedit suum actum ordine durationis. Singula discutiamus. Primum ait, decreta Dei producta esse. An putat Deum more hominum & Angelorum producere in se novas actiones intellectus & voluntatis, quæ sint accidentia distincta ab ipsius sub-

stantia? Non ita est. In Deo nulla sunt accidentia, ut supra probatum est. Immediatè intelligit, amat & decernit per suam substantiam, quæ simul est intellectio, amor & decretum: Et sine vlla sui mutatione terminari potest ad varia obiecta. Solùm accedit externa quædam denominatio, & respectus rationis, quo substantia Dei, per modum intelligentis, amantis & decernentis, refertur ad rem intellectam, amatam & decretam. simile est in persona Verbi, quæ sine vlla sui mutatione, terminata est ad humanitatem Christi: Nec aliud ex illa terminatione secutum est in persona, quàm respectus terminantis ad humanitatem terminatam. Hoc interest, quod hæc terminatio facta sit in tempore; altera ab æterno.

66. Secundò ait, Decreta Dei non esse ab æterno. Sed seipsum iugulat. Nam pag. 66. sic scribit; *Certū est, decretum Dei de omnibus rebus ad finem suum ordinandis, deque bonis efficiendis, malis autem permittendis, iam inde ab æterno factum esse, idemq; in æternum permanere: Et hoc sensu, nec originem vllam habere, nec finem unquam inuenire.* Non poterat sibi apertius contradicere, quàm hic facit. Nunc quæro, an hoc decretum, quod Vorstius fatetur ab æterno esse, liberè à Deo productum sit, necne? Si liberè productū est, & quidem ab æterno certè nō omnis causa libera antecedit suum effectum ordine durationis. Si productum nō est, cur ait, omnia decreta Dei producta esse ante mundi creationem? Hic Nouatorum mos est. Quod vno loco affirmāt alio negāt.

67. Tertiò ait, Deum non posse ab æterno habere liberum decretum. Quare? quia causa libera necessariò præcedit suum effectum ordine durationis. Falsum est. An nescit Vorstius, actiones intellectus & voluntatis spirituales ac indiuisibiles esse, & in instāti produci posse? An nescit Angelos habuisse liberum actum dilectio

dilectionis Dei in primo instanti suæ creationis? An nescit Christum, secundum humanitatem, in instanti conceptionis, liberè mortem acceptasse pro humani generis redemptione? Hoc docet D. Thom. & alij graues Theologi. Si ergo Christus & Angeli possunt habere liberas actiones sibi coæuas; nō poterit Deus habere liberum decretū sibi coæternum? Quæ hæc philosophia est? At Vorstius hoc negabit de Christo & Angelis. Quare? quia putat eos ante liberum actum volūtatis indigere præuia deliberatione; nec fieri posse, vt eodem instanti simul deliberent & decernāt. Sed cur quæso id fieri non potest, si duo isti actus sunt spirituales ac indiuisibiles, sicut reuera sunt? Et, si singuli in instanti produci possunt separatim, cur non simul in eodem instanti? Nihil hic video difficultatis. Nec vidit D. Tho. & alij Theologi. Demus tamen Vorstio, quod vult, Christum & Angelos nihil posse decernere, nisi præuia deliberatione secundum ordinem temporis. An ideo Deus ad has angustias redigendus est? Absit.

68. Addam duo dilemmata pro Vorstio. Vnum est; Si decreta Dei sūt posteriora ipso Deo, vel ergo Deus finito, vel infinito tempore antecessit sua decreta. Si finito, æternus non est. Si infinito, miser est, qui nihil potest decernere, nisi post infiniti temporis durationem. Alterum; Vel Deus ab æterno sciuit, creationem mundi esse possibilem, & sapienter à se fieri posse; vel ignorauit. Si sciuit, non eguit deliberatione. Si ignorauit, à quo postea didicit?

Atheismus V.

69. Æternitas Dei non est indiuisibilis, & tota simul, sed diuisibilis & successiua.

In Vorstius, pag. 226. his verbis; *Vulgo putant, æternitatem totam simul existere, & omnibus temporum differentiis coexistere: quæ sententia omnino falsa est, & aliquot rationibus hic obiter refutanda.* Summa autem rationum ipsius est hæc; Si æternitas coexistit omnibus temporum differentiis, seu partibus, sequitur primò, omnes partes temporis, id est, præteritum, præsens & futurum, simul inter se coexistere, respectu æternitatis. Secundò, Deum posse efficere, ut præteritum non sit verè præteritum, & futurum non sit verè futurum, quia utrumque in æternitate præsens est. Tertiò, primum annum mundi conditi, esse hunc ipsum annum præsentem. Quartò, res in æternitate nunquam oriri aut interire, quia semper æternitati præsentem sunt.

70. Propter hæc friuola argumenta ausus est Vorstius communem Patrum ac Theologorum sententiam deserere, & ipsam æternitatis naturam penitus euertere. Quod sic ostendo; Æternitas Dei non est accidens, sed substantia Dei, ut concedit Vorstius, pag. 27. At substantia Dei est indiuisibilis, & tota simul, in qua nullæ sunt partes sibi inuicem succedentes, alioqui esset mutabilis & corruptibilis: Ergo etiam æternitas Dei est indiuisibilis, & tota simul, in qua nullæ sunt partes sibi inuicem succedentes: Ergo tota coexistit omnibus temporum differentiis. Non quidem eo sensu, quem imaginatur Vorstius, quasi omnes partes seu differentiæ temporis simul inter se existant (hoc enim falsum est, quia præteritum, præsens & futurum, nunquam sunt simul) sed quod singulæ partes temporis, dum actu sunt, coexistent æternitati. Nam pars temporis præterita, cum adhuc præsens esset, coexistebat æternitati: Et quæ nunc præsens est, coexistit æternitati: & futura, cum erit præsens, coexistet æternitati.

71. Hinc facilè soluuntur argumēta contraria. Nam prima consequentia, à qua cæteræ dependent, neganda est. Non enim sequitur, si tota æternitas coëxistit omnibus partibus temporis, ipsas etiam partes simul inter se coëxistere. Nam tota æternitas non coëxistit omnibus partibus simul sumptis & existentibus, ut supponit Vorstius, sed singulis diuissim sumptis, & sibi mutuò succedentibus, v. g. Hodie tota æternitas coëxistit hodierno diei; cras tota coëxistet crastino diei; & perendie perendino; & sic deinceps. Hinc autem non sequitur, hodiernum, crastinum & perendinum diem, simul inter se existere, sed potius vnum alteri succedere. Hoc ostendo in simili exemplo. Totum cælum, quantum quantum est, hodie coëxistit Vorstio; & post aliquot annos, eo mortuo, coëxistet filio Vorstij; & eo etiam mortuo, coëxistet nepoti Vorstij, & sic deinceps per singulas generationes. Hinc non sequitur, Vorstium, filium, nepotem, & reliquos posteros, quotquot erunt, simul inter se existere. Hæc solutio facilè accommodabitur ad reliquas consequentias, quæ ex Vorstio allatæ sunt.

72. Concludo, Calvinistas, qui huiusmodi Atheismos & paradoxa suis auditoribus obtrudunt, non posse vocari Orthodoxos, sed Cacodoxos. Non enim rectè, sed perperam sentiunt, qui negant Deum infinitum, nobis præsentem, indiuisum, & quæ similia sunt.

QVINTVS TITVLVS.
ZVINGLIANI.

ALVINISTÆ vocātur Zuingliani, quia sequuntur dogma Zuinglij de Sacramento Eucharistiæ, nempe, Christum in Eucharistia nō esse realiter præsentem. Et illa Christi verba, *Hoc est corpus meum*, explicant cum Zuinglio, in hunc sensum; *Hic panis significat corpus meum*. Hoc patet ex libello Caluini, qui inscribitur; *Consensio mutua, in re Sacramentaria, Ministrorum Tigurina & Geneuensis Ecclesia*. In quo libello ostendit, se in Sacramento Eucharistiæ planè consentire cum Zuinglio, & aliis Ministris Ecclesiæ Tigurinæ in Heluetia. Porrò vt constet, quam speciosus ac honorificus sit hic titulus, qui ex nomine Zuinglij desumptus est, tria breuiter explicanda sunt. 1. qualis fuerit Zuinglius, quem alij Zvinglium, alij Cinglium appellare solent. 2. quo præceptore vsus sit. 3. quomodo ex hac vita decesserit.

QVÆSTIO I.

Qualis fuerit Zuinglius.

1. **H**VLricus Zuinglius, præter alia vitia, quibus erat obnoxius, fuit homo valde inconstans. Ex Catholico factus est Lutheranus: ex Lutherano, Carolstadianus; ex Carolstadiano, nouus hæresiarcha. Nam primò credidit cum Catholicis, Christum esse verè præsentem in Eucharistia sub specie panis & vini. Deinde cum Luthero docuit, Christum esse quidem verè præsentem, non tamen sub specie panis & vini, sed simul cum ipso pane & vino. Postea cum Carolstadio

stadio negauit esse præsentē; & illa verba, *Hoc est corpus meū*, explicauit cum eodē Carolstadio, hoc sensu; *Hic sedet corpus meum*: vel, *Hoc est corpus meū, quod hīc mensa assidet*. Denique, reiecta hac explicatione, nouam excogitauit, nempe hanc, *Hoc est corpus meum*, id est, *Hoc significat corpus meum*: vel, *Hic panis significat corpus meum*, quam nunc sequuntur Caluinistæ.

2. Hanc tamen inconstantiam ex parte conatus est excusare, in libro de vera & falsa religione. Nam ibi disertè fatetur, se quidē multo ante in animo sensisse, Christum non esse præsentem in Eucharistia; noluisse tamen id palam profiteri, sed tempori seruire. Itaque publicè quidem docuisse sententiam Lutheri; occultè tamen eam damnaſſe, & alteri adhæſiſſe. Et in eo similem fuisse Dispensatori Euangelico, de quo Christus, Luc. 12. 42. *Quis putas, est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?* Nam sicut hic dispēsator, non quouis, sed certo tempore, nec in quauis, sed in certa mensura, distribuit triticum in familiam Domini sui (in quo consistit ipsius prudentia & fidelitas) ita se, non quolibet, sed certo tempore, & in certa mensura, suam doctrinam in familiam Christi distribuisse.

3. Verum hæc, non tam excusatio, quàm accusatio quædam est. Nam si Zuinglius iam ante credebat, sententiam Lutheri falsam esse, & tamen, ut tempori seruiret, publicè eam profitebatur; certè duplici scelere se obstringebat, mendacio & hæresi. Mendacio, quia loquebatur cōtra mentem: Hæresi, quia docebat sententiam, quam iudicabat hæreticam. Non ergo similis fuit dispensatori Euangelico. Nam is, tametsi nō quouis, sed suo tempore, distribuatur triticum in familiam; nunquā tamen falsum & fictitium distribuit, ut Zuinglius fecit. Fuit nihilominus similis illis, qui in re mala ser

la seruiunt tempori, cuiusmodi sunt multi politici, qui apud Turcas sequuntur Mahometum; apud Iudæos, Mosen; apud Christianos, Euangelium. Multi item Prædicantes, qui accommodant se suis Principibus: Et sub Principe Lutherano Lutherum; sub Calviniano, Calvinum profitentur. Exempla quotidie obuia sunt.

4. Referam, quod mihi accidit. Ante annos quatuordecim cum in quodam itinere essem, diuerti ad rusticanum hospitem, ex quo amicè sciscitatus sum, quam religionem profiteretur. Respondit, toties eo loco mutari religionem, ut vix sciret, quam sequi vellet aut deberet? Et vester, inquam, Prædicans quàm sequitur? Annis, ait, superioribus Lutheranam secutus est: nunc Zuinglianam profiteri cœpit. Quid causæ? Quia Dominus loci, qui Lutheranus erat, mortuus est: Nunc Zuinglianus successit. Prædicans ergo, ne cogatur solum vertere, tempori se accommodat. Tum ego: Non possem hominem conuenire? Omninò, ait hospes. Bacchus est: si hauustum vini promiseris, mox aduolabit. Et sic factum est. Cum iam adesset; Audio, inquam, mi Domine, Parochum te esse, & hoc anno religionem mutasse. Ita est, ait: Mutavi religionem, & pro falsa veram amplexus sum, quam nunc publicè profiteor. Ergone, dixi, hæctenus mentitus es? Obmutuit homo, & proripuit se foras, hospite suauissimè arridente. Ex vno discite omnes.

QVÆSTIO II.

Quo præceptore vsus sit Zuinglius?

5. Sicut varius & inconstans fuit in doctrina, sic variis vsus est præceptoribus. Catholicam doctrinam didicit à suis maioribus, qui Catholici erant; Lutherana

theranam, à Luthero, Carolstadianam à Carolstadio; suam, idest, Zuinglianam, à nocturno Spiritu. Hoc ipse met fatetur in libello, quem inscripsit, *Subsidium de Eucharistia*. Ibi enim refert, se coram Senatu Tigurino, conatū fuisse probare, hæc verba Christi, *Hoc est corpus meum*, habere hunc sensum, *Hoc significat corpus meum*. Nam particulam, *Est*, sæpe accipi pro *Significat*. Sicut Lucæ 8. 12. *Semen est verbum Dei*. Et Matth. 13. 38. *Ager est mundus*: Restitisse autem sibi quendam Scribam, qui contēdebat, verba Christi Catholico sensu intelligenda esse, nec à propria significatione recedendū. Exempla autem, quæ ex Luca & Matthæo allata sunt, esse valde dissimilia. In illis enim contineri parabolas, quod non fit in verbis cœnæ. Tandem in somno astitisse sibi monitorem, qui suggererit alium Scripturæ locum, in quo, sine vlla parabola, verbum, *Est*, sumitur, pro *significat*. Et se huic monitori acquieuisse.

6. Verba Zuinglij, inter alia, sunt hæc; *Cum è Senatu nos recepissemus, cœpimus cogitare omnia, omnia reuoluerè, quo scilicet proderemus exempla, quæ nulla cum parabola coniuncta forent, Attamen aliud nihil exemplorum occurrebat, quàm quòd in commentario (de vera & falsa religione) proditum est, aut quod occurrebat, erat illorum simile. Cum verò tredecima Aprilis lux appeteret, visus sum mihi in somno, multo cum tadio, denuo contendere cum aduersario Scriba, sicque obmutuisse, vt quod verum scirem, negante lingua beneficium suum, proloqui non possem. Qui me angor, vt solent nonnunquam somnia fallaci ludere nocte (nihil enim altius, quam somnium narramus, quod ad nos attinet: tamen si leue non sit, quod per somnium didicimus) vehementer turbare videbatur. Ibi δὲ πρὸ μνηστῆρος visus est monitor adesse (ater fuerit, an albus, nihil memini) qui diceret; *Quin ignaue respondes ei, quod Exodi 12. dicitur; Est enim phasè, hoc est; transitus Domini. Protinus vt hoc phasma visum est,**

simul

simul expergesio, & è lecto exilio: locum apud lxx. primum undique circumspicio, ac de eo coram tota concione pro virili dissero, &c.

7. Hinc duo colligimus, quæ ad rem faciunt. Vnum est, Zuinglium à nocturno monitore didicisse sensum verborum Christi. Hunc enim monitorem dixisse, sicut in illis verbis Exodi, *Est enim phasè, id est, trāsitus Domini*, particula, *Est*, sumitur pro *significat*. sic etiã in verbis Christi, *Hoc est corpus meū*, sumi posse ac debere. Alterum, eundem monitorem ex machina apparuisse; non tamen meminisse Zuinglium, albus an ater esset. Hinc apud alios lis orta. Zuingliani contendunt, fuisse album; Lutherani atrum. De qua re eleganter disputat Gretserus in libello, qui inscribitur, *Disceptatio de somnio Zuinglij*. Et multis argumētis conuincit, atrum fuisse, non album, id est, malum spiritum, non bonum.

8. Hoc pro certo statuendum est, si bonus fuit Spiritus, veram doctrinam inspirasse: si malus, falsam. Nam de bono Spiritu scriptum est, Ioan. 14. 16. *Ego rogabo Patrem, & dabit vobis Spiritū veritatis*. De malo, 3. Reg. 22. 22. *Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum*. Hinc deduco tria consecretaria. 1. Qui certò scit, suam doctrinam à bono spiritu inspiratam esse, certò etiam scit, veram esse. 2. Qui certò scit à malo spiritu inspiratam esse, certò scit, falsam esse. 3. Qui dubitat, à bono an malo spiritu inspirata sit, etiam dubitat, vera an falsa sit. Iam subsumo. At Zuinglius dubitat, an sua doctrina à bono, an malo spiritu inspirata sit: Ergo etiam dubitat, vera an falsa sit. Cur ergo, vt veram amplectitur: cur auditoribus, vt veram proponit? In hoc; alios; in illo, seipsum decipit.

9. Iam, si Zuinglius de sua doctrina dubitat, etiam Zuinglianos dubitare necesse est. Nam hi, quidquid habent in hoc genere, a Zuinglio habent. Vel ergo credunt

dunt Zuinglio, vel non credunt. Si credunt, fateri debent incertum esse, albus an ater fuerit spiritus, à quo Zuinglius edoctus est. Hoc enim asserit Zuinglius. Si non credunt, cur doctrinam eius amplectuntur? Videant, ne ex eorum numero sint, de quibus prædictum est ab Apostolo 1. Tim. 4. 1. *In nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis Dæmoniorum.*

QVÆSTIO III.

Quomodo Zuinglius mortuus sit?

10. **Q**UOD aliis Hæresiarchis, hoc etiã Zuinglio accidit. Plerique malè perierunt. Vt alios omit- tam, Ebion in balneo oppressus est. Montanus & Maximilla, laqueo iniecto, ibi ipsis mortem consciuerunt. Arius intestina effudit. Nestorio linguam vermes exederunt. Lutherus, Oecolampadius, Osiander, Carolstadius, Bucerus, Calvinus, similem ferè exitum sortiti sunt. Zuinglius, de quo agimus, in eodem numero censeri debet. Sed malim aliorum, quàm meis verbis, hæc omnia demonstrare.

11. Igitur de Ebione, qui tempore S. Ioannis Apostoli & Euangelistæ, negauit Christi diuinitatem, sic scribit Epiphanius, hæresi 30. *S. Ioannes prædicās in Asia, mirabile opus fecisse narratur ad veritatis delineationem. Cum enim vitam degeret admirandam, & dignitatē veritatis ipsius decentē, & penitus nō lauaretur, coactus est à Spiritu S. progredi vsq; ad balneū dixitq; Accipite mihi, quæ pertinet ad balneum. Et cū comites ipsum sequentes mirarētur, venit ad ipsum balneū: & ubi peruenisset ad eū, qui lauantiū vestes suscipere solet, interrogauit, Quis est int' in balneo? At olearius, seruadis vestibus inserviens, ad Ioannē dixit. Ebion intus est.*

Ioan

Ioannes verò, statim intelligens Spiritus S. ductum, ob quam causam impulisset ipsum vsque ad balneum venire, velut dixi, memoria videlicet gratia, ut relinqueret nobis veritatis argumentum, qui sint serui Christi, qui verò vasa diaboli, statim ubi seipsum turbasset, & leuiter fleuisset, ut omnes audirent, in testimonium ac declarationem impollutæ veritatis doctrine; Festinate, inquit, fratres, egrediamur hinc, ne cadat balneum, & pereamus cum Ebione, qui est in balneo, propter ipsius impietatem, &c.

12. De Montano & Maximilla, qui iactabant Spiritum sanctum à Christo promissum, sibi potius, quàm Apostolis datum esse (teste Augustino in libro de hæresibus) sic scribit Eusebius lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ cap. 16. *Montanus & Maximilla alio mortis genere interuisse dicuntur. Aiunt enim plurimi, istos utrosque ab insano spiritu motos, seipsos, non quidem simul, sed quemque sua mortis tempore, laqueo suspendisse, atque ita in morem Iudæ proditoris, vitam terminasse.*

13. De Ario hæresiarcha, sic scribit Epiphanius, hæresi 68. *Arius ad sellam progressus, necessarij oneris deponendi gratia, crepuit, quemadmodum & Iudas quondam: atque sic finem adeptus est in loco immundo & graueolenti. Et multo accuratius Socrates lib. 1. historiæ Ecclesiast. c. 38. Cum Arius egressus esset palatium, stipatus satellitibus illis, qui cum Eusebio erant, per mediam urbem (Constantinopolim) celebris ingrediebatur: Et cum proximè ad forum, quod Constantini dicitur, venisset, ubi purpurea posita est columna, metus conscientie illum apprehendit, ac simul una cum metu, mota est alui laxitas, Percontatus, num in propinquo alicubi secessus esset, ac cognito esse retrò forum Constantini, ilico secessit: ubi hominem animi defectio corripuit, & una cum excrementis, ipse quoque anus confestim excidit, ac copia sanguinis consecuta est, & simul reliqua intestina una cum splene ac iecore coniunctim sunt prolapsa*

Protinus itaque mortuus est, Secessus ille ad hunc usq; diem Constantinopoli retrò forum Constantini ostenditur, & cunctis presentibus ac digito illum notantibus, modum mortis Arij perpetuo memorabilem reddit.

14. De Nestorio scribit Euagrius lib. 1. hist. ecclesiast. 7. fuisse à Theodosio Imperatore in exilium missum propter blasphemam doctrinam de Christo. Et postea subiungit; *Quin & de morte illius quendam scripsisse percepi, qui dixerit eum, cum primum lingua ipsius à vermibus depasta esset, ad maiora & perpetua, ipsoque condigna migrasse tormenta.*

15. Venio ad recentiores. De Luthero scribit Cochlæus in li. de actis & scriptis Lutheri, hoc modo; *Lutherus anno 1546 die 16. Februarij, peractâ in publico cum aliis cœna, eaque largiter sumpta, & facetiis hilariter extracta eadem nocte interiit. Et Thomas Bozius, tomo 2. de signis Ecclesiæ, lib. 23. cap. 3. Lutherus cum vespere lautè cœnasset, ac letus somno se dedisset, ea nocte suffocatus interiit. Audiui haud ita pridem compertum testimonio sui familiaris, qui tum puer illi seruebat, & superioribus annis ad nostros se recepit, Lutherum sibimet ipsi, laqueo iniecto, necem miserrimam attulisse; sed datum protinus cunctis domesticis rei consciis iusiurandum, ne factum diulgarent, ob honorem Euangelij.*

16. De Oecolampadio, sic pergit idem anthor; *Oecolampadius ante Lutheri interitum, nocte dum dormiret, improvise morte est strangulatus. Id cum percepisset Lutherus, Oecolampadio insensissimus, quod ab ipso secessisset editis scriptis exclamabat, sibi esse exploratissimum, Oecolampadium igneis diaboli telis confossum. Et Lindanus in Dubitatio, Dialogo 3. pag. 310. Nunc de Oecolampadij subitanea morte quid attinet commemorare? quem aiunt ad uxoris latus in lectulo deprehensum mortuum, siue sub vita finem desperasse, & ignitis Satana telis & hastis confossum (uti*

Lutherus, ait in libro de priuata missa) subito periisse. Alij suis ipsius manibus clam esse peremptum animamque effuisse scribunt.

17. De Osiandro, idem Lindanus eodem loco sic subdit; Certè de Osiandro narrat Palladius, quod planè mutus, vt bestia, horribiliter extinctus est, anno 1525. die 17. Octobris.

18. De Carolstadio scribit Bozius loco citato, his verbis; Eundem casum, quem Oecolampadius, subiit Carolstadius, vt affirmat Minister quidam Lutheranus in epistola typis excusa. Et Lutherani in Historia Confessionis Augustanæ, Lipsiæ edita, pag. 40. Diffiteri nemo potest, Carolstadium tandem ab ipso Satana suffocatum interiisse,

19. De Bucero idem Bozius ibidem: Bucero dicunt animam penè agenti astitisse horrendum demonem, qui cunctos astantes timore exanimarit, à quo, vt animam auereret secum, fuerit percussus. Nam lecto deturbatus, effusis per cubiculum passim huc illuc visceribus, multisque cruciatibus exanimatus expirauit.

20. De Caluino, multi multa. Bozius sic; Calvinus totos 4. annos, nouè morbis dirissimis (id Beza discipulus eius primarius scriptum reliquit) miserrimè excruciatuS interiit: cholica, dolore articulorum, calculo, hæmorrhoidibus, feбри, asthmate, hemicranio, pituita, sanguinis vomitione. Demùm pediculis undiq, scandētibUS (vt testatur, qui ipsius vitā Gallico sermone scripsit) exesus infeliciSSimè ac turpissimè obiit.

21. Denique de Zuinglio sic scribit Cochlæus in libro de actis Lutheri, circa annum Christi 1531. Repertus in ea strage Zuinglius, omnis perfidiæ discordiæq, inter Heluetios author, à duobus Catholicis, pronus in facie adhuc spirans, quem illi non cognoscentes interrogarūt, an vellet confiteri. At ille tacuit, velut mortuus. Superueniens autem alius, qui eum cognouit, lethale inflixit vulnus, Capiteisque protinus indicauit. Qui iusserūt eum sisti publico iudicio,

dicio, in quo sanè iudicatus est, vt proditor, atque combustus vt hereticus. Et Surius in commentario rerum in orbe gestarum, anno 1531. Cæsi sunt ex Tigurinis 1500. & in iis omnium malorum incentor & caput Zuinglius, qui inuentus à duobus Catholicis adhuc spirans, interrogatusq; an confessione expiare se vellet, mortuum se simulans, nihil respondit, &c. Hæc omnia ex aliorum fide.

22. Concludo; Calvinistas, qui à Zuinglio Zuingliani appellantur, non posse merito de hoc titulo gloriari. 1. quia Zuinglius fuit homo inconstans. 2. qui suam doctrinam à diabolo accepit, vt contendunt Catholici & Lutherani: vel certè dubiū est, à diabolo an à bono Angelo acceperit, vt ipsemet fatetur. Iure igitur suspectus est. 3. quia tanquam proditor, & author seditionis miserè interfectus est. Videant Calvinistæ qualem suæ sectæ ducem habeant.

TITVLVS SEXTVS. SACRAMENTARIJ.

CALVINISTÆ dicti sunt Sacramentarij, quia sequuntur nouum dogma de Sacramento Eucharistiæ, in quo dissentiunt à Catholicis & Lutheranis. Hi enim affirmant, Christum realiter in hoc Sacramento præsentem esse, quod Sacramentarij negant. Porrò primus illorum author fuit Andreas Carolstadius, de quo supradictum est. Nam is, anno 1524. primus cœpit docere, nihil esse in cœna, præter panem. Eum secuti sunt Zuinglius, Oecolampadius, Bullingerus, Ochinus, M 2 Petrus,

Petrus Martyr, Calvinus, Beza, Boquinus, Klebitius, & alij. De quibus hæc disputari possunt. 1. Vnde orti sint primi Sacramentarij. 2. quales fuerint. 3. à quo hauserint suam doctrinam. 4. quomodo eam conati sint propagare.

Q V Æ S T I O I.

Vnde orti sint primi Sacramentarij?

1. **P**rimi Sacramentarij, vt Carolstadius, Oecolampadius, ex Lutheranis orti sunt. Cum enim antea Luthero adhærent, postea ab eo defecerunt, & ex Lutheranis facti sunt Sacramentarij. Quod egerri-
mè tulit Lutherus. Vnde perpetuum odium inter Lutheranos & Sacramentarios natum est, quod ab anno Christi 1524. (quo primùm cœpit hæc secta) hucusq; pertinacissimè perseuerat. De quo videri potest Historia Confessionis Augustanæ, quæ à Lutheranis ab anno 1521. vsque ad annum 1561. continuè deducta est, & Lipsiæ anno 1585. latinè impressa. Ex ea cõstabit, quid vtrinque per singulos annos tentatum sit: quàm infestis animis inter se decertarint: quoties de concordia inter ipsos ineunda frustra actum & tandem etiam desperatum sit. Attigi hoc in primo titulo, quæst. 2.

2. Porro præcipui ex Sacramentariis, qui de re Sacramentaria scripserunt sunt hi. 1. Carolstadius, primus eorum author. 2. Zuinglius, Pastor Tigurinus. 3. Ioannes Oecolampadius, antea professor Heidelbergensis. 4. Martinus Bucerus. 5. Wolfgangus Capito, Minister Ecclesiæ Argentinensis. 6. Bernardinus Ochinus. 7. Ioannes Calvinus. 8. Petrus Martyr. 9. Wilhelmus Klebitius. 10. Petrus Boquinus. 11. Theodorus Beza. 12. Dauid Paræus. Ex Lutheranis hi. 1. Lutherus ipse.
2. Theo

2. Theobaldus Billicanus, Pastor Nordlingensis. 3. Urbanus Regius, Minister Augustanus. 4. Pomeranus, Minister Wittembergensis. 5. Ministri Sueuici, quorum libellus inscribitur, *Syngramma Sueuicum*. 6. Andreas Osiander, Prædicans Noribergensis, Ioachimus Westphalus, Minister Hamburgensis. 8. Tilmannus Heshusius. 9. Lutherani, qui Historiam Confessionis Augustanæ de cœna Domini conscripserunt, quorum vltima verba in fine Historiæ sunt hæc; *Deo soli gloria, diabolo & squamis ipsius Sacramentariis, Zuinglianis & Calvinianis perpetua ignominia & confusio, Amen*. Omitto recentiores, qui quotidie adhuc altercantur, cuiusmodi sunt Giesenses, Tubingenses, Ienenses & alij.

QVÆSTIO II.

Quales fuerint primi Sacramentarij

3. **L**ongum esset de singulis seorsim dicere. Dicam potissimum de Carolstadio, qui fuit primus eorum author. Multa autem occurrunt quæ de eo dici possunt. 1. quomodo vxorem duxerit. 2. Quid passus sit, cum à Luthero defecisset. 3. quos socios habuerit, quando Sacramentarius factus est. 4. quos libros scripserit. 5. Quid Lutherani de eo sentiant.

4. Igitur, vt à primò incipiam, Carolstadius inter omnes Nouatores primus fuit, qui contra solenne votum castitatis, quod sacerdotio annexum est, incestas nuptias contraxit, etiam ante Lutherum. Et vt maior esset solennitas huius sacrilegij, aliud sacrilegium accessit. Nam nouis nuptiis, noua Missa celebrata est. Quibus porro verbis ea peracta sit, adscribam ex Cochlæo in libro de Actis Lutheri, anno 1525.

5. Ad introitum Missæ cantatum est; *Dixit Dominus Deus, Non est bonum, hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sui.* Versus; *Adhærebit homo uxori sue, & erunt duo in carne una.* Oratio; *Deus, qui post longam & impiam Sacerdotum tuorum cecitatem, beatum Andreæ Carolstadiū ea gratia donare dignatus es, ut primus, nulla habita papistici iuris ratione, uxorem ducere ausus fuerit: da quæsumus, ut omnes Sacerdotes, recepta sana mente, eius vestigia sequentes, eiectis concubinis aut eisdem ductis, ad legitimi consortium thori conuertantur. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, &c.*

6. *Secreta; Sacrificium nostrum quæsumus Domine benignus suscipias, ut quod tua maiestati in Andreæ Carolstadij nuptialibus primitiis deuotè offerimus, eius efficacia, à cunctis scortationis defendamur periculis. Per Dominum nostrum, &c.*

7. *Complenda; Sint nobis Domine auxilio sumpti Sacramenti mysteria, & sicut Andreæ Carolstadij connubiali celebritate letamur, ita fac quæsumus, Sacerdotum coniugia toto orbe foeliciter auspicientur, foelicius succedant, & quam foelicissimè finiantur. Per Dominum nostrum, &c.* Vide plura apud Cochlæum, & alios.

8. Idem Carolstadius, cum iam defecisset à Luthe-
ro, & ex Lutherano Sacramētarius factus esset (quod contigit anno 1524.) multa passus est. Nam primò, vrgente apud Electorem Saxonie Luthe-
ro, cōpulsus est egredi ex Saxonia. Deinde, impetrato reditu, cum videret se ab omnibus contemni, vitam rusticanam professus est, & simul institorē egit. De qua re ita scri-
bunt Lutherani in historia confessionis Augustanæ, anno 1524. pag. 38. *Et quia propter ea, quæ proteruè ac malè multis in locis egerat, in summo fuit apud omnes contemptu, neque vllam vocationis alicuius recuperanda spem concipere facile potuit; rei domestica sese dedens, primò in*
exiguo

exiguo quodam pago, postea in oppidulo Kemberga, quod uno tantum milliari Vvittembergæ abest, sedem locauit. Utque esset, unde familiam aleret, rusticum simul & insti-
torem egit; vinum adustum, placentas, specula, ligulas, &
similes merces venum exponens. Interdum etiam lignatum
egressus, aliquot ligni plaustra ex sylua Loberina in urbem
Vvittembergensem importauit. Eundem quoque cum reli-
quis rusticis cultum sumens, tunica incessit rustica cras-
sioris filii, ense accinctus vetere & ferrugineo, ex obsoleta
& lacera vagina promicante: pileo etiam opertus simpli-
ciore ac rustico. Simili quoque cum reliquis rusticis nomi-
ne appellari gaudebat (Neiber Andres) idque eam ob
causam, ut singularem aliquam sanctorum speciem hac
ratione sibi conciliaret.

9. Præcipui socij, quibus intimè se coniunxit Car-
rolstadius, fuerunt hi tres. 1. Nicolaus Pelargus, homo
planè rudis & illiteratus 2. Marcus Stubnerus. 3. Tho-
mas Muncerus. Hi simulabant se habere frequentes
visiones & colloquia cum Deo, & nosse futura, & se-
creta cordium: ideòque à Luthero, per ironiam, cæles-
tes Prophetæ appellati sunt. Nam Lutherus, anno
1525. volens refutare Carolstadium, à quo sæpè lace-
situs erat, scripsit tractatum, cum hoc titulo, *Auer-
sus cælestes Prophetas*. Porro, axioma horum Prophetarum
erat; *Non omnia ea, quæ credi oporteat, ex scripto Dei
verbo petenda, sed longè excellentius ac fide dignius esse, si
quis peculiarem aliquam reuelationem per insomnium aut
visionem sibi factam, proferre possit. Hanc enim, non mor-
tue literæ, sed viue Dei vocis manifestationem esse aiebant,
eòque prætextu multos è simplicioribus miserè seducebant.*
Ita, præter alios, referunt Lutherani in historia citata,
pag. 46. & alibi.

10. Quòd ad scripta Carolstadij attinet, anno 1524.
scripsit librum, in quo negat veram & substantialem

Christi in cœna præsentiam; & illa verba, *Hoc est corpus meum*, sic explicat, *Hic sedet corpus meum*. In illo libro, vt postea referam, disertè scribit, virum quendam sibi apparuisse, qui illam explicationem ipsi reuelauerit. Eum autem virum fuisse Patrem cælestem. De aliis ipsius libellis videri potest hystoria citata.

11. Quid porrò Lutherani sentiant de Carolstadio, facilè constabit ex eorū scriptis. Philippus Melancthon in epistola quadam ad Fridericum Myconium, libello de sententiis veterum in articulo cœnæ, præfixa, sic scribit; *Carolstadius primum excitauit hunc tumultum, homo ferus, sine ingenio, sine doctrina, sine sensu communi, quem nullum vnquam humanitatis officium aut intelligere aut facere animaduertimus: tantum abest, vt in eo significatio aliqua Spiritus sancti animaduersa sit. Imo extant manifesta signa impietatis. Et quæ sequuntur in eandem sententiam. Omitto aliorum iudicia.*

QVÆSTIO III.

*A quo Sacramentarij hauserint
suam doctrinam?*

12. **S**acramentarij partim inter se cōueniunt, partim discrepant. In eo conueniunt, quòd negent Christū realiter in cœna præsentem esse. Discrepant autem in sensu, quo verba Christi, *Hoc est corpus meum*, explicanda sint. Nam aliter à Carolstadio; aliter à Zuinglio explicata sunt.

13. Quòd ergo ad priorem doctrinæ partem attinet, in qua conueniunt, videntur eam sumpsisse ex Lutero, vt notat Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Eucharistia, cap. 1. Nam Lutherus multa scripsit, ex quibus

ea doctrina deduci poterat. Certè in epistola ad Argentoratenses sic habet; *Ingenuè hoc fateor, si Carolstadius vel alius quispiam ante quinquennium docere me potuisset, in cœna nihil adesse præter panem & vinum, officium admodum gratum is mihi præstitisset. Et paulò post; Imò si quis hodierno die solidis fundamentis demonstrare posset, nudum tantum panem & vinum ibi adesse; nimium in eam sententiam me propendere animaduerto.* Deinde in libro de captiuitate Babylonica, capite de Eucharistia, scribit verba Christi, *Hoc est corpus meum,* habere hunc sensum, *Hic panis est corpus meum.* Quæ sententia non potest propriè accipi; quia impossibile est, vt panis propriè sit corpus Christi. Vnde poterant discipuli Lutheri colligere, panem non propriè, sed figuratè, seu significatiuè esse corpus Christi.

14. De altera doctrinæ parte, in qua dissentiunt Sacramentarij, iam ante insinuatum est. Nam Carolstadius explicat verba Christi, hoc modo; *Hoc est corpus meum,* id est, hîc sedet corpus meum ad mensam. Zuinglius hoc modo; *Hoc est corpus meum,* id est, hic panis significat corpus meum. Et quidem Carolstadius addit, se suam explicationem didicisse à cælesti Patre: Zuinglius, à nocturno monitore. At Lutherani, sicut hunc monitorem, ita illum cælestem Patrem, non alium, quam diabolum aut eius matrem fuisse interpretantur. Sic enim scribit Ægidius Hunnius Lutheranus, libro de cœna Domini, cap. 14. *Gloriatus est Carolstadius, venisse ad se quendam virum, qui admonuerit de explicatione verborum cœna, quod vocula, Hoc, eum in modum, quem ipse tradebat, esset accipienda: Et hunc virum fuisse Patrem cælestem. Respondit autem Lutherus, virum illum non Patrem cælestem, sed aut diabolum ipsum, aut certè huius fuisse matrem.* Similia scribunt authores

historiæ confessionis Augustanæ, anno 1524. pag. 37. 7
 15. Illud obiter hic addendum est, tres illos Nouatores; Lutherum, Carolstadium Zuinglium, sicut singuli nouum dogma de Eucharistia sectati sunt, ita singulos scripto testatos esse, à quo spiritu suum dogma acceperint. Et quidem Lutherus rotundè dixit, quod res erat se à diabolo accepisse. Carolstadius mendacio vsus est, asserens, à cælesti Patre edoctū se esse. Zuinglius, qui vtriusque discipulus fuit, nec apertè voluit fateri cum Luthero, diaboli discipulum se esse; nec apertè mentiri cum Carolstadio, Patrem cælestem ad se venisse: sed rem in medio reliquit, simulans se non meminisse, albus an ater fuerit monitor, à quo instructus est. Soli Luthero in hoc puncto creditur. De Luthero dici potest; *Confessus est, & non negauit.* De Carolstadio; *mentitus es in caput tuum.* De Zuinglio; *Quorsusque claudicas in utramque partem?* Et, *utinam calidus esses, aut frigidus.*

Q V Æ S T I O I V.

Quomodo Sacramentarij conati sint suam sectam propagare?

16. **V**arij variis modis id facere conati sunt. 1. Carolstadius per visiones & reuelationes Patris cælestis. 2. Zuinglius per monitorem nocturnum. 3. Bucerus & Leo Iudæ per fraudes. 4. Calvinus per miraculum. 5. Beza per æquiocationem. De his tribus vltimis aliquid dicendum est. Nam de Carolstadio & Zuinglio iam ante dixi.
17. Igitur prima fraus fuit hæc. Bucerus per literas & internuncios passim apud Theologos, & præsertim apud Lutheranos, sub specioso pacis & consensionis
 pratex

prætextu; diligenter agebat, ne quis publicis scriptis, Zuinglio & aliis Sacramentariis se opponeret: sperans hac ratione fore, ut Sacramentarij, si neminem haberent aduersarium facilius in sua secta progredierentur. Refert Historia confess. August. pag. 83.

18. Secunda fraus. Leo Iudæ, Ecclesiæ Tigurinæ Pastor, sub ficto nomine Ludouici Leopoldi libellum scripsit Anno 1526. cum hoc titulo; *Doctissimi Erasmi Rotterodami ac Lutheri opinio de cœna Domini nostri Iesu Christi*. In quo libello affirmat, Erasmus & Lutherum, non aliam, quàm spiritualē Christi præsentiam, in cœna agnoscere; ut horum autoritate, reliquos in eandem sententiam pertraheret. Sed ab ipso Erasmo refutatus est. Scripsit enim acrem Epistolam ad Legatos Helueticorum (qui tum Badenæ in negotio cœnæ congregati erant,) in qua sunt hæc verba; *Sparsus est ante paucos dies libellus cui titulus; Erasmi & Lutheri opinio de cœna Domini, in quo difficile sit pronunciare, utrum plus habeat stultitia, an malitia. Cum in singulis paginis nomen iteretur Erasmi, ipse qui scripsit, nusquam est ausus apponere suum nomen, nisi quod in calce subiicit nomen fictitium, quod ipsum statim argumentum est male conscientia, &c.*

19. Tertia fraus, Bucerus anno 1526. Latinum Pomerani in Psalms commentarium, vertit Germanicè, & Basileæ excudi curauit. Huius versionis occasione, Sacramentariorum dogma callidè & insidiosè Pomerani commentario inseruit, ut Lectores putarent Pomeranum, qui alioqui Lutheranus erat; in hoc puncto consentire Sacramentariis. Sed Pomeranus, fraude intellecta, eodem anno de illa falsitate publico scripto conquestus est, in quo sic habet; *Non feram, quod meis sententiis, & sub nomine meo admixta sunt, quæ ego sane non possum (ita me amet Christus) non impia iudicare, nempe quæ vel in 3. Psalmo, cuius initium est,*
Conf.

Confitebor tibi, &c. de Eucharistia inserta sunt, quasi ego sim assertor illius opinionis, qua, contra manifesta verba institutionis Christi negatur à fidelibus in Eucharistia verum corpus Christi edi, & verum eius sanguinem bibi, &c.

20. Quarta fraus. Idem Bucerus eodem anno 1526. Ecclesiasticam Lutheri Postillam latinitate donauit, opere in certos tomos distributo. In Præfatione autem & in Annotationibus quarti tomi, eodem quo ante in Psalterio Pomerani vsus artificio, virus suum Sacramentarium, sub Lutheri nomine, incautis Lutheranis instillare conatus est. De qua item falsitate conquestus est Lutherus in Epistola ad Secerium, anno 1527. his verbis; *In quarto tomo temperare sibi non potuit anhelus ille, & sui sensus propagandi incredibili furore cupidus spiritus, quin præfatione dira & sacrilega tum annotationibus virulentis, meum opus crucifigeret: ita ut non fuerint contenti miseri homines suum virus propriis & tam infinitis libris sparsisse, nisi & alienos libros eo veneno illito perdant, &c.* Extat hæc Epistola tomo 2. Epistolarum Lutheri, pag. 349. Vide plura in Historia confess. August. pag. 90. & 91.

21. Hæc de fraudibus. Venio ad miraculum Caluini, quod Genevæ cōtigit. Res sic habet. Cum vellet suam doctrinam, & vitæ scilicet sanctimoniam miraculo cōfirmare, pretio conduxit quendam Brulleum nomine, ut simularet se mortuum esse. Factum est. Interea vxor Brullei, totius rei conscia, plorabat apud mariti lectulum. Accessit Calvinus, quasi aliud acturus, cum magno comitatu; & sciscitatus est, quid vellet sibi fletus & eiulatus fœminæ? Responsum est, afflictam esse propter mortem mariti, qui iam iam extinctus esset, magno rei familiaris incommodo. Tum Calvinus, Bono, inquit, animo estote. Et mox, flexis genibus, aliquantisper orans, ac deinde lectulum accedens, apprehensa

hensa manu iacentis, sic eum affatus est; Impero tibi in nomine Iesu, ut surgas & ambules. Nihil fit. Repetit iterum & tertio. Sed frustra. Nam qui se fraudulenter mortuum simulabat. Deo sic disponente, reuera mortuus inuentus est. Nec alia fuit vis miraculi Caluini, quàm ut sanus moreretur. Quale miraculum, talis doctrina. Rem gestam prolixè describit Hieronymus Bolsecus, Medicus Lugdunensis, in vita Ioannis Caluini, cap. 13. & alij plures.

22. Beza hoc miraculo territus, aliam viam ingressus est. Scripsit confessionem, in qua asseruit, corpus Christi verè & realiter esse præsens in cœna. Addebat in eam confessionem consentire Ecclesias Heluetiorum & Geneuensium. Hoc ideò fecit, ut Lutheranos, qui agnoscunt veram & realem Christi præsentiam in cœna, dolo ad Sacramentarios pertraheret, quasi eadem esset illorum, quæ Lutheranorum sententia. Sed quo euentu? Lutherani cœperunt triumphare de Sacramentariis, & palam clamare, ipsos Beza teste, suam sectam deseruisse, & cum Lutheranis sentire. Tum Heluetij, qui Sacramentarij erant, grauitè in Bezam inuecti sunt, quod de ipsorum mutata sententia falso id sparsisset. Beza ad æquiuationis asylum confugiens, respondit, se quidem vera scripsisse, sed à Lutheranis malè fuisse intellecta. Non enim locutum se esse de cœna Domini, quæ celebratur in terris (de qua tamen erat quæstio) sed de cœna, quæ celebratur in cælo, ubi Christus verè & realiter præsens est. En candorem Sacramentarium. Refert hæc historiam Claudius Sanctes in Responzione ad Apologiam Bezæ, & Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Eucharistia cap. 2.

23. Ex dictis colligi potest, quid de Sacramentariis sentiendum sit. Nam primus illorum author fuit Carlostadius, qui per falsas visiones & reuelationes populum

lum seducebat. Propagator fuit Zuinglius, qui à nocturno monitore edoctus est. Successores fuerunt Bucerus, I. eo Iude, Calvinus, Beza: & similes, qui vel fraudibus & imposturis, vel fictis miraculis, vel æquiocationibus, eandem sectam astruere conati sunt. De toto genere repeto, quod supra ex Lutheranis posui; *Deo soli gloria: diabolo & squamis ipsius Sacramentariis, Zuinglianis & Calvinianis perpetua ignominia & confusio, Amen.*

TITVLVS SEPTIMVS.

CALVINISTÆ.

- I. Ic Titulus notissimus est. Dicti sunt Calvinistæ à Ioanne Caluino Nouiodunensi, qui sectam hanc plurimum promouit. Qualis autem fuerit Calvinus in moribus & doctrina, iam pridem à multis proditum est. Ego obiter tantum attingam. In moribus fuit superbus, arrogans, crudelis, vindictæ cupidus, spurcus, infamis, & propter præposteram libidinem ac Sodomiam, candenti lilio iniustus. Videri potest Hieronymus Bolsecus, qui accuratè & authenticè hæc omnia præscripsit.
2. In doctrina fuit pestilentissimus, ex duplici capite. Primò, propter blasphemias de Deo sententias. Secundò, propter inconstantiam & perpetuas contradictiones, quibus omnia ipsius scripta plena sunt. De priori capite dictum est Titulo quarto. Nam ibi commemoravi quædam ipsius paradoxa, quæ de Prædestinatione & authore peccati disseminauit. De quibus ipsi quoque Calvinistæ conqueruntur. Certè Iacobus Arminius, celebris Calvinianæ Doctrinæ Profes

Professor, in Declaratione sententia sua, ad Nobiles & Præpotentes DD. Ordines Hollandiæ, disertè scribit, doctrinam Caluini de Prædestinatione, multis nominibus sibi non probari. 1. Quia non est fundamentum salutis. 2. Nullam Euangelij partem in se comprehendit. 3. In nullo antiquo Concilio, siue generali, siue particulari est approbata. 4. Nec ab vllis antiquis Patribus. 5. Non congruit cum Harmonia Confessionum Ecclesiarum reformatarum. 6. Nec cum Confessione Belgica aut Catechismo Heidelbergensi. 7. Pugnat cum sapientia, iustitia & bonitate Dei. 8. Cum libertate hominis. 9. Cum actu creationis. 10. Cum natura & titulis vitæ æternæ. 11. Cum natura & titulis mortis æternæ. 12. Cum natura peccati. 13. Cum natura gratiæ. 14. Iniuriam Deo facit & ignominiam Christo. 15. Obest saluti hominum, multis modis. 1. Quia impedit dolorem de peccatis. 2. Aufert sollicitudinem conuersionis. 3. Inhibet studium bonorum operum. 4. Extinguit ardorem orandi. 5. Ingenerat desperationem. Hæc singula fusè ibidem persequitur.

3. Et in Epistola Dedicatoria, quæ præfixa est Collationi Arminij cum Francisco Junio, valdè exagitur eadem Caluini doctrina. 1. Quia est caput & fons omnium errorum. 2. Aliena est à Scriptura, recta ratione & bonis moribus. 3. Nemo potest saluari, qui ex ipsius tenore vitam suam instituit. 4. Ex illa necessariò sequitur, Deum esse authorem peccati. 5. facit Deum crudelem. Quod ibidem declaratur exemplo Tiberij, his verbis; *Fertur quondam Tiberius Casar Virginem quandam strangulari voluisse. Cur? Quia ita libebat. Sed cum vetaret id patriæ mos, quo non licebat intemeratam occidere, misit Virginem ad Lenonem, & decreto suo viam ipse sternens, stupratam occidi iussit. Ignosce, ô bone Christe, Ecclesiæ tuæ Doctoribus, Caluino, Piscatori, & sibilibus, qui de*

Deo ad exemplum Tiberij docere, scribere non verentur.
 Hæc Calvinianus de Caluini dogmate.

4. Venio ad contradictiones Caluini, quæ plurimæ sunt. Ex iis aliquot recensebo. Prima est de authore peccati. Nam lib. 1. Instit. cap. 18. §. 3. docet Deum esse authorem peccati. Verba ipsius supra citata sunt. Contrarium docet in Instructione contra Libertinos, cap. 14. cum ait; *Temulenti isti, à Deo omnia fieri perstrepentes, eum mali authorem constituunt.* Et infra; *cum Deo nihil magis proprium sit, quam sua bonitas, ipsum à se abnegari oporteret, & in diabolum transmutari, ut malum efficeret, quod ei ab illis tribuitur.* Ex hac contradictione oritur alia inter affectas Caluini. Nā aliqui negant illum sensisse, Deum esse authorem peccati, ut Iunius & Gomarus: Alij affirmant, ut Arminius & Venator: Alij, nunc hoc, nunc illud asserunt, ut Dauid Paræus.

5. Secunda, de Ecclesia. Nam in paruo Catechismo docet, hunc articulum Symboli, *Credo Ecclesiam*, debere intelligi de sola Ecclesia inuisibili, quæ est prædestinatorum. Sic enim habet; *Sequitur quarta pars, in qua confitemur nos credere vnā sanctā Ecclesiam Catholicā.* Et statim explicans, de qua Ecclesia loquatur, sic addit; *Quid est Ecclesia? Corpus ac societas fidelium, quos Deus ad vitam eternam prædestinauit.* Contrarium docet lib. 4. Instit. cap. 1. §. 2. asserens non tantum de inuisibili, sed etiam de visibili intelligendum esse, in qua permixti sunt reprobi & prædestinati. *In Symbolo, inquit ubi confitemur nos credere Ecclesiam, id non solum ad visibilem, de qua nunc agimus, refertur, sed ad omnes quoque electos Dei, &c.*

6. Tertia, de Ecclesia visibili. Nam lib. 4. cap. 1. §. 4. docet, neminem saluari posse extrā Ecclesiam visibilem, cum ait; *Verum, quia nunc de visibili Ecclesia differere propositum est, discamus vel vno Matris elogio, quā*
utilis

utilis sit nobis eius cognitio, imò necessaria: quando non alius est in vitam ingressus, nisi nos ipsa concipiat in utero, nisi pariat, nisi nos alat suis uerberibus, &c. Adde, quod extra eius gremium, nulla speranda est peccatorum remissio, nec ulla salus. Contrarium docet libro quarto capite primo §. 7. & cap. 16. §. 24. & 25. Nam priori loco asserit, neminem admitti in Ecclesiam visibilem, nisi per Baptismū: posteriori, filios fidelium saluari sine Baptismo. Vnde sequitur, aliquos saluari extra Ecclesiam visibilem.

7. Quarta, de certitudine iustitiæ. Nam lib. 3. cap. 2. §. 16. docet omnes fideles certos esse de sua iustitia & remissione peccatorum. *Verè, inquit, fidelis non est, nisi qui confidenter se regni cœlestis heredē gloriatur. Et in Antidoto Concilij Tridentini sess. 6. cap. 10. Certò statui- mus, nobis remissa esse peccata. Et can. 15. Suae electionis certos esse conuenit uniuersos fideles. Contrarium docet lib. 3. Institut. cap. 2. §. 10. Tot, inquit, vanitatis recessus habet, tot mendacij latebris scatet cor humanum, tam fraudulenta hypocrisis tectum est, ut seipsum saepe fallat. Et §. 11. Experientia ostendit, reprobos interdum simili fere sensu, atque electos affici, ut ne suo quidem iudicio quicquam ab electis differant.*

8. Quinta, de fide iustificante. Nam in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. can. 9. docet fidem esse causam iustificationis, his verbis; *Solam fidem iustificationis causam esse intelligimus. Et can. 11. Vim iustificandi fidei in solidum vindicamus. Contrarium docet lib. 3. Inst. cap. 13. §. 1. cum ait; Quoad iustificationem, res est merè passiva fides.*

9. Sexta, de libero arbitrio. Nam lib. 1. cap. 15. §. 8. docet, hominem in statu innocentiae habuisse liberum arbitrium. *In hac, inquit, integritate libero arbitrio pollebat homo, quo, si uellet, adipisci posset vitam æternam. Et infra; Potuit Adam stare, si uellet, quando non nisi propria*

voluntate cecidit. Contrarium docet lib. 3. cap. 23. §. 8. *Nō dubitabo, inquit, simpliciter fateri, voluntatem Dei esse rerum necessitatem, atque id necessariō futurum esse, quod ille voluerit.* Et paulo ante, §. 6. in fine; *Constat ordinatione & nutu Dei omnia euenire.* Omnia igitur necessariō eueniunt, si voluntas Dei est necessitas rerum.

10. Septima, de iustitia inhærente. Nam in Antidoto Concilij Tridentini sess. 6. cap. 8. docet, iustitiam inhærentem quam Catholici admittunt, non esse admittendam. *Falsum, inquit, esse contendo, vllam iustitia partem in qualitate sitam esse, vel habitu, qui in nobis resideat.* Et lib. 3. Inst. cap. 11. §. 23. *Vides, non in nobis, sed in Christo esse iustitiam nostram.* Contrarium docet in libro de necessitate reformandæ Ecclesiæ, his verbis; *Nunquam reconciliamur Deo, quin simul donemur iustitia inhærente.*

11. Octaua, de Sanctis. Nam in Pſychopannychia docet, Sanctos post hanc vitam statim esse in cœlesti beatitudine. *Verba, inquit, Apostoli sine interprete hoc loquuntur, nos sensuros Dei præsentiam, cum ab hoc corpore separabimur. Iam non per fidem ambulaturos, sed per speciem; quoniam hoc terra pondus, quo premimur, nos à Deo, quasi maceries, lōgo interuallo separat.* Contrariū docet in eodem libello, his verbis; *Semper in cursu est corū desiderium.* Et infra; *Expectant quod nondum habent, & suam mercedem eminus vident.* Et lib. 3. Inst. cap. 25. §. 6. *Valde se torquent multi disputando, an Sancti cœlesti gloria fruantur, necne.* Et paulō post; *Omniateneantur suspensa, donec Christus appareat Redemptor.*

12. Nona de Eucharistia. Nam in cap. 11. prioris ad Corinthios docet Corpus Christi esse præsens in Eucharistia. *Christus, inquit, visibile illud Symbolum nobis porrigendo unâ dat etiam nobis suum corpus, Neque enim fallax est, qui vacuis figuris nos ludat.* Contrarium doce in consensione de re Sacramentaria: *Cum signa hic in*
mundo

mundo sint, oculis cernantur, palpentur manibus; Christus nõ alibi quàm in cælo querendus est. Et ibidem; Quia tamen corpus Christi finitum est, & cælo vt loco continetur, necesse est, à nobis tanto locorum interuallo distare, quãto cælum abest à terra.

13. Hæc breuiter de Caluino. Eum strenuè imitantur Caluinistæ, si non superant. Et, vt compendio dicam, triplici potissimum spiritu pleni sunt. 1. Spiritu contradictionis, dissensionis & dissidij. 2. Spiritu impietatis & atheismi. 3. Spiritu perfidiæ, rebellionis & crudelitatis. De primo spiritu legi potest. D. Petrus Cudsemius in libello, qui inscribitur, *De desperata Caluini causa*. Ibi ostendit, in quot sectas & factiones diuisi ac distracti sint Caluinistæ. Et res ipsa loquitur. Ausim dicere, vix duos esse, qui consentiant. De secundo spiritu fusè scripserunt duo doctissimi viri, Franciscus Feuardentius in *Theomachia Caluinistica*, & Guilielmus Reginaldus in *Caluinoturcismo*. Prior recenset & refutat multas impias & blasphemias opiniones, quibus Caluinistæ imbuti sunt. Idem nos supra fecimus. Posterior ostendit, Caluinismum parum distare à Turcismo vel Atheismo: & qui verè Caluinista est, vix abesse, quin Turca vel Atheus sit. Cui astipulatur Godefridus à Valle, qui Lutetiæ Anno 1572. publicè exustus est. Hic libellum scripsit *de arte nihil credendi*, in quo, cætera omnia falsa, hoc vnum verum dixit oportere prius Caluinistâ fieri, qui atheus esse volet. Quod & ipsi contigit. De tertio spiritu, qui est perfidiæ, rebellionis & crudelitatis, multa à multis scripta sunt. Et si scripta non essent, sufficeret vox populi & quotidiana experientia. Nihil addam.

TITVLVS OCTAVVS.
G E V S I I.

GALVINISTÆ dicti sunt Geusij id est, mendici. Quem titulū adepti sunt in Belgio, Anno 1566. Occasio fuit hæc. Philippus Rex, cum aduerteret nouas hæreses paulatim in Belgio pululare, scripsit litteras ad Illustrissimam Belgij Gubernatricem Margaretam, Principem Parmensem, quibus ad fidei Catholicæ conseruationem promouendam, seriò mandabat, vt Edicta Caroli V. Imperatoris & Decreta Concilij Tridentini exactè seruarentur. Hoc aliqui sinistrè interpretati sunt quasi Rex, sub hoc pre-textu, Inquisitionem Hispanicam vellet in Belgium introducere. Itaque Anno 1566. Die 5. Aprilis Brederodius & quidam alij ex Nobilibus fœderatis Illustrissimæ Gubernatrici, quæ tunc Bruzellæ erat, libellū supplicem exhibuerunt, quo postulabant Edictorum executionem prorogari. Mirabatur Gubernatrix. Cui Barlemontius Eques aurei velleris; *Ma Dame, ne craignez ces hommes: car ce ne sont que des Geux*, id est, *Mea Domina, ne timeas ab istis hominibus: non enim sunt, nisi Geusij seu mēdici. Volebat per contemptū dicere, non esse magni momēti homines. Hinc factum est, vt primū Brederodius cum suis asseclis, postea omnes Calvinistæ, appellarent se Geux, seu Geusios. Et publicè ab ipsis clamatum est, *Vive les Geux*, id est, *viuant & proficiant Geusij. Quin etiam, vt aliquam speciem mendicorum præ se ferrent, vsi sunt veste cineritia, & ad latus appenderunt lignea vascula, qualibus mendici vti solent.**

solent. Ita referunt Scriptores illius temporis præsertim Petrus Opmeerus Amstelrodamus in opere Chronologico orbis vniuersi, Surius in Commentario rerū in orbe gestarū, Aubertus Miræus in Chronico, & alij.

2. Quid porrò deinceps factum aut tentatum sit à Geusis non est huius loci sigillatim commemorare. Quædam tantum capita attingam. Ac primum eodem anno, quo titulum illum acceperunt, sparsæ ab ipsis sunt chartæ minaces, & libelli factiosi. 2. Habita conuenticula in agris. 3. Cum armis itum ad hæreticas conciones. 4. Excitati tumultus in ciuitatibus: & identidem repetitum, *Ad cades, ad cades*. 5. Gandau, Antuerpiæ, Bulciducis, Tornaci, Valencenis, item in Hollandia, Zelandia, Frisia, imagines fractæ ac disturbatæ. 6. Tempa & Monasteria passim vastata. 7. Gandau celeberrima & instructissima Bibliotheca Abbatie Blandiniensis perdita ac dissipata. 8. Iniuria venerabili Eucharistiæ Sacramento irrogata. 9. Franciscani & Carthusiani è suis Monasteriis expulsi. 10. Moniales ludibrio & alienæ libidini expositæ. Hæc omnia, vno isto anno. Sequentibus, funestiora patrata sunt. Legantur authores citati, & Theatrum crudelitatis Caluinistarum.

TITVLVS NONVS.

HVGONOTÆ.

ALVINISTÆ in Gallia vocantur Hugonotæ vel Hugonoti. Vnde acceperint hunc titulum, non certò constat. Aliqui putant accepisse ab Hugone Comite: alij, quod

verisimilius est, ex alia occasione, quam refert Florimundus Remundus in libro de Antichristo cap. 3. Ait milites Calvinianos, qui in coniuratione Ambianensi, in mortem Regis totiusque familiae Regiæ conspirauerant, habuisse hanc tesseram, ut obuios quosque alloquerentur his verbis; *Allez vous à Nantes?* Et si rogati responderent, *Huc nos*, intelligerentur esse conscij & socij cōspirationis. Hinc factum esse, ut ex illa voce *Huc nos*, frequenter repetita & vsurpata, socij omnes *Hugonotæ* appellati sint. Ut ut sit, Calvinistæ de hoc titulo gloriari non possunt. Nā si illum ab Hugone Comite acceperunt, meminerint à factioso & rebeli homine se accepisse, quales & ipsi sunt. Si autem à tessera fœdissimæ conspirationis, quid aliud cogitare debent, quàm quod res est, suo scelere se hunc titulum comparasse?

2. Porro, Hugonotarum in Gallia mores & ingenium aptissimè depinxit Ludouicus Richeomus in doctissimo opere, quod *Idololatriam Hugonoticam* inscripsit, & Henrico Quarto Francorum & Nauarræorum Regi Christianissimo dedicauit. Ibi distinguit duplicè idololatriam: vnā materiale & externam qualis fuit olim Gentilium & Samaritanorum, qui Solē, Lunam, Venerem, Iouem, Martem, Vitulos, & similia idola adorabant: Alteram spirituale & internam, cuius Notæ ac qualitates sint hæ. 1. Fastus & superbia. 2. Luxuria. 3. Médacium. 4. Calumnia. 5. Vana Scripturarum ostentatio. 6. Fraus & crudelitas. 7. Odium Sedis Apostolicæ. 8. Discordia. 9. Pertinacia. Has omnes Notas ostendit Hugonotis perfectissimè conuenire. Et ut taceam de aliis, triplici argumento confirmat, crudelitatem maximè domesticam ac familiarem ipsis esse.

3. Primò, quia crudeles sunt in animas infantium, qui

qui sine Baptismo ex hac vita decedunt. Persuadent enim populo hæc duo falsa principia. 1. Filios fideiū sine Baptismo saluari posse. 2. Filiis infidelium non prodesse baptismum. Et, quod ex utroque sequitur, parentes de baptizādis infantibus minimè sollicitos esse oportere. Ex qua persuasione fit, vt plurimi infantes moriantur sine Baptismo, & æternæ damnationi sint obnoxij. Certè immanis hæc crudelitas est: Et maior sine dubio, quam olim crudelitas Herodis, qui in corpora duntaxat, non autem in animas infantium à se occisorum sæuiebat.

4. Secundò, Etiam in animas aliorum fidelium, qui post Baptismum, adulta ætate, migrant ex hoc mundo, crudelitatem exercent. Nam constantissimè urgent, non esse orandum pro fidelibus defunctis, nec in altera vita vllas Purgatorij pœnas superesse, quæ ab ipsis subeundæ sint. Ex quo similiter fit, vt animæ fidelium defunctorum priuentur multis precibus ac suffragiis, eoque diutius cogantur Purgatorij flammam sustinere.

5. Tertiò, Nec minus in corpora Catholicorum desæuiunt. Hoc ostendit variis exemplis, quæ in Gallia contigere. Nam *primò*, in Delphinatu, Rupellæ & alibi, multos Catholicos propter fidem & religionem ex altissimis rupibus & editissimis turribus, in saxa præcipitarunt. *Secundò*, multos item, præter omnem misericordiam & legem, in Bazatenses & Nemaufenses puteos aceruatim contruserunt. *Tertiò*, Engolismæ corpora Sanctorum Eutropij & Benigni effossa, flammis concremarunt. *Quartò*, Similiter, capite sancti Eparchi, tanquam globo missili, ad metas petulantissimè colluserunt. *Quintò*, Vzestæ in agro Bazatensi, corpus Clementis V. extractum è tumulo, eadem barbarie tractarunt. *Sextò*, Alibi etiam variis in locis,

incredibili cum impietate, capiti sancti Matthiæ Apostoli, Barberiaci; parti cranij sancti Ioannis Baptistæ, in oppido, cui à sanctis Angelis nomen est: portioni sanguinis eiusdem Præcursoris, quæ Vasati asseruabatur: reliquiis etiam sancti Hilarij, Pictavis; sancti Martini, Turonis; sancti Aniani, Aureliæ; sancti Irenæi, Lugduni; sancti Iuliani, Cenomanis; sancti Eutropij, Strausficæ, infinitas contumelias intulerunt. *Septimo*, Induti sacris vestibus & portantes sacra Sanctorum corpora, per iocum cantilarunt, *Requiem æternam dona eis Domine*. Postremò, ne quid crudelitati deesset, in sepulchra Regum ac Principum, immanissimè debacchati sunt. Quæ omnia fusè prosequitur citatus author, lib. 2. Idololatriæ Hugonoticæ, cap. 26. & sequentibus.

TITVLVS DECIMVS. PURITANI.

ALVINISTÆ in Scotia & Anglia vocantur Puritani, quia puram Caluini doctrinam per omnia sequuntur. Hic titulus non tantum à vulgo, sed ab ipso quoque serenissimo Rege Iacobo illis tribuitur, vt patet ex monitoria ipsius præfatione. Potrò, quid lateat sub hoc titulo, vel potius, qui & quales sint, qui passim Puritani appellantur, ex eodem serenissimo Rege, cuius ipsi auctoritatem respuere non audent, clarissimè intelligi potest. Is igitur incitata præfatione, ita de illis sentit. *Primò*, esse homines furiosos & incendiarios. *Secundò*, plus se fidei reperisse in efferis latronibus, quam in Puritanis. *Tertiò*, se non solum à natiuitate continuè vexatum

vexatum fuisse à Puritanis, sed etiam in vtero materno propemodum extinctum, antequàm nasceretur. *Quartò*, se in suo libro ad filium, multo acrius ac vehementius in Puritanos, quàm in Pontificios inuectum esse. Denique se eidem libro prolixam in odium Puritanorum præfationem Apologeticam præfixisse.

2. Hæc & similia habet Rex de Puritanis. Qui tamen alibi monet, se loqui de Puritanis sibi subiectis, non de extraneis. Sic enim scribit in Appendice ad Monitoriam præfationem; *Puritanorum nomine non alios intelligo, quam subditos, qui sub imperio meo degentes legum imperiis reluctari, animis obstinauerunt. Et infra; Quidquid inibi de Puritanis dixi, de iis solis accipiendum, qui intra ditionis meæ fines peruicaci huic discipline se tradiderunt. Mibi enim alioqui est decretissimum, rebus alienis me non immiscere, sed alias reformatæ religionis Ecclesias Christiana sua libertati committere.* Et ibidem; *Absit itaque à me, ut eos iudicem, quos Deus à iurisdictione mea voluit esse immunes.*

3. Itaque ex sententia Regis, Puritani, qui in Anglia & Scotia degunt, sunt incēdiarij, regicidæ, perfidi, peruicaces, obstinati, legum imperiis reluctantes. De aliis Puritanis (id est Calvinistis) qui extra Angliam & Scotiam sunt, non vult Rex iudicare, an sint similes illis, necne; quia non sunt ipsius iurisdictioni subiecti. Quod si essent, etiam de illis sententiam ferret.

4. Sacellanus videtur aliter sentire, quàm Rex. Nam in Tortura sic loquitur de Puritanis; *Quos verò Puritanos appellat, si Regium Primatum detestentur, detestandi ipsi. Profitentur enim, subscribunt, iurant in dies. Sed & illi, quod faciunt, ingenuè faciunt, id est, ingenuè profitentur Primatum Regis, ingenuè subscribunt, ingenuè iurant.* Itane verò? At Rex dicit esse homines peruicaces, obstinatos, legum imperiis reluctantes, in quibus minus

fidei ac fidelitatis sit, quàm in latronibus.

5. Hanc diffensionem inter Regem & Sacellanum memini me alias notasse & obieciſſe. Sed eam conatur excuſare Burhillus & Thomſonius. Et quidem Burhillus in reſponſione pro Tortura Torti, dicit Regem loqui de Puritanis in Scotia; Sacellanum de Puritanis in Anglia. Hos ingenuos, illos perfidos eſſe: Non vitio religionis, cum eandem utrique ſectentur religionem; ſed quia alios mores hi, alios illi. Multo aliter Thomſonius in Elencho. Distinguit enim duo genera Puritanorum in Anglia, qui non moribus tantùm, ſed etiam religione inter ſe diſtent. Alios vocat *factioſos homines, puros putos Phariſeos, antiquitatis oſores*. Alios, *bonos quidem & probos viros, qui ſummam doctrine Anglicane probant, ſed tamen in diſciplina & praxi Eccleſie quedam deſiderant, quæ dicere non poſſunt*. Addit, Regem loqui de prioribus; Sacellanum de poſterioribus.

6. Vtri credam, Burhillo an Thomſonio? Neutri potius. Vtrumque enim refellit Rex. Nam, ut paulò ante notavi diſertè dicit, ſe loqui de Puritanis ſuæ ditioni ac imperio ſubiectis, & eos ſolos excludere, qui ab ipſius iurisdictione immunes ſunt. Nec eorum, qui in Anglia ſunt, diſtinguit duo genera; alterum proborum, alterum factioſorum hominum: ſed ſimpliciter affirmat, quotquot intra ditionis ſuæ terminos, peruiſi Puritanorum diſciplinæ ſe tradiderunt, eſſe homines perfidos, incendiarios, legum imperiis reſectantes, ac efferis latronibus deteriores.

7. Et ſanè; res ipſa loquitur, ita eſſe. Primò, quia conati ſunt hunc ipſum Regem in utero materno exſtinguere, antequam lucem aſpiceret. Secundò, quia ſereniſſimam matrem eius Mariam, primùm quidem diuturno carcere, deinde etiam capitis ſupplicio mul-

ctarunt.

Starunt. An non vtrunque extremæ perfidiæ & crudelitatis exemplum est? An plus à latronibus sperare possis? Tertiò, infinitos prope Catholicos, cuiuscunque sexus aut conditionis, vario tormentorum genere persecuti sunt. *Non ignota loquor*. Extant tabulæ & testes. Ex his vnum producam, qui quatuor annis, & eo amplius, in Turri Londinensi, propter fidem Catholicam detentus fuit, & Diarium seu Indiculum earum rerum, quæ tunc contigerunt, posteritati reliquit. Nomen illi est, Edouardus Rishronus. Diarium eius habetur ad finem operis Nicolai Sanderi *de Schismate Anglicano*, his ferè verbis;

8. Anno 1580. die 15. Iunij, Guilielmus Tiruitus, clarissimi viri Roberti Tiruiti, Equitis Aurati filius primogenitus, religionis Catholicæ causa comprehensus, quod in Sororis nuptiis missam audiuisse diceretur, in turrim coniectus est. Die 18. Robertus Tiruitus, Guilielmi frater, eadem de causa captus: Et licet vehementer ægrotaret, nulla tamen intercessione aut fidei sponsione obtinere potuit, vt in turrim non coniiiceretur, vnde paulò post mortuus est. Erant hoc ipso tempore, in hoc eodem carcere, Hiberni Proceres Catholici, Archiepiscopus Armacanus, Comites Kildarensis & Claudicarensis, Baro Deluinus, Nugentus item Menusque Nobiles.

9. Die 5. Decembris, Rodolphus Ceruinus, Thomas Cotamus, Robertus Ionsonus, Lucas Kirbæus presbyteri; Nicolaus etiam Roscarocus, & Henricus Ortonus laici Nobiles, ex aliis carceribus in Turrim perducti. Die 10. eiusdem, Thomas Cotamus, & Lucas Kirbæus torturam passi: Rodolphus Ceruinus & Robertus Ionsonus equulei tormento grauissimè vexati. Die 19. Ceruinus iterum equuleo subiicitur.

10. Anno 1581. In Ianuario, Christophorus Thom^zsonus & Nicolaus Roscarocus, equuleo torti. In Martio, Alexander Briantus, acutissimis aciculis sub vngues immisissis, iubetur confiteri, quo in loco P. Perfonium vidisset, quod tamen fateri constantissimè recusauit. Postea in lacum coniicitur, ac deinde grauissimo subiectus equuleo, martyrium passus est.

11. In Iulio, P. Emundus Campianus, cum multis aliis in carcerem tractus, & ter postea equuleo tortus, ac tandem in Decembri, patibulo affixus, martyrium consummauit.

12. Anno 1582. Ioannes Hartus & Arturus Pittus presbyteri, ad aliquot dies in lacum dimissi. Antonius Fugatus, post duorum annorum incarcerationem, & grauissimos equulei cruciatus, extinctus est. Ioannes Paynus martyrio coronatus. Eum secuti Thomas Fordus, Ioannes Shirtus, Robertus Ionsonus, Guilielmus Filhæus, Lucas Kirbæus, Laurentius Richardsonus, Thomas Cotanus.

13. Anno 1583; in carcerem compinguntur Ioannes Mondinus, Ioannes Hartus, Stephanus Brincklæus, Ioannes Someruilus, Hugo Hallus, Franciscus Trogmortonus, D. Ioannis Trogmortoni, Equitis Aurati primogenitus, & multi alij, quorum plerique etiã equuleo subiecti sunt. D. Edouardus Ardenus suspensio interemptus.

14. Anno 1584. Guilielmus Carterus, Georgius Haddocus, Ioãnes Mondenus, Iacobus Fennus, Thomas Hemerfordus, Ioãnes Nutterus, Franciscus Trogmortonus, martyrium passi: plurimi alij capti & crudelissimè torti. Vide plura apud eundem authorem, & apud Sanderum de schismate Anglicano: itémque in concertatione Ecclesiæ Catholicæ in Anglia, & in Theatro crudelitatis Caluinistarum.

TITVLVS VNDECIMVS.

PICARDITÆ.

I. ALVINISTÆ in Bohemia vocantur Picarditæ. De origine huius Tituli non satis mihi constat. Probabilis coniectura est, ex Picardia sumptum esse, eo quòd Caluinus, Caluinistarum parens, Nouioduni in Picardia natus sit. Sed nolim de re incerta temerè quicquam affirmare. Si tamen ita est, rari exempli est. Nam apud Augustinum in libro de hæresibus, vix vllos reperias hæreticos, quia loco vel Prouincia nomen sortiti sunt, nisi Cataphyges & Pepuzianos. De quibus sic scribit; *Cataphryges sunt, quorum authores fuerunt, Montanus tanquam paracletus, & duæ Prophetissæ ipsius, Prisca & Maximilla. His nomen prouincia Phrygia dedit, quia ibi extiterunt, ibique vixerunt. Et paulò post; Pepuziani à loco quodam nominati sunt, quam ciuitatem, desertam dicit Epiphanius. Hanc autem isti diuinum aliquid esse arbitantes, Hierusalem vocant: tantum dantes mulieribus principatum, vt sacerdotio quoque apud eos honorentur. Dicunt enim Quintilla & Priscilla in eadem ciuitate Pepuza, Christum specie fœmina releuatum.* His igitur annumerari possunt Picarditæ, si à Picardia nomen hoc mutuati sunt.

2. Vnum superest, vt quæ hætenus fusè explicata sunt, compendio repetamus. Igitur Caluinistarum tituli sunt hi. i. Evangelici, quia solo Euangelio contenti sunt: vel potius, quia repudiato Euangelio, Confessionem

nem Belgicam & Catechismum Heidelbergensem pro Idolo habent. 2. Reformati quia Ecclesiam catholicam reformatunt: vel potius, quia nouam Ecclesiam formarunt & finxerunt, erigentes altare contra altare; sicut olim Samaritani. 3. A Deo docti, quia à Deo suam doctrinam acceperunt: Vel potius à nocturno monitore, qui ateran albus fuerit; non audent affirmare. 4. Orthodoxi, quia de fide ac religione rectè sentiunt: vel potius, quia non rectè sentiunt, sed multa paradoxa & atheismos introducunt. 5. Zuingliani, quia à Zuinglio, sicut Ariani ab Ario, originem trahunt. 6. Sacramentarij, quia de Sacramento Eucharistiæ nouum dogma excogitarunt. 7. Calvinistæ, quia Calvinus eorum Sectam propagauit. 8. Geusij, quia in Belgio pro mendicis & abiectis hominibus habiti sunt. 8. Hugonotæ, quia in Gallia, pro tessera proditiõis vsurparunt illam vocem, *Huc nos*. 10. Puritani, quia in Anglia puram Caluini doctrinam profitentur. 11. Picarditæ, quia ipsorum propagator Calvinus in Picardia natus est.

OPUSCULUM II.

De

PRIMATV ECCELE-

SIAE REGIO.

EXAMEN

CONCORDIÆ

ANGLICANÆ, IN

RICHARDVM HARRIS,

PRÆDICANTEM ANGLICANVM

Et eiusdem Concordiæ

Architectum.

I. Egi libellum tuum, Richarde, de Concordia Anglicana, quem nuper in me scripsisti. Eum nouem dierum spatio, abs te confectum esse, affirmas Serenissimo Regi in Epistola dedicatoria.

Nimum festinaſti. Debebas meminisse illius adagij: *Sat cito, ſi ſat benè*. Itemque illius; *Canis feſtinans cecos parit catulos*. Nam certè, partus ille tuus, quem tam ſubicò effudisti, nihil aliud, quàm cæcum, informe, & ſine omni ſenſu ac mente, monſtrum eſt. Quo magis miror, auſum te fuiſſe Sereniſſimo Regi illam exhibere, dicam, an obtrudere? Non metuebas, ne Rex, qui & ipſe literarum gnarus eſt, & in ſcribèdo, multò, quàm tu, exercitior, non modo aduerteret tuam præcipitantiam & ignauiam, ſed etiam aſpectum illius deformis ac

mon

monstruosi fœtus fastidiret? Sed nimirum, qui tuus stupor est, ne cogitasse quidem de hac re visus es. Et tamen intetest, te scire ne deinceps impingas grauius. Monebo ergo te, & sigillatim significabo, in quibus potissimum putem te deliquisse. Attende, si iuuari vis.

3. In libello tuo, de quo agimus, hæc sunt. Primum, Inscriptio libelli. Secundum, Epistola dedicatoria ad Serenissimum Britannia Regem. Tertium, Præfatio ad Catholicos in Anglia. Quattum, Responsio ad dissidium Anglicanum de primatu Regis, quod nuper à me scriptum est. In qua quidem responsione, dissidium in concordiam transformate conatus es. De his ordine dicam, quod sentio.

Examen inscriptionis.

3. **I**gitur inscriptio libelli tui, est hæc; *Concordia Anglicana, de primatu Ecclesie Regio, aduersus Becanum de Dissidio Anglicano.* Multo aptior fuisset hæc; *Concordia vulpium Anglicanarum de Primatu Ecclesie Regio.* Scis, quid velim. Talis nimirum est Anglorum concordia de primatu Regio, qualis olim fuit in vulpeculis Samsonis, si meministi. Vulpeculæ illæ, caudis iungebantur; capitibus dissidebant. In caudis erat concordia; in capitibus dissidium. Sic in Anglia fit circa primatum Regium. Academici & Prædicantes, quorum tu vnus es, caudis colligati sunt; capitibus dissident. Concordia est in adulatione; dissidium in re ipsa. Omnes blandiuntur Regi, & mollissimis verbis, speciosos titulos illi tribuunt. At cum quæritur, quid lateat sub illis titulis, aut quam potestatem & iurisdictionem in Ecclesia Anglicana exercere possit Serenissimus Rex; omnes abeunt in diuersas partes: Et quot capita, tot dissidia. De quo alibi latius.

Examen Epistole Dedicatorie.

4. **I**N Epistola dedicatoria, de solis Iesuitis sermo tibi est. Eorum originem, progressum, studium ac conatum, non aliter narras, quàm si iuramento te obstrinxisses, mentiendo & calumniando velle ipsis nocere, si posses. Quod facilè ostendam, percurrendo singulas epistolæ periodos. Sic ergo incipis *annū Christi circiter 1526. ἢ εἰς ἀπινείας, Ignatius Loyola ἀνωφύβουα, ex qua noui cuiusdam, & ceteris inuistati nominis Societas, vniuersa (si Diis placet & Deabus τῆς ἀδης) Iesuitarum natio est prognata qua quidem infinitis exemplis intelligimus, nihil turbulentius, nihil furiosius, nihil in omni genere, Regibus, rebusque publicis Christianis perniciosius existere.*

5. Nimirum, hæc tam grandis calumnia, captandæ apud Regem beneuolentiæ loco, à te posita est. Sed primùm, vnde habes, Ignatium anno 1526. exortum esse, vel vt tu loqueris, regerminasse? Vir iste, si primum eius ortum spectes, anno Christi 1491. in hunc mundum natus est. In adolescentia, militiæ ac vanitati se dedit. Anno deinde 1521. accepto luculento vulnere ad Deum conuersus est; & relicto militari baltheo, virtuti ac pietati se mancipauit. Postea, anno 1528. Lutetiæ Parisiorum ad grauiora studia se contulit. Deniq; anno 1534. aliquot Socios, qui eiusdem propositi erant, arctiori fœdere coniunctos sibi esse voluit. Et tandem ea ipsorum Societas à Pontifice approbata & confirmata est. Hæc omnia in publicis historiis consignata sunt. Et tu ista nescis? Sed tam præceps fuisti in scribendo, vt parum curæ tibi esset, quid scriberes, Putasti satis esse, si nouem dierum spacio, rem totam, quantumuis mala fide, expedires.

6. Sed hoc relinquo. Ad calumniam venio, quam

subdis. Ea triplex est. Prima, quod Ignatium vocas *ρίζα πικρίας*, id est, *radicem amaritudinis*. Malitiosè quidem; sed, quod mirum est, verissimè. Si nescis, audi. Ignatius eo sensu, radix amaritudinis est, quo Christus lapis offensionis & petra scandali quo Apostolus odor mortis in mortem. Iam intelligis, opinor. Sin minus, explicabo, Christus, respectu credentium, fuit *lapis angularis, electus preciosus*: respectu non credentium, *lapis offensionis & petra scandali*. (1. Petri 2. 8.) Similiter Apostolus, respectu eorum, qui salui fiebant, *odor vitæ in vitam*: respectu aliorum, qui peribant, *odor mortis in mortem*. (2. Corinth. 2. 15.) Pari modo dicendum de Ignatio. Radix *suauitatis* est iis, qui Pontificem agnoscunt: aliis qui illum aspernantur, radix *amaritudinis*. Hoc experientia vos docet.

7. Altera calumnia est, quod nationem Iesuitarum quæ ex Ignatio originem trahit, *novi cuiusdam & iniustitati nominis Societatem* appellas. Et vt manifestè significes, calumniosè te id facere, addis, *Si Diis placet, & Deabus τῆς ἀδης*. Sine dubio, displicet tibi nomen *Iesuitarum, & Societatis Iesu*. Malles, Non à Iesu, sed à Diis & Deabus infernalibus (quibus videris esse familiarior) nomen desumptum esse. Ac per me quidem licet, vt tibi tuæque Societati indas nomen quod velis. Nec inuideo, vocari vos Puritanos, Calvinistas, Picarditas, Geufios, Hugonotos, & si quid simile apud Nouatores vsitatum est. Saltem nobis per te, liceat vti nomine, quo hæctenus vsi sumus. Vocemur *Iesuitæ*; vocemur *Socij Iesu*; vocemur *de Societate Iesu*. Nihil hic mali, nihil pudendi est. Iesum, vt animo, ita voce libenter agnoscimus & profitemur. Et in hac re imitamur fideles primitiæ Ecclesiæ, qui se Christianos appellabant. (Act. 11. 26.) Quid enim interest inter nomen Christianotum & Iesuitarum? Idem qui est Christus, est & Iesus.

Si à Christo Christianos, cur non à Iesu Iesuitas appellari fas sit? Sed vobis non sapiunt hæc nomina. In Lutherum, Calvinum, Zuinglium propensiores estis. Ab illis titulum accipere, summum apud vos decus est. Credo tamen, qui prudentiores sunt, nobis potius, quàm vobis astipulari. Audi, si lubet, Magnum illum Galliarum Regem, Henricum Quartum, de hac re differentem in Oratione, quam habuit pro defensione Iesuitarum, coram Senatu Parisiensi, anno 1603. Sic enim loquitur; *At displicet hoc nomen Iesuitarum. Cur igitur non displicent, qui se Religiosos Trinitatis nominant? Cur non filia vestra, quæ filia Dei nominantur? Cur non Equites mei, qui se Ordinis Spiritus sancti vocant? Sanè malim dici Iesuita, quàm alio nomine Religiosus.* Aptissimè ad tuam criminationem retundendam.

8. Tertia & præcipua calumnia est, quod dicis, *Iesuitis nihil turbulentius, nihil furiosius, nihil in omni genere, Regibus rebusq; publicis Christianis perniciosius existere.* Et quomodo hoc probas? Multis mendaciis, quæ tuis verbis hic reponam. Sic igitur scribis, *Iesuitarum consilio, suafu, instinctu, sæpius impulsu, & animus est additus sceleroso Balthasaro, ut Araithum Principem Guilielmū proditoriè interficeret. 2. Insignis patriæ vindex Stephanus Botskay veneno extinctus est. 3. Quorum scilicet in officina est cusus culter, quo interfectus est Henricus Valesius tertius, Rex Gallia; & sic, qua periit Henricus Quartus. 4. Funestam sibi expeditionem Africanam suscepit Sebastianus Lusitania Rex ultimus. 5. Turbas intempestivas excitavit Sigismundus Polonia Rex, unde auitum regnum amisit. 6. Subditos suos in exiliū pepulit Ferdinādus Archidux Austria, unde postea profugus, ditionē suā Turcis deuastandam reliquit. 7. Adeo demētatus est Guilielmus Bauariae Princeps, ut vitam monachicā Reipublicæ gubernaculo, cum magno Reipublicæ*

publica detrimento pratulerit, 8. Iesuitarū auaritia & ambitione celeberrima Respublica Veneta ad extremas nuper redacta est difficultates. vnde tamen prudenter & animosè se expediuit. 9. Iesuitarum deniq; consilio & sacramēto nefandissimi proditores obfirmati, puluere suo pyrio abstrusè recondito, magno Britānia Monarchæ Serenissimo, Regina, Principi, totique regno (nisi gratia id auerisset, & diuina, & summa) exitium ac vastitatem attulissent. Hactenus tua verba.

9. Dum hæc legerem, occurrebat illud ex Psalmista Narrauerunt mihi iniqui fabulationes. (Psal. 118. 85.) Nam certè, præter fabulas, nihil narraſti. Et miror, te vno quasi spiritu, tam multa, tam crassa & putida mendacia efflare potuisse. Nisi fortè, quod probabile est, priuatim in hac maledicendi paleſtra, aliquot annis, te exercueris, antequam publicè specimen dares. Sed poteras eadem facilitate, & eodem mētiendi æſtu narrare etiam hæc, quæ sequuntur. Iesuitarum consilio, suasu, instinctu, 1. Serenissimus Rex Iacobus in vtero materno penè extinctus est, antequā in lucem editus. 2. Serenissima eius mater Maria, capite plexa. 3. Primogenitus eius filius Henricus, veneno sublatus. 4. In Gallis conspiratio Hugonotorum in cædem totius familiæ regiæ occultè conciliata. 5. Inter Reges Daniæ & Sueciæ cruentissimum bellum nuper excitatum. Cur ab his, & similibus abſtinuiſti? Nam si mentiri volebas, eadem fronte poteras hæc in chartam conicere, qua illa superiora. Sed videbas, in te tuique similes quadrare ea potius quàm in Iesuitas. Cur hæc saltem, quæ remotiora sunt, non attigiſti? Iesuitarum cōsilio & suasu, Adā & Eua, in Paradiso legem Dei transgressi sunt: Cain fratrem suum Abelem interfecit: Absalon contra parentem conspirauit: Achitophel laqueo se suspendit: Dauid adulterium commisit: Salomon idololatra factus

factus est: Ieroboam subditos à cultu veri Dei abstraxit: Iudas Christum prodidit. An nimis antiqua hæc sunt? Sic suspicor. Vobis Nouatoribus noua placent.

De Principe Aúraico.

10. **S**ED tamen videamus, quid garriendo profeceris. Primò ais, *Iesuitarum consilio & instinctu, animum esse additum Balthasaro, ut Aúraicum Principem Guilielmum proditorie interficeret.* Quis tibi hoc dixit? An tu primus es, qui de hoc crimine reos agis Iesuitas? Si primus es, ubi sunt testes, ubi tabulæ, quibus id probas? Nihil horum adducis. Et tamen accusatori non creditur, nisi vel testibus crimen probet, vel certè confitentem habeat reum. Neutrum hic fit. An fortè alius ante te, accusatoris officio perfunctus est? Sed quis ille? corâ quo Iudice? quo euentu? An rei condemnati, an liberè abire permitti sunt? Nihil respondes ad hæc omnia? Sine dubio impostor es.

11. Et sanè, tantum abest, ut Iesuitarum consilio Princeps ille interfectus sit, ut nulla vnquam ea de re fuerit suspicio: ne tunc quidem, quando interfectus est. Imò, si historiam rei gestæ expendamus (quod tu, quia semper festinas, facere non soles) omnia alia potius suspicari fas erit. Historia sic habet. 1. Balthasar Gerartus Burgundus, anno 1584. à Regina Galliarum missus est ad Principem Aúraicum, qui tunc Delphis in Hollandia erat, ut eum de morte Alenconij certiores redderet. 2. Hoc officio perfunctus est Balthasar. 3. Et quia sciebat, Principem Aúraicum à Philippo Hispaniarum Rege, tanquam perduellem & patriæ hostem, proscriptum esse; putabat se gratum Regi & patriæ facturum, si illum è medio tolleret. 4. Itaque data oportunitate, aggreditur accubantem ad mensam,

& sclopo traicit. 5. Et cum fugam pararet, comprehēditur torquetur, & examinatur accuratissimè. 6. Porro, toto illo examine & cruciatu, qui plures sanè dies duravit, nec ipse dixit verbum de Iesuitis, nec ab aliis de ipsis interrogatus est. Nulla enim erat de Iesuitis suspicio. Solum percunctati sunt, an ab Hispaniarum Rege, vel alio quopiam, mercede ad hanc cædem perpetranda conductus esset. Negavit factum; & constanter asseruit, se nec prece nec pretio, sed solo conscientia instinctu, & desiderio liberandi patriam à tyranno oppressam, hoc facinus aggressum esse. Nec dolere de successu, nec vllum mortis aut tormenti genus extimescere. Facerent illi secum, quod vellent se constanter omnia perpeffurum. Hæc historia rei gestæ est, quæ & viri fide digni, qui interfuere, testantur veram esse; & iam pridem typis diuulgata est. Vide, si lubet, Michaëlem ab Isselt in *commentario rerum in orbe gestarum*, circa annum Christi 1584. Laurentium Beyerlinck in *Opere Chronologico vniuersi orbis*, & alios eiusdem temporis scriptores.

12. An tu Richarde, ex hac historia colligis, Iesuitarum consilio cædem illam perpetrata esse? Nec inde, nec ex circumstantiis illius id colligi potest. Circūstantiæ sunt hæc. 1. Nulli tunc erant Iesuitæ in eo loco, vbi cædes facta est. 2. Nulla erat suspicio de Iesuitis. 3. Nunquam auditum est. Reginam Gallia, aut Balthasarum ab ea missum, cum Iesuitis de internecone Principis egisse. 4. Filius Principis, Comes Mauritius, nunquam Iesuitis obiecit hoc crimen. 5. Imò cum ipsi Mauritio, aliquot annis post, sica intentata esset, nec desissent, qui Iesuitarum consilio intentatam calumniarentur, nihil tamen à Mauritio contra ipsos tentatum est. 6. Neque iam suspectos habet Iesuitas de hoc crimine. Quid tu ergo, mi homo, in suspicionem
eos

eos vocas? Si vir bonus esses, abstineres ab hac calumnia. Et quia non es, nemo fidem tibi habet.

De Stephano Botskay.

13. **S**ECUNDÒ ais, *Iesuitarum consilio & instinctu, insignem patriæ vindicem, Stephanum Botskay, veneno extinctum esse.* Et hoc, quòmodo probas? Nec vilo teste, nec signo, nec apice. Solùm ab eo persuasus es, qui dicebat, 3. Reg. 21. 22. *Ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum*, id est, Prædicantium. Loquitur enim de talibus Prophetis, quales vos estis. Cur verò Stephanũ Botskay appelles *insignem patriæ vindicem*, non satis intelligo. Hoc constat, rebellem fuisse Imperatori, & cum Turcis conspirasse. An tu eos igitur patriæ vindices interpretaris, qui in maiestatem Regiam aut Imperatoriam contumaces, à Christiani nominis & sanguinis infensissimis hostibus subsidiũ petunt? Sic appareret. Sed caue, ne Rex tuus id resciscat. Quanquam tam stupidus es, vt non aduertas, vbi, & quando linguam frænare necesse sit. Porrò de veneno vt scias, si adhuc nescis, audi quod res est. Ab eo datum est, qui non Catholicus, sed Calvinista, aut certè Lutheranus erat. Nunc concludere, quod vis. Adde, in tota Transyluania, vbi res contigit, nullum fuisse tunc Iesuitam. Vestri Prædicantes d'ominabantur.

14. Si nimis pauca dixi, lege historiã huius temporis, & plura inuenies; sed parùm ad tuum stomachum. Quod si tibi, qui omnia festinanter facis, nõ lubet tantillum otij in historiæ lectionem impendere; ego laborem hunc subibo, & suggerã, quid authores de hac re scribãt. Sic igitur Ianfonius in Mercurio Gallobelgico, circa annum Christi 1606. *Sed ecce, vix hoc motu repres-*

fo, alius exoritur, Botskayo quodam Istuano duce, qui vel odio Belgiosæ Comitissæ, vel rerum nouandarum studio, vel ambitionis æstu percitus, huius tragediæ (cuius iam epitaphium sanè cruentam & funestam videmus) telam exorsus est. Conflarat is ex Turcis, Tartaris, Hungaris & Transylvanis magnum exercitum, iamque palam Transylvania Principatum, cuius à Turcis facta ipsi spes erat, affectabat. Et paulò post; Hac victoria, quamuis perfidè parta, elatus Botskaius, magnam rerum gerendarum spem animo cõcepit, Sultano maximè hominis ambitionem & vanitatem promissis alente. Monitus, ut tormenta in tutum locum deduceret, arroganter respondit, aliam restare prædam, ad quam extorquendam his uti vellet. Posthac, accepta à Sultano magna vi auri, publicè proclamari iussit, nullam aliam ob causam bellum à se susceptum, quàm religionis. Ita sanctissimo nomine, etiã maximè nefarij conatus velantur. Et infra, circa annum 1605. Georgius Basta Botskayum rebellium Ducem literis admonuit, ut mutaret animum, arma poneret, seditionis mentes ad obedientiam Cæsari debitam reuocaret. Hæc & similia Ianfonius de Botskaijo.

15. Iam tu vide, mi Richarde, qualis fuerit vir ille, quem insignem patriæ vindicem appellasti. Nimirum, homo odio, ambitione, & rerum nouandarum studio æstuans; cruentæ & funestæ tragediæ author; Turcarum stipatus præsidio; Principatum Transylvaniæ à Turcis promissum, palam affectans; perfidus, elatus, vanus, arrogans, nefarius, & contra Imperatorem rebellium Dux. Taceo cætera.

De Henrico III.

16. Tertiò ais, In officina Iesuitarum cusum esse cultrum, quo interfectus est Henricus III. Galliarum Rex. Miror te ex Gallia exemplum petere. Nescis, qui

qui in Gallia, initio turbarum, conspirarunt in necem Regis & totius familiæ Regiæ? Loquor te Ambianensi Hugonotorum conspiratione. Nescis, qui anno 1562. in æde S. Crucis, Francisci I I. Regis corpus flammis tradiderunt? Nescis, qui eodem anno, Ludouici XI. Regis statuas ludificati sunt, & abscissis cruribus, brachiis ac capite, reliquum truncum in cloacas abiecerunt? Nescis, qui anno sequenti, Franciscum Guisium, ad Ligarim, tribus sclopeti globis traiecerunt? Interroga fratres tuos, & dicent tibi. Nihil tale unquam aggressi Iesuitæ: Fratrum tuorum hæc prærogatiua est.

17. Quod de Henrico III. adfers, more tuo facis. Vis dicā planius? Mentiris. Henricus ille, anno 1589. à Iacobo Clemente, monacho Dominicano interfectus est. An tu monachum Dominicanum, & Iesuitam pro eodem accipis? Aut, si distinguis, an monachum istum à Iesuitis ad internecionem Regis inductum esse affirmas? At nemo vir bonus, ante te, hoc affirmavit. An alij fortè ignorarunt? Mirum est omnes ignorasse. Magis mirum est, Henricum I V. successorem eius, in oratione sua pro defensione Iesuitarum, dixisse hæc verba; *Nec unquam inuentus est, qui ab iis (Iesuitis) necem Regum didicerit. Quare totum hoc, quod illis obiicitur, nihil est.* Audis, Richarde? Nihil est, inquit magnus ille Rex, quod obiicis. Nullus unquam, vel ante, vel post Iacobum Clementem inuentus est, qui à Iesuitis necem Regū didicerit. Si credis Regi, mendax es: si non credis, mendacem facis. Vtrumque alienum à bono viro. Interim remitto te ad Iansonium, qui totam rem gestam luculentè describit in Mercurio Gallobelgico, ad annum Christi 1589. Vide, an aliquid ibi contra Iesuitas reperire possis.

De Henrico IV.

18. **Q**uartò ais, etiam sicam, qua periit Henricus IV. in officina Iesuitarum cusam esse. Hic vel maximè miror tuam impudentiam. Collige te, quæso, & aduerte, quæ in Gallia post mortem illius Regis facta sunt. Omnia testantur Iesuitarum innocentiam. Sunt autem hæc ferè. 1. Iesuita Cotonus, qui ante cædem erat in aula Regia, post etiam mansit; & adhuc manet. 2. Cor Regis traditum est Iesuitis, & solenni pompa apud ipsos in collegio Flexiensi sepultum. 3. Ludouicus, filius & hæres, regio diplomate, Iesuitarum studia, labores & industriam approbavit. 4. Episcopus Parisiensis, consiliarius Regius, de illorum innocentia præclare testatus est. Denique, Ioannes Antonius Ioualinus, Bibliopola Caluinianus, eo quòd libellum famosum in Iesuitas sparsisset, publicè comprehensus, & exilij damnatus est. Hæc sunt clarissima testimonia pro innocentia Iesuitarum. Et ne dubites, planius ea confirmabo.

19. Igitur Ludouici Regis diploma sic habet; *Cum Henricus Magnus dominus & pater noster, in obsequij sui bonum, subditorumque suorum commodum, utile ac valde necessarium iudicasset, Iesuitas in regnum suum introducere ac statuere, habito cum Principibus consanguineis nostris, præcipuisque regni ministris maturo consilio; ex ipsorum iudicio, ac suo motu proprio, certa scientia, plena potestate, & auctoritate Regia, eisdem Iesuitis, Edicto lato mense Septembri anni 1603, facultatem concessit redeundi & habitandi in locis ac partibus præfato Edicto contentis, aliisque postmodum, literis suis concedendis. Quo Edicto in Regio nostro Parlamento Parisiensi registrato 2. Ianuarij, anni 1604, præfatus Dominus & pater noster eisdem Iesuitis,*

suitis, plurimas regni huius ciuitates inhabitandi potestatem fecit: quod quidem summa cum subditorum nostrorum voluntate factum, & executioni mandatū est; qui in educatione filiorum suorum ad pietatem, iuncto bonarum literarum studio, quidquid optare potuissent, assecuti sunt; ac dicto Domino ac Patri nostro adeo probati sunt, ut in ipsorum manus proprium cor deponere statuerit. Quod quidem post eius obitum ipsis traditum, & in Flexianum Templū delatum fuit. Ideo, ne quis voluntatem nostram in dubium reuocare possit, ex certa scientia nostra, plena potestate, proprio motu, & auctoritate Regia, ob easdem rationes, quae praedictum Dominum & Patrem nostrum permouerunt, quaeque adhuc perseverant, presentibus manu nostra subscriptis, ex iudicio dilectissima & honoratissima Reginae Regentis Matris nostrae, consanguineorum nostrorum Principum, ac praecipuorum regni nostri Ministrorum laudauimus, confirmauimus, & ratā habuimus, laudamus, confirmamus & ratam habemus praefatorum Iesuitarum in hoc regnum nostrum partes terras, ac dominia nobis subdita admissionem. Ac quantum opus est, aut foret, denuo concessimus ac permisimus, concedimus & permittimus ipsis posse degere ac inhabitare, in quibus admissi sunt, aut in posterum admittentur, obseruando ea, quae in praehabito mensis Septembris Edicto, anni 1603, continentur, aliisque literis ac ordinationibus à praedicto Domino ac Patre nostro factis: quibus placet nobis, ac volumus eos uti & gaudere, eadem ratione, qua antehac usi sunt, ac modo utuntur & gaudent. Praecipimus consiliariis nostris in curia Parlamenti, Seneschalchis, ceterisque Iustitiae administris, quorum opera requiretur, quatenus has literas nostras, ac Iesuitas integre, pacifice, ac perpetuo uti & gaudere curet, &c.

20. Haecenus Ludouici Regis diploma. Sequitur testimonium Henrici Gondij, Parisiensis Episcopi, & Consiliarij Regij, in haec verba; Cum post crudele in defuncti Regis personam, quem Deus absoluat, per-

petra

petratum parricidium, plurimi rumores in hac ciuitate Parisiensi, in summum patrum Societatis Iesu damnatum disseminati sint; nos eiusdem societatis honori ac fama prouidere optantes, animaduerso, quod non aliunde, quàm ex peruerso atq; inimico aduersus dictos Patres animo huiusmodi rumores processerint, omnibus, quorū intererit, presentibus manifestamus, prefatos rumores meras esse calumnias & imposturas, malitiosè cōtra ipsos conquisitas & inuentas, in Catholica, Apostolica & Romana religionis damnū. Atque predictos Patres, non modo penitus ab eiusmodi calūniis immunes esse; verum etiam ipsorum Societatem, tum propter doctrinam, tum propter piam vitam, Ecclesia Dei maximè utilem, & huic Regno valdè proficuum. In quorum fidem, &c.

21. Addam etiam publicam Consilij sententiam de Iouiliano, qui libellum, *Anticotronum* nomine, (in quo Iesuitæ à Calvinistis accusabātur de Regicidio) in vulgus sparserat. Ea sic habet; *Dictum habebitur ex Consilij sentētia, audito super hac causa Procuratore Regio, quod ad reparationem eorū casuum, qui fusi in ipso litis instrumēto continētur, Ioānes Antonius Iouilianus danatus est, ipsumque danamus ad mulctam honorariam foro faciendam, ipso die fori, cum forū agetur, ubi nudato præter indusiū corpore, apertoque capite, flexis genibus, suspēsa è collo reste, ac facem pondo duarum librarū manu gestans, alta voce ut ex audiri possit, renūciabit, quod scolestè & malitiosè per diuersa huius urbis loca proiecerit & sparserit folia, seu chartas impressas, extractas ex libro quodā pernicioso & maligno, qui Anticotronus inscribitur ad turbandā quietem publicam, excitandas turbas, & seditiōnē in hac urbe mouendam composito; quod fusi habetur in instrumēto litis. Cuius facti pet et à Deo, Rege & Iustitia veniam. In ipsius autem presentia predicta folia seu charta frangentur & dilacerabuntur. Inhibemus autem illi, & interdiciamus sub pœna capitis, ne simile quid committat in posterum. Caterū ad quinque integros annos*
Regni

Regni Gallie exilio illum multauimus & multamus.

22. Quid iam dicis, Richarde? Adhuc clamas, more Prædicantium, Henricum Quartum, consilio Iesuitarum interfectum esse? At Ludouicus, filius & hæres illius, in suo diplomate longè aliter de ipsis sentit. Et Henricus Gondius, Consiliarius Regius, ait meram calumniam & imposturam esse, malitiosè & peruerso animo, à te ac tui similibus confictam. Et Consilium Prætoris Parisiensis grauissimè punit Iouilianum, quod eandem calumniam spargere & propagare ausus sit. Caue, ne simile quid tibi eueniat.

De Sebastiano Lusitania Rege.

23. **Q**Vintò ais, *Sebastianum Lusitania Regem, Iesuitarum consilio & instinctu, funestam sibi expeditionem Africanam suscepisse.* Quid obsecro, hic carpis? An, quòd Rex ille expeditionem Africanam contra Mauros suscepit? Nihil hoc mali est. An, quòd ipsi funesta fuerit hæc expeditio? At etiam funesta fuit expeditio, quàm olim filij Israël contra tribum Benjamin susceperunt. Nam 40. millia ex illis interfecta sunt. An igitur accusabis Deum, cuius consilio & instinctu, expeditio illa suscepta est? Non opinor. Neque tamen verum est, quod obiicis, Iesuitarum consilio fecisse Regem Lusitaniæ, quod fecit. Lege bonos authores, qui initiù, progressum & exitum Africanæ illius expeditionis descripserunt, præsertim Michaëlem ab Isselt in Commentario rerum in orbe gestarum, circa annum 1578. Aubertum Myræum in Chronico, & Genebrardum in Chronologia eiusdem anni. Hi in tota narratione, nullam Iesuitarum mentionem faciunt. At sine dubio fecissent, si Iesuitarum consilio & instinctu, cepta fuisset expeditio.

24. Si hoc parum tibi est, lege Hieronymum Mendozam Lusitanum, qui peculiari libello de hac re edito, lauculentissimè redarguit eos, qui Iesuitas in hoc negotio suspectos habent. Lege testem omni exceptione maiorem, Fernardum Rebellum, & ipsum Lusitanum, qui in doctissimo suo opere, quod scripsit de *Obligacionibus Iustitiae & Religionis*, disertè profitetur, se coram adfuisse, & oculatum inspectorem fuisse earum rerum, quæ tunc gerebantur, certoque sibi constare, Iesuitas, & nominatim P. Ludouicum Gonsaluum, qui tunc Sebastiani Præceptor & Confessarius erat, omnibus modis egisse, ut Rex in Africam non transfret, nisi prius Principem aliquam fœminam, siue Hispaniarum, siue Galliarum Regis filiam, matrimonio sibi coniungeret, & ex ea aliquot regni hæredes in Lusitania relinqueret. Si id nollet, saltem nulla ratione, nisi ex cõsilio Pontificis & Episcoporum Lusitaniæ, de Africana profectio cogitaret. Cùm nihilominus Sebastianus propositi sui tenax, nollet à cœpto desistere, eundem P. Gonsaluum mox ab aula Regia ad Collegiũ Conimbricense, quod plusquam centum & triginta milliaria ab aula distabat, profectum esse; indeque epistolam ad Sebastianum iam in Africa existentem dedisse, qua ipsum ex Africa in Lusitaniam reuocabat. Et verò, tunc rediisse Regem in Lusitaniam: At postea, mortuo P. Gonsaluo, in Africam reuersum esse, ibique in bello contra Mauros perisse. Hæc, Richarde, si vir bonus es, negare non potes: Et, si neges, omnem historiæ fidem negare & labefactare, necesse est. Quod, an prudentis sit, tu ipse videris.

De Sigismundo Poloniae Rege.

25. **S**Extò ais, *Sigismundum Poloniae Regem, consilio Iesuitarum, excitasse intempestiuas turbas, unde auitum regnum amiserit.* Audi Richarde. Rex ille in viuis est, domi militiæque fortunatissimus: Iesuitas amore ac beneficiis profequitur; nūquam de iis questus est. Quid tu ergo quereris? Cur, vt Iesuitis obtrectes, etiam Serenissimo & potentissimo Regi iniuriam facis? Cur obii-cis, intempestiuas turbas ab eo excitatas? Cur auitum regnum; culpa ipsius, amissum? Vbique calumniandi occasionem quæris. Et hic quidem præposterè. Nam cùm alij hunc ipsum Regem, vt pientissimum & catholicissimum Principem meritò venerentur; tu inter intempestiuos turbatores accenseri vis. Sicut paulo ante, è contrario, cùm alij Stephanum Botskayum, vt perfidum & Rebelliū Ducem aspernati sint, tu insignem patriæ vindicem interpretatus es. Nimirum ex illis prodiisti, quibus dictum est, *Isaiæ 5. 20. Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.*

26. Quod addis de amisso regno Sueciæ, quod iure illi debetur, vtinam dolētis ea vox esset, non insultantis. Et valdè credibile est, optare te potius, quemlibet rebellum Ducem, quàm optimum & moderatissimum Regem, ad Sueciæ coronam reuocari. Causa in promptu est. Nam ipse Catholicus; tu hæreticus es. Et tam arctè Catholicus, vt ne puer quidem, cùm septennis adhuc esset, à fide Catholica dimoueri vnquam potuerit, cùm non deessent; qui & minis, & blanditiis ad defectionem instigarent. Hinc tot victoriæ diuinitus illi concessæ.

De Ferdinando Archiduce Austriae.

27. **S**EPTIMÒ ais, *Ferdinandum Austriae Archiducem, consilio & instinctu Iesuitarum, subditos suos in exilium pepulisse.* Esto, pepulerit in exilium aliquot subditos, qui ab illo in fide & religione pertinaciter diffidebant. Esto, fecerit hoc consilio Iesuitarum, quòd tu dicis, sed non probas. An apud vos non idem fit? An non Reges & Reginae vestrae in exilium pellunt subditos, qui Catholicam & auitam religionem profitentur? Et quod crudelius est, an non bonorum priuatione, carceribus, squaloribus, ferro, laqueo, & equuleo in eos animaduertunt? An non Prædicantium consilio & instinctu hoc faciunt? Nega, si audes. Exempla publica & quotidiana sunt. Scio, qui hanc pœnam apud vos sustineant: nec alia, quam religionis causa, licet alio prætextu. Et fratres vestri in Hollandia, quid faciunt? An non publico edicto prohibent exercitium Catholicorum? An non Catholicos Sacerdotes & Parochos extra patriam facessere iubent? Res nota est.

28. Et tamen inter vos & nos magna distantia est, Vos iniquè; nos iustè facimus, quod facimus. Vos enim expellitis Catholicos ex iis locis, ubi ab antiquis temporibus floruit & viguit Catholica religio; & submittitis Nouatores, qui in iisdem locis peregrini & incogniti sunt. Sic facitis in Anglia, Hollàdia, alibi Olim soli Catholici ibi vixerūt. Nunc iis in exilium actis, ingrediuntur Lutherani, Calvinistæ, Mennonistæ, & nescio quæ monstra Prædicantium; de quorum doctrina & Euangelio nihil scitum fuit à nostris maioribus. At nos eam ipsam fidem ac religionem, quam maiores nostri professi sunt, & ab antiquis Patribus per traditionem

tionem acceperunt, ubique sartam sectam conseruare cupimus; & nouas nouorum Prædicantium sectas ac dissensiones, tanquam pernicioſa lolia, iute merito eradica- mus. Sic facimus in Austria, Bauaria, Franconia, Westphalia.

29. Accedit, quòd vos in vestro negotio promouendo non modo iniqui sitis, vt iam dixi, sed etiam perfidi. Extant pacta conuenta, quæ quotidie à vobis violantur. Et ne longè abeam, in Belgio, publica fide pacti estis, non impedituros exercitium Catholicòrum Harlemij, Goësæ, Amsterodami, Ultraiecti, Grauiæ. Quotidie impeditis; quotidie proscribitis, arcetis comprehenditis Sacerdotes, qui huic exercitio destinati sunt. O perfidiam, O fidem punicam.

30. Vis, proferam pacta, quæ extant? Accipe. Ex pactis in deditioe Harlemensi, anno 1577. articulus secundus sic habet; *Ad religionem quod attinet functiones Romanæ religionis in vrbe Harlemensi exercendas, tam inter Ecclesiasticos & religiosos, quàm inter seculares, inter viros æquè vt fœminas, quibus illæ placebunt: Et quidem detrimento, impedimento, iniuria omni semota ita seuerè, vt promulgandum sit & seruandum Edictum, quo mandabitur, eos omnes, qui Romanæ religionis sectatoribus iniuriam vllã, impedimentum, aut detrimentum intulerint, velut perturbatores publica tranquillitatis sine conniuentia aut indulgentia acerbè castigandos.*

31. Ex pacto conuento cum Goësanis & Suistbeuerlandis initio anno 1577. articulus I. sic habet; *Quandoquidem vrbs Goësanorum & Insula Suistbeuerlandia, præteritis bellis magna ex parte non conspirauerunt cum aliis Insulis & urbibus Zelandiæ, adhaferunt etiã exercitio Catholica Romana religionis, non aliter, quam illi, qui in Brabantia, Flandria, aliisque prouinciis viuunt; Placet dicto Principi, vt in dicta vrbe & Insula, eadè religio cõtinuetur:*

promittendo rata fore, quacunque in hanc rem articulo IV. pacificationis concessa & decreta sunt; & proinde non permittendum vlla ratione vt vllus, quicunque ille fuerit, in dicta vrbe & insula quidquam moliatu aduersus publicam tranquillitatem & pacem, nominatim verò aduersus dictam Catholicam Romanam religionem, & illius exercitia: non etiam permittendum, vt vllus, religionis illius causa, iniuriam, vexationem, molestiamve vllam subeat.

32. Ex satisfactione data Amsterodamensibus anno 1578. articulus I. sic habet; *Nec in vrbe Amsterodamensi, nec in toto dominio illius ac territorio, vllā aliam licebit promulgare, docere, vel exercere religionem, præterquam, antiquam, Catholicam Romanam. Et nulli licebit quicunq; qualiscunq; fuerit, quicquam agere aut moliri contra publicam tranquillitatem, præsertim contra Catholicam Romanam religionem, aut functiones illius; aut illius causa, quenquam dicto factōne vexare aut ledere, aut scandalum adferre. Qui id egerint, plectuntur velut perturbatores publicæ tranquillitatis ac pacis.*

33. Ex fœdere pacto cum Ultraiectensibus, anno 1579: articulus V. sic habet; *Qui Romane sunt religionis, pro parochiali templo retinebūt sibi Ecclesiam S. Gertrudis, cui annectentur ij, qui in Paracia sunt S. Nicolai. Qui verò suberant Paracie Burckercke & Paracie S. Iacobi, adoptēt sibi, velut Parochiale templum, Ecclesiā Prædicatorum, ibique liberè suas functiones omnes obseruent & peragant.*

34. Ex reconciliatione vrbis Grauiæ, anno 1602. articulus IV. sic habet; *Veteribus & nouis Beginis & fratribus cruciferis Monasterij S. Agathæ potestas fiet manēdi in suis Monasteriis, & ibidem tranquille agendi, absque vllius infestatione. Placet quoque vt iidem fruantur vtantur suis redditibus, tam patrimonialibus, quàm monasterialibus, nec liceat census eorum aut conscribere, aut suspendere, quocumque demum prætextu. Idem eodem modo concedetur omnibus*

nibus aliis Ecclesiasticis personis vtriusque capituli in hac urbe, quibuscunque placebit istic seruire residentiam: quibus etiam pastorem huius urbis nuper huc adductum connumerari & eodem nostro statuto gaudere volumus. Articulus verò III. sic habet; Omnes Ecclesiastici, seu viri, seu femina, nullo dempto, Catholici etiam ciues & inquilini manebunt in exercitio Catholicae religionis, sine cuiusquam contumelia, viuentes in omni tranquillitate. Quam ad rem concedetur iis Ecclesia noui Beginarij, vt in illa & Matrimonium & Baptismus Catholicorum perseueret, non vlllo vnquam tempore è medio tollatur.

35. Hæc omnia pacta à vobis violantur. Ite nunc, & persuadete populo, Catholicos fidem datam non seruire; vos illibatam tenere. Contra fit: Catholici seruãt; vos minimè. De quo argumento plura dicerem, nisi iam pridem contra Batauum quendam, aliquot libellis, satis prolixè id pertractassem. Eo te remitto. Et quod Batauo dictum est, tibi dictum puta. Estis enim eiusdem farinae homines.

De Guilielmo Bauaria Duce.

36. **O** Cratò ais, Guilielmum Bauaria Ducem, concilio Iesuitarum adeò dementatum esse, vt vitam Monachicam Reipublica gubernaculo, cum magno Reipublice detrimento prætulit. Quid audio? Serenissimus Bauariæ Dux Guilielmus, qui in Germania prudentissimus semper habitus est, te iudice demētatus est? Nescio, maiori impudētia, an calumnia hoc dicas. Non legisti illud in Euāgelio; Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehenna ignis? Et tu tanto Principi probrum hoc obiicis? Sed cur obsecro, dementatum putas? Quia, inquis, Monachicam vitam Reipublica gubernaculo prætulit. At, mi homo, etiam Angliæ Reges id fecerunt, Sige-

bertus, Elteredus, Chenredus, Offa, Inas, Ceolulphus: Etiam alij Reges, Rachisius & Pipinus in Italia, Bamba in Hispania, Veremundus in Castella, Ramirus in Aragonia, Carolomannus in Aufrasia, Trebellius in Bulgaria, Ioannes in Armenia: Etiam imperatores, Lotharius & Hugo: nec pauci Duces, Algerius Aquitaniae, Anselmus Mutinae, Vigefius Spoleti, Guilielmus Burgundiae, Dietlandus Sueviae, Franciscus Gandiae. Hi omnes deposito sceptro ac diademate priuatam ac religiosam vitam amplexi sunt, videre est apud Hieronymum Platum lib. 2. de bono status religiosi cap. 26. & alios Scriptores. An tu ideò dementatos fuisse dixeris? Non sapias ea, quae Dei, sed quae mundi sunt. Et quae coram Deo summa sapientia est, tu, qui carnalis est, dementiam interpretaris. Longè aliter res habet, quàm tu putas, Status religiosus sceptro ac diademati praefereendus est. Audi Chrystostomum de hac re differentem in sermone de comparatione Regis & Monachi, ubi inter cætera sic ait; *Rex urbibus, provinciis, populisque multis praesidet: at Monachus ira, inuidiae, auaritia, voluptati caterisque animi morbis imperat, & cogitationem supra res omnes humanas erectam tenet. Atque hunc quidem Regem verius, quàm illum dixerimus, quippe qui, si libidini, si timori seruiat, non ipse populis imperat, sed ea quibus ipse paret, & quorum ex praescriptione mouetur. Ac Rex quidem cum Barbaris bellum gerit, idque pro terrarum finibus, pro opibus, pro auro: At Monachus cum demonibus depugnat, quorum & impetus acriores, & natura excellentior est, atque ideò victoria praclarior: finis autem pro pietate, pro Dei cultu. Qualis autem vtriusque vitae consuetudo? Hunc videas cum Prophetis versantem, Pauli sapientiam haurientem à Mose ad Eliam, ab Elia ad Ioannem, à Ioanne ad alium quempiam transeuntem. Itaque ut fieri solet, eorum, quibuscum versatur, similis efficitur. Rex verò cum parasiti-*

tis cum adulatoribus, cum militibus gloriosis vitam traducit: Vigilat ille de nocte, ut cum Deo colloquatur, ut cum angelis viuat, ut cœlestibus bonis fruatur. Hunc autem, qui gentibus & populis dominatur, videas eo tempore in lecto distentum & stertentem, parum à mortuo differentem. Rex, ut valde sit beneficus, aurum tamen largitur: ille verò spiritum gratiæ atque ipsorum etiam corporum beneficia à Domino impetrat precibus suis: & nihil eque oderunt, fugiuntque demones, ut Monachi preces, ad quas leges ipsi non raro compulsi confugiunt, ut Achab ad Eliam, Ezechias, ad Isaiam. Denique mors Regi horribilis est, Monacho etiam grata: Et ille mortem semper timet, eamque ob causam milites semper adhibet sui corporis custodes: Hic autem non modo neminem timet, sed etiam alios vrbesq; totas precibus suis, tanquam muro communit. Hæc & similia Chrysostronus.

36. Quæ tamen non ideo adduxi, quasi verum sit, Serenissimum Bauariæ Ducem Guilielmum Monachicam aut religiosam viuendi disciplinam amplexum esse, quod tu falso comminisceris, sed potius, ut ostenderem, quàm inanis sit hæc tua ratiocinatio; *Monachicam vitam prætulit Reipublicæ gubernaculo: Ergo dementatus est.* In qua quidem ratiocinatione, & antecedens falsum est, & inepta consequentia.

38. Quòd porrò addis, magno Reipublicæ detrimento id factum esse, grandis in Serenissimi Principis filium calumnia est. Nam perinde est, ac si dicas, Mazimilianū Guilielmi filium, nō tam bene administrare Rēpublicam, quàm Guilielmus ante eum fecit; ideòque magnum Reipublicæ detrimento esse, quod parens filio à administrationem commiserit. Nec alio fundamento nititur hæc calumnia, quàm mera inciticia & impudentia, quæ summa in te est. Vnde enim tibi constat de illo Reipublicæ Bauatorum detrimento? An

subditi Bauariæ apud te questi sunt? Ne notus quidem in Bauaria es. Nemo scit, tale portentum, quale tu es, in Anglia inclusum esse. An Prædicâtes tibi narrarunt? At fabulas illi narrant, sicut & tu soles. Sed tamen, si narrarunt, quod illud Reipublicæ detrimentum est? An fides Catholica labefactata? An opes patriæ exhaustæ? An pax Reipublicæ perturbata? Nihil horum. Floret nunc Bauaria sub serenissimo Maximiliano filio, sicut floruit sub serenissimo Guilielmo parente. Vterque prudentissimus est: vterque populo suo charissimus: vterque in gubernatione fœlicissimus. Hoc interest, quod alter alteri, filius parenti, Junior seniori, hæreditario iure in officio subrogatus sit. Nec sine exemplo hoc factum. An nescis Carolum V. superiori sæculo, sponte cessisse Imperio, & fratri Ferdinando, qui ipso iunior erat, regendum commisisse? Cur, quod licuit in Imperio, non liceat in Bauaria? Sed video, quid te premat. Serenissimus Maximilianus, superioribus annis, Donauerdam occupauit; Catholicæ religionis exercitium restituit; Prædicantes vestros abire iussit. Hoc te malè habet. Hoc magnum scilicet Reipublicæ detrimentum est.

De Venetis.

39. **N**ONò ais, *Rempubicam Venetorum, ambitione & auaritia Iesuitarum, ad extremas difficultates nuper redactam esse.* Mirus homo es. Videris mihi, paucis illis diebus, quibus libellum tuum effudisti, totum orbem Christianum obiuisse. Nam primùm, ex insula vestra in vicinam Hollandiam deportatus es. Mox in Galliam excurristi. Inde in Lusitaniam & Africam delatus. Repentè in Poloniam, Sueciam, Austriam & Batuariam deuectus. Denique, transmissò mari, Venetias

rias appulisti. Quæso te, quomodo id factum est? An idem tibi euenit, quod olim Heliæ contigit, qui à spiritu Dei arreptus, in remotissima loca, quasi momento temporis, deferri solitus est? Credat hoc tuus Helisæus: ego certè persuaderi non possum. An fortè, per somnium hæc omnis tua peregrinatio peracta est? Hoc verisimilius. Nisi (quod aliquis suspicari possit) is, qui apud Iob loquitur; *Circuui terram, & perambulauit eam*, te comitem itineris sui esse voluerit. Nolim hoc asserere.

40. Sed ad rem. Ais Venetos, *Ambitione & auaritia Iesuitarum*, ad extremas difficultates fuisse nuper redactos. Et sine dubio, loqueris de lite, quæ inter Venetòs & Pontificem fuit orta. Sed bis peccas. Primò, quia cum lis illa sopita sit, tu illam tuo flabello resuscitare non debes. Hoc seditiosorum hominum est; & ab illo spiritu solet inspirari, qui dormientibus aliis, in medio tritici superseminat zizania. Nosti quem dicam. Secundò, falsum est, litem illam, Iesuitarum ambitione & auaritia fuisse excitatam. Extant acta vtriusque partis: Volue & reuolue, quoties lubet: Non inuenies culpam apud Iesuitas; nisi in tuo cerebello.

De Anglis.

41. **D**Ecimò ais, *Proditores in Anglia, consilio & sacramento Iesuitarum, conatos esse Regem cum tota familia è medio tollere*. Proditionem non probo. At Iesuitarum consilio subornatam esse, fabula est, quàm multi refellerunt. Tu nondum refellisti, quod fratribus tuis Calvinistis obiicitur, conatos fuisse, serenissimum Regem vestrum in utero materno extinguere, antequam lucem aspexisset. Nec vnquam refelles, nisi Regem ipsum mendacij arguas. Ipse

enim de hoc crimine pridem eos accusauit. Si oblitus es, audi. In præfatione Monitoria sic scribit; *Ego à Puritanis (id est, Calvinistis) non solum à natiuitate continuo vexatus fui ; verum etiam in ipso matris utero propemodum extinctus, antequam in lucem editus essem.*

42. Hæc non libenter audis. Malles de Iesuitis, quibus proditiōē obiicis, audire aliquid. Sed quorsum? Si negem factum, non poteris probare. Et verò à Catholicis negatum hactenus est: à vobis probatū nunquam. Quid frustra tecum litigabo? Remitto te ad bonos authores, qui nullo sinistro affectu, sed solo veritatis studio, rem totam publici iuris esse voluerunt. Eorum vox hæc est, totam accusationem, ex odio Iesuitarum, à vobis confictam esse.

43. Et vide, quàm parùm legitima sit accusatio. Plerique vestrum sic eam instituunt; Garnetus Iesuita audiuit confessiones eorum, qui fuerunt authores conspirationis in Regem: Ergo in confessionibus factus est certior de eorum conspiratione. Ergo debuit monere Regem de hac re: Non monuit. Dignus igitur suspendio est: Et verò suspendatur. Tu sic instituis; Garnetus Iesuita audiuit confessiones eorum, qui fuerunt authores conspirationis: Ergo sciuit aliquid de conspiratione: Ergo consilio ipsius, cōspiratio facta est. Nam hanc particulam, *consilio Iesuitarum*, tu addis, quam alij prætermittunt.

44. Nec tua, nec aliorum valet consequentia. Tua hæc est; Garnetus sciuit aliquid de conspiratione proditorum: Ergo consilium dedit, vt conspirarent. Ineptissimè. Perinde est, ac si dicas; Deus sciuit aliquid de conspiratione proditorum: Ergo consilium dedit, vt conspirarēt. Sic ex Caluini schola didicisti. Aliorum hæc est, Garnetus in sacramentali confessione intellexit factam esse conspirationem: Ergo debuit Regi significare

gnificare. Quin potius sic inferendum erat; Garnetus in sacramentali cōfessione intellexit factam esse con-
spirationem: Ergo non debuit significare, sed secretò
apud se seruare. Nescitis, quæ in confessione dicta
sunt, sub sigillo dicta esse, & nullo modo (citra vo-
luntatem pœnitentis) prodi aut manifestari posse?
Nescitis, Deo potius, quàm homini dicta esse? Nisi etiã
in Deum accusationem institui posse arbitramini.

Nova accusationis capita.

45. **N**ondum est finis mendaciorum ac calumnia-
rum tuarum. Pergis eodem itinere, eadem
fronte, qua cœpisti. Quid ergo restat? Adducis noua
accusationis capita. Sed antequam illa percenseam,
quid hætenus à te effectum sit, obiter commemora-
bo. Summa eorum, quæ calumniosè effudisti, hæc est.
Primò, Iesuitas esse homines turbulentos, furiosos,
Reipublicæ noxios. Secundò, eosdem à Regibus &
Principibus in consilium adhiberi, & adhibitos esse,
præsertim à Sebastiano in Lusitania, Sigismundo in
Polonia, Ferdinando in Austria, Guilielmo in Bauaria.
Tertiò, hos ipsos Reges ac Principes, esse homines
*intempestiuos, dementatos, sibimetipsis funestos, Reipublicæ
detrimentoſos.* Est hoc, mi Richarde, Regum ac Princi-
pum patrocinium suscipere, quod tu facere videri vis?
Nemini persuaseris. Potius est, per latera Iesuitarum,
Reges ipsos ac Principes confodere. Si id negas, adi-
gam te, vt reuoces, quod dixisti: Et quidem hoc di-
lemmate; Reges illi ac Principes, quos nominasti, vel,
te Iudice, probi & prudentes sunt; vel improbi & im-
prudentes. Si hoc posterius asseris, non patronus, sed
accusator eorum es. Si illud prius, etiam Iesuitas pro-

bos ac prudentes esse, affirmare debes, quod tamen negasti. Nam certè Reges & Principes, qui probi ac prudentes sunt, improborum ac imprudentium hominum consiliis uti non solent. Hic vide, quid respondeas.

46. An dicturus es, Reges illos ac Principes, de quibus sermo tibi est, probos quidem esse, sed non satis nosse malitiam & flagitia Iesuitarum? Audio. Sed si illi non norunt, qui ipsis familiares sunt, quomodo tu nosti, qui vix vnquam eos salutasti? Et obsecro te, cur illi eos, quos tu nosti, non norint? An non chartæ Prædicantium, quæ clamant noxios esse Iesuitas, æquè ad Regum & Principum, quam ad tuas aures deferri possunt? Ne dubita. Sed narrabo tibi, quòd res est. Norunt viri Principes, quotidie famosos libellos à vobis Prædicantibus spargi & eructari in Iesuitas; sed non credunt vobis. Sciunt, mentiendi ac calumniandi studio vos id facere. Sciunt, alios esse Iesuitarum mores; alios à vobis fingi & promulgari. Ex quo collige, quod opportunum hoc loco est, nullius fidei homines vos esse apud Magnates: Quia quantumuis clamosè vociferemini, Iesuitas esse improbos ac furiosos, illi vobis, etià iuramento astruentibus, fidem non habent. Et quod mirum est, quos maximè vos vultis perditos & exterminatos, omni ope tuentur illi ac defendunt. Hæc vobis *radix amaritudinis* est, de qua supra querebaris: *Hic lapis offensionis & petra scandali.*

47. Si nescis, & hoc accipe. Inuictissimus Imperator Matthias; Potentissimi Reges Hispaniæ, Galliæ, Lusitaniæ, Poloniæ, Hungariæ, Bohemiæ; Reuerendissimi & Illustrissimi Principes Electores, Suihardus Moguntinus, Lotharius Treuirensis, Ferdinandus Colonienfis; Setenissimi Archiduces Austriæ,
Duces

Duces Bauariæ, Lotharingiæ, Brabantia; Reuerendissimi & Illustrissimi Principes Imperij, Bambergensis, Herbipolensis, Paderbornensis, Monasteriensis, Hildesienfis, Spirensis, Wormatiensis, Argentinenfis, Constantiensis, Augustanus; & quotquot præterea in Italia Principes sunt: Hi omnes, inquam, in suis Imperiis, regnis ac prouinciis, non modo admittunt Iesuitas, sed etiam fauore ac liberalitate prolixè eos prosequuntur. Nec curant vestras calumnias & mendacia, quibus obruere eos vultis. Imò cum necesse est, publicis testimoniis, edictis ac diplomatibus, illorum innocentiam tuentur, & vestras criminationes retundunt; quod non semel factum est.

I. ACCUSATIONIS

CAPVT

48. **S**ed videamus nunc reliqua accusationis tuæ capita. Primum est, *Iesuitis in Gallia & in omni regno, prepositum esse, vt Academicos omnes, vel maxime Sorbonicos, possessionibus suis iniuria pellant, atque in eorum omnium fortunas longè latèque ac impunè dominantur.* Vnde hoc scis? An ipsi suum propositum tibi aperuerunt? Non credam. An ex rumore Prædicantium audiisti? Sic opinor. Nam illorum calumnia est, Iesuitas auaros ac ambitiosos esse. Sed sæpius refutata. Et quidem luculentissimè ab Henrico IV. Galliarum Rege, qui in oratione sæpe citata sic habet; *Quod Iesuitæ sint ad rem attentiores, calūnia est.* (Aduerte calumniator.) Et rursum; *Sane obstupescit Rex. Et tu, mi homo, obstupesceres, si ratione vti velles. Nā Iesuitæ, quod nō ignoras, plerique honesto loco nati sunt: nec pauci inter illos,*

ex nobilissimis Baronum, Comitum ac Principum familiis oriundi. Quæ porro insania esset, huiusmodi homines, cum sponte deseruerint opes ac dignitates, quibus in domo paterna augeri & cumulari poterant; nunc in statu religioso, vbi paupertatis & modestiæ schola est, in alienas opes ac dignitates velle grassari? Absit hoc à liberali indole, quæ in tali hominum genere esse solet. Sed vos, vestro pede vultis metiri alios. Vos, inquam, Prædicantes, qui domi pauperes & famelici, in Ecclesiasticorum bona & possessiones inuaditis; Monasteriorum redditus ac fundos deprædamini, Sacerdotia, Prioratus & Abbatias, in vxorum & liberorum vestrorum vsum conuertitis. Nosti cætera.

49. Et verò, ne hoc præteream, quis vnquam ex familia Baronum, vel Comitum, vel Principum repperus est, qui in vestram Prædicanticam tribum transcribi aut transire dignatus sit? Nemo, opinor: Aut, si aliquis, quis ille est? At plurimi tales, inter Iesuitas sunt. Ex iis aliquos recensebo. Ac primùm occurrit Pater Ignatius, è præcipua Cantabriæ nobilitate, Loiolani Comitum filius. Secundò, P. Franciscus Borgia, Dux Gandiensis. Tertio, P. Claudius Aquaiuia, Adriensis Ducis filius. Quarto, P. Rudolphus Aquaiuia, eiusdem nepos, & duorum Cardinalium frater. Quintò, Pater Antonius de Padilla, Adelantadus Castellæ. Sextò, P. Innicus de Gueuara, Bouini Dux. Septimò, P. Antonius Cordubensis, Ducis Feriæ filius. Omitto infinitos propè alios, qui ex nobilissimis Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, Angliæ, Scotiæ, Belgij, Germaniæ, Poloniæ familiis oriundi, Iesuitarum Societatem amplexi sunt, & quotidie amplectuntur.

50. Audi rem lepidam, quæ in Polonia contigit, & nostro huic instituto accommodatam. Accepi ab homine,

mine, qui interfuit. Instructum erat solenne prandium, ad quod vocari viri Principes, tum Catholicæ, tum alterius religionis, non pauci. Ibi ut fieri solet, disceptatio de fide orta est. Qui doctiores habebantur, sua quisque proferebat. Astabat miles Catholicus, qui quòd literis operam non dedisset, audiebat quidem, sed tacebat. Rogatus à quodam, festiuè magis, quam serio, quid ipsi de tota re videretur; respondit sine fuco, Catholicis se adhærere. Et quo argumento, inquit alter, probas, te rectè id facere? Tum ille; Ego quidem, ait, literarum rudis sum, sed tamen, si bona vestra venia liceat, dicam pro me, quod occurrit. Annuuit iste, sicut & cæteri, qui assidebant. Hortantur hominem, ut pro se loquatur. Nec mora: Conuertit se primùm ad virum Principem alterius religionis, & sic eum affatur. Domine mi, habes filios tres aut quatuor. Si vnus ex illis Prædicantis officium obire vellent, quid facturus esses? Ille, præ indignatione, stomachabundus respondit, malle se, ut quotquot haberet filios, in malam crucem irent potius, quàm ut quisquam tam infami nota familiam suam funestaret. Siluit aliquantisper miles, & mox ad alium Principem, qui Catholicus erat conuersus; Quid tu, inquit, de hac quæstione sentis? Si filius tuus Iesuitarum familiæ se adiungeret, quo animo tu id ferres? Æquissimo, inquit ille: Et vtinam Deus hanc mentem illi inspiret, ut tam laudabili Societati se adiungat. Tum miles; Nihil iam opus est, inquit, de religione amplius disputare. Audistis, qui Catholicam docent, in pretio esse; qui alteram, infames censerì. Secutus est risus & applausus: Et magno ludibrio, qui Prædicantibus fauebant, sublata mensa, discesserunt.

51. Huc etiam spectat, quod memini, cum in Belgio adhuc adolescens essem, Virum nobilem solitum esse

esse per iocum dicere, duo mala per nouam religionem sublata esse, *morbos & flagitia*. Nam neque circumforaneos amplius, neque carnifices, vsq̄ appa-
 re: vtrosque noui Euangelij præcones factos esse. Intelligis mysterium. Quàm verè id dixerit, non disputo. Hoc scio, sæpe locum habere, quod in Prouerbio dicitur; *Iocantem vera dicere, quid vetat?* Sed quia hæc bilem tibi mouent, ad tuas calumnias & mendacia, quorum odore vehementer video te oblectari, redeamus.

II. ACCVSATIONIS.

CAPVT

62. **I**gitur secundum accusationis tuæ caput est, *Iesuitas acriter persequi Sacerdotes Pontificios; & putare, suam salutem in sacerdotum ruina, suam gloriam in sacerdotum infamia, suam felicitatem in sacerdotum calamitate, positam esse*. Hic videris puerili quadam loquentia calumniam exornare voluisse. Sed frustra. Nam hoc quidem fucō, præsertim apud homines cordatos, nihil efficies. Aliis argumentis opus est, si persuadere vis. Et sane, nunquam persuadebis. Nam aliter res ipsa loquitur. An non Iesuitæ palam tum editis libris, tum publicis concionibus, acerrimè defendunt authoritatem Episcoporū, & totius ordinis Ecclesiastici immunitatem tuentur? An non Parochis aliisque sacerdotibus prolixè offerunt suam operam in excipiendis subditorum confessionibus, in habendis ad populum exhortationibus, in instruenda per catechesin iuuentute? An non erudiunt & promouent alumnos Principum, qui ad functiones Ecclesiasticas deputati sunt? An non variorum ordinum religiosos, qui ad ipsorum scholas mittuntur, omni studio ac conatu, quo par

par est, iuuant, excitant, & ad maiora quotidie pietatis ac doctrinæ incrementa cohortantur? Nihil certius. Et extant passim exempla in Germania, Bauaria, Austria, Franconia, Belgio, alibi. Tu nihilominus tam maleuolus es, vt hoc interpreteris, quasi Iesuitæ nihil aliud, quàm Sacerdotum ruinam, infamiam, & calamitatem in votis habeant? Abi vipera. Nihil antiquius habent, quàm illorum salutem, gloriam & fœlicitatem. Ac omninò dant operam, vt dignitas, splendor, & maiestas Ecclesiastica, quæ per hæreses collapsa videri poterat, pristino nitore restitatur.

53. Sed quid moror in accusatione hac depellenda? In vestrum caput illa redundat. Vos hic rei ac nocentes estis. Vos, inquam, Prædicantes, qui ne nomen quidem Sacerdotis ad aures, sine stomacho, admittitis: qui in Anglia, Scotia, Hollandia, seuerissimis edictis, sacerdotes omnes proscribitis: qui illorum sacerdotia & prouentus Ecclesiasticos in spuria vitulamina absumitis. Et tamen, quasi viri boni essetis, totam hanc inuidiam in Iesuitas, qui innocentes sunt, detorque, & vestram impudentiam quasi velo quodam obtegere satagitis. Sed nemo, vt supra dixi, vobis credit.

III. ACCUSATIONIS

CAPVT.

54. **T**ertium accusationis caput est, *Iesuitas summum dignitatis suæ splendorem constituere in Regum coronis vel illudendis, vel labefactandis, vel transferendis, vel funditus delendis.* Iterum narras tua somnia, Richarde. Sed tamen, de quibus Regibus hoc intel

intelligis? An de Rege Hispaniæ? At vos infensū illi estis, non Iesuitæ. Vos, vt verbis vestris vtar, *omnibus omnium Euangelicorum armis*, ex regno suo expellendum esse decernitis. Vos coronam eius in Indiis illusam & labefactatam videre optatis. Vos in Hollandia, Phrysia, legitimam eius iurisdictionem excluditis. Vos denique passim conquerimini, potentiam illius, Iesuitarum studio ac industria, plus æquo quotidie excrecere.

55. An de Rege Galliæ? At iam supra monui, Regem Galliæ Henricum IV. cor suum Iesuitis tradi, & in illorum templo sepeliri voluisse, quod & factum est. An hoc voluisset, si suam coronam per Iesuitas illusam, deletam aut labefactatam aduertisset? Nihil minus. At cur vobis sectæ Calvinianæ Prædicantibus cor suum non credidit? Nimirum, vt apud Æsopum est, *terrebant illum, vestigia*. Sciebat, quam crudeliter, quam ignominiosè, in corpus Francisci, & statuam Ludouici Vndecimi, essetis olim in Gallia debacchati.

56. An de Rege Poloniæ? At ipsius corona quotidie crescit, magno Iesuitarum applausu; non minore Prædicantium luctu. An de Regibus Daniæ & Sueciæ? At illi ipsi inter se nuper contenderunt; & alter alterius coronam labefactare conatus est. Nec Iesuitarum consilio id fecerunt. Vtinam nec vestro.

57. An denique de Rege Britanniæ? Sed plus ille à vobis Prædicantibus sibi metuit, quàm à Iesuitis. Et meritò. Adhuc meminit, quid sibi in Scotia, quid Serenissimæ Matri in Anglia acciderit à vestris Calvinistis. Vis repetam? Vestri Calvinistæ conati sunt illi vitam & coronam, cum adhuc in vtero materno clauderetur, per summum scelus eripere: Matri verò, re ipsa eripuerunt. Certè, si de vna corona securus non fuit, quid nunc fiet, cum etiam altera insignitus est? An

qui

qui vnam illi inuidistis, alteram non inuidebitis? Caueat sibi Rex. Notæ sunt Caluinistarum fraudes.

IV. ACCVSATIONIS.

C A P V T.

58. **Q**uartum accusationis tuæ caput est, *Iesuitas persuadere Regum subditis, se non tam Regum suorum, ut pote Papæ Vassallorum, quam Romani Pontificis, supremi in temporalibus Domini totius mundi subditos esse, Et iterum; Iesuitas in id iam vnice incumbere, id enixè moliri; ut Papa sit & agnoscatur totius mundi Dominus in temporalibus: Reges vero omnes nō fundi Domini, sed Papæ Vassalli regnis suis pro arbitratu Pontificis exuendi.* Post hæc verba incipis exclamare in Iesuitas, & hortari Reges Christianos, ut ipsos è suis regnis expellant. Sed quid proficis? Nihil Reges Christiani, ut non semel dixi, vobis Prædicantibus non credunt. Imò hanc ipsam calumniam quam inuidiosissimè obiicis, iam pridem Christianissimus Galliarum Rex, Henricus Quartus, in sua oratione, coram Senatu Parisiensi, refutauit his verbis; *Quod Iesuita de Pontifice Maximo optimè sentiāt, eumq; reuereantur, id quoq; ipse facio. Ac tamen non sum nescius, nihil ab iis amplius de Summi Pontificis potestate dici aut doceri, quam reliqui Theologi Catholicæq; docet Ecclesia. Neque verò aliquid docent, quo Ecclesiastici mihi non tribuant, quod est tribuendum. Quid clarius dici potuit? aut quid aptius ad tuam criminationem retundendam? Iesuitæ, inquit Rex, nihil amplius docent de potestate Pontificis, quam reliqui Theologi & Ecclesia Catholica. Iam subsume, quod vis, & concludes, quod nō vis. Si non potes iuuabo te. Quæto igitur, an reliqui Theologi & Ecclesia Catholica bene doceant de potestate Papæ, an secus? Si bene, quid peccant Iesuitæ,*

qui idem docent? Si malè, cur solos Iesuitas in inuidiam vocas? Cur non similiter reliquos Theologos & Ecclesiam Catholicam, cum qua Iesuitæ consentiunt, eadem accusatione perstringis? Sed nihil opus est hac dissertatione. Lege libros Iesuitarum, & vide, quid doceant. Lege, inquam, Bellarminum lib. 5. de Pontifice c.2. Ludouicum Molinam tractat.2. de iustitia disput. 19. concl. 1. Ioannem de Salas in tract de legibus disp. 7. sect. 4. & alios. Nihil inuenies pro tua calumnia.

Obiectiones in Becanum.

59. **E**T hætenus quidem in totum Iesuitarum ordinem debacchatus es. Nunc speciatim in me calamum stringis, his verbis; *Farina istius Iesuiticæ vnus existit Becanus.* Verum est. Ego Iesuiticæ; at tu Prædicatice farinæ vnus existis. Nec mihi hoc probro, vt tu putas, sed honori ducendum esse interpretor. Nam farina Iesuitica, si nescis, ex puro tritico; at prædicantica, ex glandibus, fabis & loliis collecta est. Et hæc quidem portatur à furibus, qui post tres dies suspendendi sunt; & volucres cæli ex ea comedunt (Gen. 40. 16.) De illa verò prædictum est ab Helia 3 Reg. 17. 14. *Hydria farina non deficiet, nec lecythus olei minuetur vsque ad diem, in qua Dominus daturus est pluuiam super faciem terræ.* Intelligenti pauca.

60. Sed tamen, quid habes contra Becanum? Hæc obiicis. Primò, quòd variè sentiam de primatu Regio in temporalibus. Secundò, quòd oppugnem primatum Regium in spiritualibus. Tertiò, quòd eundem primatum *labe dissidij Anglicani aspergere conatus sim.* Quartò, quòd hoc *miserè, falsè, frivole, pueriliter & scurriliter* fece

fecerim. Quintò, quod nesciam, in quo consistat primatus Regius in Spiritualibus. Singula discutiam.

O B I E C T I O I.

61. **P**rimò ergo sic obiicis; *Becanus in primatu Regio in temporalibus varius est. Nam in hoc libello (id est, in dissidio Anglicano) Paulum V. Pontificem & Bellarminum commendat, qui scriptis suis Roma huc transmissis, eundem oppugnarint: In illo autem contra Regis Præfationem Monitoriam, eidem his verbis suis fuit propitiis; primatum in temporalibus quisque Rex in suo regno legitime habeat.*

62. Respondeo. Scripsi varios libellos de primatu Regio. Tu duos ex iis citas: Alterum, qui inscribitur, *Dissidium Anglicanum de primatu Regio*: Alterum, qui inscribitur, *Serenissimi Iacobi Angliæ Regis Apologia, & Monitoria Præfationis Refutatio*. In his duobus ais me varium esse: Et in priori aliter sentire, quam in posteriori. Non ita est, mi homo. Ego varius non sum, sed tu ineptus es: Et quod rectè à me dictum est, tu sinistrè interpretaris. In priori libello, commendavi Paulum Quintum Pontificem, & Bellarminum Cardinalem, non quod primatum Regium in temporalibus oppugnarint, vt tu falsò affirmas; Sed quod dixerint, Catholicos non posse salua conscientia præstare iuramentum fidelitatis, sub ea verborum formula, quâ illis à Rege propositum est. Et causam addidi, quia in ea formula dicitur, Pontificem in nullo casu posse Regem, quantumvis flagitiosum & Reipublicæ nocentem deponere. Hoc cum falsum sit, iuramento confirmari non potest,

63. In posteriori scripsi hæc verba; *Primatum in temporalibus quisque Rex in suo regno legitime habeat*. Tu

putas hæc verba pugnare cum priori mea sententia: Nō pugnant: non magis, quàm hæc duo inter se; Rex habet primatum temporalem in suo regno. Et, Rex potest priuari Primatu temporali. Quis hoc neget? Ne vos quidem in Anglia. An non Serenissima Maria, Serenissimi Iacobi mater, habuit primatum temporalem in Scotia? Omnino habuit. An per vos, de facto, priuata non est? Nemo dubitat. An tunc, cum priuaretur, vestro iudicio pugnant hæc duo inter se, *Regina habet primatum temporalem. Et, Regina priuatur à nobis primatu temporali?* Si tunc non pugnant, quomodo nunc pugnant? Aut si vos non eratis tunc varij, quomodo in meliori causa me varium esse affirmas? Repeto, quod dixi. *Tu ineptuses, Ego varius non sum.*

O B I E C T I O I I.

64. **S**ECUNDÒ sic obiicis; *Becanus primatui Regio in spiritualibus & Ecclesiasticis pertinaciter infestus aduersarius est.* Respondeo. Et tu primatui Apostolico in spiritualibus & Ecclesiasticis pertinaciter infestus es. Vter nunc rectiùs facit? Tu, qui aufers Apostolis & Episcopis, quod Christus illis dedit? an ego, qui non do Regibus, quod Christus illis non dedit? Audiamus argumenta vtriusq; partis. Ego pro Apostolis & Episcopis vrgeo illud, *Actor. 20. 28. Attendite vobis & vniuerso Gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Vos pro Regibus sic argumentamini; *Dictum est de Tiberio, Date Casari, qua Cesaris sunt. Dictum est de Herode, Dicite illi vulpecula. Dictum est coram Pilato, Ego sum veritas.* Quid concluditis? Hoc scilicet, Ergo Reges habent primatum Ecclesiæ. Pudeat vanitatis & inscitia. Et tamen Tookerus vester in duello sic concludit.

O B I E C T I O I I I.

65. **T**ertio sic obiicis, *Becanus cum primatum Regium in spiritualibus, suis scriptiunculis concutere non potuerit (neque enim ipse inferorum porta eundem possunt euertere) Dissidij eum Anglicani labe aspergere, & tenebris offusis, quo minus appareat, obscurare conatus est.* Respondeo. An meis scriptiunculis Primatum Regium in spiritualibus concusserim, iudicent illi, qui ab assentandi studio alieni sunt. Tu certè, qui Regis assentator es, iudex esse non potes. Dissidium Anglicanum de primatu Regis, quod nuper euulgauit, nondum à te sublatum est. Scripsisti quidem Concordiam Anglicanam de eodem Primatu, sed quæ solo nomine Concordia est. Nam certè, tantum abest, vt sub prætextu concordia, sustuleris Dissidium Anglicanum, vt potius à te auctum & confirmatum sit. Hoc infra ostendam. Quod addis, *Portas inferorum nō posse Primatum Regium in spiritualibus euertere; non prudenter facis, Nam illa sententiā de primatu Apostolico, nō de Regio, à Christo prolata est. Nec vllus tunc erat Primatus Regius in spiritualibus. Iam primū in Anglia, nouū illud monstrum orbi Christiano, infelici portu natum est.*

O B I E C T I O I V.

66. **Q**uarto sic obiicis; *Sed quam id miserè falsè, frivole, pueriliter, scurriliterq; quasi fecit, Tractatus iste meus de concordia in primatu Ecclesie Regio Anglicana, faciet manifestum.* Respondeo. Non possum aliam laudem à Prædicante expectare. Et vitio mihi vertendum esset, si à te laudari vellem. Sed ramen quam vera

fint, quæ obiicis, examinandum est. Primò ais, me *miserè friuolè & pueriliter* scripsisse, quod scripsi. Si ita est, cur paulò post (nimirum in Præfatione ad Catholicos in Anglia) disertè fateris, me *pulchrè, asturè, & scienter* id fecisse? Hæc non coherent. Aut quid opus erat tanto Heroe, quantus scilicet tu es, qui miseram friuolam & puerilem scriptionem refutaret? Addis, etiam falsò & scurriliter me scripsisse. An putas me vnum esse ex grege Calvinistarum, inter quos tu vnus es? Calvinistarum priuilegium est, mentiri & scurras agere. In meis libellis, quotquot scripsi, nulla scurrilitas, vt opinor, nullum mendacium demonstrari potest. In Caluino, Beza, Paræo, Grasero, Batauo, & similibus Nouatoribus, ista propudia quærenda sunt. Nec diu, & laboriosè quærenda: vbique obuia sunt.

O B I E C T I O V.

67. **Q**uintò sic obiicis; *Becanus, leuis armatura vix miles gregarius heret in ipso limine, τὸ κενὸν ἔσθρον eum latet. Primatum siquidem Ecclesiæ Regium ponit in potestate excommunicandi beneficia conferendi, & supremum fidei controuersiarum Iudicem agendi.* Respondeo. Si me conferam cum Scriptoribus Catholicis, qui hæctenus vestros errores ac hæreses refellerunt, fateor me esse leuis armaturæ gregarium militem. Et hoc nomine, quam maximè gaudeo, quod Ecclesia nostra Catholica tam instructum ac ordinatum habeat exercitum in quo alij sunt cataphracti, alij leuis armaturæ milites: alij Duces seu Imperatores belli, alij in communem gregem redacti. Hic ordo apud vos non est. Singuli volunt esse militiæ Principes: nemo putat se aliis inferiorem esse. Nimirum hoc
facit

facit hæresis & superbia.

68. Sed tamen aduerto, nostros gregarios milites plus negotij vobis faceßere, quàm velletis: Et qui Duces belli apud vos sunt (quales omnes esse vultis) vix vni ex nostris gregariis pares esse posse. Quanti Duces apud vos sunt, Episcopus Eliensis, Decanus Lichfeldensis, Richardus Thomsonius, Robertus Burhillus, Henricus Salcobrigienfis, & similes? Et tamen hi omnes, quantis possunt viribus, in me vnum, qui gregarius tantum miles sum, vt tu affirmas, impetum faciunt. Nec fugio ex acie. Sto, staboque, *quamdiu spiritus hos reget artus.*

69. Porro, si tuo iudicio, gregarius miles ego sum, non video, quid sibi velint illa tua verba, quæ ibidem scribis; *Primum Regium in temporalibus, Bellarminus; in spiritualibus, Becanus, ad conuellendum, Primarij à Papa designati & constituti sunt Emissarij.* Nam si ego cum Bellarmino Primarius sum, quomodo vix gregarium appellas? Aut, si vix gregarius sum, quomodo primarius esse possum? Mendacem oportet sui memorem esse, vt est in prouerbio.

70. Quod addis, *harere me in ipso limine,* vide, quam verum sit. Potius dicam, mentiri te in ipso limine. Non enim, vt tu falsò mihi imponis, pono Primum Ecclesiæ Regium in potestate excommunicandi, beneficia conferendi, controuersias fidei dirimendi. Nullum enim agnosco Primum Ecclesiæ Regium. Mera chimera est. Hoc solùm dico, inter vos Anglos diffidium esse, an illa potestas, quam recensui, pertineat ad Primum Ecclesiæ Regium, quem vos fingitis, nos repudiamus. Et ita res habet. Verè in hoc puncto dissidetis inter vos, vt ostendi in *diffidio Anglicano*, & alibi ostensurus sum.

Epilogus epistolæ Richardi.

71. **A**Tque hic est finis obiectionum tuarum cōtra Becanum. Deinceps, Epilogi loco, conuertis te ad serenissimum Regem, his verbis; *Iam verò, tractatus hic meus, licet minutus, utpote nouem dierum labore confectus, sub ala Maiestatis vestra, Regio nomine, velut numine reclusus, gestit prodire; suppliciter ac demissè rogans Maiestatem vestram, ut primatum Ecclesiæ Regium, quem nos arctè accuratèque defendimus calamo, vos digne mini scepro propugnare, v. g. Aduersarios illi omnes perditè rebelles virga ferrea comminuere: in primis verò Iesuitas, qui huc haud pauci è transmarinis regionibus clanculum repentes, subditos vestros quamplurimos, venenato illius exoticici ac hæretici dogmatis poculo, de Primatu, Papali, infecerunt; utque latius serpent, & per omnes venas, nervos, arterias regnorum vestrorum, sensim sine sensu disseminentur, nouam hanc, callidissimam, periculosissimam, & maximè compendiarium rationem, antiquus ille serpens, eorum mentibus iniecit, ut nouum erigerent sodalitiū, quod Diuæ Mariæ vocāt, constans ex viris & mulierculis laicis, non tantum plebeis, sed etiam primariis nonnullis viris, etiā in Magistratu constitutis, quibus imponitur frequens confessio, qua secreta rerum publicarum & regnorum expiscantur. Quod quidem nouum ac nuper institutum, in secta Iesuiticā propagationem, in temporale totius mundi & absolutum Pape dominium, in Regum denique ruinam verè Christianorum, affabrè concinnatum, Pontifex confirmauit, & plenaria indulgentia adornauit.*

72. Hic est Epilogus epistolæ tuæ Dicatoriæ ad serenissimum Regem, in quo tot vitia sunt, quot in malo scriptore esse possunt. Sunt autem hæc præcipua. 1. Rusticitas. 2. iactantia. 3. crudelitas. 4. calumnia. 5. men

5. mendacium. Rusticitas est, quòd cum tota epistola sit dedicatoria ad serenissimum, ne semel quidem, nec in principio, nec in progressu, honoris causa, Regem compellaueris; sed iam demùm in Epilogo id facias. In exordio factum oportuit. Ibi aut salutandus Rex erat, aut captandæ beneuolentiæ loco, aliquid illi insinuandum. Tu tam præposterus fuisti, vt nulla vel reuerentiæ, vel obsequij præmissa significatione, epistolam tuam à mendaciis & calumniis ordiri volueris; & tandem in fine, omnem illam mendaciorum & calumniarum cloacam, in sinum Regiæ maiestatis effundere. Parum urbanè.

73. Iactantia est, cum addis; *Nos Primatum Ecclesiæ Regium arctè accuratèque defendimus calamo.* Sine dubio, alludis ad illud ex Fabulis; *Nos poma natamus.* Nam fabulis video te oblectari. Ad marginem notari poterat; *Hic author commendat seipsum.* Sed tamen, quàm tu accuratè id feceris, postea videbimus. Nunc solùm moneo, prodigiosæ cuiusdam iactantiæ signum esse, cum ita loqueris. *Becanus miserè, falso, friuolè, pueriliter, scurriliter scribit. Ego arctè & accuratè.*

74. Illud porro crudelitatis argumentum est, quod tam seriò hortaris serenissimum Regem, vt omnes, quotquot non agnoscunt Primatum Ecclesiæ Regium, id est, omnes Catholicos, *virga ferrea comminuat.* Itane, mi Richarde, qui Euangelij Christi præco esse vis, optas omnes Catholicos ferro trucidari? Agnosco spiritum Calvinisticum, sanguinarium, virulentum. Similem notavi in Tookero vestro, qui & ipse florentissimum Principem Henricum, serenissimi Regis primogenitum, in suo Duello, ad similem carnificinam cohortatus est.

75. Calumnia duplex est. Vna, quòd doctrinam de Primatu Pontificis, *venenatum exotici & hæretici dog-*

matis poculum appellas. Altera, quòd asseris Sodalitium B. Mariæ Virginis ex instinctu diaboli erectum, in eoque primarios viros, & qui in Magistratu sunt, ascriptos esse. Ex priori sequitur, inuictissimum Imperatorem Matthiam, potentissimos Hispaniæ, Galliæ, Poloniæ, Bohemiæ & Hungariæ Reges, serenissimos Austriæ, Bauariæ, Lotharingiæ, Brabantiæ Archiduces & Principes, & quotquot præterea Primatum Pontificis agnoscunt, hæreticos esse, & ex venenato poculo exoticum spiritum bibisse. Ex posteriori. Viros primarios, qui in Magistratu sunt, diabolico sodalitiio mancipatos esse. Satin sobriè hæc scripsisti, mi homo?

76. Mendacium triplex. Primum, Sodalitium B. Mariæ Virginis nouum esse, ac nuper à Iesuitis institutū. Alterum, Iesuitas per illud Sodalitium moliri, vt Papa in totum orbem habeat absolutum dominium temporale. Tertium, Iesuitas in excipiendis confessionibus, scrutari secreta regnorum & rerum publicarum. Hoc triplici mendacio obsignas epistolam tuam ad serenissimum Regē. Sed Rex facilè aduertet signaturæ falsitatem. Et quis non aduertat? Ego memini, Sodalitatem B. Virginis ante annos 34. floruisse Busciducis in Brabantia, cum nulli essent ibi Iesuitæ. Nam hi ante biennium istam urbem primum ingressi sunt. Nec tunc illius Sodalitij scopus erat, vt Papa haberet absolutum dominium temporale in totum mundum, vt tu inuidiosè comminisceris; sed, vt ciues probi essent, & in vera fide ac religione constanter perseuerarent, quod etiam, magno vestro luctu & squalore, factum est. Porro, in confessionibus audiendis hoc agitur, vt conscientiæ ab omni scelere purgatæ, faciliùs diuino seruitio mancipentur, & æterna fœlicitate post hanc vitam frui possint. Secreta regnorum & rerum publicarum ad illud tribunal non spectant.

E X A M E N.

Prefationis ad Catholicos in Anglia.

HActenus discussi Epistolam tuam Dedicatoriam ad Serenissimum Regem, & nullam ferè eius partem prætergressus sum. Nunc vno tantùm verbo, Præfatio tua ad Catholicos discutienda est. Igitur in ea Præfatione præter alia, hoc vnum præcipuè occurrit notatu dignum, quod per calumniam & mendacium scribis, me de proditoribus vsurpasse illud Apostoli, *Spectaculum facti estis Deo, Angelis & hominibus.* Non vsurpauì de Proditoribus, sed de iis Catholicis, qui propter fidem & religionem, vel in carceribus apud vos detinentur, vel in exilium missi sunt, vel bonis omnibus ac fortunis spoliati, vel etiam martyrio affecti. Nosti, qui sint.

E X A M E N.

Responsionis ad dissidium Anglicanum.

1. **H**Actenus Epistola tua Dedicatoria cum Præfatione examinata est, in qua nihil præter mendacia & calumnias reperire potui. Venio nunc ad id, quod controuersie inter nos caput est, nimirum, ad concordiam tuam Anglicanam, vel potius, ad Responsionem, qua conaris dissidium Anglicanum, quod vobis obieci, ad concordiam reuocare. In qua quidem responsione, vt candidè dicam, quod sentio, plus etiam, quàm in Epistola Dedicatoria, videris festinasse. Quo factum est, vt duo grauissimi errores à te commissi sint. Vnus in citandis auctoribus.

Alter

Alter in augendo potius, quā tollendo diffidio. De utroque dicam.

Falsæ Richardi citationes.

2. **E**T quidem authores, qui à te citati sunt, ad eò mala fide citati sunt, vt facilè appareat, nunquā te ipsos inspexisse. Citasti Concilia, Patres, Ius canonicum, historicos, omne genus testium; sed vt plurimum prauè, oscitanter, distortè, ridiculè. Et quod mirum est, in solis quinque pagellis, plusquam viginti falsæ citationes notatæ à me sunt. Aliquot earum recensebo, ex quibus, quid de cæteris sentiendum sit, facilis erit coniectura.

3. Igitur pag. 4. ex Gratiano dist. 9. cap. *Innocent.* citas Pontificem asserentem: *Sibi datam esse omnem potestatem, tam in celo, quā in terra.* Sed falsò. Nam dist. 9. nullus extat eiusmodi canon. Imò, percurrere omnes distinctiones, quotquot apud Gratianum sunt, non inuenies. Extat quidem vnus in secunda parte Decreti 22. quæst. 4. cuius initium est, *Innocens:* sed ibi nulla fit mentio eorum verborum, quæ à te citata sunt.

4. Ibidem ex Chrysofomo homil. 35. in Matthæum, citas hæc verba; *Quicumque desiderat Primatum in terra, inueniet confusionem in celo.* Iterum falsò. Nam verba illa non habentur in Chrysofomo, sed in alio authore, qui Chrysofomo coniunctus est. Nec prudenter à te citata sunt. Nam si nudè ea spectes, non minus contra Regem Angliæ, quam contra Pontificem, citari poterant. Nam sicut tu subsumis; *Pontifex desiderat Primatum in terra: Ergo inueniet confusionem in celo;* Sic ego subsumam; *Rex Angliæ desiderat Primatum in terra: Ergo inueniet confusionem in celo.* Si autem sensum spectes, qui reuera spectari debet, non faciunt contra

Primæ

Primatum, sed contra ambitionem. Nam author distinguit hæc duo; Desiderare honorem Primatus, & consequi Primatum. De priori sic loquitur; *Primatum honoris concupiscere, vanitas est.* De posteriori sic; *Primatum autem consequi, iudicij Dei est.* Loquitur autem promiscuè de utroque primatu, tam sæculari, quàm Ecclesiastico, ut ex textu patet. Igitur sensus est, vanitatis arguendos esse, qui ambiunt Primatum honoris. Qui verò legitimè & sine ambitu consequuntur primatum, diuino iudicio consequi. Quis hoc neget?

5. Pag. 5. citas ex vita Bonifacij VIII. quæ habetur in sexto Decretalium, hæc verba; *Bonifacius VIII. per supplicationum solennia, Imperatoris habitu ornatus incessit. Corona aurea, Caesaris in modum, redimitus, toga picta fulgens, strictoque, iussu ipsius, prelato gladio.* Etiam falsò. Nihil tale ibi est. Sed nec in Platina, à quo constat totam vitam Bonifacij accuratè scriptam esse. Fortè, in fabulis Anglicanis simile aliquid reperisti. Sed illæ fidem extra Insulam non habent.

6. Pag. 7. citas ex c. *Cum inter nonnullos*, in Extrauag. pag. 22. hæc verba; *Reges & Imperatores, de iussu & voluntate Christi, à Papa accipiunt potestatem.* Nescio, magis falsò, an ridiculè. Falsò quidem, quia in illo capite, nihil tale habetur. Ridiculè verò, quia pro Extrauagante Ioannis 22. posuisti Extrauagantem Pag. 22. Et cum in sexto Decretalium habeantur hæc verba. *Extrauag. Cum inter, Ioann. 22. de verborum significatione:* tu ex mera inscitia & ignauia, supposuisti hæc; *Extrauag. Cum inter pag. 22.* An idem tibi est, *Ioannes, & pagina?* Certè pueri in citando ineptiores esse non possunt. Nisi aliter proficias, Doctores canonici iuris, ad Baccalaureatum nunquam te admissuri sunt.

7. Pag. 8. citas ex Concilio Africano c 92. hæc verba;

Ad transmarina iudicia qui putauerit appellandum, à nullo intra Africam in communionem suscipiatur. Vnde colligis, non licuisse tunc appellare ad Pontificem Romanum? At hæctenus nullum vidi Concilium Africanum quod cap. 92. habeat huiusmodi verba. Et constat ex optimis authoribus, semper licitam & vsitatam fuisse appellationem ad sedem Apostolicam. Vide Concilium Sardicense cap. 3. 4. & 7. & Honorium Imp. in Epist. ad Arcadium, quæ refertur in tomo primo Conciliorum, iuter Epistolas Innocentij primi.

8. Ibidem ex Concilio Constantinop. 2. ca. 36. citas hæc verba Cypriani; *Nemo nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit.* At nec illa verba ibi reperiuntur; nec Cyprianus vnquam interfuit vlli Concil. Constantin. Vbique rudis & peregrinus es. Nullam temporum aut locorum cognitionem habes. Et repentè Magister esse vis?

9. Ibidem adducis hæc verba; *Plenitudo potestatis Papa superat omnem legem positiuam: Et sufficit, quod in Papa sit pro ratione voluntas;* cum hac citatione; *Extra de constitut Ecclesiast. Sanctæ Mariæ, n. 9.* Iterum falsò & ridiculè. Nam neque illa verba habentur ibi; neque locū legitimè citasti. Sic oportuit citare; *Extra, de Constitutionibus, c. Eccl. sanctæ Mariæ,* Saltem, nunc aliquid addisce, ne semper in citādo puer ac ignauus videaris.

10. Ibidem ex Gratiano, 9. q. 3. *Neg. ab Augusto,* citas hæc verba; *Et si totus mundus sententiaret in aliquo negotio contra Papam, standum esset sententia Papa. Iura enim omnia in scrinio pectoris sui habere videtur.* Nihil proficis. Richarde. Adhuc semel docebo te. Debebas hoc modo citare; *Cap. Nemo iudicabit, 9. q. 3.* Nam initium capitis non incipit ab his verbis, *Neg. ab Augusto,* vt tu somnias; sed ab his, *Nemo iudicabit.* Nec tamen ibi reperiuntur verba à te citata.

11. Pag. 9. citas ex glossa dist. 19. cap. *Si Romanorum.* hæc verba; *Quod Papa approbat vel reprobat, & nos approbare vel reprobare debemus. Quisquis ergo non obedit statutis Romanæ Ecclesiæ, hereticus est censendus.* At glossa non habet hæc posteriora verba. A te, nouo Glossatore, addita sunt. Quanti autem momenti sint huiusmodi noui Glossatores in Anglia, non satis scio. Certè, extra Angliam nullius sunt.

12. Pag. eadem, citas ex alia glossa, dist. 40. c. *Si Papa,* hæc verba; *Sacrilegij instar esset, disputare de facto Papa.* Sed eadem fide, qua ante. Glossa non habet huiusmodi verba sed potius contraria. Sic enim disertè loquitur; *Si notorium est crimen Papæ, & inde scandalizatur Ecclesia, & incorrigibilis sit, credo quod inde possit accusari.* Facilè apparet, te nec canones, nec glossas vidisse vnquam. In fabulis melius versatus es.

13. Pag. 10. Ex beato Rhenano, qui scripsit annotationes in librum Tertulliani aduersus Praxeam, citas hæc verba; *Episcopus Romanus montanizat,* id est, sequitur hæresin Montani. iam toties te monui de mala fide. Sed videor oleum & operam in te perdere. Beatus Rhenanus in suis annotationibus non habet illa verba, sed hæc; *Rectissime egit Romanus Pontifex, qui illam confictam Montani prophetiam damnauit. Quæ planè repugnant istis prioribus. Nisi in tua Grammatica idem valeant hæc duo, Montanizare, & Montanum damnare.* Sed scio, quæ terroris tui causa sit. Typographus, vel alius quispiam (præter annotationes Rhenani) posuit ad marginè libri Tertulliani quasdam notulas, quæ Lectori indicant materiam, de qua agitur. Itaque quodam loco posuit has duas voces, *Episcopus Romanus,* quia ibi sermo erat de Episc. Romano. Et paulo post, posuit separatim hæc. *Montanizat,* quia scilicet Tertullianus defendebat ibi Prophetiam

Monta

Montani, quam Pontifex damnauerat. Tu, nulla habita ratione veritatis ac fidei, coniunxisti illas voces, hoc modo; *Episcopus Rom. montanizat.* Pudeat imposturæ.

14. Pag. 11. ex Concil. Constantinop. act. 6. 13. citas hæc verba; *Anathematizari curauimus Honorium, qui fuerat Papa antiquæ Romæ, quia in omnibus mentem Sergij secutus est, & impia dogmata confirmauit.* Nec dum rectè citare didicisti. Sic oportuit, *Concil. 6. Generali, Act. 13.* Deinde sequeris fraudem & versutiã Græcorum, qui ex inuidia inferuerunt nomen Honorij, cum constet Honorium non fuisse ibi damnatum, vt ex Athanas. Bibliothecario & aliunde probat Bella. lib. 4. de Rom. Pont. c. 11,

15. Pag. 12. ex Gratiano, dist. 81. ca. *Si quis*, citas hæc verba Pontificis; *Qui præcepto nostro obedire noluerit (scilicet ad necandum Dominum suum Regemq; natiuum) idololatriæ peccatum & paganitatis incurrit.* Non legisti hoc caput. Nec initium eius est. *Si quis*, sed. *Si qui*. Nec Pontifex ibi decernit, eum incurere peccatum idololatriæ, qui non voluerit ipsi obedire in necando natiuo Rege, vt tu nequiter calumniaris; sed presbyteros & diaconos, qui moniti non voluerint abstinere à crimine fornicationis; itémque eos, qui huiusmodi presbyterorum & diaconorū, postquam Ecclesiæ introitus interdictus ipsis est, officium audire præsumperint Consule canonem & inuenies.

16. Ibidem ex Bellarmino lib. 4. de Roman. Pont. cap. 5. §. vltimo, citas hæc verba: *Si Papa præciperet vitium, aut prohiberet virtutem, Ecclesia teneretur credere, virtutem esse malam, & vitium esse bonum.* Pessima fide. Ballarmin. sic habet; *Non potest fieri, vt Pontifex erret, præcipiendo aliquod vitium, vel prohibendo virtutem; quia tunc erraret etiã circa fidem: Nam fides Catholica docet, omnem virtutem esse bonam, omne vitium esse malum.* Si

autem

autem Papa erraret, præcipiendo vitia, vel prohibendo virtutes, teneretur Ecclesia credere vitia esse bona, & virtutes malas, nisi vellet contra conscientiam peccare. Ex hoc discursu patet, Bellarminum absolutè non affirmare id, quod tu illi affingis, sed sub conditione argumentari hoc modo: Dato vno absurdo, sequitur aliud. Si ergo demus vnum absurdum, nempe, Pontificem posse errare in necessariis præceptis morum, sequitur alterum absurdum, nempe, subditos debere credere erranti.

17. Omitto reliquos authores, qui in iisdem pagellis, & alibi falsò à te citati sunt, præsertim Cyprianù, Martinum Polonum, Æneam Syluium, Conciliù Carthaginense, Hostiensem Panormitanum, Clementem plures alios. Quos certum est, nūquam te legisse. Quid putas dicturum Serenissimum Regem, quando hæc intelliget? Qua fronte, quibus oculis aspecturus est tuū libellum, quem tot falsitatum criminibus infamem, ipsius Regiæ Maiestati, nullo veri aut honesti respectu, dedicasti? Meminisses saltem, quid in simili casu, Philippo Plessæo contigisset. Nosti, opinor, historiam. Aut si nescis, sicut pleraque alia nescis, verbo repetam. Plessæus superioribus annis scripsit Tractatum de Eucharistia. In eo plusquam 400. falsæ citationes ab Episcopo Ebroicensi, qui nunc Cardinalis est. Notatæ sunt. Et cum Plessæus tergiuersaretur, coram Christianissimo Rege, Henrico Quarto, publice de hoc crimine conuictus est. Sape alterius malo. Et certè si tuus libellus ad eam molem, qua Plessæi Tractatus est, seruata proportione excresceret, non 400. tantum, sed 800. aut mille falsitates in eo reperiri possent. Nisi fortè aliter rem institueres, quàm hæctenus cœpisti.

D I S S I D I U M.

QVam ignauus & improbus fuisti in citandis authoribus, tam infœlix es in componendo Dissidio, & asserenda Concordia Anglicana. Nec mirum, non enim potest esse stabilis ac vera concordia, quæ nō nisi falsis tabulis ac testibus probari potest. Nec dissidiū tolli, sed augeri necesse est, cum à veritate receditur. Quod sanè tibi accidit. Nō sustulisti dissidium, sed auxisti. Id faciliè ostendam repetendo singula Dissidij capita, quæ alias à me posita sunt, & simul discutiēdo, quid tu ad singula respondeas. Sunt autem hæc capita.

1. An Rex Angliæ habeat aliquem primatum in Ecclesia?
2. An Primatus ille sit Ecclesiasticus & spiritualis?
3. An Rex ab eo primatu vocari possit Primas Ecclesiæ?
4. An ab eodem vocari possit supremum caput Ecclesiæ?
5. An Primatus ille consistat in aliqua potestate vel iurisdictione Ecclesiastica?
6. An Rex, ratione sui Primatus, possit indicere concilia, & in iis præsidere?
7. An possit leges Ecclesiasticas condere?
8. An beneficia Ecclesiastica conferre?
9. An Episcopos creare & deponere?
10. An contumaces excommunicare?
11. An iudicem controuersiarum agere?
12. Vnde Rex habeat suum Primatum?

In his capitibus, vt alias ostendi extremè dissident Scriptores Anglicani, præsertim hi. 1. Sacellanus in Tortura Torti. 2. Guilielmus Toocker in Duello. 3. Richardus Thomsonius in Elencho refutationis Torturæ

turæ Torti 4. Robertus Burhillus in responsione pro Tortura Torti. 5. Henricus Solcolbrigienſis in refutatione examinis Becanici. An tu eos ad concordiam redegeris, breuiter inquirendum eſt.

I. CAPVT DISSIDII.

An Rex Angliæ habeat aliquem Primatum Eccleſiæ?

1. **P**rimum diſſidium eſt de nomine *Primatus*. Plerique admittunt hoc nomen. At Richardus Thomſonius malit *Suprematum*, quam *Primatum* appellare. Ratio ipſius eſt, quia *Primatus* ſignificat poteſtatem eiufdem ordinis: At Rex in Eccleſia Anglica non habet poteſtatem eiufdem ordinis cum Episcopis & Paſtoribus, ſed altioris ac diuerſi ordinis. Ergo non habet *Primatum*, ſed *Suprematum*. Verba Thomſonij, pag. 33. ſunt hæc: *Nos in Anglico noſtro idiomate belliores longè ſumus, quàm per inopiam Latini ſermonis, nobis Latine eſſe licuit. Non enim dicimus, The Kings Primacie, Regis Primatum, ſed, The Kings Supremacie Regis Suprematum. Quo vocabulo nos quoque deinceps utemur. Multum enim differunt Primatus & Suprematus. Illud enim poteſtatem eiufdem ordinis videtur ſignificare, hoc non item.*

2. Hinc duo colligimus. Vnum eſt, omnes Anglos, qui vtuntur nomine *Primatus*, vel errare, vel improprie loqui, ſi Thomſonio credimus. Nam ſi proprie loquuntur, cum *Primatus* proprie ſignificet poteſtatem eiufdem ordinis, planè ſentiunt, Regem habere poteſtatem eiufdem ordinis cum Episcopis & Prælatiſ Eccleſiæ. At hic, iuxta Thomſonium, error eſt. Vel igitur errant, vel improprie loquuntur.

3. Alterum est, de re significata coniecturam sumi posse ex voce significante. Vox *Suprematus*, noua & nuper inuenta est; incognita antiquis Patribus; inusitata in Scripturis; orbi Christiano inaudita. Quid porro significat? Supremam potestatem Regis in Ecclesia. Et hæc igitur noua est. Sanè, si antiqui Patres, tam Latini, quàm Græci agnouissent hanc potestatem reperissent aliquod saltem vocabulum, quo eam propriè expressissent. Id verò à nemine factum est.

Responsio Richardi examinatur.

4. **D**Vo hic obiicis, Richarde. Primò, hanc litem esse de nomine. Ita est. Nec aliud vrgeo. Nisi quod ego Dissidium; tu litem appelles. Igitur ex mea sententia, Angli dissident, ex tua, litigant de nomine Primatus. At si dissident & litigant, vbi Concordia est, quàm promittis? Nimirum, in ipso ingressu de concordia desperas. Et, si litem de nomine dirimere non potes, quid de re ipsa futurum est?

5. Sed tamen, si Thomsonium audis, hæc lis de nomine contemnenda non est. Nam qui aiunt Regem habere Primatum Ecclesiæ, significant habere Potestatem eiusdem ordinis cum Episcopis & Pastoribus. At hic magnus, non modo in voce, sed in re ipsa error est: Igitur non modo in voce, se in re ipsa errant qui ita loquuntur quid respondes ad hoc? Planè dissimulas.

6. Secundò obiicis, hanc meam consequentiam non valere: Thomsonius nouam vocem *Suprematus* excogitauit. Ergo res ipsa noua est. Et similiter esse huic: Patres in Concilio Nicæno nouam vocem ἰμωσιον excogitarunt: Ergo res ipsa noua est. Hanc potius admitti posse: Vox *Iesuitarum* nuper inuenta est. Ergo Iesuitæ sunt nouitij. Vbique erras. Primò, quia falsò im-

imponis mihi illam consequentiã. Non dixi esse consequentiam, sed coniecturam. Secundò, quia tibi ipsi contrarius es. Nam ex vna parte negas hanc consequentiam: *Vox Suprematus noua est: Ergo res noua est.* Ex altera, admittis hanc; *Vox Iesuitarum noua est: Ergo res noua est.* Si hæc valet, cur illa non valeat? Aut contra, si illam negas, cur hanc admittis? Tertiò, falsum est, vocem Iesuitarum nouam esse. Tam antiqua est, quàm vox Christianorum. Et vtraque voce, idem significatur. Hoc supra monui. At Caluinistarum, Puritanorum, Geusiorum, Hugonotorum vox noua est. Quartò, ridiculum est, vnum Thomsonium conferre cum tot Patribus Concilij Nicæni, & quod his licuit, etiam illi licitum esse, affirmare. Esto, Patres illi, qui totam Ecclesiam repræsentabant, vnanimi consensu, & ex instinctu Spiritus sancti, excogitarint nouam vocem in negotio fidei ac religionis; an ideò quilibet priuatus homo, ex priuato cerebro, præsertim aliis aliter sentientibus, legitimè facere id potest? Nisi fortè in eo sit apta comparatio, quod sicut Patres illi excogitarunt nouam vocem ὁμοῖοις, ad abolendam vocem ὁμοῖοις, quâ Ariani utebantur; sic Thomsonius excogitarit nouam vocem *Suprematus*, ad abolendam vocem *Primatus*, qua Rex Sacellanus, Burhillus & alij Academici vtuntur. Et rursus, sicut Patres Nicæni habebant omnes pro hæreticis, qui utebantur voce ὁμοῖοις, sic Thomsonius habeat pro hæreticis, qui vtuntur nomine *Primatus*. At, quæ hæc concordia est? Immane potius dissidium.

II. CAPVT DISSIDII.

*An Primatus ille, quem rex habet in Ecclesia,
sit Ecclesiasticus & spiritualis?*

1. **S**vb Henrico & Edouardo, semper appellatus est Primatus Ecclesiasticus & spiritualis, vt patet ex Sanderō de Schismate Anglicano, vbi sic habet; *Caluinus Henrici Primatum Ecclesiasticū oppugnauit. Itē. Episcopus Roffensis, quod Henrici Primatum Ecclesiasticum nollet confiteri, ad mortem producitur. Item, Multi in custodiis propter negatum Ecclesiasticum Regis Primatum detēti. Item, Henricus mandauit, vt filius in fide Catholica educaretur, excepto Primatus Ecclesiastici titulo, quem ei reliquit. Item, Stephanus Vintonensis, Edmundus Londinensis Cuthbertus Dunelmensis, Nicolaus Vigorniensis, & Daius Cicestrensis Episcopi, timidè restiterunt pueri Regis Primatui spirituali: Imò simpliciter subscripserunt.*

2. Sub Maria, quæ Edouardo fratri successit, sublatus est hic titulus in Comitibus Londinensibus, vt testatur Iacobus Thuanus lib. 9. Historiarum sui temporis his verbis; *Antiquatus iisdem Comitibus, Primatus Ecclesiastici titulus.* At sub Elisabetha iterum restitutus est, vt refert idem author lib. 15.

3. Hoc tempore, sub Iacobo, in controuersiam vocatur. Aliqui non audent appellare Primatum Ecclesiasticum & spiritualem, sed Primatum quoad Ecclesiastica & spiritualia. Inter quos est Sacellanus Regis in Tortura Torti, pag. 90. Vbi sic habet; *Neque verò quoad spiritualia, aliū nos Regi Primatum tribuimus, neque quoad temporalia, aliū Pontifici detrahimus, quam debemus. Prior ille, Regibus omni iure, posterior hic, Pontifici nullo iure debetur. Ego, cum primū legerem hæc verba Sacellani,*

Sacellani, putabam illum pro eodem usurpare hæc duo, *Primatus spiritualis, & Primatus quoad spiritualia*. Et similiter hæc duo, *Primatus temporalis, & Primatus quoad temporalia*. At defensores & interpretes Sacellani, Thomsonius & Burhillus, aliter sentiūt. Sic enim de hac re scribit Burhillus, pag. 55. *Non dicit (Sacellanus) Primatum spiritualem, sed Primatum quoad spiritualia, deberi Regibus omni iure*. Et pag. 133. in fine; *Et si enim Regi tribuimus Primatum in Ecclesiam, non tamen Primatum spiritualem aut Ecclesiasticum ei tribuimus, sed potius Primatum quoad res & personas spirituales & Ecclesiasticas*. Et Thomsonius pag. 31. *Non dixit (Sacellanus) Primatum Ecclesiasticum aut spiritualem, quasi formaliter intelligat; sed quoad spiritualia, id est, obiectivè & materialiter*. Quo sensu idem author, pag. 95. ait; *Diximus Regem gubernare quidem Ecclesiastica, sed non Ecclesiasticè*.

4. Igitur, si quæras in Anglia, an Rex habeat Primatum Ecclesiasticum, necne? Respondebitur hoc modo: Henricus, Edouardus & Henricus habuerunt Primatum Ecclesiasticum; Iacobus autem habet Ecclesiasticum, sed solùm, quoad Ecclesiastica. Ergone minus hic habet, quàm illi habuerunt? Sic apparet. Ergone tam brevi interuallo accisus & imminutus est Primatus Regis in Anglia? Ita aiunt. Ergone prope interitum est? Non dubito. Quid causæ? Audi ex triuio; *Quod citò fit, citò perit*. Audi ex sacro Codice; *Si est ex hominibus consilium, hoc aut opus, dissoluetur*. (Act. 5. 38.)

Responsio Richardi examinatur.

5. **H**ic tria respondes. Primò, *Primatum Regium sub Henrico, Edouardo, Elisabetha, Iacobo, unum*

et eundem semper, fuisse, esse, et fore. Secundò, ab hoc Primatu posse Regem, iure diuino, vocari supremum caput Ecclesie, indicere Concilia, leges Ecclesiasticas condere, Pontifices etiam summos constituere et deponere. Tertio, eos qui negant hunc Primatum Regis esse Ecclesiasticum & spirituales, hoc tantum velle, quod Rex non possit ea exequi, quae propriè sunt Sacerdotum, sed ea tantum, quae Regum. Singula discutiam.

6. Igitur primò dicis, Primatum Regium sub illis Regibus, vnum & eundem semper fuisse, esse, & fore. At contrarium ego ostendi. Nam sub Henrico, Edoardo & Elisabetha, fuit spiritualis & Ecclesiasticus; iam sub Iacobo, non est. Qualis post Iacobum futurus sit, non possum augurari. Tu quidem affirmas, vnum & eundem fore, qui nunc est, & hactenus fuit; sed de futuris contingentibus, vt Philosophi loquuntur, non est determinata apud nos veritas. Nec vaticinium tuum fidem apud nos meretur. Valeat apud Prædicantes Angliæ, quantum potest; extra Angliam, fabula est.

7. Secundò dicis, Regem Angliæ, ratione sui Primatus, vocari posse supremum caput Ecclesie, indicere Concilia, leges Ecclesiasticas condere, Pontifices etiam summos constituere & deponere. At hæc partim negantur ab Anglis scriptoribus, quos ad concordiam reuocare vis, partim noua figmenta sunt. Certè Tookerus & Burhillus, nullo modo admittunt, Regem vestrum appellari posse caput Ecclesie, vt infra ostendam. Igitur ab illis aperte dissides in hoc puncto. Vbi ergo Concordia? Larua duntaxat est. Quod addis, eundem Regem posse etiam summos Pontifices constituere & deponere, figmento simile est. Nemo ante hoc dixit. Nec ipse Rex ausit sibi hoc arrogare. Quid enim iuris aut potestatis habet Rex Angliæ extra suum regnum, vt Romæ vel alibi constituat

sum

summum Pontificem, qui præsit toti orbi Christiano? aut, posteaquam constitutus est, ab officio iterum deponat? Audi, quid ipse de hac re sentiat, post finem præfationis Monitoriæ, ubi ad Lectorem ita scribit: *Mihi decretissimum est, rebus alienis me non immiscere.* Et paulò post; *Absit à me, eos ut iudicem, quos Deus à iurisdictione mea voluit esse immunes.* Eos autem censet immunes, qui extra ditionem ipsius sunt.

8. Tertiò dicis, eos qui negant Primatum Regis esse spiritualem & Ecclesiasticum, hoc tantùm velle, quod Rex non possit ea exequi, quæ propriè Sacerdotum, sed quæ Regum sunt. At sic non tollis dissidium, sed auges. Nam si hæc duo idem valent, *Rex non habet Primatum Ecclesiasticum, & Rex non potest exequi, quæ propriè Sacerdotum sunt*, ut tu supponis; necesse est, eos qui vnum concedunt, etiam alterum concedere; & qui vnum negant, etiam alterum negare. At aliqui concesserunt Henricum & Edouardum habuisse Primatum Ecclesiasticum, ut supra ostendi. Ergo etiam concesserunt, potuisse ea exequi, quæ propriè sunt Sacerdotum. Et nunc aliqui negant, Iacobum habere Primatum Ecclesiasticum: Ergo etiam negant, posse ea exequi, quæ propriè sunt Sacerdotum. Ergo manet dissidium. Si autem illa duo non idem valent, falsa est tua concordia. Si denique tibi idem valent, aliis diuersa sunt; iam inter te & alios dissidium est. Quocunque te vertas, non apparet concordia.

9. Sed esto; Consentiant Angli in eo, quod Rex non possit exequi, quæ Sacerdotum, sed quæ propriè Regum sunt; adhuc lis sublata non est. Nam de hoc ipso puncto, quænam scilicet propriè Regum sint litigant inter se Angli. Alij affirmant hæc esse, conuocare Concilia, sancire leges Ecclesiasticas, creare Episcopos & Pontifices. Alij negant. Igitur in re ipsa ma-

net diffidium, nec modus loquendi, in quo videntur conuenire, idem apud ipsos significat.

III. CAPVT DISSIDII.

*An Rex à suo Primatu possit vocari
Primas Ecclesie?*

1. **H**enicus Salcolbrigienſis ſimpliciter affirmat. Sic enim ſcribit pag. 140. *Dico Regem Anglia, Eccleſie Anglicane Primatem eſſe.* Imò tam certum & indubitatum hoc eſſe vult, vt putet peccare contra publicam profeſſionem Anglicanam, qui id neget. Nam pag. 177. ſic habet; *Anglia Regem, Anglicane Eccleſie Primatem eſſe, in profeſſione publica Anglicana veritatis ſacris literis nixæ ponitur.*
2. Tookerus & Burhillus ſimpliciter negant. Sic enim habet Tookerus pag. 3. *Olere autem malitiam, & clamitare audaciam tuam illud videtur, cum Regem caput Eccleſie Primatémque conſingas.* Et Burhillus pag. 133. *Nec Primatem quidem omninò Regem noſtrum dicimus; multo vero minus Primatem Eccleſiaſticum.*
3. Hinc formo duplex argumentum. Alterum ex Tookero, in hunc modum; *Qui dicit, Regem eſſe Primatem Eccleſie, audax & malicioſus eſt: At Henricus Salcolbrigienſis dicit Regem eſſe Primatem Eccleſie: Ergo audax & malicioſus eſt.* Alterum ex Henrico, hoc modo; *Qui negat Regem eſſe Primatem Eccleſie, peccat contra publicam profeſſionem veritatis in Anglia receptæ: At Tookerus negat Regem eſſe Primatem Eccleſie: Ergo peccat contra publicam profeſſionem veritatis in Anglia receptæ.* Nimirum, ſic mulus mulum ſcabit.

4. Sed quæri potest, vter rectiùs sentiat in hac re, Salcolbrigienſis, qui affirmat Regem eſſe Primatem Eccleſiæ; an Tookerus, qui negat? Hæc lis pendet ex alia quæſtione, an ſcilicet hæc duo nomina, *Primas*, & *Primatus*, ſint neceſſario connexa ſeu coniugata? Salcolbrigienſis putat neceſſariò cõnexa eſſe. Igitur, quia ſemel dixit, Regem habere Primatum Eccleſiæ, conſequenter affirmat, Regem eſſe Primatem Eccleſiæ. Valet enim apud ipſum, hoc argumentum à coniugatis: *Rex habet Primatum: Ergo Rex Primas eſt*. Sicut & illud: *Sacellanus habet Episcopatum: Ergo Episcopus eſt*.

5. Tookerus contra ſentit. Nam pag. 6. diſertè ait, Regem habere quidem Primatum Eccleſiæ; non tamen eſſe Primatem Eccleſiæ. Et é contrario, Archiepiſcopum, Cantuarienſem non habere Primatum Eccleſiæ; ſed tamen eſſe Primatem Eccleſiæ. Igitur negat has duas conſequentias à coniugatis. 1. *Rex habet Primatum: Ergo Primas eſt*. 2. *Archiepiſcopus eſt Primas: Ergo Primatum habet*. Fortè & has negaret: 1. *Sacellanus habet Episcopatum: Ergo Episcopus eſt*. 2. *Tookerus Decanus eſt: Ergo Decanatum habet*.

Reſponſio Richardi examinatur.

6. **H**ic primùm, duo mihi obiicis. Deinde, Tookeri & Burhilli mentem ex iuramento ipſorum interpretaris. Denique, ex diſſidiõ concordiam moliris. At nihil horum rectè. Hæc igitur mihi obiicis. Primò, aſinum me eſſe, qui dicam Anglos in hoc puncto diſſidere. Secundò, me mihi ipſi repugnare. Nam hoc loco diſtinguere inter Primatem & caput Eccleſiæ; alibi pro eodem ſumere. Audi Richarde. Si aſinus ſum, quid mecum contendis? An cum ſolis aſinis luctari didiciſti? Putas, opinor, cum aliquo Prædicante nego

negotium tibi esse. Non sum ex illa tribu. Nec repugnantia in me inuenies. Non enim distingo inter Primatem & Caput Ecclesiæ, vt tu vis ; sed ostendo. Anglos de vtroque inter se dissentire, quod verissimum est. Nam, alij affirmant, alij negant, Regem esse vel Primatem, vel Caput Ecclesiæ.

7. Porro, quid Tookerus & Burhillus sentiant, aut sentire debeant de hoc puncto, colligis ex ipsorum publica professione & iuramento. Ais vtrunque *palam professos esse, subscripsisse, iurasse, Regem esse vnicum supremum Gubernatorem in rebus omnibus Ecclesiasticis, & supra omnes personas Ecclesiasticas in regno Angliæ.* Sit ita. At ego non quæro, quid de supremo Gubernatore professi sint, aut iurauerint; sed quid scripserint de Primatu Ecclesiæ, seu, quid scripserint de hac quæstione, An Rex possit vocari Primas Ecclesiæ? Vterque scripsit, non posse. Vtrique contrarius est Henricus, qui scribit, posse. Igitur inter illos dissidium est.

8. Hoc tamen dissidium sic putas componi posse: Tookerum & Burhillum, qui negant Regem esse Primatem Ecclesiæ, non negare eo sensu, quo id affirmat Henricus, sed sensu Papistico, id est, negare Regem esse Primatem Ecclesiæ *sacerdotalem*. Falsum est. Nam verba Burhilli sunt hæc: *Nec Primatē quidem omnino Regem nostrum dicimus; multo verò minus Primatem Ecclesiasticum.* Igitur Burhillus non tantū negat Regem esse Primatem Ecclesiasticum & sacerdotalem, sed omni modo ac sensu negat. Quod etiam aliunde poteris colligere. Nam Tookerus & Burhillus, locis citatis, contra me disputant. Igitur eo sensu negant Regem esse Primatem Ecclesiæ, quo ego dixeram, Regem vsurpare sibi Primatum Ecclesiæ. Nam si alio sensu negent, non rectè me oppugnant. At ego non dixeram. Regem vsurpare Primatum Ecclesiæ *sacerdotalem*.

talem. Imò contrarium dixeram. Verba mea, in refutatione Apologiæ Serenissimi Regis, sunt hæc; *Certum est, Regem non vendicare sibi potestatem ordinis, multo minus in ea superiorem esse Episcopis & Pontifice.* Et postea subiungo, Regem vsurpare sibi Primatum Ecclesiæ, quoad gubernationem exteriorem. Et hoc sensu, velle esse Primatem seu Caput Ecclesiæ. At Tookerus & Burhillus apertè id negant. Henricus affirmat. Manet ergo dissidium. Imò auctum est. Nam antea consistebat inter Henricum, Tookerum & Burhillum; nunc etiam inter te & ipsos. Nam aliter interpretaris mentem Tookeri & Burhilli, quàm ipsi velint.

IV. CAPVT DISSIDII.

An Rex à suo Primatu possit vocari supremum caput Ecclesiæ.

1. **H**ic titulus primum vsurpari cœpit sub Henrico VIII. vt testantur passim authores, tam aduersarij, quàm nostri. Sic enim scribit Iacobus Thuanus, lib. 1. historiarum sui temporis; *Henricus post diuortium, se caput Ecclesiæ constituit.* Et Polydorus Virgilius libro 27. historiæ Anglicanæ; *Interea, post diuortium, habetur Concilium Londini, in quo Ecclesiæ Anglicana formam potestatis nullis ante temporibus visam induit. Henricus enim Rex, caput ipsius Ecclesiæ constituitur.* Et Genebrardus lib. 4. chronologiæ; *Henricus anno 1534. in publicis comitiis, se caput Ecclesiæ Anglicanæ appellauit.* Et Nicolaus Sanderus in schismate Anglicano; *Ex qua dicendi formula primam occasionem sumptam aiunt, vt Rex supremum caput Ecclesiæ Anglicanæ diceretur.* Item, *Proponebantur eis noua Comitiorum decreta, & iuebantur iururando affirmare, Regem supremum Ecclesiæ esse caput.*

Et

Et Caluinus c.6. Amos Prophetæ; *Qui tantopere extulerunt Henricum Regem Angliæ, certe fuerunt homines inconsiderati. Dederunt enim illi summam rerum omnium potestatem; & hoc me grauius semper vulnerauit. Erant enim blasphemi, cum vocarent eum summum caput Eccl. sub Christo.*

2. Eodem titulo vsus est Edouardus, Henrici filius & successor, vt patet ex rescripto ipsius ad Thomam Crammerum, Archiepiscopum Cantuariensem, quod sic incipit; *Edouardus, Dei gratia, Angliæ, Franciæ, & Hyberniæ Rex, supremum in terris Ecclesiæ Anglicanæ & Hyberniæ, tam in causis spiritualibus, quàm temporalibus, caput, Reuerendo Thomæ Cantuariensi Archiepiscopo salutem. Eundem titulum tribuit illi Crammerus in Rescripto ad Episcopos sibi subiectos, vbi sic habet; Thomæ permissione diuina, Cātuariensis Archiepiscopus, per Illusterrimum in Christo Principem Edouardum Regem VI. supremum in terris caput Ecclesiæ Anglicanæ & Hyberniæ, sufficienter & legitime authorizatus, tibi Edmundo Londinensi Episcopo, & omnibus fratribus Coëpiscopis, vice & nomine Regiæ Majestatis, quibus in hac parte fungimur, mandamus, vt imagines ex Ecclesijs cuiusq; Diœcesis tollantur. Et Sanderus in schismate Anglicano; Quàm primùm visum est, Henrici VIII. mortem diuulgare, statim Edouardus Henrici filius, nonum etatis annum agens, Rex Angliæ proclamatur & summum Ecclesiæ Anglicanæ in terris caput, proximè secundum Christum constituitur.*

3. Elisabetha, tametsi fœmina esset, non tamen putauit inferiorem se esse patri & fratri, in hac re. Itaque & ipsa supremum Ecclesiæ Anglicanæ caput appellata est. Sic enim de ea scribit Iacobus Thuanns libro 15. historiarum sui temporis; *Elisabetha, recepto à patre & fratre titulo, Ecclesiæ caput per Angliam cœpit appellari.*

4. At hoc tempore, sub Iacobo, periclitatur hic titu

titulus. Admittit quidem illum Sacellanus in Tortura Torti; sed Tookerus & Burhillus repudiant. Verba Tookeri, quæ paulò ante citavi, sunt hæc; *Olere autem malitiam & clamitare audaciam tuam videtur illud, cum Regem caput Ecclesiæ, Primatèmq; confingas.* Similiter Burhillus, pag. 133. reprehendit me, tanquam *scurram, petulcum & audaculum*, quòd dixissem, Regem Angliæ velle esse caput, pastorem & Primatem Ecclesiæ Anglicanæ.

5. In hoc dissidio, quid agat Rex? si admittit titulum *supremi capitis Ecclesiæ in Anglia*, murmurabunt Tookerus & Burhillus; si respuit, quid dicet Sacellanus? Fortè sopiri hæc lis poterit, si Rex, vt Sacellano dedit Episcopatum Eliensem; ita Tookero & Burhillo duos similes largiatur. Tunc facilè, ne ingrati videantur, concedent Regi hunc titulum, & multo ampliorem.

Responsio Richardi examinatur.

6. **P**rimùm ais, hæc tria vocabula, *Caput, Primas, supremus Gubernator*, vnam eademque rem significare. Secundò, omnes Scriptores Anglicanos palam ac publicè profiteri, Regem esse supremum caput Ecclesiæ Anglicanæ sub Christo. Tertiò, Tookerum & Burhillum, quando id negant, non negare eo sensu, quo alij id asserunt, sed eo sensu, quo Papistæ somniant Papam esse caput Ecclesiæ, nempe Sacerdotale. Hoc autem caput dicis esse huiusmodi. Primò, *Cuius motione omnes subiecti sunt.* (Ex Clemète Papa.) Secundò, *A quo in consortium indiuidua unitatis assumpto, quasi quodam capite, dona sua Deus velut in corpus omne diffunderet.* (Cap. Fundamenta, de Electione & Electi potestate in 6.) Tertiò, *à quo omnes Episcopi descendunt, tanquam membra à capite.* (Ex Durando, de Minist. & ord. libr. 2.)

Quar

Quartò, *Quod potest omnia, quæ Christus potest.* (Ex Hostiensis, cap. quando.) Denique, *cuius Christique unum est tribunal & consistorium.* (Ex Abbate, de Electione, cap. Venerabili.)

7. Accipio, quod primo loco dixisti, nomen *Capitis & Primatis*, eandem rem significare. At hinc cõcludo, falsa esse, quæ addis. Nam si nomen *Capitis & Primatis* eandem rem significant, necesse est, Tookerum & Burhillum eodem sensu, quo negât Regem esse Primatem Ecclesiæ, negare etiam esse caput Ecclesiæ. An non solum negant esse Primatem Ecclesiasticum & Sacerdotalem, sed omni modo ac sensu, vt euidenter paulò ante ostendi. Ergo similiter omni modo ac sensu negant esse caput Ecclesiæ. Nihil certius.

8. Et quid obsecro, dicturus es Sacellano, qui in Tortura Torti, pag. 331. sic scribit; *Monstrosum verò, corpus, cui plus vno sit capite.* Et infra, pag. 398 *Vnicum est caput uni corpori. Ecclesiæ unum corpus. Nisi bicipitem aquilamingas, aut tricipitem Gorgonem, cui tot capita sunt, quot in mitra Pontificia corona. Christus ergo solus Ecclesiæ caput, non Papa.* Ex quibus verbis sic concludo; Ecclesia Anglicana est unum corpus: Ergo nisi monstrosa sit, habet unum tantum caput: At caput illius, sine dubio, est Christus: Ergo vel Rex non est caput illius, vel certè habet duo capita, & sic monstrosus est. Quid inquam, hic dicturus es? An Sacellanum loqui etiam de capite tantum Sacerdotali? Sed si de illo tantum loquitur, maius monstrum concedit in Anglia, quàm apud nos. Nam magis monstrosus est, si unum corpus habeat duo capita diuersi generis; quàm si duo ejusdem. Verbi gratia. Plus monstri est, si infans habeat duo capita, alterum hominis, alterum canis; quàm si vtrumque hominis. Ergo, si Sacellanus putat, Ecclesiam fore monstrosam,

sam si habeat duo capita Sacerdotalia , Christum & Pontificem ; multo magis censebit monstrosam , si habeat duo capita diuersi ordinis , alterum Sacerdotale , alterum alterius formæ , ac naturæ. Hoc autem fieret , si non solùm Christus , sed etiam Rex esset supremum Caput Ecclesiæ Anglicanæ. Si ergo omnes Angli , palam profitentur , ita rem habere , iam omnes profitentur , Ecclesiam Anglicanam monstrosam ac bicipitem esse.

9. Dices fortè , Sacellanum loqui de tota Ecclesia Christiana , non de aliqua eius parte , cuiusmodi est Ecclesia Anglicana. Esto. At sic non tollitur monstrum , sed crescit. Nam si Ecclesia monstrosa esset , si ipsa tota constaret duobus capitibus totalibus ; multo magis monstrosa esset , si ipsa tota constaret vno capite totali , & singulæ ipsius partes constarent singulis capitibus partialibus. Hoc facilè ostendi potest ex proportionem corporis humani. Illud enim non solum monstrosus esset si in toto trunco haberet duo capita totalia , sed multo magis , si in singulis membris , præter vnum caput totale , haberet singula capita partialia , vt verbi gratia vnum caput in pectore alterum in ventre , tertium in brachio , quartum in femore , & sic deinceps. Tale monstrum vos fingitis in Anglia.

10. Quæ porrò adducis de *Capite Ecclesiæ Papistico* , breuiter attingam. Primò citas illud ex Clemente Papa: *Cuius motioni omnes subiecti sunt*. Cur non addis locum , vbi Clemens hoc habet ? Nō vidisti , opinor , Clementem. Nimium festinaisti. Deinde , non aduertis , in præiudicium Serenissimi Regis , id citatum à te esse ? Nā si Rex vester , vt tu affirmas , non est tale caput , cuius motioni omnes in Anglia subiecti sunt , consequens est , ex tua quidem sententia , non omnes in Anglia

obligatos esse parere Regi. Quod caue, ne dixeris. Nam modus ille loquendi: *Omnes subiecti sunt motioni capitis*, nihil aliud significat ex cōmuni hominum usu, quàm omnes subiectos esse imperio sui Superioris. An tu igitur eximis aliquos ab imperio & motione vestri capitis in Anglia? Fortasse te, & tui similes Prædicantes.

II. Secundò, citas ex Iure canonico truncata aliquot verba, quæ nec legisti ibi, nec intelligis. Vt intelligas, integra citabo. Sic igitur habent; *Huius muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum voluit officium pertinere, ut in beato Petro Apostolorum omnium summo, principaliter collocaret; ut ab ipso, quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet. Hunc enim in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat, Dominus voluit nominari, dicendo: Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Verba sunt Nicolai Pontificis. Continent autem tria puncta. Primum, quod Christus Sacramentum prædicationis Euangelij (nam de illo expressè loquitur Pōtifex) principaliter posuerit in Petro, quando per visum exhibuit illi vas quoddam *velut linteum magnum, è cælo submissum, In quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terra, & volatilia cæli.* Et dixit illi; *Surge Petre, occide & manduca.* Act. 10. 11. Alterum, quòd virtutem & effectum Euangelij, voluerit à Petro tanquam à capite per prædicationem diffundi in gentiles, quod & factum est. Tertium, quod assumpserit Petrum in consortium indiuiduæ vnitatis, non ratione naturæ & substantiæ, vt tu falsò imaginaris; sed ratione nominis ac dignitatis. Nam voluit illum vocari petram & fundamentum eiusdem Ecclesiæ cuius ipse petra & fundamentum est. Quid iam colligis hinc contra Pontificem? Nihil penitus. Solum prodis ignauiam & ignorantiam tuam.

12. Tertiò, citas ex Durando hæc verba ; *A Pontifice omnes Episcopi descendunt tanquam membra à capite.* Et negas, Regem Angliæ esse tale caput. Verè id quidem ; Sed contra Academicos Anglicanos. Nam Episcopos descendere à Pontifice, tanquam à capite, nihil aliud apud nos est, quàm accipere iurisdictionem fori exterioris à Pontifice. Ad secundum Academicos vestros, Episcopi in Anglia accipiunt huiusmodi iurisdictionem à Rege vt patet ex Duello Tookeri, pag. 64. & 304. Ergo secundum vestros Academicos, Episcopi in Anglia descendunt à Rege, tanquam à capite. Ergo tu dissides ab Academicis. Et tamen còcordiam, specioso titulo, polliceris ? Reliqua, quæ ex Hostiensis & Abbate citas, nec bene citas, nec intelligis. Piget toties monere, & nihil impetrare.

V. CAPVT DISSIDII.

An Primatus Regis consistat in aliqua potestate vel iurisdictione Ecclesiastica?

Hic magnum inter Anglos dissidium est. Nec facilè intelligitur, nisi præmissa distinctione. Igitur potestas Ecclesiastica triplex est, vt docent Theologi. Vna ordinis ; altera iurisdictionis interioris : tertia iurisdictionis exterioris. Ad primam spectat Sacramenta conficere & ministrare : ad secundam, regere Ecclesiam in foro conscientia: ad tertiam, regere eandem in foro externo. Certum est, Regem, ratione primatus, non habere potestatem ordinis. Hoc fatetur Tookerus p. 14. cum ait ; *Reges non habent potestatem administrandi Sacramenta.* Certum quoque non habere iurisdictionem fori conscientia. Et hoc fatetur p. 63. *Omnis, inquit,*

iurisdictione in foro interiori, Sacerdotum est; nulla Regum.

2. Tota controuersia est, an habeat Rex iurisdictionem Ecclesiasticam in foro exteriori. Hic litigant Angli. Aliqui affirmant; alij negant; alij distinguunt. Affirmat Tookerus, pag. 305. his verbis; *Qui habet plenissimam & amplissimam iurisdictionem in foro exteriori, potest eandem dare & auferre: Rex eam habet: Ergo potest eandem dare & auferre. Totum hoc liquet ex veteri & nouo Testamento. Et Henricus Salcolbrigiensis, pag. 140. Reges sacro oleo uncti capaces sunt iurisdictionis spiritualis. Et ibidem ex legibus Anglicanis; Rex est persona mixta, utpote, qui & Ecclesiasticam & temporalem iurisdictionem habet; & quidem supremam. Et p. 144. Per leges Ecclesiasticas in hoc regno approbatas; vnus Sacerdos duo beneficia habere non potest, nec Bastardus sacris initiari. Verum Rex, Ecclesiastica potestate & iurisdictione, quam habet, in utroque dispensare potest.*

3. Negant Thomsonius & Burhillus. Et quidem Thomsonius p. 80. sic scribit; *Primatus Ecclesie non est definiendus per iurisdictionem Ecclesiasticam, sed per gubernationem supremam. Et pag. 95. Diximus Regem gubernare quidem Ecclesiasticam, sed non Ecclesiasticè, quia scilicet non habet iurisdictionem Ecclesiasticam, sed duntaxat temporalem. Burhillus verò, pag. 234. concedit hanc propositionem negatiuam; Rex nullam habet iurisdictionem Ecclesiasticam, nec in foro interiori, nec in exteriori.*

4. Distinguit Episcopus Eliensis, apud Tookerum: pag. 305. his verbis: *Habet Rex omnem iurisdictionem spirituales in foro exteriori, exceptis quibusdam censuris. Igitur, ad hanc questionem, an Rex, quatenus est Primas seu Caput Ecclesie, habeat aliquam iurisdictionem ecclesiasticam seu spirituales fori exterioris, sic respondendum est. Primò, cum Tookero & Salcolbrigienti, Habet amplissimam, plenissimam, supremam. Secundò, cum*

cum Episcopo Eliensi: *Habet aliquam non omnem. Tertiò, cum Burhillo & Thomfonio: Nullam, nullam penitus habet.*

Responsio Richardi examinatur.

5. **D**Vpliciter respondes ad hoc dissidium, generaliter & speciatim. Pro generali responsione citas legem Anglicanam, *quæ iam obtinet, his verbis; Ea Ecclesiastica iurisdictio, quæ potestate aliqua spirituali vel Ecclesiastica antea exercebatur, vel legitime exorceri poterat, ad visitandum statum & ordinem Ecclesiasticum, item ad reformandum, in ordinem redigendum, & corrigendum homines Ecclesiasticos, omnimodos errores, hæreses, schismata, imperiali huius Regni coronæ in perpetuum unita & annexa est; quæ Rex Angliæ, plena potestate sua per literas suas patentes, possit assignare, & autoritate munire, & hactenus subditis eos, quos idoneos existimaverit ad exequendum & exercendum, sub sua Celsitudine, omnimodam iurisdictionem, privilegia, præeminências ullo modo spectantes ad iurisdictionem spiritualem vel ecclesiasticam infra hoc regnum?* Deinde, sic argumentaris; Omnes Angli Protestantes, in iuramento Primatus, quod susceperunt, palam testantur, se propugnatuuros omnem iurisdictionem, quæ coronæ regni Anglicani annexa est: At iurisdictionis Ecclesiastica, per legem iam citatam, annexa illi est: Ergo omnes palam testantur se iurisdictionem Regis ecclesiasticam propugnatuuros. Omnes ergo, sine dissidio, agnoscunt Regem habere huiusmodi iurisdictionem.

6. In hac generali responsione supponis, legem Anglicanam, quam citasti, intelligendam esse de Primatu Ecclesiæ, ac proinde cum dicit, *ecclesiasticam iurisdictionem annexam esse coronæ Regiæ, nihil aliud velle, quàm*

Primatum Ecclesiæ annexū esse coronæ Regiæ. Quod etiam disertè affirmat vester Henricus Salcolbrigien-
sis, pag. 140. vbi ex eadem lege Anglicana, quam fate-
tur ab Elisabetha factam esse, conatur ostendere, Re-
gem Angliæ esse Primatem Ecclesiæ Anglicanæ. Acci-
pio, quod vltro offertis. At hinc colligo varia diffidia.
Primum, inter legem iam citatam, & Thomsonium.
Nam lex definit Primatum Ecclesiæ per iurisdictionē
Ecclesiasticam, ex vestra concessione. At Thomsonius
expressè dicit, non esse definiendū per iurisdictionem
Ecclesiasticam, vt supra ostendi: Ergo Thomsonius
dissentit à lege Anglicana, *qua iam obtinet.*

7. Alterum, inter eandem legem & Thomsonium.
Nam lex dicit, Regem habere iurisdictionem Eccle-
siasticam. At qui habet iurisdictionem Ecclesiasticam,
gubernat Ecclesiasticè, sicut qui habet politicam, gu-
bernat politicè, cum sit par ratio. At hoc negat Thom-
sonius, pag. 95. cū ait; *Diximus Regem gubernare
quidem Ecclesiastica, sed non Ecclesiasticè.* Ergo hic rur-
sum dissentiunt.

8. Tertium, inter Sacellanum & Salcolbrigiensem.
Nam Salcolbrigien-
sis ait, hanc legem ab Elisabetha
factā esse. Ergo tunc primum Primatus Ecclesiæ vni-
tus est coronæ Regiæ, cum antea vnitus non esset. Er-
go Primatus Ecclesiæ Regius, res noua est. At Sacella-
nus dicit esse antiquissimam, & iam inde à temporibus
Mosis vsitatam. Dissident ergo hi duo inter se.

9. Dices fortè, Primatum Ecclesiæ iam ante sub
Henrico VIII. & Edouardo vnitum fuisse coronæ
Regiæ; sed cum postea sub Maria separatus esset à
corona, & Pontifici ac Episcopis restitutus, tandem ab
Elisabetha, per legem iam citatam, iterum coronæ
fuisse annexum. Quod insinuat Salcolbrigien-
sis, pag. 141. Et videtur colligi posse ex ipsa lege, quæ sic ha-
bet;

bet; *Ea Ecclesiastica iurisdictione, quæ antea (sub Maria) exercebatur vel legitime exerceri poterat, potestate aliqua spiritali vel Ecclesiastica, nempe Pontificis & Episcoporum, &c. Hoc etiam accipio. Sed tamen, si ita est, Primatus Ecclesiæ Regius planè euertitur, quod sic ostendo. Si iurisdictione Ecclesiastica, seu Primatus Ecclesiæ (quæ duo idem hic valent, ex tua concessione) sub Maria exercebatur, & legitime exerceri poterat à Pontifice & Episcopis; ergo tunc legitime separatus fuit à corona Regia: ergo iure diuino non est vnitus coronæ Regiæ. Nam si iure diuino vnitus illi esset, non posset ab ea separari & legitime exerceri. Hæc de prima tua responsione.*

10. *Speciatim verò respondes pro Thomsonio, Burhillo & Eliensi. Pro Thomsonio sic; Eam, quam leges Angliæ vocant iurisdictionem Ecclesiasticam, Thomsonius vocaret potius supremam gubernationem. Audi Richarde. Thomsonius non dicit, Primatum Ecclesiæ potius vocari supremam gubernationem, quàm iurisdictionem Ecclesiasticam, quasi vtroque nomine vocari possit, vt tu interpretaris; sed simpliciter affirmat, nullo modo vocari posse iurisdictionem Ecclesiasticam. Sic enim scribit pag. 80. Maior propositio falsa est. (Nimirum hæc; Ille non habet Primatum Ecclesiæ, qui nullam habet iurisdictionem Ecclesiasticam.) Nititur enim fictitia & falsa definitione Primatus, seu Suprematus Ecclesiæ, qui non erat Becano per iurisdictionem Ecclesiasticam, sed per gubernationem supremam definiendus. Igitur, ex sententia Thomsonij, falsum & fictitium est asserere. Primatum Ecclesiæ consistere in iurisdictione Ecclesiastica. At hoc asserit lex Anglicana. Ergo, secundum Thomsonium, assertio illius falsa & fictitia est. Hæcine vestra est concordia?*

11. *Pro Burhillo sic respondes; Burhillus Regi omnem*

Ecclesiasticam iurisdictionem, in foro etiam exteriori, detrahit, nimirum sacerdotalem. Hic supponis, Sacerdotes ratione ordinis seu Sacerdotij habere aliquam iurisdictionem Ecclesiasticam in foro exteriori. At hoc negat yester Tookerus, pag. 63. his verbis; *Sacerdotum omnis iurisdictionis in foro interiori.* Ergo, dum vis excusare Burhillum, dissentis à Tookero. Hoc non est componere dissidium, sed ut vnum effugas, alterum seminare.

12. Pro Eliensi non aliter respondes, quàm citando quædam ipsius verba ex Tortura Torti, pag. 151. præfertim hæc; *Nos Principi, censura potestatem non facimus; in eoque plus multo Abbatissa vos, quàm nos Regina tribuimus.* At hæc verba, nec tollunt dissidium, nec vera sunt. Priorem partem dupliciter probo. Primò sic, Eliensis nullam agnoscit iurisdictionem Ecclesiasticam fori exterioris, nisi potestatem censuræ, ut patet ex Tortura, pag. 41. At Rex non habet potestatem censuræ, iuxta verba eiusdem Eliensis à te citata: Ergo Rex nullam habet iurisdictionem fori exterioris. At hoc est contra Henricum, Tookerum, legem Anglicanam, & ipsum Eliensem. Nam Henricus & Tookerus dicunt, habere supremam, amplissimam, plenissimam. Lex Anglicana dicit habere omnimodam. Eliensis apud Tookerum dicit, habere aliquam, non omnimodam. Igitur repeto hanc quæstionem supra propositam. An Rex habeat aliquam iurisdictionem Ecclesiasticam in foro exteriori? Et respondetur his modis. Primò, cum Henrico & Tookero; *Habet amplissimam, plenissimam, supremam.* Secundò, cum lege Anglicana; *Habet omnimodam.* Tertiò, cum Eliensi; *Habet aliquam, non omnem.* Quartò, cum eodem Eliensi, Burhillo & Thomsonio; *Nullam, nullam penitus habet.*

13. Secundò sic; Scriptores Anglicani non faciunt
Regi

Regi potestatem censuræ, iuxta verba Eliensis citata: At lex Anglicana facit illi potestatem censuræ: Ergo Scriptores Anglicani dissentiunt à lege Anglicanas Minor probatur, quia lex Anglicana tribuit illi *omnimodam potestatem & iurisdictionem ad corrigendos homines Ecclesiasticos*, ut ex verbis ipsius patet. Unde sic concludo; Qui habet omnimodam potestatem corrigendi Ecclesiasticos, habet etiam potestatem corrigendi illos per censuram, quia hic modus corrigendi per censuram, est præcipuus & maximè vsitatus in externo foro Ecclesiastico. At Rex, iuxta legem Anglicanâ, habet omnimodam potestatem corrigendi Ecclesiasticos: Ergo etiam habet potestatem corrigendi illos per censuram. Igitur in hoc puncto dissidium est inter Scriptores Anglicanos & legem Anglicanam.

14. Posterior pars, quòd scilicet verba Eliensis à te citata, non sint vera, facillè probari potest. Nam falsum est, nos plus tribuere. Abbatissæ, quàm vos Reginæ. Vos omnia tribuitis Reginæ, quæ Regi. Nam sicut Henricus VIII. & Edouardus, sic Elisabetha habuit apud vos Primatum Ecclesiæ, & appellata fuit supremum caput Ecclesiæ Anglicanæ. Hoc nos Abbatissæ non tribuimus. Nec verum est, Abbatissam apud nos habere potestatem censuræ, quòd Eliensis insinuat, & tu apertè affirmas in epistola Dedicatoria ad serenissimum Regem, his verbis; *Potestas excommunicandi apud Papietas, competit Abbatissis & Priorissis*. Et pag. 41. *Apud vos femina capaces & compotes sunt iurisdictionis spiritualis, Sacerdotalis vel Episcopalis; potestatis etiam clericos excommunicandi, absolventi, visitandi, instituendi*. Hoc, inquam, verum non est. Abbatissæ apud nos, potestatem excommunicandi non habent, sicut Elisabetha apud vos habuit. Audi, quid de hac re sentiant nostri canones. Nam cap. *Mulierem*, 33. quæst. 5.

sic legimus; *Mulierem constat subiectam dominio viri esse, & nullam auctoritatem habere: nec docere enim potest, nec testis esse, neque fidem dare, nec iudicare: quanto magis non potest imperare?* Hoc apud nos seruatur. At apud vos, Elisabetha habuit omnimodam potestatem iudicandi & corrigendi Ecclesiasticos, errores, hæreses, schismata: habuit imperium in clerum & populum: nulli, nulli penitus voluit esse subiecta. Rursum, cap. *De Monialibus*, De sententia excommunicationis, sic legimus; *De monialibus tua à nobis fraternitas requisit, per quem eis sit beneficium absolutionis impendendum, si vel in se inuicem, vel in conuersos & conuersas suas, aut clericos etiam, manus iniecerint temerè violentas? Super hoc igitur tue consultationi taliter respondemus, ut per Episcopum, in cuius diœcesi monasteria fuerint, absoluantur. Hinc colligunt Canonistæ, moniales excommunicatas, non posse absolui ab Abbatissa, sed ab Episcopo. Si absolui non possunt ab Abbatissa; ergo nec excommunicari. Nam vna eademque potestas est, excommunicandi, & absoluendi ab excommunicatione. Et hoc in præxi apud nos seruatur. Vide Suarez tom. 5. d. 2. sectio. 2. & 5.*

15. Quod tu addis, *fæminas etiam sacerdotalis iurisdictionis compotes* apud nos esse, nouum mendacium est, quod nec Tookero placet. Nam, ut ipse ait, omnis iurisdictionis Sacerdotum est fori interioris. At fæminæ non habent vllam iurisdictionem fori interioris, ut etiam fatetur Eliensis loco à te citato, his verbis; *Negantur fæminis, quæ ordinis sunt, vel interioris fori. Vbi que diffensionem facis!*

VI. CAPVT DISSIDII.

An Rex propria authoritate possit Synodos indicere?

SEquitur dissidium de officiis Primatus Regij. Sunt autem sex officia, de quibus disputari potest. Primum, indictio Synodorum. Secundum; sanctio legum Ecclesiasticarum. Tertium, collatio beneficiorum. Quartum, creatio & depositio Episcoporum. Quintum, excommunicatio. Sextum, controuersiarum decisio. Est ergo quæstio, an hæc officia pertineant ad Primatum Regis? Dicam de singulis ordine.

2. Primò quæritur, an Rex, ratione sui Primatus, possit propria authoritate conuocare Synodos, & in iis præsidere? Hoc certo persuasum fuit tempore Henrici, Edouardi & Elisabethæ. Nunc sub Iacobo controuertitur. Affirmat Salcolbrigiensis, pa. 121. his verbis; *Christiani Principes in regnis suis cum laude, propria authoritate Synodos conuocarunt, constitutiones condiderunt, causas audierunt & cognouerunt.* Et p. 146. *Rex Angliæ potest Synodos indicere, & in iis præsidere.* Et p. 155. *Reges Angliæ suprema sua authoritate, de iure, Synodos conuocarunt.*

3. Tookerus in hoc puncto varius est, & nunc sibi ipsi, nunc aliis contradicit. Hoc patet ex variis eius testimoniis. Primum habetur pag. 37. ubi sic ait; *A quibus magis æquum est indici Concilia, quam ab illis, penes quos semper fuit authoritas ea congregandi? Cum autem communiter triplex poni soleat Concilium, Generale, Prouinciale & Diocesenum; Concilium generale solius Papæ iussu celebrari vultis. Sed neque illud, nisi ab Imperatoribus & Regibus simul consentientibus, hodie indici debet. Prouinciale à Metropolitano, cum suis Suffraganeis. Diocesenum*
ab

ab Episcopis cum Curatis, Rectoribus & Clericis Diœceseos. Ex hoc testimonio colligitur, Regem Angliæ, nullum Concilium, propria authoritate, posse indicere. Non Generale, quia hoc pertinet ad communem consensum Regum & Imperatorum. Nec Prouinciale, quia hoc pertinet ad Metropolitanum. Nec Diœcesanum, quia hoc pertinet ad Episcopum. Quid ergo reliquum est Regi?

4. Alterum habetur, pag. 41. his verbis; *Abunde liquet ex Conciliis ipsis & historia Ecclesiastica, Prouincialia Concilia & Nationalia ab Imperatoribus ac Regibus fuisse congregata.* Hoc planè pugnat cum præcedente. Ibi assertitur, Concilia Prouincialia indici à Metropolitanis: hic, à Regibus & Imperatoribus. Ibi distinguitur triplex tantum Concilium, *Generale, Prouinciale, Diœcesanum:* hic, additur quartum, *Nationale.*

5. Tertium habetur; p. 42. ubi proponit hanc questionem; *Quo igitur iure tantã sibi potestatem arrogat Pontifex solus? Num diuino?* Et paulò post subdit; *Erat Apostolorum omnium, non vnus tantummodo, & indicere Concilium, & statuere cum verborum solènitare; Visum est Spiritui sancto & nobis.* Quasi dicat; iure diuino, non solus Petrus, sed omnes Apostoli, pari potestate, indixerunt Concilium Hierosolymitanum, & sanciuerunt legem de sanguine & suffocato. Ergo, similiter iure diuino, non solus Pontifex, sed omnes Episcopi, pari potestate, debent indicere Concilium, & sancire leges Ecclesiasticas. Sane, si ita est, omninò sequitur potestatem indicendi Concilia, non ad Reges & Principes sæculares, sed ad Apostolos & eorum successores, iure diuino pertinere.

6. Quartum habetur; pag. 63. ubi ait; *Mixtum autem ius, & resultans ex utroque, & iure Regio & Episcopali, est legum sanctio, & Synodorum indictio, & præsidendi*

in iis prerogatiua, & controuersiarum decisio, aliorumque actuum, qui his finitimi sunt, exercitium: qua ferè ab origine Primatus Regij descendunt, & communicantur Sacerdotibus. Hoc iterum pugnat cum præcedente. Ibi dicitur, indictionem Synodorum, iure diuino, ad Apostolos pertinere. Hic dicitur, primario pertinere ad Reges, & ab illis ad Episcopos deriuari. Hæc non coherent.

Responsio Richardi examinatur.

7. **H**ic tria præmittis, antequam componas diffidium. Ac primò dicis, *hactenus de nominibus grammaticè litigatum esse.* Sit ita. Sed qui illi sunt, qui de nominibus Grammaticè litigarunt? Non alij certè, quàm vestri Angli, quorum lites & diffidia hactenus proposita sunt. Igitur hoc asseris, Anglos vestros, qui de primatu Regio scripserunt, non nisi de vocibus, de nominibus, de titulis, more Grāmaticorum, inter se disceptasse; nec aliud, præter umbras ac titulos, sub prætextu Primatus Regij, suo Regi tribuisse, Ingenua confessio. Ex qua sequitur, hæc puncta esse merè nominalia: An Rex habeat Primatum Ecclesiæ? An Primatum Ecclesiasticum? an iurisdictionem Ecclesiasticam? an sit Primas, & supremum caput Ecclesiæ Anglicanæ? Et sic potius dici oportere: An non Primatus Ecclesiæ, cui nihil aliud subest, honoris causa tribui possit Regi? An etiam nomen, seu titulus supremi capitis Ecclesiæ? & sic deinceps. Vno verbo: An Rex sit nominalis vel Titularis Primas, & caput Ecclesiæ Anglicanæ? Et tamen, quòd mirantur exteri, hæc lis Grammatica de nominibus, adèò incaluit in Anglia, vt capite plecteretur, qui alteri parti nollent acquiescere. Nam Rossensis Episcopus,

vt supra notauī, supplicio affectus est, quòd Henrici VIII. Primatum titularem nollet confiteri. Alij propter eandem causam, in carceribus detenti sunt. Non metuis, Richarde, ne similis pœna expectet alios, qui in hac lite nominali & Grammatica, inter se dissentiunt? Fortè, ne id accidat, maturè ad concordiam reuocare eo vis, & litem quæ tot mortibus ac suppliciis stetit, nominali concordia sopire aut extinguere. Bonam scilicet operam nauas.

8. Mox quæris, an sex illa officia, quæ initio capituli à me enumerata sunt, propriè spectent ad Primatum Petri? Et, an ex Scripturis probari possit, Petrum aliquando exercuisse huiusmodi officia? At hæc quæstiones sunt extra scopum, Richarde. Hoc solùm hic quæritur, an Angli putent hæc officia pertinere ad Primatum Ecclesiæ, quem Rex sibi vsurpat? Hic dissident Angli. Hic tu illis succurre, si potes.

9. Postremò addis, Reges Christianos, ex sententia Henrici Salcolbrigiensis, posse exercere omnia ista officia, excepta excommunicatione. Scio Henricum ita sentire. Sed quæritur, an alij Angli idem sentiant? Iam ostendi Tookerum dissentire, non modo ab Henrico, sed etiam à seipso: Et vno loco asserere, indictionem Synodorum iure diuino pertinere ad Apostolos; alio, ad Reges & Imperatores. Hoc dissidium componendum tibi est. Et iam accingeris ad opus.

10. Igitur, his præmissis, pro Tookero, sic scribis, *Neque in hoc puncto Tookerus ab Hærico, vel à seipso varius est. Cum Hierosolymitanum illud primum Concilium congregatum est, vtrum regnarunt Principes Christiani, an Ethnici? At quæritur duntaxat de Christianis. An igitur idem hic sonant Sophista & Iesuita?* Vix video, quid velis. Sed tamen respòdebo ad quæstionem à te propositam. Cum Concilium Hierosolymitanum congregatum est, regnarunt

gnarunt Principes ethnici. Nec ab illis, sed ab Apostolis legitimè congregatum est. Et quidem iure diuino, vt fatetur Tookerus, loco supra citato. Hinc infero, potestatem indicendi Concilia, iure diuino pertinuisse tunc ad Apostolos & eorum successores, non ad Reges & Principes sæculares. Et hoc concedit Tookerus. Quomodo ergo verum est, quod alibi dicit, potestatem indicendi Concilia, primariò couenire Regibus, & ab illis ad Episcopos deriuari? Hoc diffidium compone, si potes. Nec poteris. Nam si Apostoli habuerunt hanc potestatem iure diuino, certè non habuerunt à Regibus. Et, si illi non habuerunt à Regibus, quomodo eorum successores habeant à Regibus? Aut vnde Reges, qui aliquot sæculis floruerunt post Apostolos, hanc potestatem consecuti sunt? Hic Rhodus, hic saltus.

11. Pergis; *At si Petrus tunc vnicus ille Primas Ecclesiæ, cur solus Concilium illud non indixerit? Cur Iacobus Præsidentem in Concilio egerit? Si Petrus supra Concilium, quid illa sibi verba volunt, visum est nobis?* Hæc nihil ad rem præsentem. Non disputamus hic, an Petrus fuerit vnicus Primas Ecclesiæ, aut solus Concilium indixerit: sed, an Rex iure diuino habeat potestatem indicendi Concilia, nec ne? Nos negamus. Et ex vestra concessione sic argumentamur; Petrus & alij Apostoli habuerunt illam potestatem iure diuino: Ergo Reges non habent. Aut si habent, necesse est, ab Apostolis, post aliquot sæcula, ad Reges iure diuino translata esse. At hæc translatio ex scripturis probari non potest.

12. Concludis: *Concilia Prouincialia à Metropolitanò, Diocesana ab Episcopo, quid ni conuocentur vi legis Ecclesiastica Christianorum principum? præsertim cum (vt re-
fè D. Tookerus) eorum iudicium primariò ad Reges pertineat, & ab illis ad Episcopos deriuetur.* At ex Tookero
iam

ram contrarium ostendi. Nam ipse affirmat Apostolos iure diuino habuisse potestatem indicendi Concilia, non vi legis Ecclesiasticæ Principum Christianorum, qui tum nulli erant. At Apostolis successerunt Episcopi. Igitur & hi eandem potestatem habent iure diuino, non vi legis Principum Christianorum. Quod repetis ex Tookero, indictionem Conciliorum primariò pertinere ad Reges, & ab illis ad Episcopos derivari, non cohæret cum eo, quod hæctenus à Tookero concessum est de Apostolis & eorum successoribus. Nam si hi iure diuino nacti sunt hanc potestatem, certè à Regibus nacti non sunt. Igitur Tookerus adhuc varius est, & secum ipse non sentit.

VII. CAPVT DISSIDII.

An rex possit leges Ecclesiasticas condere ?

I. **C**onstat, Henricum VIII tum per se, tum per Vicarium suum generalem, id fecisse. De Henrico sic scribit Sanderus in Schismate Anglicano: *His diebus, vigilantissimus hic Ecclesia Pastor Henricus, quo in posterum sciretur, quæ cui ritè nupta esset, legem ediderat perpetuam de nuptiis, Comitiorum etiam auctoritate firmatam, qua statuebatur, ut si qua persone in Leuitico non prohibita, solo consensu, per verba de presenti, matrimonium, nulla carnis copula subsecuta, contraxerint: ea verò ambæ postea, vel earum altera nuptiis cum altera persona in Leuitico non prohibita contractis, carnali copula easdem consummauerint; hæc posteriores, quas firmasset copula, non priores illa, quas solus consensus statuisset, rata atque legitime haberentur; adeò ut cum olim iuris gentium fuisset regula; Nuptias non concubitus, sed consensus facit; Iam deinceps Henrici regula esse cœperit; Nuptias non consensus, sed*

lus, sed concubitus facit. Et tamen ipse legislator, contra suam ipsius regulam, uxorem Annam Cliuensem, cuius nuptias non solo consensu, sed septem etiam mensium concubitu firmauerat, eo solum prætextu reiecit, ipsaq; viuente aliam superinduxit, quod alteri, nescio cui, consensum antea præbuisse fingeretur. Huius ergo legis tantopere postea puduit ipsos Protestantes, vt mortuo Henrico, eam ipsi reuocauerint, atq; irritam fecerint.

2. De Vicario autem generali sic habet; Septembri mense authoritate sua Vicaria, Canones quosdam Ecclesiasticos sigillo Vicariatus sui munitos, Archiepiscopis, Abbatibus, & reliquo Clero præscripsit, in quibus, præter cætera, iubebatur Parochi sub grauissimis pœnis, vt orationem Dominicam cum salutatione Angelica, Symbolum item fidei, & decem Decalogi præcepta aliâq; huiusmodi, Anglicè in posterum in Ecclesiis docerent.

3. Angli, qui hoc tempore scribunt de Primatu Regio, non consentiunt in hoc puncto. Nam aliqui dicunt, sanctionem legum Ecclesiasticarum, iure diuino, pertinere ad Episcopos; alij ad Reges & Imperatores. Priorem partem docet Tookerus, pag. 42. vbi ait, Apostolos in Consilio Hierosolymitano fanciuisse hanc legem ecclesiasticam; *Visum est Spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, nisi hæc necessaria, vt abstinatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine & suffocato.* Et hoc fecisse eos iure diuino. Posteriores docet Thomsonius, pag. 80. vbi dicit, Episcopos & Concilia non posse condere vllam legem ecclesiasticam, quæ habeat vim legis, nisi accedente authoritate Regis vel Imperatoris. Verba eius sunt hæc; *Decreta Conciliorum & Patrum Ecclesiasticis censuris & iriptione tantum stetit, nisi legum vim Cæsarea aura ipsis afflasset.*

4. Hinc iam patet dissidium. Nam illa Lex Ecclesiastica, quam Apostoli condiderunt, habuit sine dubio

vim legis. Hoc enim colligitur ex illis verbis ; *Visum est, nihil ultra imponere vobis oneris, nisi hæc necessaria.* Hanc autem vim non habuit ab afflatu auræ Cæsareæ, quia neque Tiberius, neque Pilatus, neque Herodes, neque ullus alius Princeps sæcularis, qui tunc vixerit, affluit illi vim legis; Sed habuit ab ipsis Apostolis. Ipsi enim autoritate & potestate Apostolica, quam à Christo acceperant, legem illam sanxerunt & promulgarunt. Eandem potestatem nunc habent Episcopi, non Reges aut Imperatores.

Responsio Richardi examinatur.

5. **D**E lege Ecclesiastica, quam tulit Henricus VIII. prudenter dissimulas. Puduit te, credo, de ea mentionem facere. Circa dissidium inter Tookerum & Thomsonium, tria dicis. Primò, componi illud posse, distinctione temporum. Alia enim fuisse tempora persecutionis; sub Regibus ethnicis; alia pacis, sub Regibus Christianis. Itaque Apostolos sanxisse leges Ecclesiasticas, tempore persecutionis, quod asseritur à Tookero; Reges Christianos, tempore pacis, quod asseritur à Thomsonio.

6. Sed quæro, an Apostoli, qui tempore persecutionis sanxerunt leges Ecclesiasticas, iure diuino habuerint potestatem eas sancienti? Affirmat Tookerus. Et rectè. Nam à Christo eam acceperunt. Iterum quæro, an hæc potestas, cessante persecutione, tandem ab Apostolis ad Reges & Imperatores, iure diuino translata sit? Si non est, manet apud Apostolos & eorum successores, nec Reges eam usurpare debent. Si est, unde translatio hæc probari potest? Non enim temerè asserenda est. Certè ex scripturis canonicis probari non potest. Nam de illa translatione, nulla ibi fit mentio.

tio. Et tu disertè affirmas, *solis scripturis canonicis* in hac re credendum esse. Si ergo translatio probari non potest, non poterit etiam, distinctione temporum pacis & persecutionis, componi hoc dissidium. Alia ergo via insistendum tibi est.

7. Secundò ais, Thomsonium non negare, *Legem Apostolicam habuisse vim legis Ecclesiasticæ, sine afflatu aure Casaræ, sed non habuisse vim corporalibus censuris coactiuam.* Hoc constare ex ipsius verbis supra citatis, quæ sic habent; *Decreta Conciliorum & Patrum Ecclesiasticis censuris tantum steterunt, nisi legum vim Casaræ aura ipsis afflasset.* Si ita est, iam hæ duæ propositiones, secundum Thomsonium, veræ sunt. Prior; *Decreta Conciliorum & Episcoporum, ex se habent vim legis Ecclesiasticæ; & quidem vim cogendi per censuras Ecclesiasticas.* Posterior; *Eadem decreta ex se non habent vim cogendi per censuras seu pœnas corporales, sed illam debent accipere à Regibus, qui gladium portant.* At hinc sequitur, quòd nos contendimus, *Reges tantum subseruire Prælati Ecclesiæ in externa executione.* Quamvis enim hi Prælati possint propria auctoritate leges ecclesiasticas condere, & subditos per censuras ecclesiasticas ad earum observationem compellere; non tamen possunt virgere executionem per pœnas corporales, sine adminiculo Principum sæcularium, præsertim ubi est effusio sanguinis. Quòd verissimum est. Si ita sentit Thomsonius, nobiscum sentit. Sin aliter, concordia tua nulla est. Elige quod vis.

8. Tertiò ait, stultum esse existimare, leges Episcoporum habere tantam vim & auctoritatem, quantam habuit lex Apostolica. Quod dupliciter probas. Primò, quia lex Apostolica habetur in sacris litteris: non autem leges Episcoporum. Secundò, illa fuit diuinitus inspirata; hæc non item. Hinc tacitè concludis, etiamsi

Apostoli iure diuino habuissent potestatem condendi leges: non tamen Episcopus eam habere. Non vides, Richarde, te tuo gladio feriri posse? Nam quod obijcis, sic regeram. Lex Henrici Regis de nuptiis, de qua supra dictum est, non habetur in sacris litteris, nec à Deo inspirata est: Ergo non habet eam vim & auctoritatem, quam habuit lex Apostolica: Ergo licet Apostoli iure diuino habuerint potestatem condendi leges ecclesiasticas, non tamen Rex Angliæ eam habet. Quid hic dicturus es? Non video. Nam certum est, legem Henrici Regis non haberi in sacris litteris, quod non negabis. Certum quoque, à Deo inspiratam non esse. Nec dixisse illum, cum legem conderet; *Visum est Spiritui sancto & mihi, Nuptias non consensu, sed concubitu fieri & obsignari.* Non enim Spiritus sancti, sed alterius inspiratio illa est. Intelligis mysterium.

9. Sed hanc legem Henrici, vndecunque inspirata sit, tibi ac tuis Prædicantibus relinquo. Ego pro Episcopis respondebo. Ais igitur, Episcoporum leges non habere eam vim ac potestatem, quam habuit lex Apostolica, eo quòd hæc scripta sit in sacris litteris; illæ nõ item. Si hoc intelligis de vi ac potestate obligandi, quæ legi propria est, non rectè ratiocinaris. Alioqui, quid dicturus es de legibus Persarum, Medorum, & aliorum gentilium, quarum in sacris litteris fit mentio? An ideò plus potestatis ad obligandum habent, quàm leges Principum Christianorum, quæ ibi scriptæ non sunt? Et lex vestra Anglicana, per quam Primatus Ecclesiæ vnitus est coronæ Regiæ, an minorem vim habet, quam Edictum Assueri, eo quod hoc in sacra historia scriptum sit, illa non item? Audi Richarde. Dicam, quod res est. Lex humana (qualis etiam fuit Apostolorum) non accipit maiorem vim obligandi ex eo præcisè, quòd in hoc vel illo Codice scripta sit; sed

ex eo potius, quia Legislator maiori usus est potestate, & voluit eam magis obligare. Vnde hæ duæ regulæ seruandæ sunt. Vna; Lex habet vim obligandi ex potestate & voluntate Legislatoris, iuxta illud Vlpiani; *Quod Principi placuit, legis habet vigorem*. Altera; Lex habet eandem vim obligandi, siue scripta sit, siue non sit, modo ex potestate & voluntate Legislatoris sufficienter sit promulgata, iuxta illud Aristotelis, lib. 10. Ethicorum, cap. 9. *Scriptane sint leges, an non scriptæ, interesse nihil videtur*.

10. Quod addis, legem Apostolicam diuinitus fuisse inspiratam, non nego. Sed quare tu negas, Episcoporum leges diuinitus inspirari? Non rectè id facis. Nam Episcopi sunt successores Apostolorum, ac proinde assistentia Spiritus sancti, quæ Apostolis promissa est, etiam successoribus eorum promissa censi debet, iuxta illud Ioannis 14. 16. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis*. Quomodo potest in æternum manere cum Apostolis, nisi simul intelligantur successores Apostolorum? Eodem spectat illud. Matth. 28. 20. *Ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi*. Quod necesse est, sic interpretari; *Ego vobiscum & cum vestris successoribus sum in gubernatione Ecclesiæ, usque ad finem mundi*.

11. An etiam negabis, Regum & Principum leges à Deo inspirari? Quid ergo fiet de legibus vestris Anglicanis? Sane, si semel populo persuaseris, non esse diuinitus inspiratas, actum erit de earum autoritate. Nemo magnopere in conscientia obligatum se arbitrat. Aut si has à Deo inspiratas concesseris, cur Episcopis tam infestus es, ut eorum existimationi detractum velis? Non intelligat hoc Archiepiscopus Cantuariensis, aut certè Episcopus Eliensis. Alio-

qui, non feceris impunè.

12. Hæc de dissidio; Tandem; desperata Concordia, petis à me, vt *in gratiam Thomsonij reddam solidam rationem*, cur Episcopi in Concilio Constantinopolitano quinto, scripserint ad Theodosium Imperatorem hæc verba; *Rogamus Clementiam tuam, vt per litteras tue pietatis, ratum esse iubeas, confirmesque Concilij decretum.* At ego vicissim à te peto, vbi vnquam legeris, tempore Theodosij Imperatoris celebratum fuisse quintum Concilium Constantinopolitanum? Vbique erras. Non fuit quintum, sed primum, quòd inter Concilia generalia secundum locum obtinet. Illius Concilij Patres scripserunt ad seniore[m] Theodosium verba à te citata. Cur id fecerint, quid rationem à me petis? Tu ipse iam dedisti. Hanc nimirum, quòd tametsi Patres illi condidissent decretum, quod haberet vim legis Ecclesiasticæ, & vim etiam cogendi per censuras Ecclesiasticas; rogarint tamen Imperatorem, vt ipse confirmaret idem decretum, apponendo vim cogendi per pœnas temporales. Hæc tua ratio est, qua paulò ante defendas Thomsonium. Vel igitur solida est, vel non est. Si solida est, cur illa contentus non es? cur aliam à me postulas? Si solida non est, non solidè defendisti Thomsonium. Ego igitur iure abs te aliam postule[m], quâ solidè illum defendas.

VIII. CAPVT DISSIDII.

An Rex propria authoritate possit conferre beneficia Ecclesiastica?

1. **A**ffirmat Henricus Salcolbrigiensis, pag. 121. his verbis; *Christiani Principes in suis regnis cum laude*

laude propria auctoritate, beneficia contulerunt. Et pag. 150. *Aud in Iesuita, non modo collationes beneficiorum ad Angliæ Reges spectare, sed ad eosdem illos spectare, vti Ecclesiæ Anglicanæ Primates, vel supremos Ordinarios? Et pag. 142. Rex ratione supremæ suæ Ecclesiasticæ iurisdictionis, presentabit ad liberæ capellas.*

2. Negat Tookerus, pag. 36. vbi de Regibus Angliæ sic loquitur; *Beneficia autem curata vel non curata, non conferunt omninò in quempiam, maiora minoræue: multo minus dignitates Ecclesiasticas, siue Episcopatus, siue Archiepiscopatus, per vniuersum ambitum regni sui. Eorum certè collatio vel institutio est, quorum est destitutio, id est, Episcoporum comprouincialium, qui potestatem habent personas ipsas sacrandi. Hoc habet iuris Regia Majestas, quod minor & subordinata potestas habet; ius, inquam, nominandi & presentandi apud nos.*

3. En triplex dissidium inter hos duos auctores; & quidem in re quotidiana & vulgari. Primum est; Henricus, collationem beneficiorum spectare ad Reges Angliæ, quatenus sunt Primates Ecclesiæ Anglicanæ: Tookerus contra, non ad Reges, sed ad Episcopos pertinere. Alterum, Henricus dicit, Reges propria auctoritate sæpe contulisse beneficia. Tookerus, nunquam conferre aut contulisse. Tertium, Henricus dicit, Reges ratione supremæ iurisdictionis Ecclesiasticæ, presentare ad beneficia: Tookerus, Reges in hac re non habere plus iuris, quàm subditos & inferiores. *Hoc, inquit, iuris habet Regia majestas, quod minor & subordinata potestas habet. Vtri credat Rex Iacobus, si pingue beneficium, aut Archiepiscopatus conferendus sit?*

Responsio Richardi examinatur.

4. **A** Is Henricum & Tookerum reipsa non dissentire. Nam Henricum loqui de collatione, donatione, præsentatione & nominatione: Tookerum, de institutione presbyterorum aut sacratione Episcoporum. Igitur Henricum affirmare, Regem posse conferre, donare, præsentare, & nominare ad beneficia, quod non negat Tookerus: Hunc verò negare, Regem posse instituere presbyteros & sacrare Episcopos, quod non affirmat Henricus. Nullum ergo inter ipsos esse dissidium. Fateor, nullum esse, si ita sentiant, ut dicis. At aliter eos sentire, manifestè conuincitur ex eorum verbis. Nam Tookerus disertis verbis hæc duo dicit. Primò, Regem Angliæ, *per vniuersum ambitum regni sui, nulla penitus conferre beneficia, siue maiora, siue minora, siue curata, siue non curata.* Secundò, Regem hoc solum iuris circa beneficia habere, quod habent subditi & inferiores, nempe *ius nominandi & præsentandi.* Hinc formo duplex argumentum. Vnum; Conferre beneficia minora, & non curata, non est idem, quod instituere Presbyteros & sacrare Episcopos; quia minora & non curata beneficia, possunt conferri clericis inferioribus, antequam perueniant ad presbyterium vel Episcopatum: Ergo Tookerus, cum negat Regem conferre beneficia minora & non curata, non loquitur de institutione presbyterorum aut sacratione Episcoporum, ut tu singis. Nisi consequenter affirmes, sola simplicis beneficii collatione, apud vos institui presbyteros & sacrari Episcopos, quod credibile non est. Alterum; Qui non habet aliud ius circa beneficia Ecclesiastica, quàm nominandi & præsentandi,

non

non potest ea donare vel conferre, quia plus est donare vel conferre, quàm nominare & præsentare. At Rex Angliæ, iuxta Tookerum, non habet aliud ius, quam nominandi & præsentandi : Ergo non habet ius donandi & conferendi.

5. Vides, Tookerum adhuc dissidere ab Henrico ? Henricus concedit Regi ius donandi & conferendi beneficia ; Tookerus præsentandi duntaxat & nominandi. Et tu ab utroque dissides. Primum, à Tookero, quia cum ille apertè loquatur de collatione beneficiorum, tu fingis illum loqui de sola institutione presbyterorum & sacratione Episcoporum. Deinde, ab Henrico, quia ipse dicit, collationem beneficiorum pertinere ad Regem Angliæ ; *tanquam ad Primate[m] Ecclesiæ Anglicanæ*, quod tu negas cum Tookero. Sic enim scribis ; *Ostendat Iesuita, beneficiorum collationem ad Primate[m] Ecclesiæ Christianæ pertinere, & victoriam reportet.* Non est meum hoc ostendere, sed Henrici, qui id affirmat. Meum est tantum ostendere, Anglos inter se dissidere de hoc puncto. Hoc iam feci. Reportem igitur victoriam.

6. Atque hæc generatim de hoc dissidio. Nunc, quia ego posui triplicem partem huius dissidij, tu similiter opponis triplicem concordiam. Quo euentu, paucis examinandum est. Prima pars dissidij est hæc ; Henricus dicit, collationem beneficiorum spectare ad Reges Angliæ, quatenus sunt Primates Ecclesiæ Anglicanæ : Tookerus contra, non ad Reges, sed ad Episcopos pertinere. Tu opponis hanc concordiam ; *Henricus dicit, collationes quorundam beneficiorum spectare ad Reges Angliæ per viam lapsus, quatenus sunt Primates Ecclesiæ Anglicanæ : Tookerus, non ad Episcopos, ob lapsum temporis plusquam sesquianni, sed ad solos Reges pertinere.* Falsum est. Tookerus, nulla facta mentione lapsi temporis,

simpliciter ait, ad Episcopos; non ad Reges pertinere. Deinde, vel Tookerum per collationem beneficiorum idem intelligit, quod Henricus, vel diuersum. Si diuersum, non est concordia. Si idem, falsum est, quod antea dixisti, Henricum loqui de collatione seu donatione; Tookerum de sola institutione presbyterorum & sacratione Episcoporum. Igitur à teipso dissides.

7. Altera pars dissidij est; Henricus dicit, Reges propria autoritate sæpe contulisse beneficia: Tookerus, numquam conferre aut contulisse. Tu opponis hanc cōcordiam; *Henricus dicit, Reges propria autoritate sæpe contulisse beneficia: Tookerus quandoque 40. 50. 60. aut plura beneficia singulis annis contulisse.* Hoc affingis Tookero, qui nihil tale habet. Imò, disertè scribit, Regem nulla beneficia, siue maiora, siue minora, siue curata, siue non curata, in toto regni ambitu, vnquam contulisse. Deinde populo ante dixisti, Tookerum loqui tantum de institutione presbyterorum & sacratione Episcoporum. An ergo Rex Angliæ aliquando singulis annis instituit 40. 50. 60. aut plures presbyteros, aut totidem Episcopos sacrauit? Vbiq; te implicas.

8. Tertia pars dissidij est; Henricus dicit, Reges, ratione supremæ iurisdictionis Ecclesiasticæ, præsentare ad beneficia: Tookerus, Reges in hac re non habere plus iuris, quàm subditos & inferiores. Tu opponis hanc concordiam; *Henricus dicit, Reges, ratione supremæ iurisdictionis Ecclesiasticæ, præsentare ad liberas Capellas, neque Episcopos aut Archiepiscopos, easdem posse visitare: Tookerus dicit, solos Reges, non subditos & inferiores, nisi ex donatione Regis, hoc ius habere.* At vbi Tookerus hoc dicit? Tu fingis eum dicere, quod non dicit. Imò contrarium dicere, iam antea ostendi, nempe, ius præsentandi commune esse Regi & subditis. Verba eius sunt hæc; *Hoc habet iuris Regia Majestas, quod minor &*
subor-

subordinata potestas habet; ius, inquam, nominandi & presentandi apud nos. An tu hinc colligis, solos Reges, non subditos habere hoc ius? Nec vllam Tookerus mentionem facit de liberis capellis.

IX. CAPVT DISSIDII.

An Rex possit Episcopos creare & deponere.

1. **A**ffirmat Henricus Salcolbrigienfis, pag. 121. his verbis; *Christiani Principes in suis regnis, cum laude propria auctoritate, Episcopos crearunt & deposuerunt. Et pag. 144. Rex Anglia Archidiacono Richmundia Episcopalem concessit iurisdictionem. Et pag. 155. Reges Anglia suprema sua auctoritate, de iure, atque cum laude omnium ordinum, Episcopos elegerunt, ac proinde deponere potuerunt. Et pag. 167. Constat Christianos Principes cum laude Episcopos elegisse & deposuisse, etiam Romanos.*
2. Negat Tookerus, loco citato. Ibi enim duo requirit ad constituendum seu creandum Episcopum. 1. Consecrationem personæ. 2. Episcopatum. Addit, Regem neutrum præstare posse. Nec enim posse conferre vlla beneficia, multo minus Episcopatum aut Archiepiscopatum: nec habere potestatem sacrandi personas. Vnde etiam alibi fatetur, tantum abesse, vt Rex Iacobus possit Episcopos creare & deponere; vt potius agnoscat se illorum alumnum & Discipulum. Sic enim scribit pag. 311. *Serenissimus ac potentissimus Rex noster Iacobus non habet quicquam antiquius & honorificentius, quam vt cum Valentiniano filium se Ecclesiæ profiteatur, & cum Theodorico Italia Rege, se alumnum*
Eccle-

Ecclesie & discipulum Archiepiscoporum suorum & Episcoporum libenter recognoscat.

3. Hoc dissidium magni momenti est. Nam si Rex non potest creare seu constituere Episcopos, ut ait Tookerus; planè sequitur, Thomam Crammerum, qui à Rege creatus est Archiepiscopus Cantuariensis, non fuisse verum, sed falsum Episcopum: non pastorem, sed prædonem: non per ostium intrasse in ouile ouium, sed aliunde ascendisse. Ex quo rursus tria sequuntur. Primò, omnes alios Episcopos, qui postea, vel à Crammero, vel à Rege creati sunt, fuisse similes Crammero. Secundò, quidquid ab iis, autoritate & iurisdictione Episcopali factum est, nullius roboris & momenti esse. Tertiò, eosdem teneri ad restitutionem omnium prouentuum, quos ratione Episcopatum acceperunt. Quid hic consilij capiendum? Videant Academici.

Responsio Richardi examinatur.

4. **H**ic duo facis. Primò, confirmas sententiam Henrici, autoritate Serenissimi Regis. Secundò, contendis Tookerum idem sentire cum Henrico & Rege. Hoc posterius punctum examinandum est. De priori nihil attinet dicere. Scio sententiã Henrici ex Monitoria Serenissimi Regis Præfatione confirmari posse. Neque de hoc controuersia est.

5. Igitur Tookerum sentire cum Henrico & Serenissimo Rege, probas tribus argumentis. Primò, quia quæ *solidè à Rege disputata sunt*, libenter amplectitur Tookerus, *ut orthodoxa*: At solidè à Rege disputatum est, se posse creare & deponere Episcopos. Ergo hoc libenter amplectitur Tookerus, *ut orthodoxum*. Secundò, quia Tookerus, pag. 311. & 312. scribit, Reges habere

habere Primatum Ecclesiæ : Ergo fatetur eos habere potestatem creandi & deponendi Episcopos. Tertiò, quia pag. 152. scribit, Salomonem Regem, propria auctoritate, deposuisse summum Pontificem : Ergo sentit, Regem Angliæ idem posse facere.

6. Miseret me tui, Richarde. Magnum suscipis laborem, & nihil proficis. Verba Tookeri clarissima sunt, quæ sic habent; *Reges Angliæ non conferunt omnino in quempiam beneficia curata, vel non curata, maiora minorâne: multo minus dignitates Ecclesiasticas, siue Episcopatus, siue Archiepiscopatus, per uniuersum ambitum regni sui, Eorum certè collatio vel institutio est, quorum est destitutio, id est. Episcoporum comprouincialium, qui potestatem habent personas ipsas sacrandi.* Ex quibus sumuntur hæ tres propositiones. Prima; Reges Angliæ non conferunt ulli Episcopatum, aut Archiepiscopatum. Altera; Reges Angliæ non habent potestatem sacrandi personas. Tertia; Collatio, institutio, & destitutio, non est Regum, sed Episcoporum. Quid hinc aliud colligas, quam Reges Angliæ, ex sententia Tookeri, non posse creare & deponere Episcopos?

7. Porrò argumenta, quæ contra obiicis, causam tuam non iuuant. Vel enim solida sunt, vel non sunt. Si solida sunt, solidè probant Tookerum à seipso dissentire. Et si ita est, non ostendunt concordiam, sed dissidium. Si solida non sunt, frustra à te afferuntur. Ut quid chartam occupant? Et sanè, meo iudicio, solida non sunt. Reperam singula, & discutiam. Primum est; *Quæcunque solidè à Rege disputata sunt, libenter amplectitur Tookerus, ut orthodoxa: At solidè à Rege disputatum est; se posse creare & deponere Episcopos: Ergo hoc libenter amplectitur Tookerus, ut orthodoxum.* Hic primum, negabitur minor propositio. Quam falsam esse, facilè ostendam ex opposito discursu, in hunc modum,

dum; Quæcunque Tookerus non libenter amplectitur, vt orthodoxa, non sunt solidè à Rege disputata: sed, Regem posse creare & deponere Episcopos, non libenter amplectitur Tookerus, vt orthodoxum, quia in verbis supra citatis contrarium asserit: Ergo Regem posse creare & deponere Episcopos, non est solidè à Rege disputatum. Deinde, regeri potest argumentum, hoc modo; Quæcunque solidè à Rege disputata sunt, libenter amplectuntur Academici Anglicani, vt orthodoxa: At à Rege in Monitoria Praefatione, solidè disputatum est de Antichristo: Ergo Academici Anglicani libenter hoc amplectuntur, vt orthodoxum. In hoc discursu consequens falsum est, quia Gabriel Pouellus, Baccalaureus Oxoniensis non sequitur doctrinam Regis de Antichristo. Nam Rex dicit, hanc propositionem, *Papa est Antichristus*, non esse certam: At Baccalaureus dicit esse articulum fidei. Sic enim scribit; *Deum sancti testor, me tam certo scire, Pontificem Romanum esse Antichristum, quam Deum ipsum esse in coelo creatorem visibilium & invisibilium.* At si consequens falsum est, cum forma syllogismi bona sit, necesse est, alterutram præmissarum falsam esse. Vel igitur maior, vel minor falsa est. Vtra sit, perinde mihi est. Sufficit, si demonstrarem, nullius momenti fuisse argumentum tuum.

8. Alterum est tale; *Tookerus scribit Regem Angliæ habere Primatum Ecclesiæ; Ergo fatetur eum posse creare & deponere Episcopos.* At hæc consequentia, apud vos, nulla est. Imò principium petit. Nam hoc ipsum controuertitur inter Anglos, an creare & deponere Episcopos, sit officium Primatus Ecclesiæ? ac proinde conuertitur, an hæc sit bona connexio; Rex habet Primatum Ecclesiæ? Ergo potest creare & deponere Episcopos. Alij affirmant apud vos, alij negant. Tu
affir-

affirmantem partem, quæ probanda est, sumis pro argumento. Quid hoc aliud, quàm principium petere? Eodem vitio laborat tertium argumentum, quod est huiusmodi; *Tookerus scribit Salomonem deposuisse Pontificem. Ergo sentit Regem Angliæ idem posse.* Hæc enim consequentia nulla est. Nam grauiissimi authores docent, aliud de Regibus in veteri, aliud in nouo Testamento, statuendum esse. Itaque constanter negant hanc & similes consequentias; Reges in veteri Testamento, hanc vel illam potestatem habuerunt: Ergo etiam Reges in nouo Testamento habent vel non habent. De qua re alias scripsi.

X. CAPVT DISSIDII.

*An Rex possit subditos contumaces
excommunicare?*

1. **H**ic Angli redigunt Regem suum ad communem ordinem: Et quæ prius illi concesserant, videntur hic reuocare. Aiunt, Regem non posse quenquam suorum subditorum excommunicare; posse tamen ab iis excommunicari, & ex Ecclesia Anglicana, cuius supremum caput est, expelli. Priorem partem tradit *Tookerus*, pag. 15. his verbis; *Rex non habet potestatem distringendi gladium spiritualem, vel quempiam excommunicandi.* Et *Sacellanus*, pag. 151. *Nos Principi censura potestatem non facimus:* Et *Thomsonius*, pagina 83. *Excommunicare nullo modo ad Suprematum Ecclesie pertinet.* Et pag. 84. *Omnes fatemur, Regem excommunicandi potestatem nullam habere.*

2. Posteriores tradit *Burhillus*, pag. 137. cum ait; *Quod Ambrosio licuit in Theodosium, idem & aliis in Regem simili de causa liceat, id est, sicut Ambrosio Episcopo*

copo licuit excommunicare Theodosium Imperatorem ; ita & nostris Episcopis licet excommunicare Iacobum Regem, si similiter peccet. Et pag. 242. *Supremus Ecclesie Gubernator*, nempe Rex. *potest eiici ex Ecclesia*. Et pag. 267. *Rex etsi iustissime excommunicatus, non amittit Primatum*.

3. Non video, quomodo hæc cohæreant cum iis, quæ hæctenus tributa sunt Regi. Tributum illi est, quod sit Primas & supremum Caput Ecclesie Anglicanæ, quod sit supra omnes personas, tam Ecclesiasticas, quam laicas, in suo regno, quod habeat supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem Ecclesiasticam, non minus, quam politicam & temporalem. Et tamen, cum tantus sit, non potest quenuquam suorum, subditorum, nec laicum, nec Ecclesiasticum, quantumvis rebellem & contumacem, excommunicare. Imò, cum tantus sit, potest à suis subditis excommunicari, & eiici ex Ecclesia Anglicana, cuius supremum Caput est. Non capio hoc mysterium.

4. Addam tria argumenta, quæ augebunt difficultatem. *Primum est* ; Qui habet supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem Ecclesiasticam in aliquo regno, potest exercere omnes actus, qui pertinet ad iurisdictionem Ecclesiasticam illius regni: sed Rex habet supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem Ecclesiasticam in regno Angliæ, ut fatetur Tookerus & Salcolbrigiensis. Ergo potest exercere omnes actus pertinentes ad iurisdictionem Ecclesiasticam regni Angliæ. Ergo etiam potest excommunicare. Nam excommunicatio, quæ per sententiam fit, Ecclesiasticæ iurisdictionis actus est. Vel contra, si vis: Qui non potest exercere omnes actus Ecclesiasticæ iurisdictionis in aliquo regno, non habet supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem Ecclesiasticam

sticam in illo regno: sed Rex Angliæ non potest exercere omnes actus Ecclesiasticæ iurisdictionis in suo regno, quia non potest quenquam excommunicare: Ergo nō habet supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem Ecclesiasticam in suo regno.

5. *Alterum est;* Qui alteri dat potestatem excommunicandi, is sine dubio habet potestatem excommunicandi, quia nemo potest alteri dare, quod ipse non habet: sed Rex Angliæ dat Episcopis potestatem excommunicandi: Ergo ipse habet potestatem excommunicandi. Minor probatur ex Tookero, pag. 304. ubi fatetur, Episcopos omnem iurisdictionem Ecclesiasticam fori exterioris accipere à Rege. At potestas excommunicandi pertinet ad iurisdictionem fori exterioris, ut expresse docet Sacellanus, pag. 41. & Tookerus, pag. 305. cum ait; *Rex habet omnem iurisdictionem spirituales in foro exteriori, exceptis quibusdam censuris. Excipit autem excommunicationem.* Vbi iterum notanda est contradictio Tookeri. Nam censuras, inter quas est excommunicatio, refert ad iurisdictionem fori exterioris. Rectè quidem. Sed duo addit, quæ pugnant. 1. Regem dare Episcopis omnem iurisdictionem fori exterioris. 2. Regem non habere omnem iurisdictionem fori exterioris.

6. *Tertium est;* Qui alicui alteri subiectus est in iurisdictione Ecclesiastica fori exterioris, non habet supremam, plenissimam & amplissimam iurisdictionem Ecclesiasticam fori exterioris: sed Rex alicui alteri, nempe Episcopo, subiectus est in iurisdictione Ecclesiastica fori exterioris, quia potest ab eo per sententiam excommunicari, & ex Ecclesia eiici, ut fatetur Burhillus: Ergo non habet supremam, plenissimam & amplissimam iurisdictionem Ecclesiasticam fori exterioris. Vel, si maus, contra. Qui nulli alteri subiectus est in iurisdictione

tionem Ecclesiastica, non potest ab vllō per sententiam excommunicari: Sed Rex, si habet supremam iurisdictionem Ecclesiasticam, nulli alteri subiectus est, in iurisdictione Ecclesiastica: Ergo non potest ab vllō per sententiam excommunicari. Aduertis, opinor hæc non coherere.

Responsio Richardi examinatur.

7. **R**espondes, nullum hic esse dissidium. Omnes scriptores Anglicanos fateri, Regem non habere potestatem excommunicandi. Audi Richarde. Maximum hic dissidium est. Primò, quia omnes scriptores Anglicani, qui hoc fatentur, manifestè à se ipsis dissident, vt conuincunt argumenta à me allata. Deinde, vt supra monui, dissident, à lege Elisabethæ. Nam illa lege sancitum est, Regem habere omnimodam potestatem corrigendi Ecclesiasticos: At sub hac omnimoda potestate continetur etiam potestas corrigendi per censuras Ecclesiasticas, vt per excommunicationem, suspensionem & interdictum. Si ergo omnimodam habet, etiam hanc habet: aut si hanc non habet, omnimodam non habet.

8. Argumenta à me allata conaris dissoluerè; sed frustra. Ad primum tria dicis. Primò, negas maiorem propositionem, quæ erat hæc; *Qui habet supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem Ecclesiasticam in aliquo regno, potest exercere omnes actus, qui pertinent ad iurisdictionem Ecclesiasticam illius regni.* Sed non video, cur neges. Nam sicut hæc verà est; *Qui habet supremam, amplissimam & plenissimam iurisdictionem civilem in aliquo regno, potest exercere omnes actus, qui pertinent ad iurisdictionem civilem illius regni;* sic etiam ista. Est enim par ratio.

9. Secundò dicis, potestatem excommunicandi nõ pertinere ad Primatum Ecclesiæ: Et hoc probas, quia alioqui sequeretur, omnes Episcopos & Archidiaconos habere Primatum Ecclesiæ, quia omnes illi possunt excommunicare. Hoc non sequeretur, quia potestas excommunicandi, tametsi pertineat ad primatum Ecclesiæ, potest tamen ab eo derivari ad inferiores Prælatos, ad quos non derivatur Primatus. Et hoc sensu, nos dicimus, Pontificè ratione sui Primatus habere potestatem excommunicandi, independentem ab ullo homine; reliquos habere eandem dependentem à Pontifice, qui potest illam dare & auferre. Eodem sensu, vos dicitis, Regè vestrum ratione sui Primatus, habere potestatem indicendi Concilia, independentem ab ullo homine, in suo regno, Episcopos verò habere eandem dependentem à Rege, qui potest illam dare & auferre. Quæro nunc, an apud vos valeat hæc consequentia; Si potestas indicendi Concilia pertinet ad Primatū Ecclesiæ Anglicanæ, sequitur omnes Episcopos habere Primatum Ecclesiæ quia omnes possunt indicere Concilia, dependentem à Rege. Si valet, evertitis vos ipsos. Si non valet, cur eam adhibes.

10. Tertiò dicis, Regem, tametsi non possit excommunicare, posse tamen *cum consensu ordinum regni vel Parlamenti, condere leges Ecclesiasticas, quarum vi hic aut ille excommunicari debeat.* Quid hoc est, Richarde? Henricus Salcolbrigiensis iam ante dixit, Regem *propria auctoritate* posse leges Ecclesiasticas condere; Et tu astringis illum ad consensum ordinum, vel Parlamenti? Nouum dissidium hoc est. Quid ergo fiet, si Rex propria auctoritate, sine consensu ordinum vel Parlamenti, decernat aliquid circa res vel personas Ecclesiasticas? Habebit decretum hoc vim aliquam & robur, an secus? Apud Henricum habebit, quia illi suffi-

cit sola Regis auctoritas. Apud te vileſcēt, quia auctoritas Regis, sine consensu ordinum aut Parlamenti ex tua quidem ſententia, nullius momenti eſt. Nimirum detrahis Primati & Capiti Eccleſiæ Anglicanæ.

11. Quod addis, leges Eccleſiaſticas à Rege latas, habere quidem vim excōmunicandi, quam tamē Rex non habeat, nouum paradoxum eſt. Hæc enim certiffima iureconſultorum eſt regula; Quicumque habet poteſtatem condēdi legem pœnalem habet etiam poteſtatem puniendi. Vel quod idem eſt, qui poteſt infligere pœnam per legem à ſe latam, poteſt etiam infligere per ſententiam. Quæ regula applicanda eſt poteſtati ciuili & Eccleſiaſticæ ſeruata proportione, hoc modo: Princeps qui poteſt ferre legem ciuilem, prohibentem aliquid ſub pœna exilij aut amiſſionis bonorū, poteſt etiam per ſententiam infligere huiuſmodi pœnam. Similiter Epicoſopus, qui poteſt ferre legem Eccleſiaſticam prohibentem aliquid ſub pœna excommunicationis poteſt etiam per ſententiam infligere eandem pœnam excommunicationis. Cur Regem excipis ab hac communi regula? Cur illum in anguſtias redigis? Si poteſt ferre legem Eccleſiaſticam, quæ ſubditos obliget ſub pœna excommunicationis; Cur non poteſt eandem pœnam per ſententiam infligere in delinquentes? Nulla ratio eſt.

12. Hæc de primo argumento. *Alterum erat hoc, Rex dat alteri poteſtatem excōmunicandi: Ergo ipſe habet poteſtatem excōmunicandi: Aut ſi non habet, non poteſt alteri dare. Tu negas conſequentiam: Et vt oſtendas, non temerè te id facere, adducis ex Diuo Bernardo, hæc verba; Conuerte gladium tuum in vaginam. Tuus ergo & ipſe: tuo forſitan nutu, etſi non tua manu euaginandus. Vterque ergo Eccleſiæ, & ſpiritualis ſcilicet gladius, & materialis:*
ſed is

ed is quidem pro Ecclesia; ille verò, & ab Ecclesia exercendus est: ille Sacerdotis, is militis manu, sed sanè ad nutum Sacerdotis, & iussum Imperatoris. Locum in quo habeat illa verba Bernardus, nō citas, quia festinaſti. Sed quidquid de loco ſit, qui mihi notus eſt, non teſtè negas conſequentiã. Ego ſanè, ſic eam probaui; Nemo poteſt alteri dare quod ipſe non habet: Ergo ſi Rex dat alteri poteſtatem excommunicandi, neceſſe eſt ipſum habere eam poteſtatem. Quid ad hoc reſpondeſ? Nihil. Nec Bernardus te iuuat, ſed damnat. Primò, quia diſcretè confirmat meam conſequentiam, quàm tu negas. Nam lib. 2. de conſideratione, c. 5. ſic loquitur de Apoſtolo Petro; *Nec enim tibi ille dare, quod nō habuit, potuit. Quod habuit, hoc dedit.* Ex quo principio ſic argumentatur; Nemo poteſt alteri dare, quod non habet: ſed Petrus non habuit poſſeſſiones temporales: Ergo non potuit eas alteri dare. Habuit autem curam totius Eccleſiæ. Eam igitur ſucceſſori dedit. Ex eodem principio, ſic ego concludo; Nemo poteſt alteri dare, quod non habet: Sed Rex Angliæ dat Episcopis poteſtatem excommunicandi, ex veſtra ſuppoſitione: Ergo ipſe habet poteſtatem excomunicandi: vel ſi non habet non poteſt eam dare. Vides, mi homo, Bernardum eodem modo argumentatum eſſe, quo ego ſum? Et eam eſſe vim in meo, quæ in ipſius argumento eſt? Igitur pro me facit Bernardus, non pro te.

13. Porro ſententiã Bernardi, quæ à te citata eſt, multo minus iuuare te poteſt. Primò, quia confirmat poteſtatem Pontificis, quàm tu negas. Secundò, quia nihil ad propoſitum noſtrum facit. Nos enim diſputamus, an hæc conſequentia ſit bona; *Hic dat alteri poteſtatem excommunicandi: Ergo ipſe habet poteſtatem excommunicandi.* Ego aſſirmit; Tu negas. Bernardus; quem citas, nihil de illa dicit. De alia duplici loquitur. Vna

est, Pontifex habet gladium seu potestatem temporalem indirectè : Ergo per se potest omnia officia illius potestatis exequi. Hanc negat. Altera est hæc; Pontifex habet gladium seu potestatem spirituales directè : Ergo per se potest illum exercere. Hanc concedit sed vide, an pro tuo stomacho. De nostra, ne meminit quidem, præsertim in verbis à te citatis. At alibi, non solum meminit, sed etiam confirmavit, ut iam ante dixi.

14. Tertium meum argumentum erat huiusmodi.

Qui alicui alteri subiectus est in iurisdictione Ecclesiastica fori exterioris, non habet supremam plenissimam & amplissimam iurisdictionem Ecclesiasticam fori exterioris : sed Rex alicui alteri, nempe Episcopo, subiectus est in iurisdictione Ecclesiastica fori exterioris, quia potest ab eo excommunicari, & ex Ecclesia eiici: Ergo Rex non habet supremam, plenissimam & amplissimam iurisdictionem Ecclesiasticam fori exterioris. Tu respondes, si hoc argumentum obtineat, Pontificem non fore Primatem Ecclesiæ, quia subiectus est Sacerdoti, cui confitetur. Valdè erras, Richarde : Nec distinguis inter iurisdictionem fori exterioris & interioris. Primatus Ecclesiæ non consistit in iurisdictione fori interioris, sed exterioris. Itaque qui habet Primatum, non potest alteri esse subiectus in foro exteriori, potest tamen in interiori. Meum argumentum procedit de foro exteriori. Et rectè. Si tu similiter velis procedere de interiori, sic concludendum tibi erit, *Qui alicui alteri subiectus est in iurisdictione fori interioris, non habet supremam, plenissimam & amplissimam iurisdictionem fori interioris: At Pontifex alicui alteri, nempe confessario suo, subiectus est in iurisdictione fori interioris: Ergo Pontifex non habet supremam, plenissimam & amplissimam iurisdictionem fori interioris.* Totum concessero. Nam Pontifex, sicut in externa iurisdictione est

supra

supra omnes Christianos; sic in interna est par aliis Sacerdotibus. Nam potestas absoluendi à peccatis, seu interna iurisdictionis in habitu immediatè à Christo confertur omnibus Sacerdotibus, vi ordinis: Nec quo ad habitum est maior in vno, quàm in alio, sed in omnibus æqualis. Hoc interest, quod alij habent plures, alij pauciores subditos, in quos legitimè exercere possint hanc iurisdictionem fori conscientia.

XI. CAPVT DISSIDII.

An Rex sit Iudex omnium controuersiarum in Ecclesia?

Controuersia, quæ oriuntur in Ecclesia, sunt duplices: alia circa fidem & religionem; alia circa res alias Ecclesiasticas. Est ergo prior quæstio, an Rex, ratione sui Primatus, sit supremus Iudex omnium controuersiarum, quæ pertinent ad fidem & religionem? Affirmat Henricus Salcolbrigienfis, pag. 163. his verbis; *Sic luce clarius est, Christianos Principes, cum laude, controuersias fidei diiudicasse & diremisse, etiam in vniuersalibus octo Conciliis, id est, Nicæno I. Constantinopolitano I. Ephesino, Chalcedonensi, Constantinopolitano II. Constantinopolitano III. Nicæno II. Constantinopolitano IV. in quibus variæ controuersia fidei diiudicatæ & diremptæ sunt, præsertim de diuinitate Christi, contra Arium; de diuinitate Spiritus sancti, contra Macedonium; de vna Christi persona, contra Nestoriû; de duabus in Christo naturis, contra Eutychen & Dioscorum; & sic deinceps. Has omnes controuersias, ait Salcolbrigienfis, ab Imperatoribus &*

Principibus sæcularibus diiudicatas ac diremptas esse.

2. Contrarium asserit Tookerus, qui nullo modo vult Reges aut Imperatores esse Iudices cōtrouersiarū fidei. Sic enim habet pag. 3. *Olere autem malitiā ac claudicare audaciam tuam illud videtur, cum Regem caput Ecclesie Primatemq̄, consingas, omniumq̄, causarum & controuersiarum, quæ ad fidem & religionē pertinent, Iudicem tribuas.* Et pag. 50. *Rex in suo regno, omnibus superior sit, nulli subditus, fidei Iudex ne appelletur quidem.* Et pag. 313. *Reges Christiani non sunt fidei ac religionis Iudices.*

3. Igitur si in Anglia oriretur dissensio de alioquo puncto fidei ac religionis, vt v. g. de reali præsentia Christi in Eucharistia: quid facerent Academici? quid ciues, quid reliqui subditi? An adirent Regem, tanquam Iudicem, & ab eo sententiam peterent? Non faceret Tookerus: An alium Iudicem postularent? At alium non ferret Salcolbrigienſis. Quid ergo futurum esset? Id planè, quod hactenus factum est in dissensione de Primatu Regio. Semper litigāt Angli de hoc Primatu: nunquam finiri his potest. Quid causæ? quia diuersi sentiūt, & certum Iudicem, qui litem dirimat, reperire non possunt: vel potius, non volunt. Hæc hæreticorum proprietas est.

4. Posterior quæstio: An Rex sit Iudex omniū controuersiarum, quæ alias res Ecclesiasticas concernunt? Affirmat Salcolbrigienſis, pag. 165. cum ait; *Audin controuersias Episcopales ab Imperatore diremptas?* Quid sentiat Tookerus, non satis constat. Aliquando videtur affirmare, vt pag. 24. *Nemini, inquit, dubium est, quin in primitiua Ecclesia, de rebus & personis Ecclesiasticis, ius dicerent Imperatores.* At pag. 23. videtur negare: *Non est princeps, inquit, supra res, sed supra personas.* Et pag. 49. *Rex in suo regno supremus est, non supra res, sed supra homines.* Vbi que dissidium,

Responsio Richardi examinatur.

5. **A** Is nullum hic esse dissidium inter Henricum & Tookerum: Vtrumque idē negare; vtrumque idē asserere. Miror impudentiam tuam, Richarde. Repetantur verba vtriusque, quæ paulo ante posui; & apparebit dissidium. Verba Henrici sunt; *Luce clarius est, Christianos Principes cum laude cōtrouersias fidei diiudicasse & diremisse.* Verba Tookeri; *Reges Christiani nō sunt fidei ac religionis Iudices.* Hæc illis ex diametro repugnāt. Nam si Reges Christiani nō sunt Iudices fidei, quomodo cum laude iudicant & dirimūt cōtrouersias fidei? Et vicissim, si cum laude iudicāt & dirimūt cōtrouersias fidei, quomodo Iudices fidei nō sunt? Nemo tam cæcus sit, qui nō videat hoc dissidiū.

6. Quod prætendis, Henricum nō loqui de supremo Iudice, frustra est. Nam hic per supremū Iudicem non intelligimus eum, qui absolutè & simpliciter supremus est, quem constat esse Deum, (neque enim disputamus, an Rex sit Deus) sed supremum inter homines in hac vita. Iam autem certum est, Henricum sentire, Regem esse supremum fidei Iudicem inter homines in hac vita, quia nullum alium mortaliū in hoc genere agnoscit supra Regem. At Tookerus, nec supremum vult esse inter homines, nec vllō modo Iudicem, *Fidei, inquit, Iudex, ne appelletur quidem Rex.*

7. Poteras hoc ex alio capite aduertere, Nam quæstio de supremo Iudice cōtrouersiarū fidei, eo sensu solet ac debet accipi, quo quæstio de supremo capite Ecclesiæ, & supremo Præsidente Conciliorū: At hæc non intelligitur de supremo capite & Præsidente absolutè, qui est Deus, sed de supremo inter homines in hac vita degentes; Ergo & illa simili proportione intelligi

debet. Vtraque autem quæstio inter vos & nos controuertitur. Nos dicimus, supremum caput, Præsidem ac Iudicem, esse Pontificem: Vos Regem aut Imperatorem. Inter vos tamen dissidium est, dixi. Nam Henricus disertè affirmat, Reges Christianos in primis octo Conciliis generalibus, fuisse Præsides & Iudices controuersiarum fidei: & sine dubio, intelligit fuisse supremos, inter eos, qui Conciliis interfuerunt, id est, supra Episcopos & Pontifices. At Tookerus absolutè, & sine vlla distinctione, id negat, cum inquit: *Fidei Iudex: quo appelletur quidè Rex.* Nimirum, serenissimi Regis vestri sententiã sequitur, qui in controuersis fidei, emittit vnumquemq; ad priuatam suam cõscientiam. Sic enim scribit in Monitoria sua præfatione: *Opto, vt velitis Scripturas peruolutare, ex his credendi normam petere, neque super aliorum incertis opinionibus, sed vestra ipsorum certa scientia, fidei fundamentum collocare.* Quod perinde est, ac si dicat, nullum esse certum Iudicem in negotio fidei, sed vnumquemque proprio iudicio debere acquiescere. Igitur Tookerus sentit quidem cum serenissimo Rege, sed tamen dissidet ab Henrico, vt ostensum est. Tu in vtramque partem claudicas.

8. Repeto ergo & illud, quod ante posui: Si in Anglia oriretur dissensio de aliquo puncto fidei, vt v. g. de reali præsentia Christi in Eucharistia, quid facerent Academici? quid ciues, quid reliqui subditi? An adirent Regem, tanquam supremum in Anglia Iudicem, & ab eo sententiã peterent? Id quidem faceret Henricus. At Tookerus stomachabundus diceret, Regem nec esse, nec vlllo modo nominari posse fidei Iudicem. Et ipsemet Rex, vnumquemque ad propriã conscientiam amandaret. Quid tu faceres, Richarde? Claudicares, vt dixi, in vtramque partem.

9. Quæ adfers de controuersis Catholicorum inter se,

fe, nec intelligis, nec ad dissidium Anglorum componendum faciūt. Sunt autem hæc. 1. an Pontifex sit vniuersalis Episcopus. 2. an fides Hæreticis seruanda sit. 3. an corpus Christi in Eucharistia frangi possit. 4. an sit ibi præsens sine quantitate. Ais Catholicos in his punctis dissidere, & litem finiri non posse. Hoc quidem falsum est; sed tamen si gratis tibi dem, quid obsecro, efficies? An inde colliges, Anglos inter se non dissidere? Nihil minus. Nisi sic velis ratiocinari; Catholici dissident inter se in quibusdam punctis: Ergo Angli non dissident in puncto de Primatu Ecclesiæ. Ineptissime. Perinde; ac si ita concludas; Bataui litigant in foro: Ergo Scoti non litigant in curia.

XII. CAPVT DISSIDII.

*Vnde, & quo titulo Rex habeat Primatum
in Ecclesia?*

1. **S**ensus est, an Rex ex eo præcisè, quia Rex est, an ex eo potius, quia Rex Christianus est, habeat Primatum Ecclesiæ? Priorem partem videtur amplecti Thomsonius, p. 78. cum ait; *Omnes Principes, etiam Paganis, obiectiuè habent supremam potestatem in omnes omnino personas suorum subditorum, & generatim in res ipsas, siue ciuiles sint, siue sacra, vt in cultu diuino & religione procuranda, saltem quoad modum & exercitium.* Et pag. 94. *Primatus est Regium bonum; quod censura tolli non potest. Nec est absurdum, Regem velut Ethnicum, esse Primatem Ecclesiæ.* Et ibidem; *Rex Ethnicus, cum Christo initiatur, non acquirit Primatum de nouo. Cui consentit Burhillus pag. 251. Rex, inquit, titulo Regis temporalis, potest sibi vendicare & assumere Primatum Ecclesiæ.*

Et

Et pag. 267. *Rex etsi iustissime excommunicatus, non amittit Primatum in rebus Ecclesiasticis.*

2. Contrarium docet Sacellanus in Tortura Torti, pag. 39. vbi asserit, Primatum Ecclesiæ conuenire Regi, non quia Rex, sed quia Rex Christianus est; idèoque Reges ethnicos non habere Primatum Ecclesiæ, quamdiu ethnici sunt, sed eum accipere, quãdo fiunt Christiani; & rursum amittere, quando excommunicantur. Verba eius sunt hæc, *An non Regi ethnico prestare fidem fas? Imò nefas non prestare. In ethnico enim est vera potestas temporalis, idque sine ordine ad potestatem Ecclesiasticam. Et paulò post; Rex quiuis, cum de ethnico Christianus fit, non perdit terrenum ius, sed acquirit ius nouum. Itidem, cum de Christiano fit sicut ethnicus, vigore sententiæ amittit nouum ius, quod acquisiuerat, sed retinet terrenum ius in temporalibus, quod fuerat illi proprium, priusquam Christianus fieret.*

3. Ex sententia Thomsonij & Burhilli sequitur, omnes Reges, siue Christiani, siue ethnici, siue cuiuscunque sectæ ac religionis sint, habere Primatum Ecclesiæ in suis regnis. Igitur omnes Anglos & Scotos, qui uiuunt Constantinopoli, subiectos esse Imperatori Turcarum in rebus Ecclesiasticis; qui in Hispania subiectos esse Philippo Regi, qui Romæ, Pontifici; & sic deinceps. Quid ergo facient, si Turcarum Imperator iubeat eos Alcoranum sequi, si Rex Hispaniæ, ad Missam audiendam adigat; si Pontifex, ad orandum pro defunctis hortetur; si Rex gentilis ad idololatriam impellat? An parebunt imperio? At contra cõscientiam facerent. An non parebunt? Sic actum est de Primatu Ecclesiæ. Dicent fortè, se parituros, vbi visum est. Ergo ne subditi erunt Iudices suorum Regum? Ergo ne Catholici in Anglia poterunt vsurpare hanc vocem? *Audi Rex in hoc puncto visum est parere tuo imperio, in isto non est.*

Respon

Responsio Richardi examinatur.

4. **H**ic, quia nimis apertum dissidium est, in quo componendo videris desperare, in me impetum iracundè facis. Ac tria potissimum obiicis, 1. vel obliuionem vel insaniam. 2. malam dialecticam, 3. inscitiam. Expendamus singula.

5. Primo ergo sic obiicis; *Iesuitam hoc loco, vel sui obliuio cœpit, vel occupauit insaniam. Passim asserit, Regē nullum, siue Ethnicum, siue Christianum, aliquem in Ecclesia habere Primatum. Hic querit, vnde & quo titulo Rex habeat Primatum in Ecclesia? Querit igitur originē eius rei, quam rem nullam esse, proinde originem nullam habere, statuit. Si tollit suppositum, videlicet, Regem habere Primatum Ecclesie, vel ex eo præcisè, quia Rex est, vel ex eo, quia Rex Christianus est; ineptus est Sophista. Si concedit, cum hoc constet Serenissimum Iacobum, & ortu Regē esse, & religione Regem Christianum, insanus est rixator. Nam si habet Rex Primatum Ecclesie, quid refert vtrum habeat illum ex eo præcisè, quia Rex, an quia Rex Christianus? &c.*

6. Respondeo. In hoc quidem puncto, nec obliuiosus, nec insanus sum, Richarde Tollo quidem suppositum ex mea sententia, id est, nego Regem habere Primatum Ecclesie; sed tamen concedo ex vestra sententia, quia vos asseritis habere. Igitur ex mea sententia non disputo, vnde & quo titulo Rex habeat Primatum Ecclesie? Nam si omninò non habet, frustra disputem, vnde habeat. At ex vestra sententia, qui dicitis habere, merito disputare potui, vnde & quo titulo habeat, iuxta eandem vestram sententiam. Et hoc ideo feci, vt ostenderem vos in hoc puncto dissidere. Nam Thomsonius & Burhillus dicunt, Regem ex eo præcisè, quia Rex est, habere Primatum Ecclesie; Sacellanus, non ex

eo quia Rex, sed quia Rex Christianus est. Itaque ex sententia Thomsonij, & Burhilli, omnes Reges, tam Ethnici, quam Christiani, sunt Primates & Capita Ecclesiæ, ex Sacellani sententia, soli Christiani. Magnum fanè dissidium. Hoc compone, si potes. De mea obliuione vel infania sollicitus ne sis.

7. Quod addis, nihil referre, quo titulo Rex habeat Primatum Ecclesiæ, modo habeat; nouum dissidium est. Imò magni refert iuxta Thomsonium & Sacellanum. Nam si habet ex eo præcisè, quia Rex est, non potest amittere, quamdiu Rex est: si ex eo, quia Christianus est, potest amittere. An tu putas nihil referre, an Primatus Ecclesiæ amitti possit, nec ne? Si amitti potest, Rex securus non est: Si non potest, dormiat in vtramque horam.

8. Secundò obiicis, quòd sim malus Dialecticus. Sic enim ais me argumentari: *Omnes Reges, tam Ethnici quam Christiani, habent Primatum Ecclesiæ in suis regnis, iuxta Thomsonium & Burhillum: Ergo omnes in illis regnis viuentes, tenentur omnia facere, quæ ab illis Regibus, etiam impiè mandata sunt.* Hoc argumentum multis verbis exagitas. Nec repugno: quia non est meum, sed tuum. Hoc meum est: Omnes Reges, tam Ethnici, quam Christiani, habent Primatum Ecclesiæ in suis regnis, iuxta Thomsonium & Burhillum: Ergo omnes Scoti & Angli viuentes in illis regnis, subiecti sunt Regibus in rebus Ecclesiasticis, tanquam Primatum in Ecclesia habentibus. Hoc rectè. Quo posito, non tam disputo, quam quæro, quid Angli & Scoti facturi essent, si Reges mandarent ipsis aliquid pertinens ad Ecclesiam & religionem? Et quæstionis meæ tria sunt membra. 1. an semper, & in omnibus essent parituri, 2. an potius nunquam? 3. an aliquando, cum ipsis visum esset? Si
semper

semper & in omnibus parent, facerent contra conscientiam. Si nunquam, non agnoscerent Primatum. Si tunc solùm, cum ipsis visum esset, constituerent se iudices sui Primatis ac Capituli. Hæc tripartita quæstio reprehendi non potest. Et merito responsum ab illis peto. Aut à te, si illi negent.

9. Tertiò obiicis, me ex inscitia malè interpretari verba Sacellani. Verba eius in Turtura Torti, pag. 39. sunt hæc: *Dominia non fundantur in fide: & ut fide non fundantur, sic infidelitate non evertuntur. Quin Rex quiuis, cum de Ethnico Christianus fit, non perdit terrenum ius, sed acquirit ius nouum.* Ais me hæc verba sic interpretari, quasi Rex quiuis, cum de Ethnico fit Christianus, acquirat nouum ius, id est, Primatū Ecclesiæ. Vnde vltèrius infero, me eodè sensu interpretari verba Bellarmini lib. 5. de Pontifice, cap. 3. cum ait; *Quando Rex fit Christianus, non perdit regnum terrenum, quod in re obtinebat, sed acquirit nouum ius, id est, Primatum Ecclesiæ, me interprete.* Mox subiicis: *Habemus hic confitentem reum Cantemus triumphum. Nam planè euicimus, Christianos Principes habere Primatum in Ecclesia. Ponit enim Bellarminus dogmaticè, Reges Ethnicos cum sunt Christiani, acquirere nouum ius, hoc est, (inqui Becanus) Primatum Ecclesiæ. Reges ergo Christiani, Ecclesiæ Primatum habent.*

10. Audi Richarde. Nimis citò triumphum canis. Non interpretatus sum Bellarmini, sed Sacellani verba. Et licet vtriusque verba videantur esse eadem, præsertim hæc; *Quando Rex fit Christianus, non perdit terrenum ius, sed acquirit ius nouum,* non tamen eodem sensu prolata sunt. Quod manifestum est ex antecedentibus & consequentibus. Nam Bellarminus scribit; *Quando Rex fit Christianus, non perdit regnum terrenum, quod iure obtinet, sed acquirit nouum ius ad vitam æternam.* Quibus posterioribus verbis clarè explicat, quid

quid intelligat per nouum ius, nempe, ius ad vitam æternam, quod non solum Reges Ethnici, sed etiam subditi eorum acquirunt, quando fiunt Christiani. At Sacellanus alio sensu intelligit, Reges acquirere nouum ius, quando fiunt Christiani, quia scilicet acquirunt Primatum Ecclesiæ. Quod apertè conuinci potest ex verbis præcedentibus. Sic enim ait; *In Ethnico Rege est vera potestas temporalis, idque sine ordine ad potestatem Ecclesiasticam.* Quid hoc aliud est, quàm in Rege Ethnico esse potestatem temporalem; non tamen Primatum Ecclesiæ, qui consistit in potestate Ecclesiastica? Cum ergo paulò post addit; *Rex quiuis, cum de Ethnico fit Christianus, non perdit terrenum ius, sed acquirit ius nouum;* vult sic intelligi, *acquirit nouum ius, id est, potestatem Ecclesiasticam, seu Primatum Ecclesiæ.* Nam antea habebat potestatem temporalem sine Ecclesiastica; postea utramque habet. Idem constat ex verbis sequentibus, cum ait; *Cum de Christiano fit sicut Ethnicus, vigore sententiæ amittit nouum ius, quod acquisierat.* Quod est illud nouum ius, quod amittit vigore sententiæ, seu excommunicationis? Certè non est ius ad vitam æternam, de quo loquitur Bellarminus, quia illud ius amittitur per propriam culpam, non per excommunicationem; sed est ius Primatus Ecclesiastici, de quo loquitur Sacollanus. I nunc Richarde, & triumphat.

EPILOGVS.

HActenus examinaui libellum tuum, Richarde, quem sub titulo *Concordiæ Anglicanæ*, Serenissimo Regi dedicaui. In eo deprehendi tria potissimum vitiorum genera. 1. calumnias & mendacia. 2. falsas, deprauidas, & pudendas citationes. 3. lites & dissidia intestina. Ex quibus colligo triplex confectarium. Primum

mum est, causam vestram Anglicanam, de Primatu Ecclesiae Regio, penitus desperatam iam esse, si non aliis fundamentis, quam tuis calumniis, imposturis & diffidiis subnixa est. Alterum, conatum ac laborem, quem in Regis gratiam & defensionem suscepisse visus es, plus ignominiae, quam honoris, Regiae Maiestati attulisse. Tertium, libello tuo hunc potius titulum fuisse praefigendum, *Concordia vulpium Anglicanarum de Primatu Ecclesiae Regio*. Causam supra infirmaui. Nec dubito quin haec omnia, à Serenissimo etiam Rege deprehensa sint. Si deinceps scribendi animus tibi est, tollenda sunt haec vitia, quae ne in homine quidem ethnico, multo minus in Christiano, tolerari fas sit. Alioqui, si pergas, ut coepisti, non te modo, sed totam Angliam ludibrio expositurus es. Et exteri credent, non iam Fortunatam Insulam, sed monstrorum parentem esse, ex qua tot portenta quotidie nasci compertum est. Quanquam ego, non tam indoli gentis quae in pletisq; bona est, quam vobis Praedicantibus, ascribendum id esse existimem. Vos macipia ventris ac libidinis, quidquid fidei, pietatis & auitae modestiae in gente Anglorum est, vestris calumniis, mendacijs, fraudibus, adulationibus, omninò euertitis; & contraria vitia promouetis. Similes profectò cornicibus, quae in Anglia sunt; de quibus Gerardus Mercator in suo Atlante, sic scribit, *Nusquam gentium maior cornicū multitudo, genus animum ibi maleficum non enim modo maturas fruges dendrat, sed, cū nascuntur, rostro semē euellit; sic ut agricolis necesse sit, per id tempus pueros locare per arua arcubus instructos, qui eas abigant*. Planè, tales vos estis. Non modo religionis, pietatis, & aliarum virtutum maturas fruges, quantum in vobis est, destruitis; sed etiam, cum alicubi nascuntur, rostro semen omne euellit, & nisi arcubus abigamini, parum bonae frugis in tota Insula sperari potest. Ignosce, si errem.

OPUSCULUM III.
 MARTINI BE-
 CANI SOCIETATIS
 IESU THEOLOGI,

AD IOANN. SARTO-
 RIVM MINISTRVM

Lutheranum,

DE INSTITVT. ET VSV SS.
 EYCHARISTIÆ.
 EPISTOLA.

TANDEM tertia tua Epistola, quam po-
 stremata fore inlinuas, ad me perlata est:
 in qua quidem, desperata causa, conuictis
 remgetis; ac me mendacem, virulentum,
 liuidum, quadrupedem, cauillatorem, sycophantam
 appellas. Quod facile tibi condono. Prædicantium
 ista disputandi ratio est. Deinde, transcriptis ex Luthero
 & Kemnitio aliquot pagellis, rettere me vis. Sed
 frustra. Poteras integros ipsorum tomos describere:
 Non me terruisses. Denique ad Baldinum, & nescio
 quos alios Ministros Lutheranos me remittis. Quasi
 verò, quidquid hi dixerint, oraculum mihi esse debeat.
 Vno verbo, nihil in tota Epistola tuum est præter con-
 uictia. In iis robur omne, ac firmamentum collocasti.

Nec

Nec aliud à te sperare possum, nisi abiecto ministerio, Catholicam & auitam religionem amplectaris. Quod sane, vt aliquando eueniat, & nuperrimè tibi precatus sum, & nunc iterum ex animo precor. Quamquam, nisi dispulsa prius cæcitate, nunquam id futurum est. Ad hanc porrò dispellendam, operæpretium me facturum arbitror, si quæ hactenus inter nos acta sunt, compendio reperam, & quasi in tabella ante conspectum tibi proponam. Ex eorum quippe consideratione, nisi omninò animum obstinaueris, facile agnosces tuam tenuitatem: & quam infirma sint subsidia, quibus causa tua nititur, nullo negotio animaduertes.

*Status controuersie inter Sartorium
& Becanum.*

1. **I**gitur, vt ab initio disputationis inter nos habitæ exordiar, aliquot iam menses sunt, cum publicè in cathedra, absentem me irritasti. Interea per epistolas vtrinq; actum est: Et tu quidem accusatoris; ego rei simul ac patroni officio perfunctus sum. Caput accusationis est quod in libello meo de communione sub vtraque specie (quem Reuerendissimo & Illustrissimo Principi ac Domino, D. Ioanni Suicardo, Archiepiscopo & Electori Moguntino, ante quinque annos dedicaui,) scripserim hæc verba: *Christus bis instituit cœnam Eucharisticam: semel Hierosolymis sub vtraque specie: & semel in Emaus sub altera specie.* Itemque hæc: *Si naturam rei spectes, vna species sine altera consecrari potest: si ius Ecclesiasticum, non potest.* In vtriusque dixisti nouum & absurdum dogma contineri. Et hoc, tum publicè pro concione; tum priuatim in litteris ad me datis.

Ego contra, non nouum, sed à magnis authoribus, qui ante me scripserunt, assertum fuisse contendi. Atque hic controuersia, quæ inter nos versatur, cardo est. Nunc videamus, quo argumento me oppugnaueris: & vicissim quid à me responsum sit.

Argumentum Sartorij contra Becanum.

3. **P**rimum ac principale argumentum, quo me oppugnasti in prima tua Epistola est hoc: *In omnium Pontificiorum scriptis non memini me legere dogma illud Becani: Ergo nouum & absurdum dogma est.* Iam sæpe negaui consequentiam; nec hactenus à te probata est. Multa alia sunt, quæ in scriptis Pontificiorum non legisti. An ideò noua & absurda. Quam multos nouimus Prædicantes, qui vix vllum Pontificiorum scriptum legerunt. Imò, quam multos, qui ne legere quidem norunt. An ideò noua & absurda omnia, quæ ab illis lecta non sunt?

4. Dicam clariùs. Tria supponis in hoc argumento. Primò, te omnium Pontificiorum scripta legisse. Secundò, in nullius Pontificij scripto reperiri id, quod à me dictum est. Tertiò, omnia noua & absurda esse, quæ in scriptis Pontificiorum non habentur. Nisi hæc tria supponas, inane est argumentum. Si autem supponis, tribus vitis laborare necesse est. Nam duo priora apertè falsa sunt: tertium, si verum est, euertit totam Lutheranorum sectam. Singula demonstrabo.

Primum vitium argumenti Sartoriani.

5. **I**gitur primò supponis, te omnia Pontificiorum scripta legisse, quod sine dubio falsum est. Vnde
argu

argumentum, quod nititur hac falsa suppositione, nō modo ineptum & ridiculum, sed etiam stolidum esse conuincitur. Quod aliquōt exemplis nuper à me ostensum est. Ea hic repeto.

Primò, Faciamus aliquem, qui nusquam nisi in Saxonia fuerit, Viennam venire; vbi peregrinum quempiam Hispanicè vel Italicè loquētem audiat. Deinde, coram viris prudentibus, qui astant, sic ratiocinetur: *In omnibus Europa prouinciis non memini me audire hoc idioma: Ergo nouum & absurdum est. Quid illi, qui audient, dicturi sunt? Nihil aliud, quàm hominem insanire. Et meritò. Nusquā fuit, nisi in Saxonia. Non fuit in Belgio, non in Anglia, non in Gallia, non in Hispania, non in Italia, non in Polonia: Et tamen fidenter asserit; In omnibus Europa Prouinciis non memini me audire hoc idioma.* Thraonica vox. Simulat se fuisse, vbi non fuit. Et quod deterius est, iudicat omnia idioma-ta noua & absurda esse, quæ ipse non audierit.

6. Accipe aliud. Sartorius Viennæ in Templo sancti Stephano videt Rectorem vniuersitatis cum aliis Academicis sacrificio Missæ interesse. Domum reuersus conscendit cathedram, & publicè affatur auditores in hunc modum: Audite rem nouam & absurdam. Vidi Academicos Viennenses sacrificio Missæ interesse, quod in omnibus Christiani orbis Academiis nō memini me videre. Quid hic auditores? Mulierculæ, quæ ex voce & barba omnia metiuntur accipient oraculi loco, quod dictum est: Et vxori Sartorianæ gratulabuntur, quòd talem maritum nacta sit, qui tanquam ocularis testis, omnium Academiarum instituta perspecta habeat. Longè aliter prudentiores. Quid, inquier, venit in mentem isti homini, quod tam temerè de omnium Academiarum more & consuetudine affirmare ausus sit? Nullam vidit Academiam, nisi

vnam aut alteram in Saxonia. Non vidit Louanien-
sem in Belgio, non Parisiensem in Gallia, non Salman-
ticensem in Hispania, non Bononiensem in Italia, non
Moguntinam in Germania, non Herbipolensem in
Franconia, non Ingolstadiensem in Bavaria, non alias
alibi: Et tamen, quasi omnes vidisset, audacter pronun-
ciat: *In omnibus Christiani orbis Academiis non memini me
videre Academicos Sacrificio Missæ interesse.* Homo sine
dubio, stolidus, qui nihil, nisi inanem gloriam aucu-
patur. Hæc illi.

7. Eodem modo tu agis, mi homo. *In omnium, in-
quis, Pontificiorum scriptis non memini me legere dogma il-
lud Becani: Ergo nouum & absurdum est.* Mirantur sim-
pliciores & putant te omnia legisse. Rident alij, qui te
melius norunt. Et sic taciti apud se: Certè, homo il-
le mirè stolidus ac temerarius est. Non aliter scribit
ac loquitur, quàm si omnia Pontificiorum scripta per-
uolitaasset. Et tamen constat, pleraque ne quidem visa
ab eo esse. Legerit fortasse Bellarminum, aut Stapleto-
num, aut Pistorium: At alios sexcentos nec legit, nec
vidit. Non legit Alexandrum Alensem, non Bonauen-
turam, non Ægidium, non Gandauensem, Scotum,
Richardum, Marfilium, Paludanum, Ariminensem,
Almainum, Baconium, Aureolum, Capreolum, Ferrar-
iensem, non similes alios: qui tamen inter Pontificios
celeberrimi sunt. Vix nomina eorum illi nota sunt.
*Quæ ergo insania est, cum istos non legerit, ausum es-
se scribere, In omnium Pontificiorum scriptis non memini
me hoc legere? Hæc non ego, sed tui auditores.*

Secundum vitium.

8. **S**ECUNDÒ supponis, in nullo Pontificiorum scri-
pto meum dogma contineri. Hoc etiam falsum
est.

est. Nam multos citavi Pontificios, qui mecum sentiunt. Et quidem pro priori parte dogmatis (quod scilicet Christus semel sub vtraque, & semel sub vna specie instituerit cœnam Eucharisticam) citavi Alphonsum Salmeronem tomo 9. tract. 35. Maldonatum in cap. 24. Lucæ, Gregorium de Valentia tom. 4. disput. 6. quæst. 8. puncto 5. §. 7. Henricum Henriquez lib. 8. de Eucharistia cap. 13. num. 2. & cap. 44. num. 3. Toletum in cap. 6. Ioannis, notat. 27. Heissium in castigatione voluminis A catholici, artic. 18. §. 3. Ioannem Hesselium, Cardinalem Hosium, Rupertum Lincolnensem, Balduinum Cantuariensem, Gilbertum Abbatem, & alios allegatos ab Henriquez lib. 8. cap. 16. in glossa marginali.

9. Pro posteriori (quod scilicet, si spectemus naturam rei, vna species sine altera consecrari possit) citavi eundem Salmeronem, & alios ab eo allegatos, ut duos Innocentios Pontifices, Albertum Magnū, Alexandrum Alessem, Ioannem de Turrecremata, Angelum, Gabrielem Biel, Adrianum Papam, & authorem Summæ Pisane. Item Antonium 3. p. tit. 13. cap. 6. §. 1. circa finem, Genebrardum in Chronico, Claudium rep. 10. de Eucharistia, cap. 3. & 4. Tapperum artic. 14. Henriquez lib. 8. cap. 13. num. 1. Hi omnes docent, quod ego. Falsum igitur est, quod supponis in tuo argumento, in nullo Pontificiorum scripto meum dogma reperiri. Hic, quia constrictum te aduertis, variis modis conaris eluctari. 1. per inconstantiam & mendaciam. 2. per malam fidem. 3. per meram contentionem de vocibus & vocabulis. 4. per temeritatem. Quæ omnia in progressu ostendam, præsertim §. 13. & sequentibus.

Tertium vitium.

10. **T**ertio supponis, omnia dogmata, quæ in scriptis Pontificiorum non habentur, noua & absurda esse. Quod si falsum est, ruit argumentum tuum. Si verum, tota Lutheranorum secta euertitur. Sic enim licebit ratiocinari: In omnium Pōtificiorum scriptis nō habentur hæc dogmata Lutherana. 1. Humanitas Christi est vbique. 2. Sancti non sunt inuocandi. 3. Non est orandum pro mortuis. 4. Infantes, cum baptizantur, habent actualem motū fidei. 5. Duo tantum sunt Sacramenta. 6. Matrimonium non est Sacramentum. Ergo hæc dogmata Lutherana noua & absurda sunt. Quid hic respondes, mi Sartorie? Alterutrum fatearis necesse est, vel legitimam esse consequentiam, vel illegitimam; Si legitima est, ruit Lutheranismus. Si illegitima, tua est.

11. Iam vides, opinor, triplici vitio laborare argumentum, quod à te factum est. Nititur enim tribus principiis, quorum duo priora manifestè falsa sunt: tertium, tuæ sectæ, quam defendis, penitus contrarium. Discas deinceps melius argumentari; nec temerè aliquid affirmes de scriptis aliorum, quæ non legisti. Alioqui, si semel hæc argumentandi forma admittatur, actum erit de tuo capite. Nam rustici, qui te audient concionantem, statim hoc enthymemate te inuadent: *In omnium Lutheranorū scriptis non meminimus nos legere, quod tu hodie in cathedra affirmasti: Ergo nouus & absurdus homo es.* Et quid, obsecro, responderes, si sic tecū agerent? Remitteres eos, sine dubio, ad agros & vineas, in quibus melius, quàm in libris versati essent. Rectè. Et ego ad nuptias rusticorum, vel ad Lutheri colloquia mensalia te remitto, in quibus melius, quàm

quàm in scriptis Pontificiorum, versatus es. Ex eorum officina poteris sic rectè argumentari: In omnibus Lutheri colloquiis mensalibus, quæ diligenter euolui, nō meminī me quidquam legere pium aut honestum, sed omnia scurrilitate plena sunt: Ergo Lutherus in Colloquiis parū pius & honestus, sed insigniter scurrilis est. Vel sic: In omnibus nuptiis, quæ hoc anno in mea parochia celebratæ sunt, nō meminī me tam stauiter bibere & saltare, quam heri in nuptiis Melibæi: Ergo Melibæus optimè de me meritus est. Hoc facile credent, qui te norunt.

12. Et hæc hæctenus de primario argumento, quo me oppugnasti. Quod quàm debile ac inualidum sit, facile iam perspicias, si cerebrum habes. Igitur si in hoc certamine, cuius tu author es, perstare vis, aut fatere, quod res est, nihil te hæctenus effecisse: aut si tam obstinato es animo, vt fateri nolis, responde sigillatim ad singula vitia quæ iam obiecta sunt. Nec putes satis esse, si conuictis me obruas, vt in postrema epistola à te factum est. Nam illa quidem minimè me lædunt: & tibi apud viros prudentes parum gratiæ conciliant.

Sartorius mendacio se defendit.

13. **I**N prima epistola absolutè dixeras, in nullo penitus Pontificiorum scripto meum dogma reperiri posse. Mox produxi aliquot recentiores Pontificios, in quibus reperitur. Non poteras negare. Igitur vt laqueum, quo te tenebam, exueres, mendacio vsus es, & in altera epistola asseruisti, non de omnibus, sed de veteribus Pontificiis, qui ante ortum Iesuitarum scripserunt, locutum te esse. Quod manifestè falsum est. Nam speciatim etiam, & quidem maximè locutus es de iis, qui fuerunt in Concilio Tridentino. Consule

epistolam tuam, & inuenies, At Pontificij, qui fuerunt in Concilio Tridentino, non sunt antiquiores Iesuitis. Imò inter illos fuerunt aliqui Iesuitæ, vt Iacobus Laynes, Alphonfus Salmeron, & Ioannes Cuuillonius.

14. Hoc mendacium, si meministi, nuper tibi obieci. Nec in tertia epistola, quæ interea à te scripta est, potuisti te purgare, sed silentio dissimulasti. Qua in re laudo candorem tuum. Putabas fatius esse, nihil dicere, quàm apertum mendacium negare aut excusare. Et sic est. Sed tamen, quid mentiendo profecisti? Nihil penitus. Nam esto: de solis veteribus Pontificiis locutus fueris. Manebit nihilominus inepta hæc consequentia: *In omnibus veteribus Pontificiis non memini me legere hoc dogma: Ergo nouum & absurdum est.* Nam hic etiam supponis, omnes veteres Pontificios à te lectos esse, & in nullo illorum, meum dogma reperiri posse: quæ ambo falsa sunt. Vix vlllos legisti: & iam ante multos citauis, qui mecum sentiunt.

Sartorius litigat de nomine.

15. **Q**uia mendacium non successit, cœpisti litigare de nomine: Et importunè vsisti, vt producerem aliquem Pontificium, qui vteretur his ipsis verbis, quibus ego vsus sum, *Christus bis instituit cœnam, semel sub vtraque, semel sub vna specie.* Produxi Alphonsum Salmeronem. Iterum vsisti, vt aliquem ex veteribus producerem. Respondi, de vocibus non esse litigandum, si de sensu constaret. Veteres non quidem iisdem vocibus, sed tamen eodem sensu scripsisse, quo ego scripsi. Scripsisse, inquam, Christum Hierosolymis sub vtraque, & in Emaus sub vna specie consecrasse & porrexisse Eucharistiam. Nihil aliud me velle.

velle. Nec modum loquendi, quo usus sum, (tamen si fortè à paucis, in hac quidem materia, vsitatus sit) absurdum videri oportere. Sicut enim rectè ac Latine dicimus, Imperatorem bis diuerso tempore instituisse solenne prandium; aut Sartorium bis diuersis diebus instituisse lauram cœnam: Ita rectè ac Latine dici posse, Christum bis instituisse Eucharisticam cœnam. Idque confirmaui ex communi sensu & consensu Ecclesiæ, quæ in festo Corporis Christi (vt patet ex Missali Romano) sic publicè legit: *Dies enim solennis agitur, in qua mensæ prima recolitur huius institutio.* Cur dicitur prima, nisi quia datur secunda? Prima facta est Hierosolymis sub vtraque; secūda in Emaus, sub vna specie.

16. Sed nondum acquiescis. Iterum in postrema epistola vrges, vt producam aliquem ex veteribus, qui vtatur his verbis, *Christus bis instituit cœnam.* At ego vicissim te vrgeo, vt producas aliquem ex veteribus, qui vtatur his vocibus, quibus tu vteris, *Christus semel tantum instituit cœnam: vel, Christus non instituit bis cœnam.* Quid si id præstare non possis? An non tuo te gladio iugulaueris? Nihil certius. Nam si mecum contendas hoc modo; (Hæ voces, *Christus bis instituit cœnam*, non habentur in antiquis Scriptoribus: Ergo dogma, quod his vocibus significatur, nouum & absurdum est.) Ego vicissim regeram hoc modo; (Hæ voces, *Christus non instituit bis cœnam*, non habentur in antiquis Scriptoribus; Ergo dogma, quod his vocibus significatur, nouum & absurdum est.)

17. At obiicis auctoritatem Lutheri & Kemnitij, qui asserunt hoc interesse inter institutionem & consecrationem, quod institutio includat mandatum, non item consecratio. Vnde videris sic velle concludere; Institutio includit mandatum: at Christus semel tantum dedit mandatum de sumenda cœna, nempe

Hieroso

Hierosolymis (nam in Emaus non dedit.) Ergo semel tantum instituit cœnam, non bis; etiamsi daremus bis confecasse. Miror te, Sartorie. Primò, quia legè quã mihi præscribis, tu ipse nõ seruas. Præscribis, vt producam veteres authores; & reijcis Alphonsum Salmeronem, Maldonatum, Toletum, & alios Ie fuitas, tanquam nouitios. At Lutherus & Kemnitius æquè nouitij sunt. Cur igitur eos adducis? Cur non veteres Scriptores, quos à me citari postulas, citas ipse pro te? In promptu causa est, quia non potes. Secundò, quo argumento præbant Lutherus & Kemnitius, institutionem Hierosolymis factam includere mandatum de porrigenda & sumenda vtraque specie? Hoc enim Catholici negabunt. Et negarunt hæctenus. Vos nondum probastis. Imò in hoc omnis controuersia est, an extet aliquod mandatum Christi de vtraque specie. Tu vis, vt credam Luthero & Kemnitio, qui asserunt extare. Quid si velim, vt credas melioribus authoribus, qui negant extare? Tertiò, syllogismus, quem sumis ex Luthero & Kemnitio, vitiosus est. Nam maior propositio, si est vniuersalis, falsa est. Non enim omnis institutio includit mandatum. Nam multa sunt à Deo instituta, quæ non sunt mandata, vt matrimonium, ordo Ecclesiasticus, lotio pedum ante communionem. Si est particularis, frustra est. Nam ex puris particularibus nihil concluditur. Igitur si sic formes syllogismum: (Omnis institutio includit mandatum: At Christus non dedit bis mandatum de cœna: Ergo non instituit bis cœnam): neganda est maior propositio. Si autem sic: (Aliqua institutio includit mandatum: Christus non dedit bis mandatum de cœna: Ergo non instituit bis cœnam) neganda est consequentia. Si hoc capis, benè est: si minus, Dialecticos consule.

Sartorius mala fide agit.

18. **I**N prima Epistola, mala fide citasti mea verba, & in altera negasti te id fecisse. Sed interea conuicite de hoc crimine. Nam verba mea sunt hæc: *Si spectes naturam rei, vna species sine altera consecrari potest: si ius Ecclesiasticum, non potest.* Tu, omiſſis quatuor primis vuculis, citasti hoc modo: *Vna species sine altera consecrari potest.* Quid hoc aliud est, quàm tollere distinctionem, in qua sensus totius sententiæ fundatus est? Nam si quærat, an liceat vnâ speciem sine altera consecrare? optimè respondebitur cum hac distinctione: licet, si spectes naturam rei: non licet, si ius Ecclesiasticum. Hanc distinctionem tu omiſisti. Est nè hoc bona fide agere? Simili exemplo rem declarabo, Si apud Catholicos quærat, an die Veneris sacro, quo Christus mortuus est, liceat carnes comedere? prudenter respondetur: Si spectes naturam rei, licet: si ius Ecclesiasticum, non licet. At imprudenter, si absolutè dixeris: Licet. Item, si quæstio sit apud Iereconsultos, an possessiones bonorum temporalium diuisæ, & suæ vnicuique propriæ sint? Vel, an liceat dicere, *Hic ager meus, ille tuus est?* Communis responsio est: Si præcisè spectes ius naturæ, omnia communia & indiuisa sunt: si ius gentium, sua cuique propria & diuisa. An hic bona fide acturum te putas, si neglecta hac distinctione, absolutè dixeris, hoc modo; *Omnia communia & indiuisa sunt?* Nihil minus. Pervertes sensum, si sic agas; & furibus occasionem dabis aliena rapiendi.

19. Hoc crimen malæ fidei, quod tibi nuper obieceram, non potuisti diluere in vltima tua Epistola, & ideo cautè dissimulasti. Est autem Prædicantibus valde fami

miliare ac domesticum. Et vt alia sexcenta exempla præteream, vnum adferam, quod lepidū simul ac memorabile est. Iacobus Hailbrunnerus, Lutheranus Superintendentens, scripsit annis superioribus ingens Volumen, cui titulus est: *Encatholisch Pabstum*. Id suo calculo approbarunt Theologi & Prædicantes Lipsienses, Wittembergenses, Dresdenses, Tubingenses & Stutgardenses. Inter quos etiam tuus Balduinus. In eo volumine, inter cætera conatus est author probare, Ecclesiam Romanam non esse veram Ecclesiam, hoc argumento: Non potest esse vera Christi Ecclesia sine gratia: Ergo illa non est vera Ecclesia, à qua defecit gratia: sed gratia iam pridem defecit ab Ecclesia Romana vt fatentur ipsi Pontificij, ac nominatim Nicolaus Lyranus, in 2. Thessal. 2. Ergo Ecclesia Romana non est vera Ecclesia. Hoc argumento putabat se Catholicos posse constringere. Sed, detecta est impostura. Nam Catholici inspecto Lyrano, inuenerunt hæc verba; *Gracia defecit ab Ecclesia Romana*. Hailbrunnerus pro *Gracia*, posuerat, *Gratia*. Vbi fides, vbi candor? Miror autem vel maximè, tot Prædicantes, tot Consistoriales, tot Theologos & Academicos Lutheranos, qui Hailbrunneri Tractatum legerunt & approbarunt, aut non notasse hanc fraudem, aut si notarunt, dissimulasse. In altero negligentes ac supinos, in altero impostores fuisse, necesse est. Omitto similia, quæ passim obuia sunt.

Sartorius in authoribus, quos citat, peregrinus est.

20. **H**oc dupliciter nuper ostendi. Et nunc iterum ostendo. Primò, quia in altera tua Epistola sic scribis: *Non possum inficiari, Alphonsum tuum allegare*
Gabrie

Gabrielem Biel, & alios: ex veteribus Pontificiis; sed quibus in scriptis ita doceant, non addit. Hic aperte ostendis, te nunquam legisse Alphonsum. Nam ille quidem, non solum allegat Gabrielem & alios ex veteribus Pontificiis, sed etiam ad marginem disertè addit libros & capita, in quibus id docent, de quo ipse agit. Hoc tu negas. Vel ergo non legisti Alphonsum, ut dixi: vel si legisti, mendax es. Si mendax es, cur deinceps tibi credam: Si non legisti, cur temerè affirmas, quod nescis? Ubique impingis.

21. Deinde in eadem Epistola sic scribis: *Ille Concilia, Constantiense, Basileense & Tridentinum ex professo & summo conatu hoc egerunt, ut unam speciem laicis obtruderent, & quibuscunque rationibus possent, id palliarent, propugnarent, confirmarent, ut ex Gersonis scripto liquet.* Hic etiam peregrinus es. Nam Gerson mortuus est Anno Christi 1419. At Concilium Basileense & Tridentinum postea inchoata sunt. Basileense quidem, anno 1431 Tridentinum verò, anno 1545. Quomodo ergo ex scripto Gersonis liquere potest, quid in istis Conciliis actum sit? Nisiingas Prophetam fuisse, qui aliquot annis, antequam illa Concilia celebrarentur, vaticinatus fuerit, quid in illis futurum esset. At de hoc vaticinio nihil hactenus Viennæ auditum. Si in tua Bibliotheca reperitur, quæso participes nos effice. Alioqui, quomodo credam, quod tam audacter pronuncias ex Gersone, Concilium Basileense & Tridentinum ex professo & summo conatu egisse, quod scribis? Potius credam, te ex professo & summo conatu hoc agere, ut mendacio nos obruas. Quod tamen frustra est. Nouimus fraudes & imposturas Prædicantium.

22. Hæc duo puncta nuper attigi. De priori nihil respondes. Circa posterius, cum aliud non possis, sy-cophantam, & virulentum me appellas. Nam Gerson,

inquis, interfuit Concilio Constâtiensi, & quæ ibi acta sunt, posteritati reliquit. Non nego hoc. Sed disputo, verum non esse, quod tu asseris, Gersonem scripsisse, quid in tribus illis Conciliis gestum sit. Nam Gerson non vixit, quando duo posteriora celebrata sunt.

*Sartorius oppugnat Ecclesiam Catholicam,
seu Romanam.*

23. **I**N secunda Epistola, duplici argumento contentis, Ecclesiam nostram Catholicam Christo contrariam esse. Primò, quia Christus consecrauit sub vna specie in Emaus: Ecclesia prohibet vnius speciei consecrationem. Secundò, Christus Laicis concessit calicem: Ecclesia negat. Hinc infero, Ecclesiam nostram non esse sponsam Christi. Antiqua hæc cantilena est. Iam pridem vestri homines clamarunt, Romanam Ecclesiam à fide defecisse, apostatasse, meretricem factam esse. Quod olim etiam Donatistæ calumniati sunt, Sed audi, quid illis & vobis respondeat S. Augustinus conc. 2. in Psal. 101. *Existunt, inquit, qui dicant: Illa Ecclesia, quæ fuit omnium gentium, iam non est: perit. Hoc dicunt, qui in illa non sunt. O impudentem vocem, abominabilem, detestabilem, presumptionis & falsitatis plenam. Hæc in vos quadrant. Non estis in Ecclesia Christi, qui dicitis illam periisse.*

24. Addo, vos, cum hoc dicitis, repugnare Christo, Luthero, vobis ipsis. Christo quidem, quia ipse dixit: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non præualebunt aduersus eam.* Vos dicitis, iam præualuisse. Luthero etiã, quia Ecclesia Romana seu Pontificia genuit Lutherum, & aliquot annis educauit. Si ergo tunc fuit meretrix, necesse est Lutherum spurium esse, & mere

meretricis filium. Quis ergo pater illius est? Denique vobis ipsis, quia ostenditis non credere vos symbolum fidei. Nam articulus symboli est, *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam*. Quod de Ecclesia visibili intelligendum esse, non modo Catholici & Calvinistæ consentiunt, sed etiam Philippus Melanchthon, vestræ Augustanæ Confessionis parens, in Examine ordinandorum. Vnde sic concludo: Articuli fidei semper veri sunt, nunquam falsi. Ergo semper verum est, dari Ecclesiam visibilem, quæ sancta & Catholica sit: Ergo etiam verum fuit eo tempore, quo Lutherus natus est. At tunc non alia fuit visibilis Ecclesia, quæ sancta & catholica dici potuit, quàm Romana seu Pontificia. Ergo illa sola tunc fuit sancta & Catholica. Si hoc creditis, salua res est. Si non creditis, infideles estis, & symbolo fidei iniuriam irrogatis.

25. Argumenta, quæ obiicis, in te retorqueo, hoc modo. Primò, Christus porrexit Eucharistiam vesperi post cœnam: Hoc Ecclesia Lutherana per contrariam consuetudinem abrogavit. Christo ergo contraria est. Secundò, Christus, antequam porrigeret Eucharistiam, lauit pedes discipulorum, & dixit: *Si ego laui pedes vestros, & vos debetis alter alterius lauare pedes*. Nec hoc seruat Ecclesia Lutherana: Ergo hic etiam deserit institutionem Christi. Hæc dissolue, & tua dissolueris.

26. Addo tamen in aliorum gratiam, qui hæc forte lecturi sunt, communem regulam, ex qua solida solutio petenda est. Hæc scilicet: *Ea, quæ Christus in utranque partem libera nobis reliquit, in alterutram ab Ecclesia determinari possunt*. Liberum reliquit, vt Baptismus vel vna, vel trina mersione conferri possit. Ecclesia tamen primitiua imperauit trinam mersionem, ad desi-

gnandam Trinitatem personarum in vna deitate propter hæreticos illius temporis, qui negantes Trinitatem, vna mersione Baptismum conferebant. (Canon. 49. Apostorum.) Item, liberum reliquit, vt vel mane vel vespere sumatur Eucharistia. Ecclesia matutinum tempus, quia deuotioni videtur aptius, determinauit. Similiter liberum reliquit, vt laici vel sub vna, vel sub vtraque specie communicarent. Ecclesia propter legitimas causas, quæ alibi commemorauimus, vult vna contentos esse.

27. Habemus similia exempla in aliis. Ius naturæ reliquit liberum, vt hunc vel illum agrum liceat mihi possidere, in hoc vel illo flumine piscari, has aut illas feras capere. At ius gentium, facta rerum diuisione, vnicuique proprium aliquid assignauit, & illam possidendi, piscandi, venandi libertatem sustulit. Sicut ergo in hoc casu, ius gentium non censetur esse contrarium iuri naturæ, ita seruata proportione, in altero, de quo agimus, dicendum est. Nec video, quid possit tergiuersari. Nam quod obiicis in tertia Epistola, *Ecclesiam non posse contra Christi institutionem & mandatum mutare quidquam in substantialibus*; nihil ad rem facit. Fateor Ecclesiam id non posse. Et hoc ipsum definit Concilium Tridentinum sess. 21. c. 2. Gaudeo te idem sentire. Nec nos dicimus, Ecclesiam mutasse aliquid in substantialibus contra mandatum Christi, sed solùm asserimus, ea quæ Christus in vtranque partem libera reliquit, posse ab Ecclesia in alteram partem ex legitima causa determinari.

Sartorius laudat Ecclesiam Lutheranam.

28. **I**N tertia Epistola sic scribis : *Sit tua Ecclesia Christo contraria : Nostra audit vocem Pastoris & sponsi sui, & sequitur eam, id quod vera Ecclesia nota est certissima.* Speciosum Encomium, sed ambiguum. Quis enim ille est pastor & sponsus, cuius vocem audit & sequitur Ecclesia vestra Lutherana? Certè Christus non est. Nam eius vocem non sequimini. Vox Christi est, *Pœnitentiam agite.* Vos subterfugitis. Vox Christi est, *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est.* Vos contra clamatis bona opera nihil prodesse, solam fidem sufficere. Vox Christi est, *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Vos populo persuadetis, legem Dei impossibilem esse; mandata eius seruari non posse. Vox Christi est, *Hoc genus demoniorum non eiicitur, nisi per orationem & ieiunium.* Vos pridem sustulistis omnia ieiunia. Denique vox Christi est, *Omnis qui reliquerit domum, aut uxorem propter nomen meum, vitam eternam possidebit.* Quis vnquam ex vestris Prædicantibus hanc vocem secutus est? Vix ancillæ apud vos tutæ sunt: tantum abest, ut vxores propter Christum relinquatis.

Sartorius contemnit Iesuitas, tanquam novos homines, cum potius Lutherani sint noui.

29. **I**N secunda & tertia Epistola reiicis Iesuitas, tanquam homines novos, & totam Societatem IESV per contemptum *Novam* appellas, aliaque

scommata in eam coniicis. Hic, si velim tecum contendere, non sim tibi par. Scio Prædicantes apprimè exercitatos esse in hoc genere, vbi Pontifex & Iesuitæ exagitandi sunt. Sed tamen, si modestæ interrogationi locus est, cur obsecro, Societatem IESV nouam dicis? Sanè, si nomen spectes, non noua, sed vetus est. Audi Apostolum 1. Corinth. 1. 9. *Fidelis Deus per quem vocati estis in Societatem filij eius Iesu.* Qui locus, si de omnibus Christianis intelligi potest, vt tu fateris, etiam de nobis intelligi potest. Nam & nos Christiani sumus. Igitur qui hoc nomē *Societatis IESV* vsurpat, non nouum, sed vetus & Apostolicum nomen vsurpat. Sed, cur vos, inquis, præ aliis id vsurpatis? Dicam. Nō repugnamus, quin alij quoque vsurpent, si velint. Sicut enim omnes, qui in Christum credunt, Christiani; sic omnes, qui in Iesum credunt, Iesuitæ appellari possunt. Rursum, sicut illi, qui quasi proprio ac peculiari nomine Christianos se vocant (vt aliqui Saxoniz Ducēs) non ideò reprehendi possunt: ita nos, qui quasi peculiari nomine Iesuitæ appellamur, non ideò iustam reprehensionem incurrimus. Quod si à te reprehendimur, id studio calumniandi fieri putandum est.

30. Explicabo rem totam clariùs. Quotquot viuunt in Imperio, Imperatori subiecti sunt. Eorum tamen duplex est genus. Alij communi tantum lege illi subiecti sunt, vt rustici, ciues, mercatores, nobiles. Alij peculiari quadam ratione, vt milites, qui speciali iuramento se illi obstringunt, & hoc nomine stipendia capiunt. Hi per certa vexilla & centurias distributi sunt. Et alij quidem à suis Centurionibus vel Chiliar-chis qui vnicuique centuriæ vel cohorti præsumt, sua nomina sortiuntur: alij ab ipso Imperatore, qui omnium caput est, Cæsarianos se vocant. Simile est in Ecclesia. Quotquot in ea viuunt, Iesu Christo sub-

iecti sunt. Eorum etiam duplex est genus. Alij communi lege illi subiecti sunt, vt laici & sæculares homines: alij peculiari quadam ratione, vt Religiosi, qui speciali voto se illi obligarunt. Horum varij sunt ordines ac instituta. Et alij quidem à suis Prælatis vocant se Franciscanos, aut Dominicanos, aut Augustinianos, aut Bernardinos, aut Benedictinos: Alij à Domino Iesu, qui omnium caput est, Iesuitæ appellantur. Quid hic mali est? Si milites Cæsaris, Cæsarianos; cur milites IESU, Iesuitas vocari fas non sit?

31. Igitur Iesuitarum nomen, non nouum, sed vetus & Apostolicum est. At neque doctrina eorum noua. Nam in omnibus Academiis, vbicunque Theologiam profitentur, publicas habent prælectiones ex D. Thoma Aquinate, & illius doctrinam interpretantur. Hæc autem doctrina, non noua, sed vetus est. Non ergo, si doctrinam spectes, noui sed veteres sunt Iesuitæ. Quòd etiam vestro iudicio confirmari potest. Nam vos palam asseritis, Papatum, cum superiori sæculo penè collapsus esset, humeris Iesuitarum fuisse sustentatum, ne penitus rueret ac periret: & nunc etiam sustentari. Quòd sine dubio intelligitis de doctrina Papatus. At doctrina Papatus, non noua, te etiam fatente, sed vetus est. Si ergo hanc sustentant Iesuitæ, non nouam, sed veterem sustentant.

32. Vos potius & nomine, & doctrina noui. Nominem quidem, quia nomen Lutheranorum nec in Scriptura, nec in vllò antiquo authore reperiri potest. In angulo Saxonix natum est ante paucos hos annos. Doctrina verò, quia dogmata Lutherana, vel cum ipso Lutherò, vel post Lutherum orta sunt. Nusquam inuenies in antiquis Patribus hæc dogmata Lutherana. 1. Humanitas Christi est vbique. 2. Sancti non

sunt inuocandi. 3. Non est orandum pro mortuis. 4. Infantes, cum baptizantur, habent actualem motum fidei. 5. Duo tantum sunt Sacramenta. 6. Matrimonium tam est singulis necessarium, quàm cibus & potus. 7. Si non vult vxor, veniat ancilla. 8. Vota monastica non sunt seruanda. 9. Monachus, exemplo Lutheri, potest ducere Monialem. 10. Lutherus legitimè missus est ad Ecclesiam reformandam. Hæc, si potes, ostende in antiquis Scriptoribus. Non poteris. Noua sunt. Vos igitur noui, qui ista docetis.

*Sartorius duo alia obiicit Iesuitis, quæ potius
conueniunt Lutheranis.*

33. **N**ON satis visum tibi est, Iesuitas vocare novos homines, sed etiam duo alia, quæ maioris momenti sunt, illis obiicis. Vnum est, quod regantur spiritu diaboli. Alterum, quod veniant quidem in vestimentis ouium, sed tamen intrinsecus sint lupi rapaces. Vtrumque sine fundamento. Si vellem regere, facilè ostenderem, Lutheranis potius, quam Iesuitis ista conuenire. Ac de priori videtur res manifesta. Nam Lutherani habent eundem spiritum cum Lutero. At Lutherus disertè scribit, se cum diabolo disputasse, & à diabolo persuasum esse, vt Missam priuatam aboleret; quod etiam factum est. Ergo cum eam instinctu diaboli abrogauit, spiritu diaboli impulsus fuisse necesse est. Hic iam quæro, mi Sartori, verè an falsò id scripserit Lutherus? Si verè scripsit, verum est, diaboli spiritu ac impulsu actum esse. Si falsò, mentitus est. At non potuit mentiri, nisi spiritu diaboli ageretur, quia diabolus est pater mendacij; Siue ergo
verè,

verè, siue falso scripserit, semper conuincitur, spiritu diaboli actum fuisse, non Dei.

34. De posteriori res æquè certa est. Nam Lutherani dicunt, se reformare Ecclesiam Christi, prædicare purum ac sincerum Euangelium, abolere superstitiones & abusus Papistarum: vno verbo, nihil aliud spectare, quàm gloriam Dei. Hæc sunt vestimèta ouium, quibus se regunt. Quid interim fit? Luporum more, in gregem dominicum desæuiunt, & omnia salutis præsidia de medio tollunt. Quod frater illorum Calvinus, in cap. 11. Danielis, v. 3 4. testatur his verbis: *In exiguo illorum numero, qui sese ab idololatriis Papatus subdlexerunt, maior pars plena est perfidia & dolis. Præclarum quidem Zelum simulant, si tamen intus excutias, reperies plenos esse fraudibus.* Testimonium hoc verum est. Audi ipsùm Lutherum, in postilla domestica Ienæ impressa, conc. 2. primæ Dominicæ Aduentus: *Mundus ex hac nostra doctrina quotidie redditur deterior. Iam homines singuli septenis diabolis obsidentur, &c.* Vide, quæ ibidem sequuntur.

*Sartorius in Becanum contumeliosus est,
& seipsum commendat.*

35. **I**N postrema tua epistola, vt supra insinuauit, multis verborum contumeliis me afficis, & inter alia probra, nominatim mihi obiicis mendacia, scommata, conuicia, calumnias, litorem, virus, bilem, acerbicatem. Et quasi tu ab his omnibus immunis esses, addis te sequi præceptum illud Christi; *Nolite maledicere maledicentibus.* Non secus, ac Pharisæus in Euangelio dicebat; *Non sum, sicut ceteri hominum, raptores, iniusti, adulteri: velut etiam*

hic publicanus. (Lucæ 18.11.) Nosti cætera.

36. Nolo pro mea defensione loqui. Loquantur alij, qui ex scriptis me norunt, non modo Catholici, sed etiam Calvinistæ & Lutherani. Ex Catholicis, Cardinalis Bellarminus in quadam epistola ad me data, sic scribit: *Locutus sum cum sanctissimo Patre nostro Papa, & cum reuerendissimo P. N. Generali: & utrique visum est, Reu. Vest. hanc responsionem (ad librum cuiusdam hæretici) delegare. Rogo igitur Reu. Vest. ut placeat hunc laborem suscipere, & solita sua perspicuitate & breuitate cum solida eruditione coniuncta, librum istum confutare. Iussit autem Dominus Papa, ut admonerem Reu. Vest. nomine suo, ut caueat à mordacitate, ut hætenus cauit, & hinc magnam laudem apud omnes commeruit. Decet enim Catholicos Scriptores, ac præsertim Religiosos modestia & grauitas; ac ut relinquunt hereticis petulantiam, ut iisdem relinquunt falsitatem, &c.*

37. Ex Calvinistis, Henricus Salcolbrigienfis in refutatione Becanici examinis plagæ Regiæ, in præfatione ad Henricum Magnæ Britanniæ hæredem, serenissimi Iacobi Regis filium, sic incipit: *Ex omni illa hominum colluue, qui tractatus contra Augustissimi Monarchæ librum de Apologia Iuramenti fidelitatis scriptum, suos emisserunt; existit Betanus ab impudentissima illa conuitiandi rabie remotior.*

38. Denique ex vestris Lutheranis, Albertus, Grauerus, Theologiæ Professor in Academia Ienenfi, in disputatione Antijesuitica nona de Pontifice Romano, circa initium, §. 5. sic scribit: *Et quoniam ante sexennium Martinus Becannus, Iesuita Moguntinus, alias præter morem reliquorū plerorumque modestus, & à conuitiis maxima ex parte sibi temperans, ac de rebus ipsis, sine personarum insectatione disputans, quod in ipso, quamuis aduersario, laudandum, &c.*

39. Adhibui tres testes pro mea innocentia. Et quia in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum, frustra me accusas. Contra te non egeo testibus. Epistolæ, quas scribis, testimonium contra te dicunt. Plenæ sunt conuitiis, præsertim vltima, quam tertio loco accepi. Quod nihilominus addis, te sequi præceptum illud Christi, *Nolite maledicere maledicentibus*; si me spectes, facilè concessero. Tametsi enim mihi maledixeris, non tamen maledicenti maledixisti.

*Sartorius ridiculam questionem proponit de
Alphonso Salmerone.*

40. **C**VM nuper tibi respondissem, in Alphonso Salmerone reperiri hanc propositionem; (*Christus bis instituit cœnam Eucharisticam*) quam tu nusquam reperiri obieceras; & simul addidissem, eundem Alphonsum magnæ autoritatis virum esse, tum quod multa opera edidisset, tum quod Concilio Tridentino interfuisset; scribebas te mirari, *cur non persuaserit Patribus illius Concilij, ut canonibus hoc etiam dogma adderent, Christus bis instituit Eucharistiam.* Vis dicam? Metuebat, ne si plures Canones scriberentur; maiorem ignem ubique excitarent Lutherani. Si hoc non capis, dicâ apertius. Lutherus vester, deserto monasterio, rapuit è claustro Monialé, & incestis nuptiis sibi copulauit. Hoc, ne fiat, prohibent Canones Iuris canonici. Ne Canonibus plecteretur, totum Codicem cõbussit, ex quo magna flâma excitata est. Periculum erat, ne discipuli ipsius (inter quos vnus es) eandem carnificinam exercerēt in Codicem Concilij Tridentini, præsertim si plures in eo essent Canones, quam ipsi vellent. Igitur ad pauciores contracti sunt.

41. Serio, an ioco hoc dixerim, parum interest. Tu accipe, vt vis. Si non tecum, sed cum viro docto negotium mihi esset, facile, & vno quasi verbo, illi satisfacerem. Norunt viri docti, solas controuersiarum decisiones solitas referri in Canones; non item probationes & argumenta, quibus illæ confirmantur. Controuersia tunc erat inter Catholicos & Lutheranos, an sub vna specie liceret communicare. Decisum fuit, licere. Hæc decisio relata est in Canonem his verbis: *Si quis dixerit, ex Dei præcepto vel necessitate salutis, omnes & singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistia Sacramenti sumere debere, anathema sit.* At testimonia Scripturæ, & alia argumenta, quibus illa decisio confirmari poterat, non sunt posita in Canone. Quamuis ergo Catholici, vt confirmet illam decisionem, adducant etiam testimonium Lucæ, & inde probent Christum sub vna specie dedisse Eucharistiam in Emaus, & sub vtraque in vltima cœna; nō tamen necesse est, vt hæc probatio in Canonem fuerit transcripta. Hæc tu, quia nescis, miraris. At alij, qui Ius Canonicū & ciuile legerunt, non mirantur. Sciunt in vtroque vel nudas leges, vel nudas sæpe decisiones contineri. Et hæc quidem in Iure canonico, *Canones*: in ciuili, *Rescripta* appellari solent. Vel nunc saltem disce aliquid.

Sartorius à Balduino subsidium petit.

42. **B**Is petis subsidium à Friderico Balduino, Lutheranò Prædicante: semel in prima tua epistola, & semel in tertia. Priori loco, vt me terreas, obiicis Balduinum ante quadriennium contra me scripsi

scripsisse. Non nego. Sed nec terreor. Scripsit etiam contra Nicolaum Serarium, qui tunc mecum Moguntiaë erat. Sed vicissim ab utroque refutatus est. Et publice extant libelli nostri. De meo nihil dicam. Legant alij, & iudicent. Serarius certe, tam neruose constrinxit hominem, ac tam solide probauit, diabolum fuisse Lutheri Præceptorem, ut nemini deinceps dubium esse possit. Quod tu quidem moleste fers, & purum putum mendacium esse dicis. Sed alij, quibus plus prudentiaë est, aliter sentiunt. Nec tamen quicquam de hac re dixissem (quam scio vobis odiosam esse) nisi Balduinum mihi obiecisses. Et quorsum obiecisti? Plane extra scopum. Scripserit sanè Prædicās aliquis contra me, scripserit contra Serarium: quid hinc efficis? An ideò consequentia tua, quam supra dixi vitiosam esse, salua & proba est? Tam proba, quàm quæ sequitur: *Balduinus scripsit in Becanum: Ergo Sartorius bonus Dialecticus est.* Omninò scilicet.

43. Posteriori loco, ais eundem Balduinum, sicut & alios Lutheranos, solide respondisse ad ea, quæ de libertate Ecclesiæ à me allata sunt. Itaque non opus esse tua responsione. Breui scilicet compendio rem totam conficis. Poteris deinceps in omni controuersia, hac ratione te expedire. Et quidè facillimo negotio. Quid enim promptius est, quàm in singulis difficultatibus, quas vobis obiicimus, remittere nos ad alios, qui aliquando idem argumentum tractarunt? At hoc non est disputare, sed fugere. Nec mihi Viennaë à Balduino, sed à Sartorio bellum indictum est. Igitur Sartorius pugnet, non Balduinus. Nec tamen abnuo, ut Balduini, si lubet, opem imploras: sed ita, ut tu etiam in acie stes, & ictum aduersarij excipias. Cur vltro me lacestiuisti? Cur absentem, & nihil de Sartorio vel scientem
vel

vel cogitantem, in Cathedra aggressus es? Imò, si vis omnes Prædicantes & Consistoriales, quotquot Hailbrunneri Tractatum approbarunt, in subsidium voca. Vno hoc dilemmate prosternam vniuersos: Vel Græcia & Græcia sunt diuersa, vel idem. Si diuersa, cur cōfunditis, & alterum pro altero ponitis? Si idem, filij Dei non estis. Valebit enim hic syllogismus: Quicumque sunt extra Græciam, sunt extra Græciam: At vos omnes Lutherani, qui approbastis Tractatum Hailbrunneri, estis extra Græciam, quia estis in Germania: Ergo estis extra Græciam. Non igitur filij Dei estis. Quid tibi videtur, Sartori? Sed pergo ad alia.

*Sartorius promittit sibi victoriam ex
Scriptura.*

44. **A**lteram tuam Epistolam sic concludis: *Sacra Scripture ductu, ex tuo dogmate triūphum planè agere possẽm.* Hoc ideò facis, quia iã ante scripseram tibi his verbis: *Nõ successit tibi probatio ex scriptis Pontificiorum. Vide, an ex verbo Dei aliquid possis efficere.* Agitur respondes, te nõ modo posse aliquid efficere, sed etiã triūphum agere, si ex verbo Dei me oppugnare velles. Videris vnus esse ex illis, qui ante victoriã canunt triumphum. Experire primum, quid possis; & produc aliquid ex Scriptura, quo me oppugnes. Scio, te non ausurum: vel certè, si ausis, eodem successu disputaturum, quo hactenus ex scriptis Pontificiorum disputasti. Vtrobique puer es, & ne consequentiam quidem vnã legitimè formare potes.

45. Sunt & alia duo, quæ te merito abstertere debent. Vnum est, quod vos Lutherani non habeatis legiti

gitimum Scripturæ Canonem. Nos habemus. Nam nostrum Canonem, qui in Concilio Tridentino sess. 4. consignatus est, per continuatam Traditionem accepimus à Gelasio Pontifice in Concilio Romano, ab Augustino lib. 2. de doctrina Christiana cap. 8. ab Innocentio primo, Epist. 3. ad Exuperium cap. 7. & ab aliis Patribus, qui interea in Ecclesia floruerunt. Vestrum, vos ipsi excogitastis. Planè nouitius es. Nec reperies vel duos ex antiquis Scriptoribus, qui per omnia vobiscum in Canone consentiant.

46. Alterum est, quod nec legitimum Scripturæ sensum aut versionem habeatis. Tot Bibliorum versiones apud vos sunt, quot Magistelli, qui aliquid Græcè aut Hebraicè norunt: Tot sensus & interpretationes, quot capita. Quisque fingit sibi sensum, què vult. Apud nos Catholicos vna versio est, quæ multis sæculis in Ecclesia vixit: vnus sensus, quem perpetua Maiorum Traditio nobis reliquit. Nobis rectè accommodari potest illud Genes. 11. 1. *Erat terra labij vnus, & sermorum eorundem.* Et infra: *Ecce vnus est populus, & vnū labium omnibus.* Vobis, quod sequitur: *Confundamus linguam eorum, ut non audiat vnusquisque vocem proximi sui.* Et rursus: *Vocatum est nomen eius Babel, quia ibi confusum est labium vniuersæ terra.*

47. Hæc nuper ad te scripsi. Et planè putabam te aliquid responsurum in tertia tua Epistola, quam interea misisti. At nihil factum est. Nihil, quo me oppugnes, adduxisti ex verbo Dei. Nihil de Canone Lutheranorum, nihil de Scripturæ sensu aut versione à te responsum est. Omnia dissimulasti. Et meritò. Nam omnes versiones, quibus Lutherani vtuntur, nouitiæ sunt: nulla vetus, nisi nostra. At quidquid nouum est, absurdum est, vt tu in altera Epistola, si meministi, argumentaris. Omnes igitur Lutheranorum versiones, tuo iudicio,

dicio, absurdæ sunt. Idem dicam de Canone. Vester nouus est: Absurdus igitur. Et hic valet (si tamen quidquam valet) solennis illa tua consequentia: *In omnium veterum aucthorum scriptis non memini me reperire vel Canonem, vel versionem, qua Lutherani vtuntur: Ergo tam Canon, quam versio noua & absurda est.* Sic iterum tuo gladio te mactas.

Sartorius magni se facit.

48. **Q**Vanti te æstimes, ex triplici capite colligi potest. Primò, quia promittis tibi triumphum, si ex verbo Dei pugnandum sit. Sed inanis hæc iactantia est, vt iam ostendi. Secundò, persuades Lectori, te omnium Pontificiorum scripta legisse. Vix paucorum legisti. Denique, in altera tua Epistola putas, me sollicitum esse, quasi metuum à te refutari. Noli quæso hoc putare. Scio te tantum non esse, quem debeam extimescere. Et quid obsecro formidabile in te est? Legitimum Scripturæ Canonem & versionem non habes. Veteres aucthores ne nosti quidē. Vix Gersonem aspexisti. Totum præsidium, quo niteris, vel conuitia sunt, vel pagellæ aliquot ex Luthero & Kemnitio transcriptæ. Optimè in te quadrat illud Apocal. 3. 17. *Dicis, quod diues sum & locupletatus, & nullius egeo. Et nescis, quia tu es miser & miserabilis, & pauper & nudus.* Si tu aliud de te sentis non bene te nosti. Nec est, quod Sculptori in hac re credas, qui nuper eximia specie effigiem tuam efformauit. Decepit te. Comam & barbam exornauit; sed cerebrum non apparet.

49. Ignosce, quod tam candidè tecum agam. Et meminere illius, quod est in Prouerbiis c. 27. v. 6. *Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.*

Nec

Nec interpreteris conuitium esse, quod scribo. Tunc conuitium est, quando quis ex odio personæ conicit in aliquem verba odiosa, sine sufficienti causa aut fundamento: quo pacto plerique vestrum, vocauit nos Suitas aut Ranas. Non enim apparet vlla rationabilis causa, cur nos potius, quàm Prædicantes Lutherani debeant sic appellari. Quid enim turpe aut detestabile reperiatur in suis & ranis, quod nobis potius, quàm vobis accommodari possit? Nihil penitus. Mera igitur cõuitia sunt. At conuitium non est, quando quis aliquid iocosum aut asperum conicit in alterum, non ex odio personæ, sed ex merito causæ, de qua agitur: vt si dicam Sartorium non esse probum Dialecticum, quia reuera non probè argumentatur; indoctum esse, quia reuera doctus non est; mendacem, quia reuera in flagranti mendacio deprehenditur; malæ fidei, quia reuera mala fide egisse conuincitur: Et sic deinceps. Atque hæc hæctenus, mi Sartori. Si satisfactum tibi est, gaudeo: sin minus, perscribe ad me, quid vltius desideres; dabo operam, vt satisfaciam. Vale, & rem totam coram Deo expende. Viennæ 8. Octobris, Anni 1614.

Tuus, si vis,

Martinus Becanus Societatis
I E S V Theologus.

OPVSCV

OPUSCULUM IV.
 AD D. GEORGIVM N.
 NVPER CALVINIANO
 Factum Catholicum?

DE COMPARATIONE ECCLESIAE
 & Synagoga,

EPISTOLA.

CEPI Epistolam tuam, humanissime
 D. Georgi, in qua multis argumentis co-
 naris demonstrare, Ecclesiam Christi de-
 ficere & errare posse. Non quod reuera
 ita sentias, cum iam Catholicam fidem,
 abiecta hæresi Calviniana, vt ais, sincerè complectaris:
 sed quòd aliter à me doceri cupias, quàm hæctenus à
 Calvinianis Professoribus Heidelbergæ instructus es.
 Porrò vis ac robur argumentorum omnium, quæ
 multis verbis & ambagibus à te allata sunt, videtur esse
 huiusmodi: *Synagoga Iudæorum re ipsa defecit ac repudia-
 ta est: Ergo etiam Ecclesia deficere ac repudiari potest.* Se-
 quelam probas ex variis prærogatiuis, quas Synago-
 gam præ Ecclesia habuisse affirmas. Sunt autem hæ.
 Prima, quod Scriptura disertè præferat Synagogam
 Ecclesiæ. Altera, quod plures & excellentiores promif-
 siones factæ sint Synagoga, quàm Ecclesiæ. Tertia,
 quod

quod synagoga arctius cum Deo coniuncta fuerit, quàm sit Ecclesia. Nam Synagoga, inquis, fuit filia Dei, cum Ecclesia non sit filia, sed sponsa. At filia quantumvis peccet, semper manet filia. Sponsa verò, si enormiter delinquat, non semper manet sponsa, quia sponsalia sæpè dissoluuntur. Si ergo Synagoga non obstantibus his prærogatiuis, à Deo repudiata est; cur Ecclesia repudiari non possit?

2. Hoc breui compendio, nisi fallor, totius Epistolæ tuæ robur complexus sum. Nunc, quia doceri à me vis, & omnes scrupulos, quibus adhuc angi & cruciari te ais, eximi vehementer optas; faciam equidè, quod & officij mei ratio exigit, & Christianæ charitatis regula faciendum esse præscribit. Nec de methodo laborandum est. Singula eodem ordine, quo iam proposita sunt, sigillatim discutiam. Ac futurum confido, ut ex eorum discussione facilè intelligas, nihil aliud apud Calvinistas, quàm meras fraudes ac imposturas te imbibisse. Sit ergo.

Q V Æ S T I O I.

An Scriptura Præferat Synagogam Ecclesiæ?

3. **D**Vplici testimonio probas affirmantem partè. Prius habetur Deuteron. 4. 7. *Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Quæ est enim alia gens sic inclyta, ut habeat ceremonias iustaque iudicia & vniuersam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros?* Posterius Psalm. 147. 8. *Qui annunciat verbum suum Iacob: iustitias & iudicia sua Israël. Non fecit taliter omni nationi: & iudicia sua non manifestauit illis.* Ex utroque formari potest tale argumentum: Si nulla

est natio tam grandis, nullagens tam inclyta, quæ cum Synagoga & populo Iudæorum conferri possit; certè nec populus Christianus cum ea conferri potest: At verum est antecedens: Ergo & consequens.

4. Audi mi Georgi: Mera inscitia hæc est. Nam Scriptura non confert ibi Synagogam Iudæorum cum Ecclesia Christi, quæ tunc nondum erat in rerum natura; sed cum aliis gentibus ac nationibus, quæ tunc temporis colebant idola. Et ponit tres illius prærogativas. Prima est, quòd haberet apud se Tabernaculum fœderis, in quo Deus dabat certissima responsa de rebus dubiis: & orationes populi in quacunque necessitate benignè audiebat. Altera, quòd haberet legem Decalogi in tabulis lapideis à Deo scriptam. Tertia, quòd præter legem Decalogi, haberet etiam præcepta ceremonialia, quæ ad cultum veri Dei promouendum, & iudicialia, quæ ad pacem & iustitiam conseruandam erant vtilissima.

5. Hæ fuerunt prærogatiuæ Synagogæ respectu aliarum gentium, quæ tunc erant non tamen respectu Ecclesiæ Christi, quæ nunc est. Nam aliæ gentes, quæ tunc erant, non habebant quicquam eorum, quæ iam dicta sunt. Habebant quidem responsa Dæmonum, qui in idolis loquebantur, sed sæpe falsa, incerta, ambigua. Habebant legem Decalogi scriptam in cordibus; sed propter quotidiana peccata quasi deletam & obliteratam. (Rom. i. 21.) Habebant præcepta ceremonialia, non tamen ad veri Dei cultum, sed ad idololatriam accommodata. Habebant etiam iudicialia, sed sæpe iniqua, tyrannica, inhumana.

6. At Ecclesia Christi, quæ nunc est, superat Synagogam in his omnibus. Primò, quia Synagoga nihil aliud habebat, quàm Tabernaculum fœderis, in quo Deus per Angelos loquebatur Iudæis. At Ecclesia habet
ipsum

ipsum DEI Filium incarnatum, qui in propria persona locutus est Apostolis, Ioan. 1. 18. *Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit.* Et Hebr. 12. *Novissimè diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit heredem vniuersorum.*

7. Secundò, Synagoga habebat nudam legem Decalogi, quæ solum præcipiebat, quid agendum esset, nullam verò gratiam ex se præstabat: At Ecclesia præter legem præcipientem, accepit etiam gratiam, quæ præbeat vires & facultatem præstandi id, quod præcipitur. Ioannis 1. 17. *Lex per Moysen data est: gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Vbi noranda est triplex antithesis. Prima inter legem & gratiam, quasi inter corpus & animam, inter litteram & spiritum. Nā sicut corpus per se est pondus, quod onerāt, nisi vegetetur ab anima: & sicut littera occidit, nisi adsit spiritus, qui viuificet: sic lex per se molesta est, quia iubet difficilia quæ à nobis præstari non possunt, nisi gratia nos iuuet. Altera inter Moysen & Christum, quasi inter seruum & dominum, inter præconem legis & Legislatorem. Tertia inter dare & facere. Moyses non fecit legem, sed acceptam à Deo dedit populo & promulgauit, quia non legislator, sed minister legislatoris. (Hebr. 3. 5.) At Christus non tantum dedit gratiam, sed etiam fecit, quia ipse est author & fons omnis gratiæ, *de cuius plenitudine nos omnes accepimus.* (Ioan. 1. 16.)

8. Tertio, Synagoga, cum esset ancilla, non domina; habebat quidem præcepta ceremonialia & iudicialia, sed quæ timorem & seruitutem spirabant. At Ecclesia, quæ non est ancilla, sed libera, non habet præcepta timoris & seruitutis, sed potius, quæ ad amorem & libertatem accommodata sunt (Rom. 8. 15. *Non enim accepimus Spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.*

Et Gal. 4. 31. *Itaque fratres, non sumus ancillæ filij, sed libera: qua libertate Christus nos liberauit.*) De prioribus præceptis dictum est, Actor. 15. 10. *Quid tentatis Deum, imponere iugum super cervices discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus?* De posterioribus Matt. 11. 30. *Iugum meum suave est, & onus meum leue.*
 9. Hæc, meo iudicio, tam clara sunt, vt non egeant longiori interprete. Et omninò mihi persuadeo, in hoc quidem puncto abunde satisfactum tibi esse. Porrò de Calvinianis professoribus, qui te aliter instruxerunt, quid dicturus es? Sanè, si ignorât, quæ iam dixi, stupidi sunt, & à cathedris amouendi. Si norunt maleuoli & deceptores, qui aliter docent, quàm sentiunt.

QVÆSTIO II.

An Synagoga habuerit plures & excellentiores promissiones, quàm habeat Ecclesia?

10. **H**Octu Georgi, quanquam non tuo, sed Calvinistarum sensu ac iudicio, affirmas. Et ne temerè videaris id facere, adducis tres promissiones, quæ Synagogæ factæ sunt. Prima est 3. Regum 9. 3. *Dixit Dominus ad Salomonem: Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me. Sanctificauit domum hanc, quam edificasti, vt ponerem nomen meum ibi in sempiternum. Et erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.*

11. Secunda est Psalm. 132. 13. *Elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam, Viduam eius benedicens benedicam: pauperes eius saturabo panibus. Sacerdotes eius induam salutaribus, & sancti eius exultatione exultabunt. Illuc producam cornu David, parauit lucernam Christo meo.*

Inimi

*Inimicos eius induam confusione: super ipsum autem efflo-
bit sanctificatio mea.*

12. Tertia est Zachar. 2. 5. *Et ego ero ei, ait Dominus,
murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio eius. Et ibi-
dem: Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei: Et iterū:
Ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.*

13. Ecce, inquis, quam præclaras promissiones ha-
buit Synagoga, & quidem ab ipso Deo: cum interim
Ecclesia non habeat nisi vnicam illam à Christo: *Portæ
inferi non præualebunt aduersus eam*: quæ nullo modo
cum istis conferri potest. Miror te Georgi. Videris apud
Caluinistas, eiurato Christo, Iudaismum imbibisse:
quod ex duplici capite ostendi potest. Primò, quia
Christum opponis Deo, quasi ipse Deus non esset. Se-
cundò, quia nimis honorificè loqueris de Synagoga:
nimis abiectè de Ecclesia; quasi illi maiores, quàm huic
promissiones factæ sint. Cum tamen Apostolus Hebr.
8.6. contrarium disertè asserat, his verbis: *Nunc autem
melius sortitus est ministerium, quanto & melioris Testamē-
ti Mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitū
est. Quid apertius contra te dici potuit? Nouum, inquit,
Testamentum in melioribus repromissionibus sancitū
est, quàm vetus. Vel, quod in idem recidit, Eccle-
sia Christi meliores habet promissiones, quàm Syna-
goga Iudæorum. Quod manifestè apparebit, si confe-
ramus vtriusque promissiones inter se.*

14. Igitur ex tribus illis promissionibus, quas ais,
Synagogæ factas esse, tertia non est facta Synagogæ,
sed Ecclesiæ, vt infra ostēdam. Reliquæ duæ non sunt
absolutæ, sed conditionatæ, Nam priori hæc conditio
annexa est: *Si autem auersione auersi fueritis vos, & filij
vestri, non sequentes me, nec custodientes mandata mea, &
ceremonias meas, quas proposui vobis, sed abieritis & colue-
ritis Deos alienos; auferam Israël de superficie terra, quam*

dedi eis: Et templum, quod sanctificavi nomini meo, proiciam à conspectu meo; eritque Israël in prouerbum; & in fabulam cunctis populis. Posteriori hæc: Si custodierint filij tui Testamentum meum, & testimonia mea hæc, quæ docebo eos.

15. Vides, opinor, quam fragili conditione fulciantur hæc promissiones. Nimirum vt tam facilè rescindi possint, quam facilè peccare homo potest. Longè aliter res habet in promissionibus Ecclesiæ factis. Nam hæc & plures sunt, quàm duæ: & absolutæ sunt, non conditionatæ: & tanta firmitate nixæ, vt de earum effectu dubitandum non sit. Eas tibi breuiter nec tamen omnes, sed quæ primum memoriæ occurrent, hoc loco proponam. Sunt autem duplices: aliæ in veteri, aliæ in nouo Testamento factæ & consignatæ. Prioris generis sunt hæc.

Prima promissio Ecclesiæ facta in veteri Testamento.

16. **P**rima habetur apud Isaiam cap. 54. Nam toto illo capite expresse agitur de Ecclesia Christi, quæ ex gentilibus erat colligenda, vt non solùm Hieronymus & alij scriptores, sed Apostolus quoque in epistola ad Galatas capite 4. interpretatus est. Sunt autem multa, quæ ibi promittuntur Ecclesiæ. 1. fœcunditas 2. amplitudo. 3. firmitas, stabilitas & perpetuitas. 4. victoria contra hæreticos & alios hostes,

17. Fœcunditas promittitur v. i. his verbis: *Lauda sterilis quæ non parit: & hinni, quæ non pariebas: quoniam multi filij desertæ magis, quàm eius, quæ habet virum, dicit Dominus.* Vel, vt habet Apostolus loco citato: *Letare sterilis, quæ non parit: erumpe & clama, quæ non parturit:*

quo

quoniam multi filij deserte magis, &c. quasi dicat: O Ecclesia gentilium, quæ ante aduentum Christi fuisti sterilis, & non peperisti Deo filios, propter defectum fidei (vixisti enim in idololatria) lætare nūc & exulta, quia paries plures filios, quàm peperit Synagoga. Hæc, quæ hæctenus fuit fœcunda, cessabit parere: Tu verò, quæ sterilis fuisti, & deserta à Deo, incipies parere, & eris longè fœcundior, quàm illa fuit. Sicut prædictum est 1. Reg. 2. 5. *Sterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata est.*

18. *Amplitudo promittitur, v. 2. Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorū tuorum extēde, ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida. 3. Ad dextram enim & ad leuam penetrabis, & semen tuum gentes hereditabit, & ciuitates desertas inhabitabit, id est, propter multitudinem filiorum, quos paritura es, debebis dilatate terminos habitationis tuæ: quia Palestina, in qua sola hæctenus Synagoga templum & certā sedem habuit, non sufficiet tibi ad habitandum. Opus erit maiori loco & spacio. Vno verbo, totum terrarum orbem occupabis, & omnes gentes erunt tibi in hæreditatem.*

19. *Firmitas & perpetuitas promittitur, v. 4. Noli timere, quia non confunderis, neque erubesces: nō enim te pudebit, quia cōfusionis adolescentiæ tuæ obliuisceris, & opprobrij viduitatis tuæ non recordaberis amplius. 5. Quia dominabitur tui, qui fecit te, Dominus exercitū nomen eius: & redemptor tuus sanctus Israël, Deus omnis terræ vocabitur.*

6. *Quia vt mulierem derelictam & mœrentem spiritu vocauit te Dominus, & uxorem ab adolescētia abiectam, dixit Deus tuus. 7. Ad punctū in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. 8. In momento indignationis abscondi faciem meā parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui, dixit redemptor tuus Dominus, id est: Tametsi ante Christi aduentum vixeris*

in confusione, mærore & opprobrio, propter idololatriam, & toto illo tempore (quod tamen modicum fuit, respectu futuri temporis) fueris à Deo quasi abiecta & derelicta; deinceps tamen non est, quòd timeas ullam confusionem. Nam Deus, qui creauit te, misertus est tui & decreuit præclara beneficia in posterum tibi conferre. Ac primò, sua morte & passione te redempturus est. 2. In magnis miserationibus congregabit te. 3. Non temporaria, sed sempiterna misericordia prosequetur te. 4. Dominabitur tui, non sicut Dominus ancillæ, sed sicut maritus vxori dominari solet. Quàm verò potens maritus ille sit, ex duplici capite æstimari potest. Primò ex nomine; quia *Deus exercituum nomen eius*. Habet enim sub se omnes Angelos, qui sunt illius milites & ministri. Secundò ex hæreditate; quia quando assumet te in sponsam, totum terrarum orbem accipiet à Patre in hæreditatem, sicut promissum illi est Psal. 2.8. *Postula à me, & dabo tibi gentes in hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Et ideò *Deus omnis terræ vocabitur*. Si ergo talem sponsum habitura es, quem extimescas? Angeli, qui sunt ministri sponsi, pugnabunt pro sponsa. Et totus orbis, qui dabitur sponso, dabitur etiam sponsæ; quia vtrique erunt omnia communia.

20. De qua promissione vt sis securior, audi, quid dicat Dominus, v. 9. *Sicut in diebus Noë istud mihi est, cui iuravi, ne inducerem aquas Noë ultra supra terram: sic iuravi, vt non irascat tibi, & non increpem te,* id est, sicut olim iureiurando promisi Noë, quod non amplius vellem dissipare terram diluuiò (Genes. 9. 11.) Ita nunc iureiurando promitto tibi, quòd non amplius velim tibi irasci: multo minus abiicere, & abiectam deserere. Nam, vt dixi, *miseriordia sempiterna misertus sum tui.* Addo ad maiorem cõfirmationem, v. 10. *Montes enim*

commouebuntur, & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis mea non mouebitur, id est: Etiam si montes de loco suo mouerentur, & colles contremiscerent; non tamen misericordia mea recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur, sed fixum & irreuocabile mansurum est.

21. Sequitur v. 11. *Paupercula tempestate conuulsa, absque vlla consolatione,* id est, hæctenus fuisti paupercula, quia vixisti sine cognitione veri Dei: fuisti instabilis, quia variis idolorum erroribus, quasi tempestatibus conuulsa & agitata es: fuisti sine cōsolatione, quia falsi dij, quos coluisti, non potuerūt te iuuare. At nunc bono sis animo: *Ecce ego sternam per orbem lapides tuos, & fundabo te in Sapphiris. 12. Et ponam iaspidem propugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles,* id est: Ego ita fundabo & stabiliam te, vt tempestate conuelli non possis: ita muniam te portis & propugnaculis, vt sis inexpugnabilis.

22. Superest promissio victoriæ contra hostes, v. 16. *Ecce ego creauī fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum. Et ego creauī interfectorem ad disperdendum,* id est, (vt interpretatur Hieronymus.) Ego creauī diabolum, qui omnium malorum artifex est. Ille suscitabit contra te ignem, & conflabit vasa iniquitatis, id est, impios homines, vt Simonem magū, Arium, Donatistas, Pelagianos, Anabaptistas, Caluianianos, & similes sectarios, qui te oppugnabunt. Sed noli timere. Nam ex altera parte, creauī etiam *interfectorem ad disperdendum,* id est, excitauī alios, qui partim externa vi (quod faciunt Catholici Reges & Imperatores) partim calamo & viuā voce (quod faciunt Doctores Ecclesiæ) disperdent aduersarios tuos. Ver.

17. *Omne vas, quod fictum est contra te, non dirigetur: Et*

omnem linguam resistentem tibi in iudicio, condemnabis, id est: Omnes aduersarij, quos diabolus sufflans contra te excitabit, non habebunt successum, quia non est consilium contra Deum: Et omnes hæreticos, qui tibi resistent in causâ fidei ac religionis, de errore conuictos condemnabis. Quod etiam factum est. Nam Ecclesia condemnauit Arianos, & alios hæreticos, qui illam hæctenus oppugnarunt. Atque hæc sufficiant de prima promissione, quæ luculentissima est.

Secunda promissio Ecclesie, facta in veteri Testamento.

23. **S**ECUNDA promissio habetur Ierem. 31. ver. 31. *Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israël & domui Iuda fœdus nouum. 32. Non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Egypti: pactum quod irritum fecerunt: & ego dominatus sum eorū, dicit Dominus. 33. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israël, post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meā in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: Et ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. 34. Et non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me à minimo eorum vsque ad maximum, ait Dominus: quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.*

24. Hic Deus per Prophetam confert inter se duas promissiones seu pacta: vnum veteris, alterum noui Testamenti: Et ostendit nouum Testamentum meliori promissione vel pacto sancitum esse, quàm vetus, vt interpretatur Apostolus Hebr. 8. 6. Primò, quia pactū veteris Testamenti irritum factū est, propter peccata

Iudæo

Iudæorum Pactum noui Test. non irritabitur. Igitur hoc firmitus est, quàm illud fuit. Secundò, Deus in veteri Testamento *dominatus est* Iudæorum, id est, seuerè & imperiosè egit cum illis, sicut domini solent agere cum seruis. Vel, vt explicat Apostolus, *vituperauit, neglexit, & abiecit illos*, eo quod irritum fecissent pactum. At in nouo Testamento paternè, non seuerè agit cum Christianis, quia per mortem Filij sui placatus est. Tertiò, in veteri Testamento dedit legem scriptam in tabulis lapideis. At in nouo dat scriptam in cordibus seu visceribus Christianorū. Vel, quod idem est, in veteri dedit solam externam legem difficilia præcipientem: non autem internas vires ad præstādum id, quod præciebatur. At in nouo, non solùm dat legem præcipientem, sed etiam gratiam & charitatem adiuuantem. Quartò, in veteri populus facilè recedebat à Deo, & conuertebatur ad idola. Nam ex vna parte, non habebat tanta præsidia ad perseuerandum in cultu veri Dei, quanta nos habemus: Et ex altera, occurrebant multa, quæ auocarent à Deo. 1. fragilitas naturæ humanæ. 2. astutia diaboli. 3. onus legis Mosaiicæ, quod illis erat à Deo impositum. 4. minæ & terrores, quibus quasi inuiti cogebantur portare illud onus. 5. conuersatio cum gentilibus, inter quos viuebant, & à quibus vndique cincti erant. Atque ex his causis fiebat, vt nisi alij alios assiduè incitarent, ad colendum Deum, facilè illius obliuiscerentur. Aliter fit in nouo Testamento. Christiani multo maiora habent præsidia. Habent Christum pro se passum & mortuum. Habent corpus & sanguinem Christi quotidie in sacrificio Missæ. Habent Sacramenta, quæ internam gratiam & charitatem conferunt. Denique vt alia taceam, ipsum nomen, quo Christianos se appellant, tam altè infixum est eorum cordibus, vt eradi non possit.

25. Hæc obiter dicta sint de sensu verborum Ieremiæ. Ad maiorem tamen explicationem duo notanda sunt. *Unum est*, legē Decalogi tripliciter spectari posse. Primò, quatenus per dictamen rectæ rationis, seu per lumen naturale, scripta & impressa est in cordibus hominum. Sic data est omnibus hominibus, etiam gentilibus. (Rom. 2. 15.) Secundò, quatenus scripta est in tabulis lapideis. Sic data fuit Iudæis, non gentilibus. Tertiò, quatenus scripta est in cordibus seu visceribus hominum, non solum per lumen naturale, sed etiam per Spiritum sanctum, qui præbet gratiam & vires ad legem perfectè implendā. Sic datur Christianis. Sicut ergo Iudæi habebant quandam prærogatiuam respectu gentilium, eo quòd accepissent legem scriptam in tabulis lapideis: sic Christiani habent prærogatiuam respectu Iudæorum, eo quòd acceperint eandem legem scriptam in suis cordibus, seu *in tabulis cordis carnalibus*, ut loquitur Apostolus 2. Corinth. 3. 3.

26. *Alterum est*, Iudæos accepisse legem à Deo, intercedente pactione inter ipsum & illos. Nam ipse obligauit se, quòd vellet illos protegere, & omnium bonorum temporalium abundantiam præstare, si seruari legem, quam accepissent. Sin minus, quòd vellet illos affligere bello, peste, fame, captiuitate, & abicere à facie sua, tanquam seruos refractarios & inobedientes. Illi vicissim obligarunt se, quòd vellent seruari legem à Deo acceptam, & illi obtemperare. (Exodi 19. 8. & 24. 6.) Hæc mutua obligatio confirmata fuit sanguine victimarum, quem Moses, tãquam Mediator inter partes paciscentes, resperfit in populum, cum hac protestatione: *Hic est sanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus suis.* (Exodi 24. 8.)

27. Quia ergo Iudæi ex sua parte non seruarunt hoc pactum,

pactum, etiam ex parte Dei rescissum est. Et hæc est causa, cur ipsi à Deo puniti, abiecti & reprobati sint. In eorum locum successerunt Christiani, cum quibus noua pactio à Deo inita est, sub hac formula: *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam. Et ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum.* Mediator fuit, non Moses, sed Christus, qui non animalium, sed proprio sanguine confirmauit hanc promissionem his verbis: *Hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* (Matth. 26.28.)

Et ita confirmauit, vt nunquam integrè rescindenda aut irritanda sit. Poterit quidem rescindi aut irritari, respectu huius aut illius hominis in particulari, qui si peccet, & non velit pœnitere de peccato, merito reicitur à Deo: non tamen potest irritari respectu totius Ecclesiæ, seu populi Christiani, quia Deus absolutè non vult. Hoc patet ex eodem Ieremia, capite citato, v.35. vbi sequitur in hunc modum: *Hæc dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunæ & stellarum in lumine noctis: qui turbat mare, & sonat fluctus eius, Dominus exercituum nomen illi.* 36. *Si defecerint leges istæ coram me, dicit Dominus, tunc & semen Israël deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus.* 37. *Hæc dicit Dominus: Si mensurari potuerint cæli sursum, & inuestigari fundamenta terræ deorsum: & ego abiiciam vniuersum semen Israël propter omnia, quæ fecerunt, dicit Dominus.*

28. Ex quibus verbis colliguntur duo argumenta, quibus Deus confirmat pactum suum fore perpetuum. Vnum est huiusmodi: Ego, qui paciscor vobiscum sum idem ille Deus, qui naturalem legem & ordinem constitui soli, lunæ, stellis & mari: soli, vt luceret per diem: lunæ & stellis, vt lucerent per noctem: mari, vt sonaret & agigaretur, ad meum imperium. Si hæc lex non deficeret, neque pactum, quod vobiscum iniui, de-

fecturum est. Igitur quamdiu videtis solem, lunam, stellas & mare seruare legem & ordinem naturalem, quem illis præfixi; tamdiu cogitare duraturum pactum quod vobiscum initum est. *Alterum*: Sicut impossibile est, vt aliquis vestrum possit mensurare cælos sursum, & fundamenta terræ deorsum: ita nunquam futurum est, vt ego abiiciam vos, & non sim vester protector, iuxta pactum, quod vobiscum iniui.

Tertia promissio Ecclesie facta in veteri Testamento.

29. **T**ertia promissio habetur Zachariæ 2.1. *Et leuauit oculos meos, & vidi: Et ecce vir, & in manu eius funiculus mensorum. 2. Et dixi: Quo tu vadis? Et dixit ad me: vt metiar Ierusalem, & videam quanta sit latitudo eius, & quanta longitudo eius. 3. Et ecce Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & Angelus alius egrediebatur in occursum eius. 4. Et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Ierusalem præ multitudine hominum & iumentorum in medio eius. 5. Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio eius. Et infra v.8. Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei. Et iterum v.10. Lauda & letare filia Sion, quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus. 11. Et applicabuntur gentes multe ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui.*

30. In hoc capite, nomen Ierusalem accipitur duobus modis. Primò literaliter pro vrbe Ierusalem. Secundo, mysticè pro Ecclesia Christi, quod frequenter fit in Scriptura. Nec immeritò, quia Ecclesia habuit ortum seu initium suum in vrbe Ierusalem: Et quidem triplici titulo. Primò, quia ibi Christus crucifixus est, ex

cuius latere morientis formata est Ecclesia. Secundò, quia ibi prima legis Euangelicæ promulgatio facta est in die Pétecostes. (Act. 2.) Tertiò, quia ibi nouum Testamentum in vltima cœna conditum, & Christi sanguine confirmatum est. (Mart. 26.28.)

31. Porrò Deus per Prophetam promittit hic Ecclesiæ, quòd multis partibus superatura sit urbem Ierusalem. Primò, magnitudine. Nam longitudo & latitudo vrbs Ierusalem erat certis terminis definita & circumdata. At Ecclesia, propter multitudinem fidelium, non poterit definiti & circumdari, sed toto orbe diffunderur.

32. Secundò, munitione & protectione. Nam vrbs Ierusalem fuit munita muris lapideis. Ecclesia pro muris lapideis, habebit Deum protectorem. Cuius protectio describitur primum his verbis: *Ego ero ei murus ignis in circuitu.* Id est: Non ero murus lapideus, qui transcendendi aut penetrari potest, sed murus igneus, qui transiliri non potest, & qui solo aspectu terrebit hostes appropinquantes. Deinde illis verbis: *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei,* id est, grauissimè me offendit.

33. Tertiò, maiestate & gloria. *Ego, ait Dominus, in gloria ero in medio eius,* quasi dicat, Non solum protegam Ecclesiam, sed etiam gloriosam reddam. Vel, vt loquitur Theodoret. Non modo ei omne robur supeditabo, sed & illustrem & admirandam reddam, vt eius gloria per omnem orbem terrarum peruagetur. De hac gloria loquitur Isaias c. 60.1. *Surge illuminare Ierusalem, quia venit lumen tuum & gloria Domini super te orta est.* 2. *Quia ecce tenebræ operiēt terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur.* 3. *Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui.* Et Baruch. cap. 5.3. *Deus ostendet splendorem suum in te, qui sub cælo est:* Vel vt Græcus textus habet:

habet: *Deus ostendet omni terræ & nationi, quæ sub cælo est, splendorem tuum.*

34. Est autem notanda differentia inter gloriam Synagogæ & Ecclesiæ. Nam in Synagoga seu in veteri Testamento non erat alia gloria, quàm quòd aliquando appareret vel nubes caliginosa, vel ignis in medio nubis caliginosæ sursum ascendens: idque in signum præsentia diuinæ, vel ad puniendum, vel ad protegendum. Sic enim legimus Exodi 16. 10. *Et ecce gloria Domini apparuit in nube.* Et cap. 24. 15. *Operuit nubes montem, & habitauit gloria Domini super Sinai, tegēs illum nube sex diebus: septimo autem die vocauit eum de medio caliginis. Erat autem species gloria Domini, quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum Israël.* Et cap. 40. 32. *Operuit nubes tabernaculum testimonij, & gloria Domini impleuit illud. Nec poterat Moses ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & maiestate Domini coruscante.*

35. At in Ecclesia multò amplior gloria est. Primò, quia Filius Dei in propria persona apparuit nobis, qui est lux vera, non tantum illuminans aliquam nubem aut montem, sed *illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum.* (Ioann. 19.) Secundò, quia in natiuitate ipsius, claritas Dei circumfulsit omnes, qui aderant: & Angeli apparuerunt: & audita est vox dicentium: *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* (Lucæ 2. 14.) Tertio, quia post aliquot dies, præter communem rerum ordinem, visa est stella in Oriente, & stupendo miraculo duxit tres Magos ad locum, in quo natus erat Christus, (Matth. 2. 2.) Quarto, cum idem Christus in Iordane baptizaretur à Ioanne, aperti sunt ei cæli: & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se: Et ecce vox de cælis dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* (Matt. 3.

16.) Quintò, quando cum Petro, Ioanne & Iacobo ascendit in montem Thabor, *transfiguratus est coram ipsis. Et resplenduit facies eius sicut Sol: vestimenta autem eius facta sunt alba, sicut nix. Et ecce apparuerunt illis Moses & Helias cum eo loquentes.* (Matth. 17. 2.) Sextò, in morte Christi, *Velum tēpli scissum est, terra mota est, petra scissa sunt, monumenta aperta & multa corpora sanctorum, qui dormierant surrexerunt: insuper & tenebræ factæ super uniuersam terram.* Septimo, in die Pentecostes, *factus est repente de cælo sonus, tanquam aduenientis Spiritus uehementis, & repleuit totam domum, ubi Apostoli erant sedentes. Et apparuerunt illis dispersitæ linguæ tanquã ignis, seditque supra singulos eorum: & repleti sunt omnes Spiritu sancto & cœperunt loqui variis linguis.* (Act. 2. 2.) Octauò, S. Stephanus, cum lapidaretur à Iudæis *Vidit cælos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei.* Nonò, Saulus in itinere versus Damascum, cœlesti luce circumfusus est, & cadens in terram, *audiuit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris?* (Act. 9. 4.) Ac postea raptus in tertiũ cœlum, *audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui,* (2. Corinth. 12. 4.) Denique, vt omnia alia præteream, ineffabilis gloria est, quod Christus quotidie in Eucharistia nobis appareat, sub aliena quidem specie, sed tamen in propria natura & persona, verus Deus & verus homo. Nihil simile in veteri testamento.

Tres aliæ promissiones ex nouo Testamento.

36. **P**Ræter eas promissiones, quas attuli ex veteri Test. sunt aliæ tres luculentissimæ quæ à Christo in nouo Testamento factæ sunt. Prima habetur Matth. 16. 18. *Super hanc petram edificabo Ecclesiam*
Opusc. Tom. IV. A a meam

meam, & portæ inferi non praualebunt aduersus eam. Hæc vnica (quam tu more Calvinistico, parui æstimas) meritò sufficeret homini Christiano, etiam si alia non esset. Est enim planè absoluta, & non pendet à fragili aut caduca aliqua conditione. Itaque de illius euentu dubitare non possumus. *Ædificabo, inquit, Ecclesiam meam, non super arenam mobilem & fluentem, sed super firmam & immobilem petram, quæ nulla tempestate concuti aut loco moueri possit. Et portæ inferi nõ praualebunt aduersus eam.* Per portas inferi intelligit potentiam diaboli. Itaque sensus est: Nulla diaboli potentia poterit vincere aut superare Ecclesiã. Vel, Etiam si diabolus per tyrannos per hæreticos, per schismaticos, omni arte & machinatione oppugnet Ecclesiam, nunquam tamen expugnabit. Hæc est communis expositio interpretum, quam sequitur Augustinus lib. 1. de symbolo ad cathecumenos cap. 6.

37. Alij sic explicant: Etiam si tyranni, hæretici & schismatici conentur omni ope ac præsidio se defendere contra Ecclesiam, non tamen poterunt illi resistere. Qui sensus videtur colligi ex ipsa metaphora qua vsus est Christus. Nam portæ urbium solent plerunque muniti & custodiri, vt resistent hosti, sustinendo ipsius impetum ac impressionem: non autem, vt vincant hoste, inuadendo illum & expugnando. Cum ergo dixit, *Portæ inferi non praualebunt aduersus eam*, videtur idem esse, ac si dixisset: Portæ inferi non sustinebunt vim & impetum illius. Quòd etiam euentus docet. Nam quotquot hæcenus hæretici oppugnarunt Ecclesiam, ab ipsa victi & damnati sunt. Et hoc sensu dixit Isaias cap. 54. 17. *Omni linguam resistentem tibi in iudicio, condemnabis.* Vide supra §. 22.

38. Vtraque expositio bona est. Posterior tamen, quæ sequitur Maldonatus, videtur plus tribuere Ecclesiæ, quàm

quàm prior. Nam plus est, vincere & debellare hostē, quàm non vinci & debellari ab hoste. Plus est Ecclesiam tam esse potentem, vt aduersarij non possint illi resistere, quàm esse tam potentem, vt aduersarij non possint illam expugnare. Ad hoc enim sufficit par potentia ad illud requiritur maior & efficacior. Igitur iuxta hanc expositionem, promissio Christi continet duas partes. Vna est: *Ædificabo Ecclesiam super petram, vt non corruat, non vincatur non expugnetur.* Altera: *Ecclesia non solùm non vincetur, non expugnabitur, sed etiam vincet & expugnabit suos aduersarios: Vel aduersarij non poterunt sustinere vim & impetum Ecclesiæ oppugnantis.*

39. Secunda promissio habetur Matt. 28. 19. *Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: docentes eos seruare omnia, quæcunque mandauit vobis: Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi.* quasi dicat, Ego mitto vos in vniuersum orbē, vt apud ethnicos prædicetis Euangelium, & Sacramenta administretis. Occurrent quidem multa pericula & aduersitates, quia diabolus, qui vbique habet suos cultores & idololatrias crudelissimè vos persequetur: Sed forti estote animo: Ego non deseram vos: adero vobis & successoribus vestris in omni necessitate vsque ad finem mundi. Ego, inquam, adero, qui nuper dixi: *Non relinquam vos orphanos* (Ioan. 14. 18.) Ego qui dixi, *Confidite, ego vici mundum.* (Ioan. 16. 33.) Ego, contra quem princeps huius mundi non habet quicquam. (Ioan. 14. 30.) Ego, cui Pater promisit, *Ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* (Psal. 109. 2.) Ego ille ipse, qui Ieremiæ dixi, *Ne timeas à facie eorum, quia tecum ego sum, vt eruam te.* (Ierem. 1. 8.) Ego denique, qui Ezechieli dixi, *Ecce dedi faciem tuam valentiores faciebus eorum, &*

frontem tuam duriolem frontibus eorum. Vt adamantem & silicem dedi faciem ne timeas eos. (Ezech. 3. 8.) Sicut his duobus Prophetis adfui ad breue tempus, ita vobis ad ero omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.

40 De hac promissione scribit S. Prosper li. 2. de vocatione gētium cap. 2. his verbis: *Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi, id est, Cum sicut oues introieritis in medium luporum, nolite de vestra infirmitate trepidare, sed de mea potestate confidite, qui vos vsque ad consummationem sæculi in omni hoc opere non derelinquam: non ad hoc, vt nihil patiamini, sed quod multò maius est, præstiturus, vt nulla sauentium crudelitate superemini. In mea enim potestate prædicabitis, & per me fiet, vt inter contradicentes, inter furentes, Abrahæ filij de lapidibus suscitentur. Ego insinuabo, quod docui, ego faciam, quod promisi.*

41. Et eleganter Gennadius Scholarius in oratione da azymò, sect. 9. *Christus dicit nunquam suam errare Ecclesiam, quia se semper cum ea mansurum pollicitus est. Si ergo verus est Christus, & promissionem suam verã esse oportet. Ita enim dixit: Ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem sæculi. Nosque ita credimus, eum cum Ecclesia sua semper esse permansurum, nec eam derelicturum vnquam. Si verò secundum vos, cum ea se semper mansurum pollicitus est, sed dereliquit illam, & errare permisit, ex necessitate mendax est. Si verò mendax, Deus non est. Videte in quam absurditatem incidistis, CHRISTVM vocando mendacem. Nam hoc omnem iniquitatem & blasphemiam superat.*

42. Tertia promissio habetur Lucæ 22. 31. *Ait autem Dominus: Simon, Simon, Ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: Ego autem rogavi pro te, vt non deficiat fides tua. Hic Christus alloquitur Petrum, tanquam*
caput

caput Ecclesiæ, & in Petro omnes successores illius. Et prioribus quidem verbis ostendit periculum, quod à diabolo imminebat Petro & Ecclesiæ, posterioribus ostendit remedium. Primò igitur dicit, diabolum omni conatu moliri & moliturū esse, vt noceat Ecclesiæ. Mox addit, se sua oratione protegere & protecturum esse Ecclesiam, ne superetur à diabolo.

43. Sic explicat Lucius I. Papa & Martyr in epist. 1. ad Episcopos Hispaniæ & Galliæ, cū ait : *Ecclesia Romana Apostolica est, & mater omnium Ecclesiarum, quæ à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur, nec hæreticis nouitatibus deprauata succubuit, secundum ipsius Domini pollicitationem dicentis: Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua.*

Similia habet Agatho Papa in epist. ad Constantinum Imperatorem, quæ approbata est in sexta Synodo generali, Act. 8. Et Nicolaus primus in epistola ad Michaëlem, & Diuus Bernardus in epist. 190. ad Innocent. & plures alij.

44. Habes, mi Georgi, varias promissiones in veteri ac nouo Testamento Ecclesiæ factas : quarum summa hæc est. Primò, Ecclesia erit fœcundior, quàm Synagoga: *Multi filij deserte magis, quàm eius, quæ habet virū.* Secundò, Erit amplior: *Dilata locum tentorij tui: ad dextram enim & leuam penetrabis.* Tertiò, Erit stabilis & perpétua: *Non confunderis neque erubesces: in misericordia sempiterna misertus sum tui.* Quartò, Erit inexpugnabilis: *Portæ inferi non preualebunt aduersus eam.* Quintò, Erit victrix, & debellatrix suorum hostium: *Omnem linguam resistentem tibi in iudicio, condemnabis.*

45. Neque pendent hæc promissiones ab aliqua conditione ex parte nostri, sed absolutæ sunt, & in Dei bonitate ac tutela fundatæ. Ego, inquit, ero ei murus ignis in circuitu. Item, Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque

ad consummationem seculi. Item, *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Denique, *Qui tetigerit vos, tangit pupilam oculi mei.* Nec modo absolutæ, sed etiam iuramento, confirmatæ. Sicut, inquit, olim iureiurando promissi Noë, quod non amplius vellem dissipare terram diluio: ita iureiurando promitto Ecclesiæ, quod non velim illi irasci. Nihil addam. Solum cupio te aduertere, in quo errore hæctenus versatus sis.

QVÆSTIO III.

An Synagoga fuerit Deo coniunctior, quàm sit Ecclesia.

46. **I**D tu quidem astruis hoc argumento: Filia est coniunctior patri, quàm sponsa suo sponso: At Synagoga fuit filia Dei; Ecclesia sponsa illius est: Ergo Synagoga fuit illi coniunctior, quàm Ecclesia. Maiorem probas, quia filia, quantumvis peccet, semper manet filia. At sponsalia inter sponsum & sponsam dissolui possunt. Minorem non aliunde cõfirmas, quàm ex illo Zach. 2. 10. *Lauda & letare filia Sion.*

47. Vis dicam, quod sentio? Sæpe hic peccas. Primò, quia non distinguis inter filiam naturalem & adoptiuam. Synagoga, si fuit filia Dei, non fuit nisi adoptiua. At filia Adoptiua, si peccet, potest priuari iure adoptionis. Nunquid non Iudas fuit filius Dei adoptiuus, cum eligeretur in Apostolum? Nemo dubitat. At per crimẽ proditionis desit esse, quod erat.

Deinde ex eo, quòd scriptum est apud Prophetam: *Lauda & letare filia Sion*, non rectè probas, Synagogã fuisse filiam Dei. Primò, quia Propheta per filiam Sion non intelligit Synagogã, sed Ecclesiam, ut supra ostendi. Secundò, etiamsi intelligeret Synagogam, nihil aliud

aliud inde colligi posset, quàm Synagogam fuisse filiam Sion. At esse filiam Sion, non est idem, quod esse filiam Dei. Si hoc nescis, breuiter explicabo. Hæc uocula, *Filia Sion*, tribus modis accipitur in Scriptura. Primò pro vrbe Ierusalem, quæ ideò uocata fuit filia Sion, quia erat sub tutela & protectione montis Sion. Sic accipitur Isaïæ 1.8. *Derelinquetur filia Sion, ut umbraculū in uinea, & sicut ciuitas, quæ uastatur.* Et Thren. 2.8. *Cogitauit Dominus dissipare murum filie Sion.* Et alibi sæpius. Secundò, pro fœminis habitantibus in vrbe Ierusalem. Sic accipitur Isaïæ 3.16. *Pro eo, quod eleuatae sunt filia Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, ambulabant pedibus suis, & composito gradu incedebant, decaluabit Dominus verticem filiarum Sion.* Tertiò, pro Ecclesia Christi. Sic accipitur apud Zachariam loco citato. Et ratio est, quia filia Sion significat urbem Ierusalem, iuxta primam acceptionem. At Ecclesia mysticè designatur per urbem Ierusalem, ut §. 30. explicatum est: Ergo etiam per filiam Sion. Nihil ergo præsidij habes ex Zacharia, ut iam uides.

49. Postremò peccas, quia dum attendis ad ea, quæ Caluiniani professores tibi obtrudūt, negligis ea, quæ in sacris literis de Ecclesia & Synogoga scripta sunt. Quæ ista? Ut multa alia omittam, accipe hæc pauca. Primò, Apostolus comparat Synagogam cum ancilla, Ecclesiam cum Domina: illam cum Agar, quæ fuit repudiata; hanc cum Sara, quæ fuit uxor Abrahæ. (Ad Galat. 4.) Ex quo sequitur, quanto dignior est conditio Dominae, quàm ancillæ, tanto digniorem esse Ecclesiam quam Synagogam.

50. Deinde Christus, qui est sponsus Ecclesiæ, sic illam alloquitur in Cantico Canticorum, cap. 1. uer. 7. *O pulcherrima inter mulieres, egredere.* Et ibidem u. 14.

Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum. Et cap. 2. v. 2. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Et c. 4. v. 7. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Veni de Libano sponsa mea: coronaberis de capite Aman, & c. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, & c. Et cap. 5. v. 1. Veni in hortum meum soror mea sponsa. Et cap. 6. v. 3. Pulchra es amica mea, suavis & decora. Et v. 8. Una est columba mea, perfecta mea, una est matris sue, electa genitrici sue. Viderunt eam filiae, & beatissimam predicauerunt: regina, & laudauerunt eam. Quae est ista, quae progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?

51. Vbi vnquam legisti similia de Synagoga? Hæc potius de illa legisti, Ierem. 2. 20. In omni colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix. Et paulò post: Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus tuus. Et cap. 3. v. 1. Tu fornicata es cum amatoribus multis. Et ibidem: Leua oculos tuos in directum, & vide, ubi non prostrata sis. In viis sedebas, expectans eos, quasi latro in solitudine: & polluisti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis, & c. Frons mulieris meretricis facta est tibi: noluisti erubescere. Et cap. 5. v. 11. Præuaricatione præuaricata est in me domus Israël, & domus Iuda, ait Dominus. Et Oleæ 2. 2. Ipsa non uxor mea, & ego non vir eius. Auferat fornicationes suas à facie sua, & adulteria sua de medio uerberum suorū, ne fortè expoliam eam nudam, & statuam eam secundū diem natiuitatis sue. Et alibi plura.

52. Hæc confer cum iis, quæ Ecclesiæ dicta sunt. Et facilè intelliges, Ecclesiam Deo coniunctiorem esse, quàm fuerit Synagoga. An non Domina coniunctior est, quàm ancilla? An non sponsa quàm adultera? An non decora, quàm fornicaria? An non pulchra, quàm maculata? An non coronata, quàm spoliata? An non

amica,

amica, quàm præuaricatrix? Et quid opus est pluribus? Ipsi sponsus & sponsa testantur mutuam suam amorem, quo arctissimè inter se coniuncti sunt. Sic loquitur sponsus: *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa. vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui, &c.* Et sic sponsa vicissim: *Fulcite me floribus, & stipate me malis, quia amore langueo.*

Epilogus.

13. **A**Tque hæc hæc hactenus mi D. Georgi. Quæ velim eo candore accipias, quo à me scripta sunt. Et tu ipse iam vide, quàm infirmum ac debile sit argumentum, quo hactenus à Calvinianis Professoribus persuasus es, Ecclesiam Christi errare ac deficere posse. Reperam id, si non tuis verbis, saltem tuo sensu. Est autem hoc.

54. Synagoga habuit tres prærogatiuas præ Ecclesia, quia & magis commendata est in Scripturis, & excellentiores habuit promissiones, & arctius cum Deo fuit coniuncta. At, non obstantibus his prærogatiuis, potuit errare ac deficere, & reipsa erravit ac defecit: Ergo multò magis Ecclesia, quæ has prærogatiuas non habet, poterit errare ac deficere.

55. Sic tu, vel tui potius Calvinistæ. (Quamquam non amplius tui, si Catholicus es, ut te esse dicis.) At iam ostendi omnes illas prærogatiuas esse mera figmenta: Et Ecclesiam multis partibus Synagogæ præferendam esse. Quod si ita est, ruit fundamentum, quo tota argumentatio tua nixa est. Vale, & Deum pro me ora. Viennæ Austriæ ex collegio Societatis Iesu, anno 1615. mense Februario.

Tuus ex animo

Martinus Becanus Societatis Iesu Theologus.

Appendix.

NE hæreas in iis , quæ dicta sunt , mi D. Georgi, distinguendæ sunt hæ tres propositiones. Prima; *Synagoga abrogata est, Ecclesia non abrogabitur.* Hæc verissima est. Altera; *Tota Synagoga , antequam abrogaretur, erravit in fide: Tota Ecclesia nunquam errabit in fide.* Prior pars falsa, posterior vera est. Tertia; *Etiam si tota Synagoga errasset in fide , non ideò consequens est, totam Ecclesiam errasse aut erraturam in fide.* Et hæc verissima.

OPVSCVLVM V.

AD ILLVSTREM
VIRVM.

De oratione pro defunctis.

EPISTOLA.

I. ON ita pridem, illustris Domine, ab
authore Calviniano schedam mihi ob-
tulisti, in qua ille solido, vt putabat, ar-
gumento conatus est orationem pro
defunctis, quam Catholici antiquo
more vsurpant, penitus labefactare & refellere. Quis
author ille sit, nolim curiosè perscrutari, præsertim
cum nec mea magnopere interfit; nec ad rem, de
qua agitur, discutiendam necessarium. Hoc vnum ex
te audire memini, esse hominem dignitate illustrem,
& opinione virtutis ac doctrinæ apud Calvinistas ce-
leberrimum. Porrò argumentum, quo utebatur, est
huiusmodi:

Quidquid non est ex fide, est peccatum:

Orare pro mortuis non est ex fide:

Ergo est peccatum.

Probatio minoris.

Quidquid fit cum dubitatione, vel hæsitacione
aliqua, non est ex fide:

Orare pro mortuis, fit cum dubitatione vel hæsi-
tacione aliqua:

Ergo

Ergo non est ex fide.

Huius syllogismi maior probatur, quia fides est hypostasis rerum sperandarum. Si hypostasis, non admittit hæsitationem.

Minor probatur, quia, qui orant pro mortuis, ignorant statum mortuorum, id est, utrum mortui sint ex numero saluorum vel damnatorum, pro quibus nullis opus orationibus: an verò ex iis, qui Purgatorij pœnis ad tempus addicuntur pro quibus forsitan locum haberent, aut habere possunt preces pro illorum liberatione conceptæ.

2. De hoc argumento (quod totidem verbis ab auctore propositum est) quid equidem sentirem, amicè ac familiariter sciscitatus es. Dixi tunc breuiter, quod occurrebat. Nunc, quia aliquid otij à prælectionibus Academicis nactus sum, paulo fufius rem explicabo. Non quod necesse sit, te hominem Catholicum, & in similibus controuersijs probè versatum, à me instrui: sed quia mei officij est, honestæ amicorum postulatio- ni morem gerere. Igitur de toto negotio sic sentio. Primò, Bonum ac vtile esse, orare pro defunctis. Secundò, Argumentum, quod in contrarium adfertur, niti tribus principiis, quorum primum infirmum est; reliqua apertè falsa. Tertiò, idem argumentum in aduersarium retorqueri posse. Hæc tria, eo ordine quo proposita sunt, sigillatim demonstrabo.

Bonum ac vtile est orare, pro defunctis.

3. **P**rimò igitur, quod bonum ac vtile est, orare pro defunctis, dupliciter probari potest. 1. Ex Scriptura, 2. ex communi praxi & iudicio primitiuæ Ecclesiæ.

Ex Scriptura habemus luculentum testimonium, lib. 2 Machab. cap. 12. v. 43. vbi Iudas Machabæus iussit offerri sacrificium pro defunctis. Et factum eius ibidem approbatur his verbis: *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.* Quod autem libri Machabæorum sint verè sacri & canonici, testatur Gelasius Papa in Concilio Romano (vt habetur Tom. 2. Conciliorum.) Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana cap. 8. Innocentius Primus epist. 3. ad Exuperium capite 7. & plerique alij. Nec obstat, quod in Hebræorum Canonem relati non sint. Nam Canon iste, tempore Esdræ consignatus est, cum libri Machabæorum nondum extarent. Non igitur in illum Canonem referri poterant.

4. De communi praxi & iudicio primitiuæ Ecclesiæ, scribit Augustinus in libro de cura pro mortuis gerenda, capite 1. his verbis: *In Machabæorum libris legimus, oblatum pro mortuis sacrificium. Sed, etsi nusquam in Scripturis veteribus legeretur, non parua tamen est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, authoritas: vbi precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum.* Et cap. 4. *Non sunt permittende supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Christiana & Catholica societate defunctis suscepit Ecclesia.*

5. Porro, quanti momenti in hoc puncto sit vniuersæ Ecclesiæ authoritas, ex eo generatim constare potest, quòd Ecclesia in rebus ad fidem & salutem pertinentibus, errare non possit. Est enim *firmamentum & columna veritatis*; contra quam portæ inferi nunquam præualebunt. Speciatim verò ex alio triplici capite. Primò, quia Ecclesia in hoc puncto sequitur exemplum Iudæ Machabæi, quod à Scriptura approbatum est, vt paulò ante ostendi. Secundo, sequitur doctrinam & institutionem

tionem Apostolorum, vt testatur Chrysoſtomus homilia 69. ad populum: *Non temerè, inquit, ab Apoſtoliſ hæc ſancita fuerunt, vt in tremendis myſteriis defunctorum agatur commemoratio.* Et ante illum Tertullianus in libro de corona militis. Tertio, quia hæretici olim habiti ſunt, qui in hoc puncto ab Eccleſia diſſentiebant, vt patet ex Auguſtino libro de hæreſibus capite 53. vbi ſic ſcribit: *Aeriani de Aerio quodam ſunt nominati, qui cum eſſet preſbyter, doluiſſe fertur, quod Episcopuſ non potuit ordinari: & in Arianorum hæreſim lapſuſ, propria quoq; dogmata addidiſſe nonnulla, dicens, orare vel offerre pro mortuis oblationem non oportere.* De quo plura vide apud Epiphanium hæreſi 75.

Argumentum, quod contra adfertur, nittitur in firmis & falſis principiis.

6. **A**Rgumentum, quo aduerſarius uſuſ eſt, nittitur hiſ tribuſ principiis. Vno, quod illud Apoſtoli, Romanorum 14. verſ. 23. *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt;* intelligendum ſit de ea fide, quam idem Apoſtoluſ Hebræorum 11. verſ. 1. dicit eſſe *hypoſtaſin ſeu ſubſtantiam rerum ſperandarum, argumentum non apparentium.* Altero, quod hæc fides excludat omnem dubitationem & ignoratiam, etiam illam, qua quiſ ignorat ſtatuſ illiuſ, pro quo orat: adeò vt iſ non cenſeatur orare ex fide, ſed contra fidem, qui dubitat aut ignorat, in quo ſtatu alter ſit, pro quo orat. Tertio, quod generatim loquendo, quicunq; orat pro defunctis, ignoret ſtatuſ, in quo ſunt.

7. At primum principium, vel falſum, vel certè infirmum eſt. Nam plerique Scripturæ Interpreteſ aperte docent, fidem, de qua Apoſtoluſ loquitur, non ſumi pro

pro hypostasi rerum sperandarum (quod tamen ut certum & indubitatum supponit author Calvinianus) sed potius pro persuasione seu dictamine conscientiae, quo quis iudicat, hoc vel illud sibi licitum esse, aut prohibitum. Itaque hunc esse sensum Apostoli: Tunc hominem peccare, quando agit contra dictamen vel persuasionem propriae conscientiae. Quidquid enim sit reclamante & renitente conscientia, siue alias ex se bonum, siue malum sit, peccatum est. Atque ita sentiunt Chrysostomus, Ambrosius, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, & alij in Commentario illius loci. Et praeterea Innocentius Papa capite finali, de praescriptionibus. Item ex recentioribus, non modo Catholici, sed etiam Calvinus ipse: *Merito, inquit, praeviaricationis arguitur, qui contra testimonium conscientiae pergit.*

8. Et hunc esse legitimum sensum Apostoli patet ex decursu totius capitis. Instruit enim novos Christianos (qui partim ex Iudaeis, partim ex gentilibus conuersi erant ad Christum) quomodo deberent se gerere in usu ciborum. Iudaei putabant legem Mosaicam de ciborum discrimine adhuc seruandam esse: ac proinde abstinebant ab iis cibis, qui secundum legem Mosaicam erant immundi & prohibiti. Gentiles vero nullum faciebant discrimen inter cibos, sed promiscue omnibus utebantur. Hinc oriebatur contentio inter illos. Nam Iudaei iudicabant gentiles male agere, quod a certis cibis non abstinere. Et vicissim gentiles iudicabant Iudaeos supersticiosos esse, quod abstinere. Utrosque arguit & instruit Apostolus in toto capite. Ac primum sic ait: *Is, qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet: Deus enim illum assumpsit.* quasi dicat. Gentilis, qui manducat cibos lege prohibitos,

non spernat Iudæum abstinenterem ab eiusmodi cibis. Et Iudæus, qui abstinet, non iudicet Gentilem male agere, si non absteineat. *Unusquisque in suo sensu abŭdet*, id est, cùm ista res de ciborum discrimine sit indifferens (spectando præcisè legem Mosaïcam, quæ tunc erat abrogata) quisque sentiat & faciat, quod sibi videretur. Iudæus absteineat; gentilis manducet, si vult. Neuter tamen alterum iudicet, quasi malè agat. *Nam qui manducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo: Et qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.* Ostendit neutrum malè agere, ac proinde neutrum temerè iudicandum esse. Nam gentilis, qui manducat cibos lege Mosaïca prohibitos, ad Dei gloriam manducat: Et Iudæus qui abstinet, ad Dei gloriam abstinet. Vtèrque enim gratias agit Deo: ille, quia promiscuè vtitur omnibus: hic, quia vescitur licitis, & lege Mosaïca concessis. *Non ergo amplius inuicem iudicemus sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum*, id est: Quandoquidem ostendi vtrunque benè agere, & Iudæum abstinendo, & gentilem manducando cum gratiarum actione, non amplius debet alter alterum iudicare, quasi malè agat. Hoc tamè cauendum est, ne alter alterum in hac parte offendat, aut scandalizet. *Scio & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei, qui existimat quid commune esse, illi commune est. Vbi commune idem est quod immundum, seu lege Mosaïca prohibitum, vt patet ex alio loco, Actor. 10. 14. Nunquam manducati omne commune & immundum.* Est ergo sensus: Scio legem Mosaïcam, quæ ponit discrimen inter cibos mundos & immundos à Christo abrogatam esse, ac proinde nullam esse apud Christianos immundam esse vi legis Mosaïcæ, nisi ei, qui ex erronea conscientia iudicat immundam esse, eo quod putet legem Mosaïcam ex ea parte adhuc obligare. De quo

quo infra subdit : *Qui autem discernit, si manducauerit, damnatus est, quia non ex fide. Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est.* quasi dicat, Qui discernit inter cibos mundos & immundos, existimans non licere manducare immundos, si nihilo minus manducat, proprio iudicio damnatus est, quia facit contra persuasionem seu dictamen propriæ consciëntiæ. Quidquid autem fit contra dictamen propriæ conscientiæ, peccatum est.

9. Ex quo discursu manifestè colligimus, Apostolum non loqui de ea fide, quæ est substantia rerû sperandarum, & à qua propriè fideles nominamur: sed de ea, quæ consistit in persuasionem cōscientiæ circa honestatem vel turpitudinem facti. Est autem magnum discrimen inter utramque fidem. Nam prior versatur circa mysteria à Deo reuelata: posterior circa res licitè faciendas aut non faciendas. Priori credimus vera esse, quæ à Deo reuelata sunt: posteriori iudicamus, licitè aliquid fieri vel non fieri posse. Prior excludit omnem errorem circa suum obiectum: posterior potest esse cum errore. Nam qui credit vera esse, quæ à Deo reuelata sunt, non errat. At qui iudicat hoc licitum, illud prohibitum esse, potest errare, & sæpe errat. De priori loquitur Apostolus Hebr. 11. 6. *Sine fide impossibile est placere Deo.* Et Rom. 3. 28. *Arbitramur hominem iustificari per fidem.* De posteriori intelligenda est Regula iuris in 6. *Possessor male fidei non præscribit.* Et axioma iureconsultorum, *Ad præscriptionem requiritur bona fides:* ut interpretatur Innocentius in Magno Concilio Lateranensi, cum ait: *Quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est, synodali iudicio definimus, ut nulla valeat absq, bona fide præscriptio, tam canonica quàm civilis; cum generaliter sit omni constitutioni, & consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest observari. Unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte habeat rei alienæ*

conscientiam. Quæ verba referuntur in iure canonico, cap. finali, de præscriptionibus.

10. Ex dictis formo tale argumentum. Apostolus Roman. 14. agit de Iudæis & gentilibus ad Christum conuersis, qui habebant contrarias persuasioes, non circa mysteria fidei à Deo reuelata, sed circa cibos licitè manducandos, vel non manducandos. Iudæi putabant aliquos illicitos & immundos esse: Gentiles, nullos esse illicitos aut immundos. Neutri tamen ex ea parte erant culpandi; quia persuasio illorum, licet esset contraria, erat tamen de re (saltem eo tempore) indifferente. At si fuisset contraria persuasio circa mysteria fidei à Deo reuelata, non fuisset de re indifferente, nec utrique fuissent sine culpa. Non enim licet de mysteriis à Deo reuelatis habere contrarias persuasioes: nec ibi locum habet, quod dicit Apostolus: *Unusquisque in suo sensu abundet.*

11. Hæc sufficiant de primo principio. Ex quo si aduersarius velit aliquid concludere, formandus erit hic syllogismus: Quicumque facit aliquid contra dictamen propriæ conscientiæ, peccat: At Catholici, dum orant pro defunctis, faciunt aliquid contra dictamen propriæ conscientiæ: Ergo peccant. In quo syllogismo maior vera est, sed minor falsa. Non enim Catholici iudicant in conscientia, illicitum esse orare pro defunctis, sed licitum & laudabile, Non ergo orant cōtra dictamē suæ cōscientiæ; sed ex dictamine suæ cōscientiæ.

Alterum principium discutitur.

12. **A**lterum principium aduersarij est, fidē Christianam, quæ est hypostasis rerū sperandarū, excludere omnem penitus dubitationem, etiam illam, qua

qua quis ignorat statum illius, pro quo orat. Hoc aperte falsum est. Solum excludit dubitationem circa proprium obiectum, id est, circa articulos à Deo reuelatos, qui per fidem creduntur. Nam de illorum veritate non licet dubitare. At de aliis rebus, quæ à Deo reuelatæ nō sunt, salua fide, dubitari potest, verbi gratia; non licet dubitare de Trinitate personarum in Deo, de morte & passione Christi, de eiusdem resurrectione & ascensione ad cælos, de missione Spiritus sancti, de futura mortuorum resurrectione: quia hæc omnia à Deo reuelata sunt. Potest tamen aliquis, salua fide, dubitare, an personæ diuinæ, præter tres subsistentias relatiuas, habeant aliquam subsistentiam absolutam? an Christo in sua passione dextrum, an sinistrum latus fuerit lanceâ perforatum? an Christum ad cælos ascendentē comitati sint Adam & Eua? an Spiritus sanctus æqualiter datus sit omnibus, quibus in Pentecoste datus est? an omnes mortui resurrecturi sint in eadē corporis quantitate? Nam hæc & similia, speciatim à Deo reuelata non sunt.

13. Idem dico in nostro casu. Nam qui orat pro se, vel pro alio, non debet dubitare de iis, quæ sub fidem cadunt: potest tamen dubitare de aliis, quæ sub fidem nō cadunt: verbi gratia. Non debet dubitare de his duobus. Primò quod Deus promiserit se exauditurum nostras orationes, si debito modo ab eo aliquid petamus, & aliunde nihil obstat. Secundò, quod Deus sit verax & fidelis in promissis. Nam vtrumque cadit sub fidem: vtrumque à Deo reuelatum est. Prius quidem, Ioan. 16. 23. *Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Posterius verò Hebr. 10. 24. *Fidelis est, qui repromisit.* Igitur, qui orat Deum, de neutro debet dubitare, iuxta illud Iacobi cap. 1. vers. 5. *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat*

omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur. Postulet autem in fide, nihil hesitans. Qui enim hesitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur & circumfertur. Non ergo estimet homo ille, quod accipiat aliquid à Domino.

14. Potest tamen, qui orat, salua fide dubitare de his tribus. Primò, an impetraturus sit, quod petit pro se. Secundò, an impetraturus sit, quod petit pro altero. Tertiò, in quo statu sit alter, pro quo aliquid petit. Nam hæc tria non sunt speciatim à Deo reuelata, vt ostendam de singulis.

15. Ac primò, qui orat, salua fide dubitare potest, an sit impetraturus, quod petit pro se. Quamuis enim certa ac infallibilis sit hæc Dei promissio, *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*: nō tamen est absoluta, sed conditionata. Debet enim intelligi cum hac duplici conditione. Vna *Dabitur vobis*, si piè & perseveranter petieritis. (Luc. 11.8. & cap. 18.5.) Altera, *Dabitur vobis*, si expediat. At nos sæpe dubitamus, an expediat, necne. Et reuera sæpe non expedit, quando putamus expedire. Habemus clarum exemplum in Apostolo Paulo, qui ter Dominum rogavit, vt auferretur ab eo stimulus carnis. Et sine dubio putabat expedire, vt id fieret. Et tamen non expediebat: ideoque quod petiuit, non impetravit. Sic enim de seipso testatur 2. Corinth. 12. 7. *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanae, qui me colophizet. Propter quod ter Dominum rogavi, vt discederet à me. Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur.* Vnde Augustinus tractatu 7. in Ioannem: *Novit Deus, quid nobis expediat. Id agamus tantum, vt cor nostrum sanum sit à peccatis. Et quando flagellamur forte in corpore, ipsum deprecemur. Rogavit cum Paulus Apostolus, vt auferret ab eo stimulum carnis, & noluit auferre. Nunquid perturbatus est, & nunquid contri-*
status

status dixit se desertum? Magis dixit, se non desertum quia non ablatum est, quod volebat auferri, ut illa infirmitas sanaretur.

19. Secundò, potest quis salua fide dubitare, an impetraturus sit, quod petit pro alio: idque ex duplici capite. Primò, quia Deus non promisit se exauditorum orationes nostras, quas fundimus pro aliis, sed quas fundimus pro nobisipsis, vt passim docent Theologi cum Augustino tractat. 102. in Ioan. vbi explicans illam Christi promissionem: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis:* sic habet: *Ita sanè intelligendū est, quod ait, Dabit vobis, vt ea beneficia significata sciuntur his verbis, quæ ad eos, qui petunt, proprie pertinent. Exaudiuntur quippe omnes Sancti pro seipsis: non autem pro omnibus exaudiuntur vel amicis, vel inimicis suis, vel quibuslibet aliis: quia non utcunque dictum est, Dabit, sed, Dabit vobis*

Secundò, quia sæpe fit, vt alius, pro quo aliquid petimus, indignus sit propter sua flagitia, vt notat D. Thomas in 2. 2. q. 83. art. 7. ad 2. his verbis: *Cōtingit quædoque, quod oratio pro alio facta non impetrat, etiamsi fiat piè & perseueranter propter impedimentum, quod est ex parte eius pro quo oratur. Et hoc dupliciter confirmari potest. Primò, testimonio Dei qui apud Ieremiam cap. 7. vers. 16. ait: Tu ergo noli orare pro populo hoc, quia non exaudiam te. Causam addit: quia libant Diis alienis, & ad iracundiam me prouocant. Et cap. 15. v. 1. Si steterit Moses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Secundò, exemplo Christi & Stephani protomartyris. Nam Christus orauit pro omnibus crucifigentibus se, Lucæ 23. v. 34. Pater dimitte illis: non enim sciunt, quid faciunt. Et similiter Stephanus pro omnibus lapidantibus se, Act. 7. 59. Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et tamen neuter pro omnibus impetrauit, quia*

propter superbiam & duritiam cordis nō erant digni. 17. Tertiò, potest quis falua fide dubitare de statu alterius, pro quo orat. Potest enim dubitare, dignus an indignus sit: iustus an impius: prædestinatus an reprobus: viuens an mortuus: in celo an apud inferos. Et sic deinceps. Hæc enim sub fidē non cadunt. Certè Stephanus, cum oraret pro lapidantibus, non sciebat, in quo statu quisque illorum esset: an scilicet ex eorū numero, quibus ad salutē profutura esset oratio, sicut profuit Saulo: an ex aliorum numero, quibus profutura non esset, cuiusmodi erant plerique Pharisei. Et tamē pro omnibus, sine exceptione, orauit: *Ne statuas illis hoc peccatum*. An ideo oratio eius non fuit ex fide? Absit. Similiter Apostolus Paulus, dum Romæ esset in vinculis, scribebat Ephesiis & Colossensibus, vt instāter & omni tempore pro ipso orarent (Ephes. 6. 19. & Coloss. 4. 3.) Nec dubium est, quin id fecerint. Et tamen, dum postea, elapso temporis interuallo, pro absente orarent, merito poterant dubitare, in quo statu ipse tunc esset: an adhuc Romæ teneretur in vinculis, an capite iam plexus, an aliò ablegatus esset. An ideo non orabant ex fide? Et quid opus est antiquis exemplis? Hoc ipso tempore, non modo Catholici, sed etiā Lutherani & Calvinistæ, frequenter orant pro absentibus ægrotis: Et dum orant, sæpe nesciunt, viui an mortui sint, pro quibus orant. Nec ideo putant se peccare, quasi non orent ex fide.

Tertium principium discutitur.

18. **T**ertium aduersarij principium est, eos, qui orant pro defunctis, ignorare illorum statum. Quod etiam falsum est, si absolutè & sine limitatione assertatur.

tur. Nam duobus modis potest aliquis orare pro defunctis. Primò genetatim pro iis omnibus, qui sunt in Purgatorio, quicunque tandem illi sint. Et sic non ignorat statum eorum, pro quibus orat. Imò melius perspectum habet, quàm statum aliorum, qui nobiscum viuunt. Nam de illis, qui in purgatorio sunt, determinatè hæc nouit. Primò, quod habeant fidem, spem, charitatem; & consequenter, quod sint in statu gratiæ. Secundò, quod certò futuri sint hæredes vitæ æternæ. Tertiò, quod antequàm adeant hæreditatem vitæ æternæ, debeant prius aliquid sustinere ac pati. Quartò, quod per nostras preces & suffragia iuuari possint, vt citius ab illa pœna liberentur. At de illis, qui adhuc degunt in hac vita, tam multa in hoc genere non nouit. Si ergo, salua fide, potest orare pro degentibus in hac vita, quorum statum ignorat; multò magis pro degentibus in Purgatorio, de quorum statu non dubitat.

19. Secundò, potest speciatim orare pro hoc aut illo defuncto in particulari, vt v.g. pro patre aut matre. Et sic, vt plurimum, verum est, quod ignoret statum illius pro quo orat. Non enim certò scit, an pater, pro quo orat, sit in Purgatorio, an alibi. Nec ideò tamè, aut malè, aut frustra orat. Non malè, quia non requiritur in orante, vt sciat statum illius, pro quo orat, vt iam ostensum est. Potest enim orare cum hac conditione: Offero tibi Domine has preces pro parente meo defuncto, si indiget. Nec frustra, quia etiamsi nihil impetret ei, pro quo orat (quod sæpe fit) non ideò vacua & infructuosa est oratio. Prodest enim ipsi oranti, iuxta illud Dauidis Psal. 34. v. 13. *Oratio mea in sinu meo conuertetur*, id est; Tameñ non profit aliis, pro quibus orauit, (quia indigni sunt) ego tamen nõ sum frustratus mea mercede, vt explicat D. Thom. in 2. 2. q. 83. art. 7. ad 2.

Simile est illud Matth. 10. 13. *Intrantes autem domum, saturate eam, dicentes: Pax huic domui. Et, si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos.*

20. Ut hoc melius intelligatur, notandum est, ex communi sententia Theologorum, orationem hominis iusti, præterquam quòd adferat menti consolationem spiritualem, habere triplicem vim seu efficaciam. Vnam merendi, quatenus procedit ex charitate. Alteram satisfaciendi, quatenus est pœnalis. Tertiam impetrandi, quatenus est petitio. Vide D. Thomam in 2. 2. q. 83. artic. 15. & in supplemento quæst. 15. artic. 1. Valentiam tom. 3. disput. 6. quæst. 2. p. 4. Cardinalem Bellarminum lib. 1. de Indulgentiis cap.

21. Prima efficacia est illi communis cum quouis opere bono, quod procedit ex charitate. Nam omne opus bonum hominis iusti in hac vita, quod à charitate vel elicitur, vel impetratur, meritorium est, vt docet D. Thomas priori loco citato. Sicut è contrario, quod procedit ab homine, qui non habet charitatem, quantumuis alioqui bonum & honestum videatur, non est meritorium, iuxta illud Apostoli 1. Corinth. 13. 1. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

22. Altera efficacia illi communis est cum quouis opere pœnali. Nam omne opus hominis iusti, quod in executione aliquam pœnam vel molestiam adfert operanti, satisfactorium est pro pœna temporali peccatis debita. Hinc vsitatum est in Ecclesia Catholica, vt Sacerdotes imponant pœnitentibus aliquod opus laboriosum pro satisfactione, vt v. g. ieiunium, flagellationem

lationem corporis, longam orationem, & similia pietatis exercitia. Nam sicut per confessionem & absolutionem tolluntur peccata, quoad culpam; sic per opera pœnalia tolluntur quoad pœnam. Vtrumque tamen fit ex meritis Christi, quæ nobis per eiusmodi media applicantur.

23. Tertia efficacia est illi propria ac peculiaris. Nam sicut ieiunio, præter communem vim merendi ac satisfaciendi, peculiare est corpus macerare, & spiritui subiicere: eleemosynæ, proximorum miseriæ succurrere: sic orationi, aliquid à Deo impetrare. Nam ideò propriè oramus seu petimus, vt impetremus, iuxta illud Matth. 7. 7. *Petite, & dabitur vobis.*

24. Hinc infero, orationem hominis iusti in hac vita, nunquam esse sine fructu. Tametsi enim non semper impetrat, quod petitur; nihilominus retinet efficaciam merendi & satisfaciendi. Nam homo iustus, quotiescunque legitimè orat, meretur augmentum gratiæ, & satisfacit Deo pro aliqua pœna temporali, cui obnoxius est.

*Argumentum aduersarij retorquetur in
ipsum Aduersarium.*

25. **H**Actenus ostendi, argumentum aduersarij nullam habere vim, ex duplici capite. Primò, quia oppugnat Scripturam, & communem Ecclesiæ consuetudinem. Secundò, quia nititur falsis principiis seu fundamentis. Nunc ex alio capite idem demonstrabo, facta prius duplici suppositione. Vna est, quòd sicut nos Catholici oramus pro defunctis; sic etiam aduersarij orant pro viventibus. Altera, sicut nos aliquando dubitamus, in quo statu sint defuncti, pro

quibus oramus; sic etiam aduersarij sæpe dubitant, in quo statu sint illi, pro quibus ipsi orant. Nam sæpe orant pro absentibus ægrotis, aut in necessitate constitutis; & tamen eo ipso tempore, quo orant, non sciunt præsentem illorum statum. Et aliquando fit, vt quos putat ægrotos adhuc esse, iã mortui sint, aut sani.

Præmissa hac duplici suppositione retorqueo argumentum in aduersarios, hoc modo:

Quidquid non est ex fide, est peccatum:

Oratio Calvinistarū pro absentibus nō est, ex fide:

Ergo est peccatum.

Probatio minoris.

Quidquid fit cum dubitatione, vel hæsitatione aliqua, non est ex fide:

Oratio Calvinistarum pro absentibus fit cum dubitatione, vel hæsitatione aliqua:

Ergo non est ex fide:

Huius syllogismi maior probatur, quia fides est hypostasis rerum sperandarum. Si hypostasis, non admittit hæsitationem..

Minor probatur, quia Calvinistæ, qui orant pro absentibus, ignorant statum absentium, id est, vtrum absentes sint ex numero viventium, an mortuorum.

Quid hic dicent aduersarij? An concedent argumentum hoc esse efficax? Si efficax est, damnat ipsos aduersarios. Si non est, non obest Catholicis in simili casu. Quorsum ergo obtruditur? Sed vt clariùs appareat, efficax non esse, respondebo ad vtrumque syllogismum in forma, ex iis, quæ dicta sunt. Igitur prior syllogismus debet formari hoc modo:

Quicquid fit contra dictamen conscientie, peccatum est:

Orare pro defunctis vel absentibus, fit contra dictamen conscientie:

Ergo

Ergo peccatum est.

Maior vera est; minor falsa, vt supra insinuauit. Nihil ergo legitimè concluditur. Posterior formandus est hoc modo.

Quidquid fit cum aliqua dubitatione circa res à Deo reuelatas, non est ex fide.

Orare pro defunctis vel absentibus fit cum aliqua dubitatione circa res à Deo reuelatas:

Ergo non est ex fide.

Hic iterum maior vera, minor falsa est. Nec probatio minoris vim habet. Nam qui ignorat statum defunctorum aut absentium, non dubitat de aliqua re à Deo reuelata; sed de eo, de quo, salua fide, dubitari potest, vt supra explicatum est.

EPILOGVS.

26. **H**Æc sunt, Ornatissimè Domine, quæ ad diluendum aduersarij argumentum oportuna videbantur. Si plura dixi, quàm necesse est, facilè, vt opinor, ignosces. Currentem calamum cohibere quis potest? Si pauciora, paratus sum addere, quæ desunt. Tantum indica, & faciam. Interea, quod initio monui, certo tibi persuadeas velim, non eo animo à me scripta hæc esse, vt te instruam (satis in simili materia instructus es) sed vt morem tibi geram. Rogasti, vt facerem: feci. Amicis hoc familiare est.

27. Quod attinet ad aduersarium, tuæ discretionis ac prudentiæ est, vel exhibere illi hanc meam chartam, vel apud te seruare. Ingenium & stomachum hominis non noui. Si tu nosti (quod verisimile est) fac ex æquo & bono, quod in Domino videbitur. Ego certè (saluo meliori iudicio) non eodem modo cum omnibus agendum censeo. Quod vt liberius explicem, sic accipe.

28. Triplex ferè aduersariorum genus est. Alij in suo errore pertinaces sunt: alij zelosi: alij dubij seu fluctuantes. Pertinaces sunt, qui agnoscunt se recedere à communi sensu Ecclesiæ, & tamen persistunt in sua opinione. Hi propriè dicuntur hæretici. Zelosi sunt, qui cum ex quadam ignorantia persuasum habeant, suam sectam esse veritati consantaneam, magno studio ac ardore illam tuentur, parati etiam vitam pro ea exponere, vt præ se ferunt. Dubij sunt, qui simplici ac recto corde quærunt veram fidem & religionem: Et quia per se non possunt eam reperire, debent ab alijs iuari ac instrui.

29. Primi similes sunt Pharisæis: secundi, Apostolo Paulo ante conuersionem: tertij, Nicodemo in Euangelio, & Eunuchus in Actibus Apostolorum. Et primi quidem rarissimè conuertuntur, propter superbiam & duritiam cordis, iuxta illud Ioannis 12. 39. *Propterea non poterant credere, quia Deus excecauit oculos eorum, & indurauit cor eorum.* Secundi verò, qui non ex malitia, sed ex ignorantia errant, sæpe à Deo misericordiam cōsequuntur, vt Paulus de seipso testatur 1. Timoth. 1. 13. *Misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.* Tertij denique, si incidant in bonos viros, à quibus instruantur, facillè iuari solent: quo pacto Nicodemus à Christo, & Eunuchus à Philippo instructus & adiutus est.

30. Igitur, cum his omnibus, vt dixi, non eodem modo agendum est. Ac primo, pertinaces non facile admittendi sunt ad disputationem de fide & religione, quia cum sint superbi & contumaces, non volunt resipiscere, etiam si manifestè conuincantur. Nec inter omnes hæresiarchas vllum hæctenus constat resipuisse, nisi Berengarium. Vnde rectè Apostolus ad Tit. 3. 10. *Hæreticum hominem post vnā & secundam correptionem dei-*

denita, quia subuersus est, & proprio iudicio condemnatus. Et Christus Matt. 15. v. 14. *Sinite eos: cæci sunt & duces cæcorum.* Si tamen cum illis agendum est, propter fructum aliorum, tria seruari debent. Primò, coërcendi sunt intra limites certæ alicuius materiæ, ne ex vna in aliam dilabantur. Hoc enim fit sine fructu. Secundò restringendi ad formam syllogisticam, vt vis argumenti appareat.

Tertiò, palam confundendi & increpandi. Sic Christus agebat cum Phariseis Matthæi 23. vers. 13. *Va vobis Scribæ & Pharisei hypocrita.* Et Ioannes Baptista Matthæi 3. vers. 7. *Progenies viperarum.* Et Stephanus Actor. 7. vers. 51. *Dura ceruice & incircumcisis cordibus: vos semper Spiritui Sancto resistitis.* Hæc confusio dupliciter prodest. Primò, quia per eam minuitur authoritas hæreticorum. Secundò, alij, qui illis adhærent, incipiunt eos contemnere & detestari. Debet tamen esse confusio rationalis, quæ non fiat per conuitia & maledicta, sed per iustam reprehensionem, aut apertam victoriam.

31. Cum zelosis, qui pertinaces non sunt, contrario modo, id est, modestè & beneuolè agendum est. Nec tam rationibus & argumentis obruendi, quam Deo per orationem commendandi sunt. Sic Stephanus orabat pro Saulo, qui ex præpostero zelo defendebat Synagogam, & persequebatur Ecclesiam. De quo Aug. serm. 1. de Sanctis. *Si, inquit, S. Stephanus non sic orasset, Ecclesia Paulum non haberet.* Et serm. 4. *Ideo de terra erectus est Paulus, quia in terra inclinatus exauditus est Stephanus.*

32. Dubij denique seu fluctuantes, qui sincerè quærunt veritatem, fraternè & ad cuiusque captum accommodatè tractandi sunt: Et aliter docti & ingeniosi; aliter rudes & idiotæ instruendi. Sumamus exemplum à Chri-

Christo. Is simplicem Iudæorum turbam instruebat per parabolas & similitudines. Discipulis in Emaus euntibus, Mosen & Prophetas interpretebatur. Nicodemus Baptismi necessitatem ex analogia humanæ generationis explicabat. Mulieri Samaritanæ, se Messiam esse ex eo persuadebat, quod ostenderet se omnia scire, quæ circa illam essent. Hoc ipsa falsa est. Ioan. 4. 29. *Venite & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quacumq; feci. Nunquid ipse est Christus?*

33. Hæc generatim de triplici errantium genere à me dicta sint. Nunc vide, in quo genere sit aduersarius, de quo agimus. Non credo pertinacem esse. Aut si est, agrè sanabitur. Nihilominus experire, si vis, quid in tam clara luce dicturus sit. Facilius cum illo transiges, si non pertinax, sed vel zelosus, vel dubius est. Zelosum præcibus; dubium rei perspicuitate ad mentem reuocabis. Quod ut fiat, Deum Opt. Max. supplex oro, & te incolumem, illum Catholicum esse ex animo precor. Vale Illustris Domine, & Deum vicissim pro me ora.

Viennæ in diebus Rogationum, Anno Christi millesimo sexcentesimo decimoquinto.

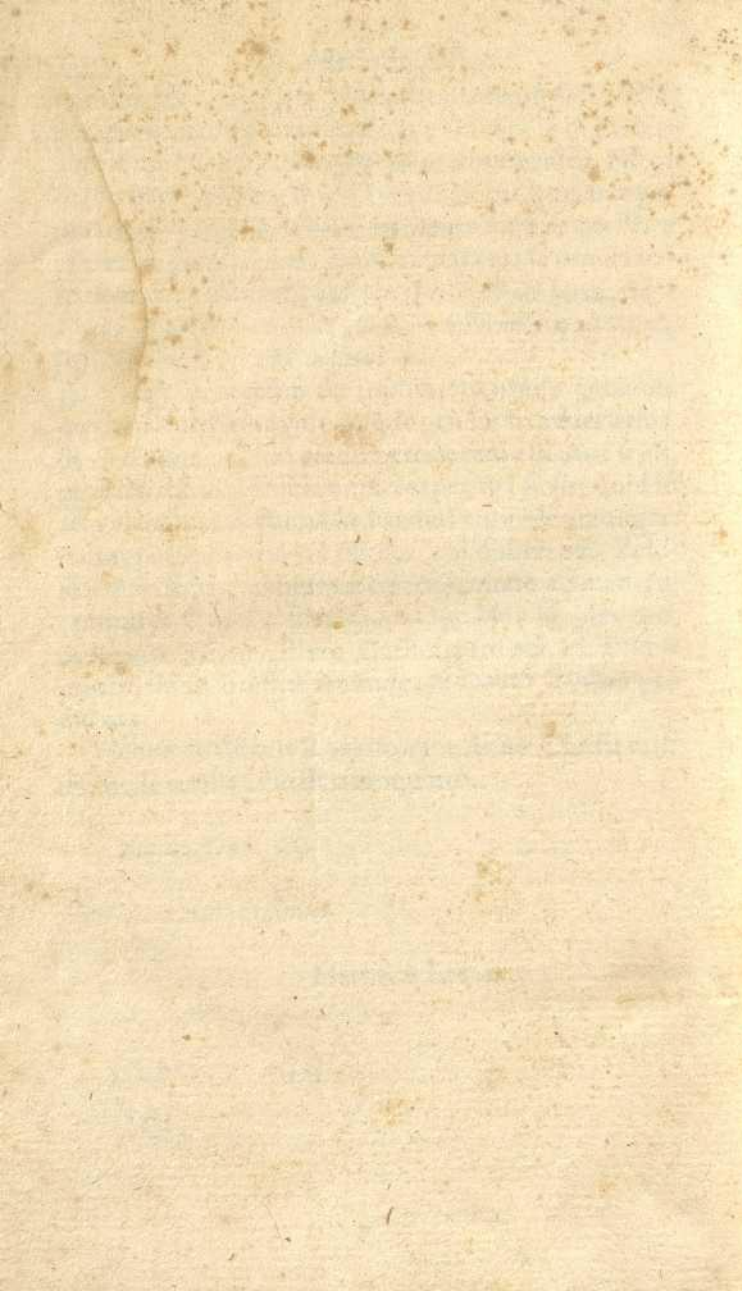
Illustri. Dom. V.

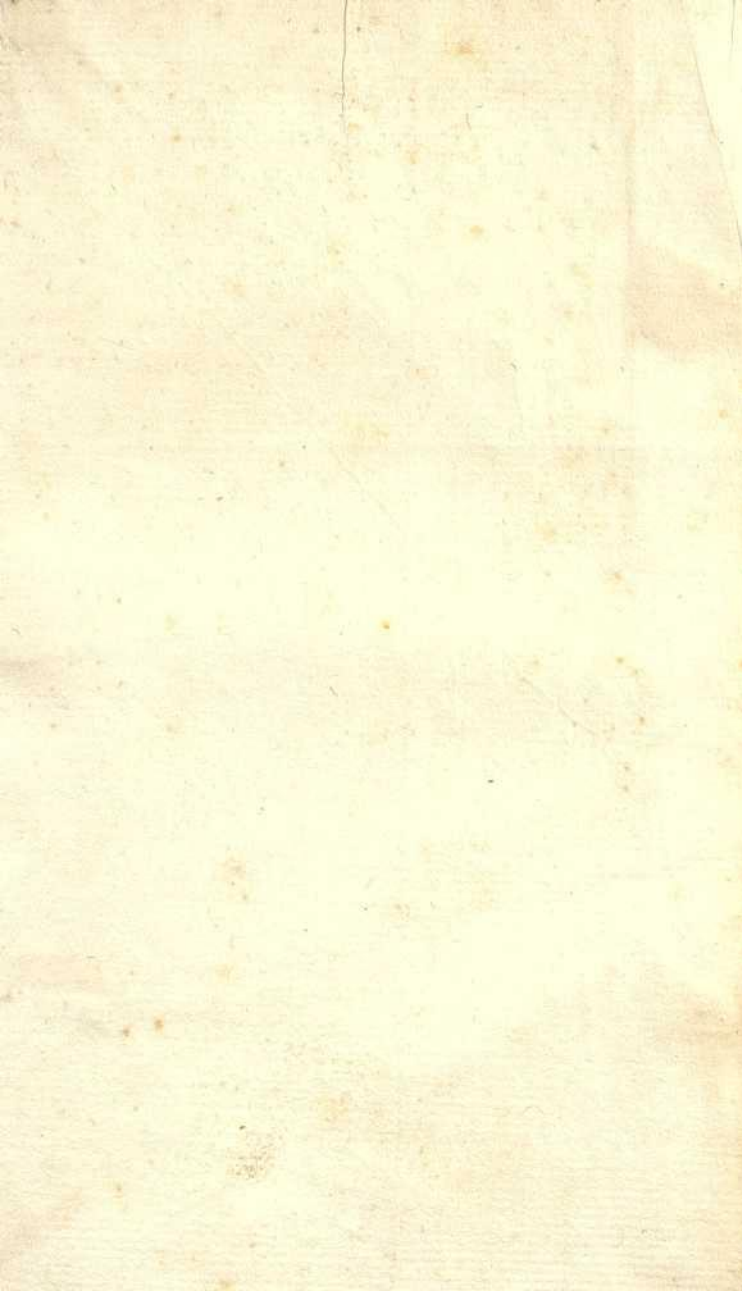
Addictissimus

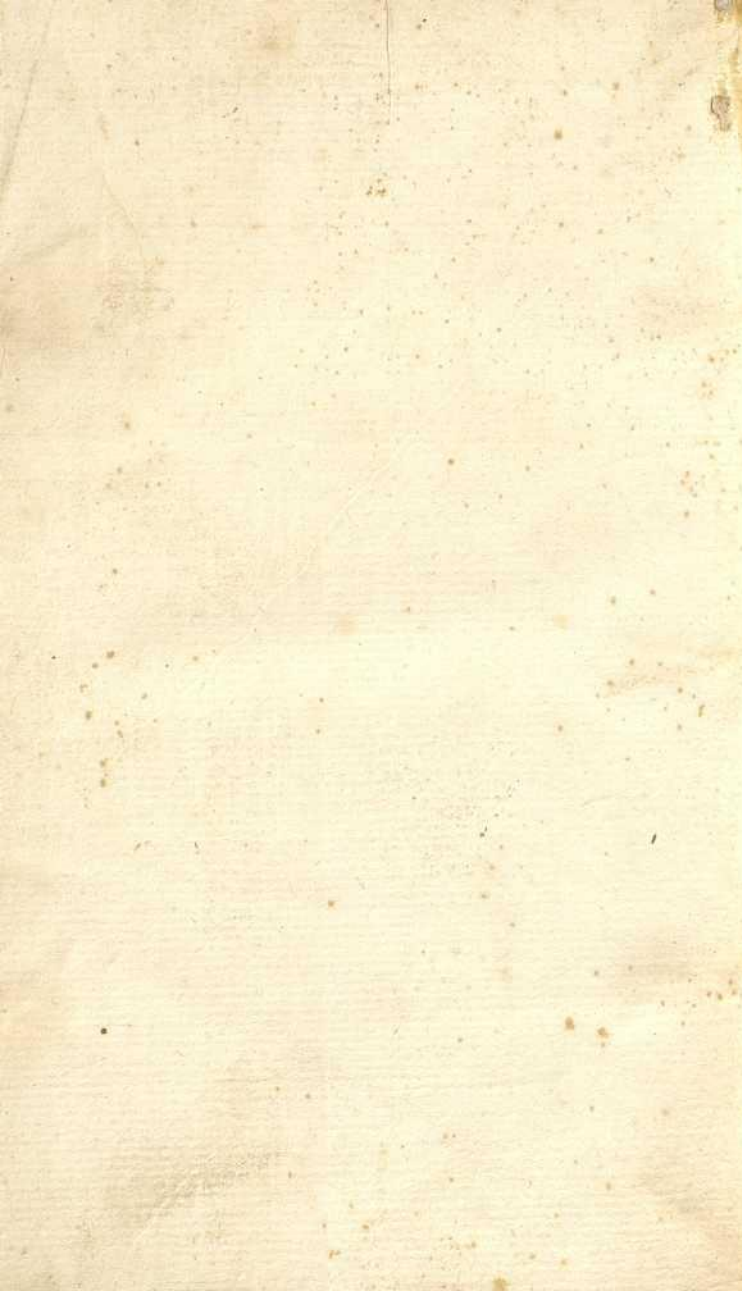
Martinus Becanus

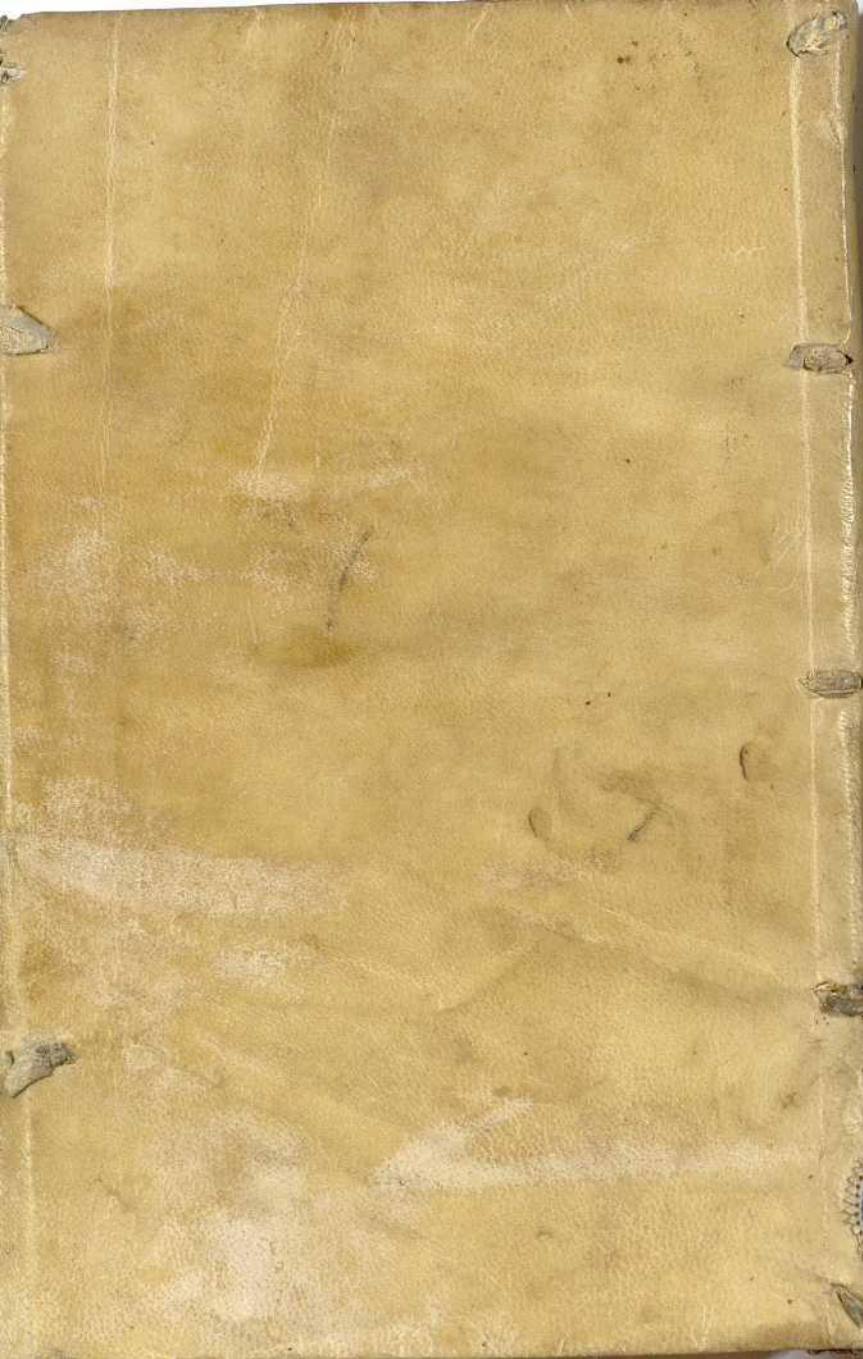

Opuscula
A
28-318

A
28-318